Regionrådsberedningen

SKRIVELSE
2020-04-01

RS 2019-0242

Regionstyrelsen

Årsredovisning 2019 för Region Stockholm

Föredragande regionråd: Irene Svenonius

Ärendebeskrivning

Årsredovisning 2019 för Region Stockholm, Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm, Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm, Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning utveckling och utbildning (FoUU) 2019, Innovationsbokslut för Region Stockholm 2019.

I ärendet ingår även kapitaltillskott till Karolinska Universitetssjukhuset, aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB, tilläggsöverenskommelse med Karolinska Universitetssjukhuset till Överenskommelse om dispositionsrätt till ersättning till och ersättning för Nya Karolinska Solna, extra bidrag till Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, vårdens kunskapsstyrningsnämnd har mandat att fatta beslut om Patientsäkerhetsplan, beslut om att nya statsbidrag 2020 tillförs hälso- och sjukvårdsnämnden samt Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, fastställande av nya indikatorer för 2020, samt beslut om överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin från och med 2020.

Förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår regionstyrelsen föreslå att regionfullmäktige beslutar följande.

1. Årsredovisning 2019 för Region Stockholm fastställs.

2. Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm godkänns.

3. Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm godkänns.

4. Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning (FoUU) 2019 godkänns.

5. Innovationsbokslut 2019 för Region Stockholm godkänns.

6. Karolinska Universitetssjukhuset tillförs ett kapitaltillskott motsvarande 2 923,7 miljoner kronor enligt bilaga Resultatdispositioner år 2019 för resultatenheter inom nämnder, därmed anses hemställan, RS 2019–0650, från Karolinska Universitetssjukhuset besvarad.

7. Region Stockholm tillför Landstingshuset i Stockholm AB ett villkorat aktieägartillskott på 600 miljoner kronor i samband med årsbokslutet 2019 i enlighet med tidigare beslut av regionstyrelsen den 28 januari 2020, RS 2019-1215.

8. Disposition av resultatenheternas resultat i enlighet med bilaga Resultatdispositioner år 2019 för resultatenheter inom nämnder fastställs.

9. Region Stockholms ombud vid AB Storstockholms Lokaltrafiks årsstämma samt dess dotterbolag ges i uppdrag, under förutsättning av revisorernas tillstyrkande, att rösta för att fastställa de i koncernen AB Storstockholms Lokaltrafiks årsredovisning för år 2019 intagna resultat- och balansräkningarna, resultatdispositioner i enlighet med förteckning enligt bilaga Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik, samt bevilja AB Storstockholms Lokaltrafiks styrelseledamöter (inklusive dotterbolag) och verkställande direktör ansvarsfrihet för 2019 års verksamhet.

10. Region Stockholms ombud vid Landstingshuset i Stockholm AB:s årsstämma samt dess dotterbolag ges i uppdrag, under förutsättning av revisorernas tillstyrkande, att rösta för att fastställa de i koncernen Landstingshuset i Stockholm AB:s årsredovisningar för år 2019 intagna resultat- och balansräkningarna, resultatdispositioner i enlighet med förteckning enligt bilaga Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB, samt bevilja Landstingshuset i Stockholm AB:s styrelseledamöter (inklusive dotterbolag) och verkställande direktör ansvarsfrihet för 2019 års verksamhet.

11. Fastighets- och servicenämnden får i uppdrag att teckna en tilläggsöverenskommelse med Karolinska Universitetssjukhuset till Överenskommelse om dispositionsrätt till och ersättning för Nya Karolinska Solna.

12. Fastighets- och servicenämnden får i uppdrag att fakturera koncernfinansiering med 300 miljoner kronor 2020 och 150 miljoner kronor 2021, vilket motsvarar det intäktsbortfall som tilläggsöverenskommelsen innebär.

13. Region Stockholm tillför Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg

i Norrtälje ett extra bidrag på 44,1 miljoner kronor, under förutsättning att Norrtälje kommun fattar beslut om tillförande av extra bidrag på 6,6 miljoner kronor, att användas till ett villkorat aktieägartillskott till TioHundra AB på 50,7 miljoner kronor år 2020.

14. Region Stockholm tillför Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje ett extra medlemsbidrag om 71 miljoner kronor för 2020 under förutsättning att Norrtälje kommun fattar beslut om att tillföra ett extra medlemsbidrag om 11 miljoner kronor.
Fördelningen baseras på den andel kostnader som härrör till huvudmännens respektive verksamhet. Bidraget ska oavkortat finansiera förlängning av ersättningsvillkor för avtal med TioHundra gällande Norrtälje Sjukhus inklusive dess sidoavtal från och med den 1 april 2020 till och med 31 december 2020.

15. Det belopp Region Stockholm erhåller i tillskott som statsbidrag från staten, vilket riksdagen beslutat och väntas besluta om våren 2020, tillförs hälso- och sjukvårdsnämnden fördelat utifrån befolkningsandel. Finansiering sker av Koncernfinansiering.

16. Vårdens kunskapsstyrningsnämnd har mandat att anta en patientsäkerhetsplan som ska utgå ifrån Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso-och sjukvården 2020–2024.

17. Nya indikatorer och målvärdena för 2020 fastställs enligt förslaget i regiondirektörens tjänsteutlåtande.

18. Överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin från och med 2020 antas.

19. Regionstyrelsen får i uppdrag att anta sådana justeringar i bilagan till samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin, som parterna kommer överens om, samt i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att överenskommelsen om samverkanreglerna ska kunna tillämpas på avsett sett inom Region Stockholm.

Regionstyrelsen beslutar för egen del, under förutsättning att regionfullmäktige fattar beslut om att anta överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin följande.

20. Regiondirektören får i uppdrag att anta eventuella justeringar i bilagan till samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin, som parterna kommer överens om, samt i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att överenskommelsen om samverkanreglerna ska kunna tillämpas på avsett sett inom Region Stockholm.

Regionrådsberedningens motivering

Regionrådsberedningen instämmer i regiondirektörens tjänsteutlåtande, i övrigt anförs följande.

Stockholm, Sverige och världen står inför kraftigt förändrade förutsättningar efter att Coronaviruset/Covid-19 har spridit sig i en global pandemi. Sjukvården i Stockholm genomför ett omfattande arbete med att öka kapaciteten i slutenvården, inte minst intensivvården för att möta ett stort antal svårt sjuka. Vi ser hur människor kraftigt förändrar sitt beteende, följer Folkhälsomyndighetens rekommendationer och det påverkar såväl företag som regionens verksamheter. Utöver den akut medicinska faran för främst utpekade riskgrupper, finns det uppenbara långsiktiga risker för samhällsekonomin. Människor får se sin försörjning och livsverk raseras när företag går i konkurs, många förlorar jobbet och företagens intäkter viker. Det kommer sätta hård press på många människors privatekonomi och livssituation framöver. Dessutom kommer. kommunernas, regionens och statens skattebas urholkas och skatteintäkterna minskar i snabb takt, vilket riskerar få betydande långsiktig påverkan på välfärdens finansiering.

Region Stockholms goda ekonomi, med skyddsvallar och överskott sedan 2007 - som enda region i Sverige, gör att vi har finansiella muskler att möta pandemin med full kraft och fatta de nödvändiga beslut som krävs. Resultatet för 2019 uppvisar överskott. Region Stockholms resultat är 1 723 miljoner kronor exklusive omställningskostnader, vilket kan jämföras med det budgeterade årsresultatet på 140 miljoner kronor.

En budget i balans med skyddsvallar i ekonomin ger viktiga förutsättningar för att säkra ett robust sjukvårdssystem med såväl god och nära vård som tillräckligt antal vårdplatser i slutenvården och en kollektivtrafik som byggs ut och går i tid. Utjämningsskatten som beslutades av riksdagen i november 2019 drabbar Stockholm hårt redan 2020, men växer lavinartat i framtiden, med en kostnad motsvarande Danderyds sjukhus eller 6000 sjuksköterskor när den är fullt införd 2023. Region Stockholm är den enda nettobetalaren av regionerna till utjämningssystemet. Den kraftigt ökade skatten ställer

höga krav på ekonomisk hushållning och att alla nämnder och bolag håller budget och innebär nu en ännu svårare utmaning till följd av Coronaviruset/Covid -19.

Arbetet med genomförandet av Framtidsplan för hälso- och sjukvården och ställa om sjukvården mot en god och nära vård fortsatte under 2019, med bland annat förstärkning av primärvården, beslut om att införa vårdval geriatrik, om- och tillbyggnad av Region Stockholms vårdfastigheter för att förbättra arbetsmiljö, effektivitet och tillgänglighet, samt planering för fler närakuter, som öppnade i början av 2020. Under 2019 fortsatte antalet besök att öka utanför akutsjukhusen, och samtliga akutmottagningar utom Capio S:t Göran fick minskat antal besök. Närakuterna hade under 2019 ungefär lika många besök som akutmottagningarna. Under året har ett omfattande arbete gjorts för att vända Karolinskas ekonomi. Genom organisatoriska förändringar och nya arbetssätt har den ekonomiska situationen förbättrats och vårdköer kortats. Karolinska universitetssjukhuset fortsatte utveckla sin verksamhet och har i början av 2020 rankats av ansedda Newsweek som världens tionde bästa sjukhus.

Större investeringar inom hälso- och sjukvård som färdigställts under året avser en ny akutvårdsbyggnad med akutmottagning, operation, röntgen och sterilcentral på Danderyds sjukhus. På Södersjukhuset färdigställdes en ny behandlingsbyggnad med bland annat operation och sterilcentral samt en ny vårdbyggnad med totalt 183 enkelrum, en ny akutmottagning driftsätts våren 2020. Vid Nacka sjukhus byggdes 96 slutenvårdsplatser för psykiatri färdigt och överlämnades till Psykiatri Södra Stockholm. Vid Södertälje sjukhus färdigställdes en totalrenoverad vårdbyggnad med 120 enkelrum. Öppenvårdsmottagningar, vårdavdelningar och bröstcentrum i N-kvarteret, tidigare Thorax, vid Karolinska Universitetssjukhuset Solna har slutförts och överlämnats till sjukhusverksamheten.

Region Stockholms kollektivtrafik är utsedd till världens näst bästa och mycket populär. Det manifesteras av att aldrig har fler människor rest med kollektivtrafiken i Stockholm än under 2019. Dessutom är stockholmarna mycket nöjda med kollektivtrafiken. För att framtidssäkra Stockholmsregionen pågår en kraftig expansion och förbättring av kollektivtrafiken med 47 nya spårstationer, 6 mil nya spår. Sverigeförhandlingens Stockholmsprojekt har tidigarelagts med flera år. Utbyggnaden av tunnelbana och tvärbanor, samt upprustningen av Roslagsbanan och Röda linjen, är exempel på investeringar för att säkerställa en väl fungerande kollektivtrafik i en växande Stockholmsregion

Stockholmsregionen är den mest konkurrenskraftiga i Europa, vilket driver innovation och företagande. Årets uppföljning av målen i RUFS 2050 visar på en övervägande positiv utveckling bland annat för luftkvalitet, trafikbuller, medellivslängd, förvärvsfrekvensen, elever som får gymnasieexamen, tillgång till bredband, utsläpp av växthusgaser, andel

förnybar energi samt hushållsavfall. Det är av vikt att den positiva utvecklingen i Stockholmsregionen fortsätter och konkurrenskraften stärks även på sikt.

Region Stockholms miljöarbete är i fortsatt framkant och visar goda resultat. Sedan 2011 har Region Stockholms klimatutsläpp minskat med 48 %. Den minskade klimatpåverkan från anestesigaser har precis som arbetet med energieffektivisering redan överträffat satta målsättningar. Arbetet med återvinning av material från bygg- och anläggningsprojekt och att bedöma material vid ny- och ombyggnation enligt Byggvarubedömningens kriterier visar upp goda resultat. Klimatpåverkan från patientmåltider fortsätter minska. Regionens systematiska arbete för att förhindra antibiotikaresistens är framgångsrikt. Antibiotikaförbrukningen, har fortsatt minska, i november 2019 låg den på lägsta nivån på flera decennier.

Under 2019 har utsläppen från tjänsteresor minskat kraftigt mot tidigare år samtidigt som andelen tågresor ökar. Flergångs- och engångstextilier används effektivare, vilket sparar både miljö och resurser. Arbetet fortgår för att kunna nå alla mål i nu gällande miljöprogram.

Region Stockholm ska bli en mer attraktiv arbetsgivare för att locka och behålla personal. Under 2019 hade Region Stockholm 43 644 helårsarbeten och personalomsättningen minskade med en procentenhet till 12 procent 2019. Samtidigt ökade medarbetarindex med en procentenhet till 77 procent och sjukfrånvaron sjönk med 0,1 procentenhet till 6,1 procent.

För att skapa förutsättningar för kompetensutveckling och tydliga karriärvägar har så kallade kompetensstegar tagits fram för hittills elva yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården. Totalt hade 62 procent av sjuksköterskorna, specialistsjuksköterskorna och barnmorskorna i klinisk vård placerats i en kompetensstege.

Beslutsunderlag
Regiondirektörens tjänsteutlåtande
Årsredovisning 2019 för Region Stockholm
Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm
Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm
Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning (FoUU) 2019
Innovationsbokslut för Region Stockholm 2019
Hemställan från Karolinska Universitetssjukhuset om kapitaltillskott, RS 2019–0650

Aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB, RS 2019–1215
Resultatdispositioner år 2019 för resultatenheter inom nämnder
Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB
Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik
Överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin från och med 2020 inklusive bilaga, RS 2020–0198

Irene Svenonius

Regionstyrelsen
Regionledningskontoret
Mikael Löwenhielm

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2020-03-12

RS 2019-0242

Regionstyrelsen

Årsredovisning 2019 för Region Stockholm

Ärendebeskrivning

Årsredovisning 2019 för Region Stockholm, Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm, Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm, Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning utveckling och utbildning (FoUU) 2019, Innovationsbokslut för Region Stockholm 2019.

I ärendet ingår även kapitaltillskott till Karolinska Universitetssjukhuset, aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB, tilläggsöverenskommelse med Karolinska Universitetssjukhuset till Överenskommelse om dispositionsrätt till ersättning till och ersättning för Nya Karolinska Solna, extra bidrag till Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, vårdens kunskapsstyrningsnämnd får mandat att fatta beslut om Patientsäkerhetsplan, beslut om att nya statsbidrag 2020 tillförs hälso- och sjukvårdsnämnden samt Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, fastställande av nya indikatorer för 2020, samt beslut om överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin från och med 2020.

Beslutsunderlag

Regiondirektörens tjänsteutlåtande
Årsredovisning 2019 för Region Stockholm
Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm
Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm
Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning (FoUU) 2019
Innovationsbokslut för Region Stockholm 2019
Hemställan från Karolinska Universitetssjukhuset om kapitaltillskott, RS 2019–0650
Aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB, RS 2019–1215
Resultatdispositioner år 2019 för resultatenheter inom nämnder

Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB
Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik
Överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin från och med 2020 inklusive bilaga, RS 2020–0198

Förslag till beslut
Regionrådsberedningen föreslår regionstyrelsen föreslå att regionfullmäktige beslutar följande.

1. Årsredovisning 2019 för Region Stockholm fastställs.

2. Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm godkänns.

3. Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm godkänns.

4. Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning (FoUU) 2019 godkänns.

5. Innovationsbokslut 2019 för Region Stockholm godkänns.

6. Karolinska Universitetssjukhuset tillförs ett kapitaltillskott motsvarande 2 923,7 miljoner kronor enligt bilaga Resultatdispositioner år 2019 för resultatenheter inom nämnder, därmed anses hemställan, RS 2019–0650, från Karolinska Universitetssjukhuset besvarad.

7. Region Stockholm tillför Landstingshuset i Stockholm AB ett villkorat aktieägartillskott på 600 miljoner kronor i samband med årsbokslutet 2019 i enlighet med tidigare beslut av regionstyrelsen den 28 januari 2020, RS 2019-1215.

8. Disposition av resultatenheternas resultat i enlighet med bilaga Resultatdispositioner år 2019 för resultatenheter inom nämnder fastställs.

9. Region Stockholms ombud vid AB Storstockholms Lokaltrafiks årsstämma samt dess dotterbolag ges i uppdrag, under förutsättning av revisorernas tillstyrkande, att rösta för att fastställa de i koncernen AB Storstockholms Lokaltrafiks årsredovisning för år 2019 intagna resultat- och balansräkningarna, resultatdispositioner i enlighet med förteckning enligt bilaga Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik, samt bevilja AB Storstockholms Lokaltrafiks styrelseledamöter (inklusive dotterbolag) och verkställande direktör ansvarsfrihet för 2019 års verksamhet.

10. Region Stockholms ombud vid Landstingshuset i Stockholm AB:s årsstämma samt dess dotterbolag ges i uppdrag, under förutsättning av revisorernas tillstyrkande, att rösta för att fastställa de i koncernen Landstingshuset i Stockholm AB:s årsredovisningar för år 2019 intagna resultat- och balansräkningarna, resultatdispositioner i enlighet med förteckning enligt bilaga Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB, samt bevilja Landstingshuset i Stockholm AB:s styrelseledamöter (inklusive dotterbolag) och verkställande direktör ansvarsfrihet för 2019 års verksamhet.

11. Fastighets- och servicenämnden får i uppdrag att teckna en tilläggsöverenskommelse med Karolinska Universitetssjukhuset till Överenskommelse om dispositionsrätt till och ersättning för Nya Karolinska Solna.

12. Fastighets- och servicenämnden får i uppdrag att fakturera koncernfinansiering med 300 miljoner kronor 2020 och 150 miljoner kronor 2021, vilket motsvarar det intäktsbortfall som tilläggsöverenskommelsen innebär.

13. Region Stockholm tillför Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje ett extra bidrag på 44,1 miljoner kronor, under förutsättning att Norrtälje kommun fattar beslut om tillförande av extra bidrag på 6,6 miljoner kronor, att användas till ett villkorat aktieägartillskott till TioHundra AB på 50,7 miljoner kronor år 2020.

14. Region Stockholm tillför Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje ett extra medlemsbidrag om 71 miljoner kronor för 2020 under förutsättning att Norrtälje kommun fattar beslut om att

tillföra ett extra medlemsbidrag om 11 miljoner kronor. Fördelningen baseras på den andel kostnader som härrör till huvudmännens respektive verksamhet. Bidraget ska oavkortat finansiera förlängning av ersättningsvillkor för avtal med TioHundra gällande Norrtälje Sjukhus inklusive dess sidoavtal från och med den 1 april 2020 till och med 31 december 2020.

15. Det belopp Region Stockholm erhåller i tillskott som statsbidrag från staten, vilket riksdagen beslutat och väntas besluta om våren 2020, tillförs hälso- och sjukvårdsnämnden fördelat utifrån befolkningsandel.

16. Vårdens kunskapsstyrningsnämnd har mandat att anta en patientsäkerhetsplan som ska utgå ifrån Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso-och sjukvården 2020–2024.

17. Nya indikatorer och målvärdena för 2020 fastställs enligt förslaget i regiondirektörens tjänsteutlåtande.

18. Överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin från och med 2020 antas.

19. Regionstyrelsen får i uppdrag att anta sådana justeringar i bilagan till samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin, som parterna kommer överens om, samt i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att överenskommelsen om samverkanreglerna ska kunna tillämpas på avsett sett inom Region Stockholm.

Regionstyrelsen beslutar för egen del, under förutsättning att regionfullmäktige fattar beslut om att anta överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin följande.

20. Regiondirektören får i uppdrag att anta eventuella justeringar i bilagan till samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin, som parterna kommer överens

om, samt i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att överenskommelsen om samverkanreglerna ska kunna tillämpas på avsett sett inom Region Stockholm.

Regionledningskontorets förslag och motivering

Sammanfattning
Resultatet för 2019 uppgick till 1 723 miljoner kronor exkluderat omställningskostnader, vilket kan jämföras med det budgeterade årsresultatet på 140 miljoner kronor. Resultatet är 448 miljoner kronor lägre än föregående år. Resultatet inklusive omställningskostnader uppgick för 2019 till 1 497 miljoner kronor.

Region Stockholm har under 13 år, inklusive 2019, redovisat ett positivt ekonomiskt resultat. Detta samtidigt som stora förändringar har skett i omvärlden och konjunkturen varierat över tid. Region Stockholms har också under perioden genomfört såväl stora satsningar i verksamheterna och mycket omfattande investeringsprogram. Det positiva resultatet under perioden visar att Region Stockholm har förmåga att hantera en föränderlig värld i en komplex organisation. En ekonomi i balans är grunden för en långsiktigt hållbar utveckling och är det som skapar utrymme för prioriterade och nödvändiga investeringar.

Under de kommande åren har Region Stockholm flera utmaningar att arbeta med. Flera av nämnderna och bolagen inom hälso- och sjukvården redovisar ett negativt resultat i jämförelse med budgeterat resultat. Skatteintäkterna kommer enligt prognos att utvecklas svagare, samtidigt som Region Stockholm får en fortsatt ökande befolkning och därmed växande behov i regionen. Kostnaderna för det kommunala utjämningssystemet innebär en mycket kraftigt ökad avgift från cirka en miljard kronor år 2019 till cirka fyra miljarder kronor år 2023.

Regionfullmäktige har i budget 2019 för Region Stockholm fastställt åtta övergripande mål. Av Budget 2019 framgår att ett övergripande mål ska anses uppfyllt om minst hälften av de underliggande målen är uppfyllda. Av de totalt åtta övergripande målen har sex uppfyllts, ett mål har inte uppfyllts och ett har inte mätts under året. De övergripande målen för hälso- och sjukvården, kollektivtrafiken och kulturen samt de tre koncerngemensamma övergripande målen för en långsiktigt hållbar ekonomi, för Region Stockholm som en attraktiv arbetsgivare respektive för en hållbar Region Stockholm uppfylldes. Det övergripande målet för tillväxt- och regionplanering uppfylldes däremot inte. Det övergripande

målet för Region Stockholm som attraktiv tillväxtregion har inga mätbara mål kopplade till sig och har därför inte kunnat mätas.

I ärendet ingår även Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm, Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm, Årsbokslut för Region Stockholm samlade resurser för forskning utveckling och utbildning (FoUU) 2019, Innovationsbokslut för Region Stockholm 2019.

Därtill ingår i ärendet kapitaltillskott till Karolinska Universitetssjukhuset, aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB, tilläggsöverenskommelse med Karolinska Universitetssjukhuset till Överenskommelse om dispositionsrätt till ersättning till och ersättning för Nya Karolinska Solna, extra bidrag till Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, , vårdens kunskapsstyrningsnämnd får mandat att fatta beslut om patientsäkerhetsplan, beslut om tillskott för 2020 tillförs hälso- och sjukvårdsnämnden samt Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, fastställande av nya indikatorer för 2020, samt beslut om överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin, inklusive bilaga, RS 2020-0198.

Bakgrund
Region Stockholm är organiserat i en nämndorganisation samt dotterbolag samlade i två aktiebolagsrättsliga koncerner och med samverkan kring sjukvård och omsorg i Norrtälje. Beslut kring resultatdispositioner med mera fattas i regionfullmäktige för regionkoncernen i dess helhet samt för Region Stockholms nämnder, koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik och för koncernen Landstingshuset i Stockholm AB.

Årsredovisning ger en bild av Region Stockholms nämnders och bolags ekonomi och verksamhet för året. I Årsredovisningen framgår även uppföljning av mål för nämnder och bolag, samt för koncernen Region Stockholm.

Från och med den 1 januari 2019 gäller den nya redovisningslagen, lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning. Årsredovisningen har anpassats utifrån den nya lagstiftningen.

Region Stockholms årsredovisning 2019 överlämnas till regionfullmäktige för behandling, tillsammans med resultatdispositioner

för resultatenheter inom nämnder, resultatdispositioner för bolag inom koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik, resultatdispositioner för bolag inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB, samt underlag för beräkning av aktieägartillskott inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB. I ärendet ingår även Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm, Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm, Årsbokslut för Region Stockholm samlade resurser för forskning utveckling och utbildning (FoUU) 2019, Innovationsbokslut för Region Stockholm 2019.

Därtill ingår i ärendet kapitaltillskott till Karolinska Universitetssjukhuset, aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB, tilläggsöverenskommelse med Karolinska Universitetssjukhuset till Överenskommelse om dispositionsrätt till ersättning till och ersättning för Nya Karolinska Solna, extra medlemsbidrag till Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, vårdens kunskapsstyrningsnämnd får mandat att fatta beslut om patientsäkerhetsplan, beslut om nytt tillskott för 2020 tillförs hälso- och sjukvårdsnämnden samt Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje vilket föreslås finansieras genom riksdagens beslut om tillskott till kommuner och regioner inom ramen för kommunalekonomisk utjämning, fastställande av nya indikatorer för 2020, samt beslut om överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin från och med 2020 inklusive bilaga, RS 2020-0198.

Överväganden

Årsredovisning 2019 Region Stockholm

Den 1 januari 2019 blev Stockholms läns landsting Region Stockholm. Förändringen innebar att Region Stockholm övertog ansvaret för det regionala tillväxtarbete där länsstyrelsen tidigare varit den samlande aktören. Det utökade uppdraget innebär bland annat ansvar för den regionala utvecklingsstrategin och länsplanen för transportinfrastruktur.

Arbetet med genomförandet av Framtidsplan för hälso- och sjukvården fortsatte under 2019, med bland annat om- och tillbyggnad av Region Stockholms vårdfastigheter för en mer tillgänglig hälso- och sjukvård, samt införandet av strukturen för akut omhändertagande för att styra patienter till rätt vårdform. Denna struktur består av 1177 Vårdguiden på telefon, husläkarverksamhet, husläkarjour, närakut, akutmottagning, intensivakut och prehospital vård. Omstyrning av patientflöden enligt den nya

vårdstrukturen har skett stegvis, vilket i sin tur har påverkat alla akutsjukhus och merparten av vårdgivarna.

Verksamheterna är inflyttade i nya Karolinska Universitetssjukhuset Solna och sjukhuset fortsätter att utveckla sin högspecialiserade verksamhet. Införandet av närakuter har fortgått och den elfte öppnade vid Hötorget i februari 2020. Närmare hälften av alla besök på akutmottagningar gjordes på närakuter.

Större investeringar inom hälso- och sjukvård som färdigställts under året avser en ny akutvårdsbyggnad med akutmottagning, operation, röntgen och sterilcentral på Danderyds sjukhus. På Södersjukhuset färdigställdes en ny behandlingsbyggnad med bland annat operation och sterilcentral samt en ny vårdbyggnad med totalt 183 enkelrum. Vid Nacka sjukhus byggdes 96 slutenvårdsplatser för psykiatri färdigt och överlämnades till Psykiatri Södra Stockholm. Vid Södertälje sjukhus färdigställdes en totalrenoverad vårdbyggnad med 120 enkelrum. Öppenvårdsmottagningar, vårdavdelningar och bröstcentrum i N-kvarteret, tidigare Thorax, vid Karolinska Universitetssjukhuset Solna har slutförts och överlämnats till sjukhusverksamheten.

Utbyggnaden av tunnelbana och tvärbanor, samt upprustningen av Roslagsbanan och Röda linjen, är exempel på investeringar för att säkerställa en väl fungerande kollektivtrafik i en växande Stockholmsregion. I april invigdes Nynäslinjens pendeltågsstation Vega. Upprustning av återstående Söderströmsbroar och spåranläggning färdigställdes enligt plan i juli. Vid Slussen flyttades tunnelbanans relärum för att ge utrymme åt stadens arbeten vilket är en viktig förutsättning för framdriften i projekten kring Slussen. Arbetet vid Enlunda bussdepå i Ekerö kommun återupptogs och bron över Ulvsundaleden på Tvärbanans Kistagren lyftes på plats i mars.

Från hösten 2018 till april 2019 genomfördes ett pilotförsök med självkörande bussar i Barkarby och fortsatta tester gjordes under senare delen av 2019. Under 2019 genomfördes även försök med flexibla nattstopp i busstrafiken på sträckan mellan Hallonbergen och Ursvik. Trafiknämnden har för 2020 fått i uppdrag att genomföra ytterligare försök innan beslut tas om flexibla nattstopp i ordinarie SL-trafik. Valet av område för nattstopp kommer att göras i dialog med trafikutövare.

Årets uppföljning av målen i RUFS 2050 visar på en övervägande positiv utveckling bland annat för luftkvalitet, trafikbuller, medellivslängd,

förvärvsfrekvensen, elever som får gymnasieexamen, tillgång till bredband, utsläpp av växthusgaser, andel förnybar energi samt hushållsavfall. Uppföljningen visar också att det finns ett antal utmaningar, bland annat när det gäller bostadsförsörjning, trafikplanering, kompetensförsörjning, regional tillväxt, trygghet, samt inom klimatområdet energianvändning och materialåtervinning. Uppföljningen av genomförandet av RUFS 2050 framgår av bilaga Läget i Stockholmsregionen 2019 - uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen RUFS 2050, TRN 2019-0195, RS 2020-0111.

Inom verksamheten kultur har implementering och insatser utifrån Kulturstrategi för Stockholmsregionen skett under året och av särskilt intresse är arbetet för att etablera strukturer och former för årliga dialoger med företrädare för länets kulturliv och kommuner. I november 2019 genomfördes som en del av dialogerna för första gången konferensen Stockholmstinget, som samlade regionens aktörer inom kultur-, folkbildnings- och föreningsliv. Drygt 500 anmälda deltog under dagen i såväl föreläsningar som panelsamtal och seminarier.

Resultatet 2019 för Region Stockholm uppgick till 1 723 miljoner kronor exkluderat omställningskostnader, vilket kan jämföras med det budgeterade årsresultatet på 140 miljoner kronor. Resultatet är 448 miljoner kronor lägre än föregående år. Årets resultat inklusive omställningskostnader uppgick för 2019 till 1 497 miljoner kronor.

Det högre resultatet jämfört med budgeterat resultat beror främst på ökade intäkter från specialdestinerade statsbidrag. Även högre skatteintäkter och lägre avskrivningskostnader har bidragit till överskottet.

I utfallet ingår större underskott inom hälso- och sjukvården, där Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB, Danderyds Sjukhus AB samt kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje redovisar negativa avvikelser mot budget.

Verksamhetens intäkter uppgick till 25 036 miljoner kronor, vilket är 4,8 procent högre än budget och 6,2 procent högre än föregående år. Ökningen förklaras främst av specialdestinerade statsbidrag. I resultatet för 2019 ingick även reavinster med 67 miljoner kronor, främst från markförsäljningar inom trafiknämnden.

Årets skatteintäkter, inkluderat generella statsbidrag och reducerat med avgift till utjämningssystemet, uppgick sammantaget till 81 418 miljoner

kronor, en ökning med 0,3 procent i jämförelse med budget och en ökning med 4,7 procent i jämförelse med föregående år.

Verksamhetens kostnader uppgick till 96 220 miljoner kronor, vilket är 0,2 procent högre än budget och 4,1 procent högre än föregående år. Jämfört med föregående år var den procentuellt största ökningen köpt trafik med 6,2 procent. Personalkostnader ökade med 5,9 procent och köpt hälso- och sjukvård ökade med 5,2 procent. I resultat för 2019 ingår en jämförelsestörande kostnad avseende förändrad diskonteringsränta i pensionsskulden för Region Stockholms dotterbolag, på 667 miljoner kronor. I likhet med tidigare år har den jämförelsestörande kostnaden undantagits i bedömningen om bolagen uppfyllt sitt resultatkrav.

Årets investeringsvolym uppgick till 11 923 miljoner kronor, vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 76 procent i jämförelse med budgeterade investeringar på 15 726 miljoner kronor. Avvikelsen förklaras främst av att investeringsutgifter flyttats fram till kommande år.

Regionfullmäktige har i budget 2019 för Region Stockholm fastställt åtta övergripande mål. Av Budget 2019 framgår att ett övergripande mål ska anses uppfyllt om minst hälften av de underliggande målen är uppfyllda. De övergripande målen för hälso- och sjukvården, kollektivtrafiken och kulturen samt de tre koncerngemensamma övergripande målen för en långsiktigt hållbar ekonomi, för Region Stockholm som en attraktiv arbetsgivare respektive för en hållbar Region Stockholm uppfylldes. Det övergripande målet för tillväxt- och regionplanering uppfylldes däremot inte. Det övergripande målet för Region Stockholm som attraktiv tillväxtregion har inga mätbara mål kopplade till sig och har därför inte kunnat mätas. De övergripande målen samt tillhörande underliggande mål framgår av tabell nedan.

Övergripande mål, mål och indikator	Uppfyllt 2019
HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN I STOCKHOLM SKA PRÄGLAS AV KORTA KÖER, HÖG TILLGÄNGLIGHET, GOD KVALITET OCH INVÅNARNAS MÖJLIGHET ATT SJÄLVA VÄLJA VÅRDGIVARE	**Uppfylls** ●
Vård på rätt plats	Uppfylls ●
Vård i rätt tid	Uppfylls ej ●
Säker vård	Uppfylls ●
Effektiv vård	Uppfylls ●
God folkhälsa	Uppfylls ●
Högt förtroende för vården	Uppfylls ej ●
ATTRAKTIV KOLLEKTIVTRAFIK I ETT HÅLLBART TRANSPORTSYSTEM	**Uppfylls** ●
Attraktiva resor	Uppfylls ●
Trygga resor	Uppfylls ej ●
Effektiva resor	-
Tillgänglig och sammanhållen region	Uppfylls ●
FRI KULTUR FÖR UPPLEVELSER, MÖTEN, BILDNING OCH DELAKTIGHET	**Uppfylls** ●
Strategiskt samordnat kultur- och föreningsliv	Uppfylls ●
Kultur och konstnärliga uttryck som integrerad del av regionens verksamheter för välbefinnande och trygghet	Uppfylls ●
REGIONAL UTVECKLINGSPLANERING FÖR HÅLLBAR TILLVÄXT	**Uppfylls ej** ●
En regionplanering i framkant	Uppfylls ej ●
Hållbar regional tillväxt och attraktionskraft	Uppfylls ej ●
LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR EKONOMI	**Uppfylls** ●
Ett resultat i balans	Uppfylls ●
Självfinansiering av drift och ersättningsinvesteringar	Uppfylls ●
Hållbar investeringsutveckling	Uppfylls ●
EN HÅLLBAR REGION STOCKHOLM	**Uppfylls** ●
Stockholmsregionen ska inom fem år vara en av Europas ledande forskningsregioner inom forskning som syftar till bättre hälsa	Uppfylls ●
Region Stockholms påverkan på klimatet ska minska	Uppfylls ●
REGION STOCKHOLM SKA VARA EN ATTRAKTIV ARBETSGIVARE	**Uppfylls** ●
Region Stockholm - attraktiv arbetsgivare	Uppfylls ej ●
Systematisk kompetensförsörjning	Uppfylls ●
STOCKHOLMSREGIONEN SKA VARA EUROPAS MEST ATTRAKTIVA TILLVÄXTREGION	-

Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm

Region Stockholms miljöprogram 2017–2021, LS 2015–0092, omfattar miljömål för hälso- och sjukvården, kollektivtrafiken och övriga transporter samt fastigheter och anläggningar. Det innehåller även Region Stockholms klimatåtagande samt en ambition om att vara en ledande aktör vad gäller hållbar upphandling. Miljöprogrammet innehåller 15 miljömål som följs upp genom 24 indikatorer. Miljöredovisningen utgår från tillämpningsanvisning för uppföljning av Region Stockholms miljöprogram 2017–2021, LS 2016–1486. Tillämpningsanvisningen fastställer de mätmetoder som används för respektive mål, samt vilka nämnder och bolag som omfattas. 2019 års miljöredovisning innefattar även en uppföljning av Region Stockholms riktlinjer för miljöarbetet, LS 2015–0092, vilket är första året en koncernövergripande uppföljning av riktlinjerna utförs.

Resultaten för årets uppföljning av Region Stockholms miljöarbete visar i korthet att Region Stockholms övergripande klimatpåverkan fortsätter att minska. Totalt ses en minskning med 48 procent sedan 2011. Beräkningen av klimatpåverkan från energianvändning sker utifrån ett livscykelperspektiv, där även produktion och distribution ingår. Energianvändningen i fastigheter har minskat med 13 procent vilket uppfyller målet om tio procent minskning till 2021. Likväl har klimatpåverkan från användandet av anestesigaser minskat med 44 procent, vilket överträffar målet om 40 procents minskning till 2021. Klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor har för första gången minskat sedan basåret 2016 och aktuellt resultat om tio procents minskning kan ses som ett positivt trendbrott.

För att möjliggöra uppfyllnad av mål om minskade utsläpp av miljöbelastande läkemedelssubstanser samt om hållbara patientmåltider, arbetar nämnder och bolag med genomförande av Region Stockholms Plan för hållbara patientmåltider, LS 2017–0128, och Plan för läkemedel och miljö, LS 2017–0129. Andelen ekologiska råvaror i patientmåltider uppgår 2019 till 42 procent och målet för 2021 är 50 procent.

För 2019 har vissa utmaningar noterats, bland annat inom målområdena för miljö- och hälsofarliga kemikalier inom kollektivtrafiken, minskad miljöpåverkan från textilanvändning samt klimatpåverkan och materialåtervinning inom bygg- och anläggningsprojekt där fortsatt utveckling behövs under 2020, för att uppfylla målen för 2021.

Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm
I uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 finns data och analyser inom personalområdet. Rapporten redovisar antalet medarbetare inom olika yrken liksom statistik och genomförda insatser inom områdena chef- och ledarskap, kompetensförsörjning, utbildning samt jämställdhet och jämlikhet. Rapporten innehåller ett sammanfattning arbetet med det systematiska arbetsmiljöarbetet inom Region Stockholms bland annat sammandrag av årets medarbetaruppföljning, samt en fördjupning om arbetet mot hot och våld och sjukfrånvarons utveckling.

Årets rapport visar bland annat att sjukfrånvaron har minskat något från 6,2 till 6,1 procent. Medarbetarundersökningen som genomförs årligen i Region Stockholm utgör ett viktigt verktyg för att undersöka den organisatoriska och sociala arbetsmiljön samt för att identifiera förbättringsområden och möjliggöra jämförelser och lärande mellan olika verksamheter. Årets medarbetaruppföljning hade en svarsfrekvens på 79 procent (79 procent 2018). Totalindex, ett samlande index som består av samtliga frågor i basenkäten ligger på 75 (74), Medarbetarindex 77 (76) och ledaarskapsindex 78 (78) vilket är goda resultat.

Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning (FoUU) 2019
Region Stockholms engagemang i klinisk medicinsk forskning och utveckling, FoU, ska skapa förutsättningar för att regionens innevånare ska få tillgång till en hälso- och sjukvård som ständigt förbättras och utvecklas. Klinisk forskning sker framför allt i nära samarbete med Karolinska Institutet, KI, men även i samarbete med andra universitet och högskolor som Kungliga Tekniska Högskolan och Stockholms Universitet där samarbetet fortsatt att utvecklas och utvidgas under 2019. FoU finansieras av särskilda medel som tilldelas från staten, så kallade ALF-medel, samt av de medel som Region Stockholms satsar på forskning. Den största delen av FoU-medlen fördelas av Forskningsrådet, som är en beredningsgrupp inom KI och Region Stockholms samverkansorganisation.

All regionfinansierad hälso- och sjukvård omfattas av ett utbildningsuppdrag. Utbildningsuppdraget innebär att årligen tillhandahålla utbildningsplatser för verksamhetsintegrat lärande, VIL, för studerande på ett flertal högskolor, universitet, yrkeshögskolor och gymnasieskolor inom vårdrelaterade utbildningar.

Innovationsbokslut för Region Stockholm 2019

Ett sammanhållet, strategiskt och uthålligt innovationsarbete är en viktig del för att utvecklingen av Region Stockholms verksamheter ska bli framgångsrika och nå Region Stockholms övergripande mål. Det systematiska innovationsarbetet följer etablerade metoder för innovation i stora organisationer genom att till exempel identifiera såväl hinder för innovation som möjligheter. Utveckling och införande av nya produkter, tjänster, processer och metoder effektiviserar arbetet och leder till kunskap och insikter.

Uppföljning för 2019 av beslutad indikator, ”nämnder och bolag har infört metoder och verktyg för att arbeta med innovationer på ett systematiskt sätt i den egna verksamheten”, visar att 15 av 21 nämnder och bolag anser att verksamheterna uppfyller indikatorn. Sex nämnder och bolag anger att de delvis uppfyller indikatorn.

Arbetet med en ny innovationsstrategi påbörjades under 2019 och ska beslutas 2020.

Kapitaltillskott till Karolinska Universitetssjukhuset
Styrelsen för Karolinska Universitetssjukhuset fattade den 19 juni 2019 beslutat om att hemställa till regionfullmäktige om ett kapitaltillskott för att återställa motsvarande hälften av det ursprungliga förvaltningskapitalet på 360 miljoner kronor, RS 2019–0650. Beslutet innebär att Karolinska Universitetssjukhuset i samband med årsbokslutet 2019 tillförs ett kapital om 2 923,7 miljoner kronor. Kapitaltillskottet innebär en överföring inom förvaltningsorganisationen av likviditet från Koncernfinansiering till Karolinska Universitetssjukhuset, vilket förstärker det egna kapitalet för sjukhuset. Kapitaltillskottet förändrar inte Karolinska Universitetssjukhusets eller Regions Stockholms resultat.

Aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB
Regionstyrelsen beslutade den 28 januari 2020 att föreslå fullmäktige att besluta om att Landstingshuset i Stockholm AB tillförs 600 miljoner kronor i aktieägartillskott, för att täcka upp underskotten i dotterföretagens bokslut för 2019, RS 2019-1215. Aktieägartillskottet tillförs Landstingshuset i Stockholm AB i årsbokslutet 2019. Aktieägartillskottet föreslås vara villkorat och Region Stockholm äger rätt att erhålla återbetalning av aktieägartillskottet ur disponibla vinstmedel i enlighet med reglerna om vinstutdelning i aktiebolagslagen (2005:551).

Uppdrag till ombud till AB Storstockholms Lokaltrafiks årsstämma, samt till Landstingshuset i Stockholm AB:s årsstämma

Fullmäktiges ombud på årsstämmor i AB Storstockholms Lokaltrafik, samt Landstingshuset i Stockholm AB, ges i uppdrag att fastställa bolagens årsredovisningar för 2019 med intagna resultat- och balansräkningar, resultatdispositioner, samt bevilja ansvarsfrihet för styrelseledamöter och verkställande direktör för verksamhetsåret 2019. Resultatdispositionerna framgår av bilagorna, Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik, samt Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB.

Tilläggsöverenskommelse mellan fastighets- och servicenämnden och Karolinska Universitetssjukhuset till Överenskommelse om dispositionsrätt till ersättning till och ersättning för Nya Karolinska Solna.
I ärendet Avstämning av Budget 2020 för Region Stockholm, RS 2019-1053, konstaterar regionledningskontoret att den refinansiering inom OPS-avtalet för Nya Karolinska Solna, NKS, inklusive den extra amortering som gjordes 2018, har bidragit till permanent lägre kostnader för Region Stockholm. Det ekonomiska utrymme som refinansieringen av OPS-avtalet medför användas för att förstärka Karolinska Universitetssjukhusets ekonomi under 2020 och 2021.

Fastighets- och servicenämnden föreslås därför få i uppdrag att teckna ett tilläggsavtal till dispositionsrättsöverenskommelsen för Nya Karolinska Solna med Karolinska Universitetssjukhuset. Tilläggsavtalet innebär lägre kostnader för Karolinska med 300 miljoner kronor 2020 och 150 miljoner kronor 2021. Fastighets- och servicenämnden uppdras att fakturera koncernfinansiering för de lägre intäkter som tilläggsavtalet innebär för nämnden.

Bidrag till Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg i Norrtälje (KSON) för aktieägartillskott till TioHundra AB

I oktober 2019 beslutade Finansinspektionen att sänka diskonteringsräntan för beräkning av pensioner med 0,4 procentenheter. För TioHundra AB:s del innebär det att pensionskostnaderna ökar med 51 miljoner kronor, inklusive löneskatt, år 2020. Region Stockholm och Norrtälje kommun kompenserar, enligt tidigare praxis, bolaget för denna kostnadsökning i pensionsskulden med ett bidrag till kommunalförbundet för att ge ett aktieägartillskott till TioHundra AB. I enlighet nämnda praxis ska Region Stockholm stå för 87 procent och Norrtälje kommun för 13 procent, baserat på den andel som respektive part är huvudman för i pensionsskulden. Region Stockholm tillskjuter således 44,3 miljoner kronor i bidrag till kapitaltillskottet och Norrtälje kommun 6,6 miljoner kronor. Aktieägartillskottet är villkorat vilket innebär att återbetalning ska

kunna göras ur disponibla vinstmedel under förutsättning att sådan återbetalning inte står i strid med lag eller god affärssed.

Extra medlemsbidrag till Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje

I december 2019 antog direktionen i Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje ersättningsprocess och beräkningsunderlag gällande Norrtälje Sjukhus med fastställd ersättningsnivå för år 2020. Den utbetalda ersättningen under perioden 1 januari 2020 till och med 31 mars 2020 utgör en fjärdedel av den fastställda ersättningsnivån för år 2020. För att möjliggöra för Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje att upprätthålla den fastställda ersättningsnivån för resterande nio månader, tilldelas Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje ett extra medlemsbidrag från Region Stockholm med 71 miljoner kronor under förutsättning att Norrtälje kommun fattar beslut om extra tilldelning av medlemsbidrag med 11 miljoner kronor. Bidraget ska oavkortat finansiera förlängning av ersättningsvillkor för avtal med TioHundra gällande Norrtälje Sjukhus inklusive dess sidoavtal från och med den 1 april 2020 till och med 31 december 2020.

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd får mandat att fatta beslut om Patientsäkerhetsplan

Vårdskador orsakar stort lidande för den enskilde individen och innebär också stora kostnader. Under 2019 har en handlingsplan för ökad patientsäkerhet tagits fram och beslut om denna väntas fattas under 2020. Arbetet har synkroniserats med den nationella handlingsplanen för patientsäkerhet som tagits fram av Socialstyrelsen.” Implementering och uppföljning av planen ska ske i samverkan mellan hälso- och sjukvårdsnämnden och patientnämnden. Planen kommer att implementeras under 2020. Planen
utgår från Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso- och sjukvården 2020–2024. I ett föränderligt vårdlandskap med allt mer vård som flyttar till primärvård och öppenvård, behöver även Patientsäkerhetsplanen förändras och nämnden ta fram nya indikatorer som bättre svarar mot nuvarande vårdstruktur. Den ska följa strukturen med nationella programområden som tagits fram i arbetet med den nationella nivåstruktureringen.

Hälso- och sjukvårdsnämnden samt Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg i Norrtälje tillförs medel som motsvarar tillskott som beslutas av riksdagen våren 2020.

Riksdagen har beslutat om tillskott i enlighet med utskottsinitiativ i finansutskottet (2019/20:FiU49) samt i enlighet med regeringens aviserade

förslag i vårändringsbudgeten om tillskott till kommunsektorn, vilket riksdagen väntas beslutas om under våren 2020.

Hälso- och sjukvårdsnämnd samt Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg i Norrtälje föreslås tillföras ett tillskott som motsvarar Region Stockholms andel av tillskottet till kommuner och regioner. Utifrån de förslag som föreligger beräknas Region Stockholm få cirka 500 miljoner kronor. Tillskottet ska utbetalas från koncernfinansiering till hälso- och sjukvårdsnämnden samt Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg i Norrtälje efter det att riksdagen fattat beslut. Fördelningen ska ske enligt befolkningsandel, där Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg i Norrtälje motsvarar 2,6 procent. Beloppet avseende Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg i Norrtälje inkluderas i det extra medlemsbidraget om 71 miljoner kronor, det vill säga inga ytterligare tillskott utöver det höjda medlemsbidraget utbetalas till Kommunalförbundet.

Nya indikatorer 2020

I budget 2020 fick vissa nämnder i uppdrag att utveckla nya indikatorer för att bättre kunna mäta måluppfyllelse. I tabellen nedan framgår tio indikatorer som regionstyrelsen har utvecklat utifrån fullmäktiges uppdrag. Därtill återfinns ytterligare fem indikatorer som regionstyrelsen föreslår för att förtydliga fullmäktiges beslutade mål att begränsa klimatpåverkan i bygg- och anläggningsprojekt i Region Stockholms miljöprogram 2017–2021 (LS 2016-0092). Indikatorerna uppfyller regionledningskontorets uppdrag om att ta fram en plan med mål och åtgärder för att uppnå denna begränsning i klimatpåverkan. Sammanlagt föreslås således fullmäktige att besluta om femton nya indikatorer och målvärden för dessa. När indikatorerna är beslutade av regionfullmäktige ska ansvariga nämnder styra mot dem och följa upp dem senast i årsrapporten för 2020.

Tio indikatorer återstår att utveckla under 2020, utifrån fullmäktiges uppdrag i budget 2020, varav nio indikatorer kommer utvecklas av hälso- och sjukvårdsnämnden och en indikator kommer utvecklas av trafiknämnden.

Indikator att utveckla	**Förslag på indikator**	**Målvärde 2020**	**Ansvarig nämnd**	**Kvar att utveckla**
EN HÅLLBAR REGIONAL UTVECKLING				
Kärnverksamheten ska prioriteras				
Indikator att utveckla: Administrationens andel av kostnaderna	*Administrationens andel av kostnaderna*	Minska	Regionstyrelsen	

Indikator att utveckla	Förslag på indikator	Målvärde 2020	Ansvarig nämnd	Kvar att utveckla
Hög innovations- och digitaliseringsgrad				
Indikator att utveckla: Innovationsgrad	*Innovationsgrad*[1]	≥ 2	Regionstyrelsen	
Bidra till ett transporteffektivt samhälle i Stockholmsregionen				
Indikator att utveckla: Antal genomförda åtgärder enligt framkomlighets-kommissionens plan	*Antal genomförda åtgärder enligt framkomlighets-kommissionens plan*	100%	Trafiknämnden	
Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva tillväxtregion				
Indikator att utveckla: Internationell tillgänglighet	*Antal internationella gästnätter i Stockholmsregionen*	≥ 5,6 miljoner	Tillväxt- och regionplane-nämnden	
Region Stockholms klimatpåverkan ska minska				
	Antal projekt inom tunnelbaneutbyggnaden där åtgärder genomförts i byggprocessen med mål om att projektens klimatpåverkan minskas med minst 25 %	≥ 6	Trafiknämnden	
	Antal övriga stora bygg- och anläggningsprojekt inom kollektivtrafiken där åtgärder genomförts i byggprocessen med mål om att projektens klimatpåverkan minskas med minst 15 %	≥ 6	Trafiknämnden	
	Antal nya klimatreducerande krav som tillämpas standardiserat vid upphandling av material, produkter eller entreprenader i anläggningsprojekt.	≥ 2	Trafiknämnden	
	Antal byggprojekt där åtgärder genomförs i byggprocessen för att reducera projektens klimatpåverkan	≥ 1	Fastighets- och servicenämnden	

[1] Innovationsgraden visar organisationens innovationsmognad på en femgradig skala, där fem avser högsta innovationsmognad. Bedömningen av indikatorvärdet görs genom självskattning.

Indikator att utveckla	Förslag på indikator	Målvärde 2020	Ansvarig nämnd	Kvar att utveckla
	Antal nya klimatreducerande krav som tillämpas standardiserat vid upphandling av material, produkter eller entreprenader i byggprojekt.	≥ 1	Fastighets- och servicenämnden	
REGION STOCKHOLM SKA BLI EN HÅLLBAR ARBETSGIVARE				
Systematisk kompetensförsörjning				
Indikator att utveckla: Andel privata vårdgivare med avtal som deltar i utbildning av AT- och ST-läkare			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja
EN HÄLSO- OCH SJUKVÅRD AV GOD KVALITET				
Vård på rätt plats				
Indikator att utveckla: Andel av akut inlagda äldre som har lagts in direkt från hemmet till geriatrisk klinik	*Andel av akut inlagda äldre än 80 år som har lagts in direkt från hemmet till geriatrisk klinik*	Öka	Hälso- och sjukvårdsnämnden	
Vård i rätt tid				
Indikator att utveckla: Patientflöde samt rätt vårdnivå			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja
Indikator att utveckla: Andel patienter som får svar inom den digitala vårdgarantin			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja
Indikator att utveckla: Andel patienter som går till husläkarmottagning			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja
Säker vård				
Indikator att utveckla: Suicidriskbedömning av nya patienter inom psykiatrin			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja
Effektiv vård				
Indikator att utveckla: Samordnad individuell plan (SIP) för patienter med beroendediagnoser			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja
Indikator att utveckla: Digital tillgänglighet	*Andel husläkare som erbjuder videomöte*	≥ 40 %	Hälso- och sjukvårdsnämnden	
Stärkt folkhälsa				
Indikator att utveckla: Subjektivt välbefinnande			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja
Vård med patienten i fokus				
Indikator att utveckla: Nöjdhet efter avslutad behandling			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja

Indikator att utveckla	Förslag på indikator	Målvärde 2020	Ansvarig nämnd	Kvar att utveckla
Indikator att utveckla: Valfrihet			Hälso- och sjukvårdsnämnden	Ja
ATTRAKTIV KOLLEKTIVTRAFIK I ETT HÅLLBART TRANSPORTSYSTEM				
Tillgänglig och sammanhållen region				
Indikator att utveckla: Kollektivtrafikens restid mellan regionala stadskärnor och Arlanda flygplats ska vara konkurrenskraftig med bilens restid (RUFS)	*Kollektivtrafikens restid mellan regionala stadskärnor och Arlanda flygplats ska vara konkurrenskraftig med bilens restid (RUFS), andel av de regionala stadskärnorna som har en restidskvot under 1,5*	> 50 %	Trafiknämnden	
Indikator att utveckla: Teknisk tillgänglighet till hissar och rulltrappor			Trafiknämnden	Ja
UPPNÅ STRUKTURERAD STYRNING AV REGION STOCKHOLMS VERKSAMHETER				
Strukturerad styrning				
Indikator att utveckla: Indikator som mäter strukturerad styrning	*Andel av nämnder och bolag som har levererat resultat i enligt med resultatkrav*	100%	Regionstyrelsen	
	Andel av nämnder och bolag som har nått måluppfyllelse för minst 80 procent av de indikatorer som tilldelats dem och som är uppföljningsbara i årsrapporten	≥ 90 %	Regionstyrelsen	
	Andel av nämnder och bolag som både har levererat resultat i enlighet med resultatkrav och nått måluppfyllelse för minst 80 procent av de indikatorer som tilldelats dem och som är uppföljningsbara i årsrapporten	≥ 90 %	Regionstyrelsen	

Överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin från och med 2020

Sedan många år finns gemensamt överenskomna samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin, kallade samverkansreglerna, om vad som gäller när hälso- och sjukvårdens och

industrins medarbetare och chefer ska samverka med varandra inom olika områden. Parter är Sveriges Kommuner och Regioner, Läkemedelsindustriföreningen, Swedish Medtech och Swedish Labtech. Syftet med samverkansreglerna är att ge ökad förståelse kring ramar för samverkan mellan parterna. Förtroendet för det offentliga får inte riskera att skadas och roller och ansvar måste därför vara tydliga för alla inblandade parter vid samverkan. En större samordning över industrirelationer från sjukvårdshuvudmännens sida med transparens, ger bättre förutsättningar för en tillitsfull samverkan och utveckling för såväl hälso- och sjukvård som industrin.

Samverkansreglerna reviderades senast för sex år sedan. Ett arbete har pågått sedan en tid tillbaka för att revidera samverkansreglerna. Parterna har kommit överens om nya samverkansregler som gäller från och med den 1 januari 2020 och ersätter tidigare överenskomna samverkansregler. Inga sakliga förändringar av större dignitet har införts. Syftet har i första hand varit att förtydliga och förenkla för att göra reglerna mer kommunicerbara. Strukturen i samverkansreglerna är delvis ny och består nu av två delar:

- En gemensamt överenskommen policy med bärande principer och regler av långsiktig karaktär, vilka utgör grunden för samverkan.

- En bilaga med specificerade samverkanssituationer som stöd för samverkan. Bilagan kommer att uppdateras mer löpande.

Både överenskommelse och bilaga är styrande för samverkan. Kärnan i samverkansreglerna rör fortbildning och information av olika slag men även stipendier, donationer, konsultationer, utvecklingsprojekt med mera. Samverkan runt kvalitetsregister, kliniska prövningar och biobanker omfattas inte, men hänvisning till samverkansreglerna finns i dessa regelverk, som överenskoms med industriorganisationerna i särskild ordning.

<u>Kartläggning av Region Stockholms samarbete med länets kommuner, akademi och näringsliv</u>
Region Stockholm bildades 1 januari 2019 och övertog då ansvaret för de regionala tillväxtfrågor där länsstyrelsen tidigare varit den samlande aktören. Det utökade ansvaret handlar bland annat om att ansvara för att, i dialog med länets aktörer samordna och driva, den regionala utvecklingsstrategin och länsplanen för transportinfrastruktur. Region Stockholm har arbetat för att ta sig an sitt nya uppdrag med en sammanhållen och samlande kraft och uppträda som *en aktör* i relation till

regionens andra aktörer - länets kommuner, näringsliv och akademi. Den 21 maj 2019 behandlade regionstyrelsens arbets- och personalutskottet ärendet ”Region Stockholms regionala utvecklingsuppdrag” (RS 2019-0449) som beskriver mål och utgångspunkter för samarbetet med länets kommuner, akademi och näringsliv. I ärendet beslutades bland annat att ge regiondirektören i uppdrag att genomföra en kartläggning av Region Stockholms befintliga samarbeten med länets kommuner, akademi och näringsliv som skulle återrapporteras i samband med delårsrapporten. En delrapportering gjordes i regionstyrelsens delårsrapport för 2019 och slutrapporten redovisas i regionstyrelsens verksamhetsberättelse/årsrapport för 2019 (bilaga ”Kartläggning av Region Stockholms samarbete med länets kommuner, akademi och näringsliv” i regionstyrelsens verksamhetsberättelse 2019).

Som regional aktör har Region Stockholm ett stort antal kontaktytor med externa aktörer som till exempel kommuner, statliga myndigheter, universitet och högskolor, företag, Storsthlm samt Sveriges kommuner och regioner. Samarbeten som syftar till allt från att gemensamt genomföra projekt och utforma strategiska inriktningar till att samordna och lösa praktiska frågor som får direkt påverkan på invånarnas vardag.

Under 2019 har befintlig samverkan med externa aktörer inventerats. Former för samverkan har tydliggjorts i syfte att utveckla samarbetet där det har funnits behov. Det gör att under 2020 kommer samverkan och samarbeten fortsatt drivas inom områden där det behövs för att öka regionens attraktivitet. Under slutet av 2019 och början av 2020 har arbeten med ett antal strategier som ska tydliggöra riktningar för det regionala utvecklingsarbetet påbörjats. Strategierna beskriver vilka samverkansbehov Region Stockholm. Strategierna är bland andra tillväxt- och näringslivsstrategi, forsknings- och utvecklingsstrategi, life science strategi, kulturmiljöstrategi, folkhälsopolicy och framtidsplan för hälso- och sjukvården 2040. Strategierna fördjupar och förtydligar redan befintliga regionalt styrande dokument som till exempel RUFS 2050 tillika den regionala utvecklingsstrategin (RUS), trafikförsörjningsplan, länsplan och kollektivtrafikplan.

Beskrivningen och analysen i rapporten baseras på intervjuer och underlag från förvaltningar och samarbetspartners, enkätresultat från kommundirektörer om deras uppfattning av dialog och samverkan samt enkätresultat från förvaltningar i syfte att kartlägga nuläget för Region Stockholms samarbeten med externa parter och för att kunna göra en uppskattning av kostnader.

Ekonomiska konsekvenser
Resultatet för 2019 uppgick till 1 723 miljoner kronor exkluderat omställningskostnader, vilket kan jämföras med det budgeterade årsresultatet på 140 miljoner kronor. Resultatet är 448 miljoner kronor lägre än föregående år. Resultatet inklusive omställningskostnader uppgick för 2019 till 1 497 miljoner kronor.

Årets investeringsvolym uppgick till 11 923 miljoner kronor, vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 76 procent i jämförelse med budgeterade investeringar på 15 726 miljoner kronor.

Karolinska Universitetssjukhuset tillförs 2 923,7 miljoner kronor i kapitaltillskott. Kapitaltillskottet är en överföring av likviditet och har ingen resultatpåverkan på Karolinska Universitetssjukhuset.

Landstingshuset i Stockholm AB tillförs 600 miljoner kronor i villkorat aktieägartillskott.

Tilläggsavtalet innebär lägre kostnader för Karolinska Universitetssjukhuset med 300 miljoner kronor 2020 och 150 miljoner kronor 2021. Fastighets- och servicenämnden uppdras att fakturera koncernfinansiering med 300 miljoner kronor 2020 och 150 miljoner kronor 2021, vilket motsvarar det intäktsbortfall som tilläggsöverenskommelsen innebär.

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje (KSON) tillförs dels ett extra medlemsbidrag på 44,1 miljoner kronor, under förutsättning att Norrtälje kommun också tillför KSON ett extra medlemsbidrag på 6,6 miljoner kronor, vilket avser aktieägartillskott till TioHundra AB med anledning av ökade pensionskostnader och dels ytterligare ett extra medlemsbidrag om 71 miljoner kronor som avser utökad finansiering under perioden april till och med december 2020 till TioHundra AB. Kostnaderna under 2020 hanteras dels inom Koncernfinansiering och dels med 2,6 procent av det tillkommande tillskottet som har beslutats av riksdagen (2019/20: FiU49) samt regeringens aviserade förslag i vårändringsbudgeten om tillskott till kommunsektorn.

Hälso- och sjukvårdsnämnden samt Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje tillförs ett belopp som finansieras av koncernfinansiering som motsvarar det extra tillskott till kommuner och regioner som förväntas bli beslutat av riksdagen under våren 2020. Det extra tillskottet bedöms uppgå till cirka 500 miljoner kronor och utbetalas efter att riksdagen fattat beslut. Fördelningen ska ske enligt befolkningsandel, där Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg i Norrtälje motsvarar 2,6 procent. Beloppet avseende Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg i Norrtälje inkluderas i det extra medlemsbidraget om 71 miljoner kronor.

Carina Lundberg Uudelepp
Regiondirektör

Katarina Holmgren
Ekonomidirektör

Beslutsexpediering:
Akt

Godkänd av Carina Lundberg Uudelepp, 2020-03-12

Region Stockholm

Diarienummer
RS 2019–0242

Region Stockholm

Årsredovisning 2019

Innehållsförteckning

1. FÖRVALTNINGSCHEFENS KOMMENTAR 6

2. ÖVERSIKT ÖVER VERKSAMHETENS UTVECKLING 8

3. REGIONKONCERNEN 14

4. VIKTIGA FÖRHÅLLANDEN FÖR RESULTAT OCH EKONOMISK STÄLLNING 16

5. HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE 18

6. STYRNING OCH UPPFÖLJNING AV REGIONENS VERKSAMHET 21

6.1 MÅL OCH UPPDRAG 22

6.2 INTERN KONTROLL 22

6.2.1 Regelefterlevnad 23

6.3 ANMODAN 26

7. GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH EKONOMISK STÄLLNING 27

7.1 LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR EKONOMI 27

7.1.1 Resultat 28

7.1.2 Jämförelsestörande poster 32

7.1.3 Balanskravsresultat 33

7.2 EN HÅLLBAR REGION STOCKHOLM 33

7.3 REGION STOCKHOLM SKA VARA EN ATTRAKTIV ARBETSGIVARE 38

7.3.1 Väsentliga personalförhållanden 40

7.4 RESULTAT NÄMNDER OCH BOLAG 43

7.5 EKONOMISK UTVECKLING INOM HÄLSO- OCH SJUKVÅRD 44

7.6 INVESTERINGAR 46

7.7 INVESTERINGAR INOM NÄMNDER OCH BOLAG 46

8. FÖRVÄNTAD UTVECKLING 48

9. NÄMNDER 52

9.1 REGIONSTYRELSEN 52

9.2 HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSNÄMNDEN 55

9.3 TRAFIKNÄMNDEN 65

9.4 TILLVÄXT- OCH REGIONPLANENÄMNDEN 77

9.5 FASTIGHETS- OCH SERVICENÄMNDEN 79

9.6 FÄRDTJÄNSTNÄMNDEN 86

9.7 KULTURNÄMNDEN 88

9.8 VÅRDENS KUNSKAPSSTYRNINGSNÄMND 90

9.9 PATIENTNÄMNDEN 91

9.10 STOCKHOLMS LÄNS SJUKVÅRDSOMRÅDE 92

9.11 KAROLINSKA UNIVERSITETSSJUKHUSET 95

9.12 REVISORSKOLLEGIET 100

10. BOLAG 101

10.1 LANDSTINGSHUSET I STOCKHOLM AB 101

10.2 SÖDERSJUKHUSET AB 101

10.3 DANDERYDS SJUKHUS AB 105

10.4 SÖDERTÄLJE SJUKHUS AB 109

10.5 S:T ERIKS ÖGONSJUKHUS AB 112

10.6 FOLKTANDVÅRDEN STOCKHOLMS LÄN AB 114

10.7 AMBULANSSJUKVÅRDEN I STORSTOCKHOLM AB 116

10.8 STOCKHOLM CARE AB.....117

10.9 MEDICARRIER AB 119

10.10 LOCUM AB 120

10.11 AB STOCKHOLMS LÄNS LANDSTINGS INTERNFINANS ... 121

10.12 AB STORSTOCKHOLMS LOKALTRAFIK.....122

11. KOMMUNALFÖRBUND OCH STIFTELSER.....123

11.1 KOMMUNALFÖRBUND.....123

11.1.1 Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje 123

11.1.2 Kommunalförbundet Svenskt Ambulansflyg 126

11.1.3 Kommunalförbundet Avancerad Strålbehandling.....126

11.2 STIFTELSER 126

12. EKONOMISK REDOVISNING.....129

12.1 RESULTATRÄKNING.....129

12.2 BALANSRÄKNING.....130

12.3 KASSAFLÖDESANALYS 132

12.4 DRIFTSREDOVISNING.....133

12.5 INVESTERINGSREDOVISNING.....134

12.6 REDOVISNINGSPRINCIPER.....134

12.7 DERIVAT OCH SÄKRINGSREDOVISNING 137

12.8 NOTER 141

12.9 NYCKELTAL.....156

12.10 FÖRKORTNINGAR..... 157

Siffror inom parentes avser motsvarande period föregående år om inte annat anges. Avvikelser kan förekomma i tabeller och diagram då siffrorna är avrundade från tusen kronor till miljoner kronor.

1. Förvaltningschefens kommentar

Det gångna året har varit ett år av utveckling och omställning. Utveckling av uppdraget att gå från landsting till region samt omställning i och med att en lång högkonjunktur vänts till lågkonjunktur. Samtidigt har skatteutjämningssystemet justerats på ett sätt som innebär att regionen måste hantera väsentligt ökad inbetalning.

Utvecklingen av det nya uppdraget som Region Stockholm har från och med 2019 har inneburit nya relationer och behov av samverkan med olika aktörer. Våren präglades av uppstart av samarbeten och inventering av vilka resultat som Länsstyrelsen tidigare nått inom olika områden och en orientering från regionens sida gällande vilka sammanhang regionen kunde kliva in i och vilka som förutsatte nya strukturer för att uppdraget skulle axlas. Under hösten tog samverkan, inte minst med kommunerna, fart i och med att en viktig överenskommelse inom vård och omsorg beslutades om i olika fora och genom att politiska samordningsmöten genomfördes. Under senare delen av året blev det tydligt att på några områden behöver relationerna till Länsstyrelsen utredas där både regionen och Länsstyrelsen arbetar med samma frågor.

Omställningen för alla verksamheter har pågått under 2019. Allra mest har omställningen inom hälso- och sjukvården märkts. Dels har nya byggnader inom sjukvården tagits i bruk som en del av framtidens hälso- och sjukvård, dels har närakuter öppnats av samma anledning och slutligen har omstyrningen från Karolinska universitetssjukhuset till övriga fullföljts. Detta har inneburit nya fräscha lokaler med helt andra möjligheter för patienterna att få avskildhet och för personalen att arbeta på nya sätt. Arbetsmiljön har förbättrats, men hyrorna har också ökat i och med att nya lokaler är dyrare än gamla. Läkemedel och medicinskteknisk utrustning liksom löner är område som under ett antal år inneburit väsentligt högre kostnadsökningstakt än vad regionen med kommande års ekonomiska förutsättningar kan bära. Av dessa anledningar och det faktum att samtliga akutsjukhus under 2019 drogs med underskott, var det ett år av krafttag för att skapa nya möjligheter inför kommande år att klara en ny ekonomisk situation.

Inom kollektivtrafiken har investeringar i utbyggd och förbättrad kollektivtrafik bland annat inneburit att pendeltågsresenärerna är mer nöjda än tidigare. Trots vissa förseningar i utbyggnaden av dubbelspåren på Roslagsbanan kan resenärerna i nordost skönja den stora förbättring som denna investering kommer att ge. Många samarbeten kring investeringar i spår, bussdepåer, stationer mm pågår med kommunerna i regionen. Ett antal projekt har blivit dyrare än planerat och inom den sk Stockholmsförhandlingen togs under slutet av förra året samtal med såväl

berörda kommuner som med staten upp för att hitta en lösning för objekten inom förhandlingen. Planen för den regionala utvecklingen, inte minst utifrån den beslutade inriktningen för RUFS 2050, är beroende av ökad spårkapacitet och nya linjer om befolkningstillväxten ska kunna hålla i sig och bostäder byggas enligt tidigare kartlagda behov.
På hållbarhetsområdet har framsteg gjorts kopplat till såväl upphandling som utsläpp. Kollektivtrafiken bidrar i väldigt hög grad till att regionen flyttar fram positionerna, liksom möjligheter att bygga miljövänligt vid nybyggnation. Men inte bara själva byggandet bidrar till bättre miljö och hållbarhet, även det sätt på vilket fastigheterna sedan kan underhållas och drivas innebär vinster ur ett hållbarhetsperspektiv. Ur både miljömässigt och socialt hållbarhetsperspektiv bidrar både forskning och utveckling, innovation och teknik till framsteg. Samverkan med det privata näringslivet och med akademierna har utvecklats på många områden och flera av dem bidrar både till bättre hälsa och till bättre möjligheter för individer att göra egna val i vardagen. Inom forskning och innovation har arbetet för en bättre folkhälsa fortsatt och gjort landvinningar. Möjligheter att nå en rikare fritid som en del i social hållbarhet har påverkats av regionens arbete inom kultursektorn där bidrag till organisationer, samverkan med kommunerna kring bland annat kulturskolan och filmen har gått i positiv riktning och ”Stockholmstinget” genomfördes med mer än 500 deltagare. Som arbetsgivare har regionen befäst redan goda resultat i de medarbetarundersökningar som genomförs årligen. Sjukfrånvaron har gått ner något, liksom personalomsättningen. Utmaningar kvarstår vad gäller tillgång till sjuksköterskor och vissa specialister inom flera områden också utanför vården. Konsultväxlingen inom vissa förvaltningar går långsammare än önskar på grund av att det är svårt att får tag i medarbetare med rätt kompetens. Att vara en attraktiv arbetsgivare är en inte helt enkel uppgift när det är brist på viss arbetskraft eftersom bristen leder till både viss inhyrning, visst konsultberoende och visst behov av övertid. Det är därför glädjande att både sjukfrånvaro och personalomsättning gått ned något.

2. Översikt över verksamhetens utveckling

Region Stockholms främsta uppgift är att ansvara för att invånarna i regionen får tillgång till en hälso- och sjukvård av hög kvalitet samt en väl fungerande kollektivtrafik, idag och i framtiden. Region Stockholm ansvarar även för regionala utvecklingsfrågor och för att bidra till ett fritt och tillgängligt kulturliv i länet. Region Stockholm är till för länets invånare och den enskilde patienten och resenären är utgångspunkten för regionens strävanden att utveckla verksamheten på kort och på lång sikt.

I årsredovisningens kapitel två till sju beskrivs verksamhetens utveckling, väsentliga händelser, målstyrning samt den ekonomiska utvecklingen inom regionkoncernen. I kapitel nio beskrivs regionens nämnder och i kapitel tio regionens bolag. I kapitel elva beskrivs de kommunalförbund som Region Stockholm är medlem i samt stiftelser. Årsredovisningen avslutas med ekonomisk information som bland annat innehåller resultat- och balansräkning, kassaflödesanalys samt noter. Därtill ingår bilagorna Miljöredovisning 2019 för Region Stockholm, Uppföljningsrapport Personal och utbildning 2019 för Region Stockholm, Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning (FoUU) 2019, Innovationsbokslut för Region Stockholm 2019.

Regionbildning och samordnad regional utveckling

Den 1 januari 2019 blev Stockholms läns landsting Region Stockholm. Förändringen innebar att Region Stockholm övertog ansvaret för det regionala tillväxtarbete där länsstyrelsen tidigare varit den samlande aktören. Det utökade uppdraget innebär bland annat ansvar för den regionala utvecklingsstrategin och länsplanen för transportinfrastruktur. Samarbetet med de regionala aktörerna intensifierades under 2019 och med ett sammanhållet regionalt ledarskap ges större möjligheter att lyfta Stockholmsregionens intressen i Sverige och Europa. Regionfullmäktige beslutade i november 2019 att anta den regionala utvecklingsplanen RUFS 2050[1] också som regional utvecklingsstrategi.

Hälso- och sjukvård

Varje dag besöker i snitt 13 400 patienter husläkarmottagningar i Stockholms län, 80 barn föds på sjukhusen och det görs 1 323 besök på akutmottagningarna. Under året genomfördes 18 500 000 besök hos läkare och övriga vårdgivare, en ökning med 1,5 procent jämfört med föregående år. Länets invånare konsumerade totalt 311 000 vårdtillfällen, en ökning med 0,5 procent jämfört med föregående år.

Arbetet med genomförandet av Framtidsplanen fortsatte under 2019, inklusive införandet av strukturen för akut omhändertagande för att styra

[1] Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

patienter till rätt vårdform. Denna struktur består av 1177 Vårdguiden på telefon, husläkarverksamhet, husläkarjour, närakut, akutmottagning, intensivakut och prehospital vård. Omstyrning av patientflöden enligt den nya vårdstrukturen har skett stegvis vilket i sin tur har påverkat alla akutsjukhus och merparten av vårdgivarna.

Verksamheterna är inflyttade i nya Karolinska Universitetssjukhuset Solna och sjukhuset fortsätter att utveckla sin högspecialiserade verksamhet. Införandet av närakuter har fortgått och den elfte öppnade vid Hötorget i februari 2020. Närmare hälften av alla besök på akutmottagningar gjordes på närakuter och målet Vård på rätt plats uppnåddes därmed.

Hälso- och sjukvårdsnämnden har antagit en övergripande strategisk inriktning för primärvården och en utredning av strukturen i den somatiska barnsjukvården har genomförts. Vårdval infördes inom den geriatriska öppen- och slutenvården från och med maj 2019. En upphandling av sammanhållen vård för äldre vid Sollentuna sjukhus pågår och ny verksamhet kommer att tas i drift. Från januari 2020 och fyra år framåt gäller nya sjukhusavtal för de regionägda akutsjukhusen.

Region Stockholms ambitiösa mål för vård i rätt tid uppnåddes inte 2019 men regionen faller väl ut i en nationell jämförelse av väntetider. Cirka 93 procent av patienterna fick tid för ett första besök hos specialistläkare inom 90 dagar, mot ett genomsnitt i riket på 82 procent. Andelen patienter som fick tid för behandling inom 90 dagar var 89 procent i Stockholms län, mot ett genomsnitt i riket på 73 procent.

Kollektivtrafik

Varje dag gör 800 000 resenärer närmare 2,9 miljoner resor med kollektivtrafiken i Stockholmsregionen. Det totala antalet påstigande med kollektivtrafiken på land var 861 miljoner under 2019 vilket är en ökning med två procent jämfört med 2018 (844 miljoner).

Resandet i kollektivtrafiken på land, mätt som antal genomsnittligt påstigande en vanlig vardag, uppnådde inte 2019 års målvärde som motsvarande en ökning på 4,3 procent jämfört med föregående år. Den faktiska ökningen blev 1,3 procent. Andelen nöjda resenärer i allmän kollektivtrafik på land och för pendelbåtar uppgick till 80 procent vilket är samma nivå som för 2018 och över målvärdet 75 procent.

Pendeltågstrafiken ökade mest, med tio procentenheter, jämfört med föregående år. Den kraftiga ökningen bedöms vara ett resultat av den pågående samverkan mellan trafiknämnden, Trafikverket och MTR för en förbättrad tillförlitlighet och störningshantering. I april invigdes Nynäslinjens pendeltågsstation Vega. Upprustning av återstående

Söderströmsbroar och spåranläggning färdigställdes enligt plan i juli. Vid Slussen flyttades tunnelbanans relärum för att ge utrymme åt stadens arbeten vilket är en viktig förutsättning för framdriften i projekten kring Slussen. Arbetet vid Enlunda bussdepå i Ekerö kommun återupptogs och bron över Ulvsundaleden på Tvärbanans Kistagren lyftes på plats i mars. Roslagsbanans nya depå i Molnby har döpts till Vallentunadepån och där har stommen rests. Utbyggnaden av arbetstunnlar för tunnelbana till Barkarby pågår.

Från hösten 2018 till april 2019 genomfördes ett pilotförsök med självkörande bussar i Barkarby och fortsatta tester gjordes under senare delen av 2019. Trafiknämnden fattade i december ett inriktningsbeslut för en ny färjeterminal vid Skeppsbron som ska samla Slussens kollektivtrafik till sjöss vid en enda terminal.

Organisationsförändringar
Den första januari 2019 fick Region Stockholm en ny politisk organisation med ändrad struktur och ansvarsförhållanden. Tre nya nämnder inrättades: färdtjänstnämnden, vårdens kunskapsstyrningsnämnd samt fastighets- och servicenämnden. Samtidigt justerades uppdraget för regionstyrelsen, hälso- och sjukvårdsnämnden, trafiknämnden respektive tillväxt- och regionplanenämnden.

Färdtjänstnämnden ansvarar för färdtjänsten, följer upp ingångna avtal med entreprenörer och samverkar med handikapp- och pensionärsorganisationer.

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd *leder kunskapsstyrningen i uppdraget att delta i det regionala och nationella arbetet med nivåstrukturering*. I nämndens ansvar ingår även kunskapsstöd, vårdprogram, introduktion och prioritering av läkemedel, frågor om vårdens prioriteringar, den nationella cancerstrategin, den regionala cancerplanen, minskad antibiotikaanvändning, läkemedelsstöd samt utvecklingen av Region Stockholms övergripande patientstyrningsförmåga.

Fastighets- och servicenämnden ansvarar för Region Stockholms fastigheter, exklusive trafikfastigheter, och för regiongemensamma servicefunktioner. Under året har ett intensivt arbete pågått för att bygga upp nämndens verksamhet. De servicefunktioner som nämnden ska ansvara för överförs successivt från sina nuvarande organisatoriska hemvister. Under året överfördes SF IT (tidigare SLL IT), NKS Bygg, Upphandling, Facility Management, Digital Kommunikation, Berga naturbruksgymnasium, verksamheter avseende HR-tjänster samt redovisning från regionstyrelsen och Stockholms läns sjukvårdsområde till fastighets- och servicenämnden.

Från och med den 1 juli 2019 är Waxholms Ångfartygs AB ett dotterbolag till AB Storstockholm Lokaltrafik. Tidigare var Waxholms Ångfartygs AB ett dotterbolag till Landstingshuset i Stockholm AB.

I Budget 2019 förtydligades en ny inriktning för regionstyrelsen. Regionstyrelsens uppsikt av ekonomi och verksamhet i hela Region Stockholm stärks liksom styrningen av regionens hälso- och sjukvårdsproducerande nämnder och bolag. Regionstyrelsens verksamhet renodlas till strategisk styrning, uppföljning, analys och uppsikt och operativa delar överförs till den nya fastighets- och servicenämnden. Under 2019 genomförde regionstyrelsen en översyn av regionledningskontorets uppdrag och organisation i syfte att anpassa kompetens och arbetssätt till den strategiska inriktningen. En ny organisationsstruktur trädde i kraft den första januari 2020.

Ekonomisk utveckling och ekonomiska utmaningar
Region Stockholms resultat för 2019 exklusive omställningskostnader[2] uppgick till 1 723 miljoner kronor vilket kan jämföras med budgeterat resultat på 140 miljoner kronor. Resultatet avviker positivt mot det budgeterade resultatet med 1 583 miljoner kronor men är 448 miljoner kronor lägre än föregående år. Avvikelsen mot budget beror främst på ökade intäkter från specialdestinerade statsbidrag men högre skatteintäkter och lägre avskrivningskostnader har bidragit till överskottet. Resultatet för 2019 inklusive omställningskostnader var 1 497 miljoner kronor.

I resultatet ingår större underskott inom hälso- och sjukvården där Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB, Danderyds Sjukhus AB samt kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje redovisar negativa avvikelser mot budgeterat resultat. Merparten av de nämnder och bolag som avvek resultatmässigt mot budget har haft alltför höga personalkostnader. För att uppnå en ekonomi i balans framåt krävs att de större sjukhusen genomför de framtagna åtgärdsprogram som ej genomfördes fullt ut 2019 samtidigt som åtgärdsprogrammen måste uppdateras med de nya ekonomiska förutsättningarna för 2020 och framåt.

En ekonomi i balans är grunden för en långsiktigt hållbar utveckling och skapar utrymme för prioriterade och nödvändiga investeringar. Region Stockholms ekonomiska förutsättningar från 2020 och åren framöver förväntas bli sämre med anledning av att skatteintäkterna förväntas öka långsammare än tidigare. Dessutom påverkar riksdagens beslut om ändringar i kostnadsutjämningssystemet ger succesivt ökade kostnader för Region Stockholm.

[2] Omställningskostnader avser omstruktureringskostnader inom ramen för framtidens hälso- och sjukvård.

Regionfullmäktiges mål

Regionfullmäktige fastställde i Budget 2019 för Region Stockholm åtta övergripande mål och 30 mål. Sex av de övergripande målen uppnåddes medan ett övergripande mål inte gjorde det. Målet för en attraktiv tillväxtregion har inte kunnat mätas.

Region Stockholms mål mäts med totalt 50 indikatorer som fullmäktige har fastställt och utfallet har mätts för 48 av dem. Totalt 30 indikatorer uppfylldes och 18 gjorde inte det under 2019. Indikatorn *Andel lokalproducerade livsmedel* har inte gått att mäta och indikatorn *kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna* mäts endast vartannat år, nästa gång våren 2020.

Mål som gäller på koncernövergripande nivå eller är gemensamma för Region Stockholms alla verksamheter beskrivs i kapitel 7 medan mål för enskilda nämnder och bolag beskrivs i deras respektive avsnitt.

Övergripande mål, mål och indikator	Uppfyllt 2019
HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN I STOCKHOLM SKA PRÄGLAS AV KORTA KÖER, HÖG TILLGÄNGLIGHET, GOD KVALITET OCH INVÅNARNAS MÖJLIGHET ATT SJÄLVA VÄLJA VÅRDGIVARE	**Uppfylls** ●
Vård på rätt plats	Uppfylls ●
Vård i rätt tid	Uppfylls ej ●
Säker vård	Uppfylls ●
Effektiv vård	Uppfylls ●
God folkhälsa	Uppfylls ●
Högt förtroende för vården	Uppfylls ej ●
ATTRAKTIV KOLLEKTIVTRAFIK I ETT HÅLLBART TRANSPORTSYSTEM	**Uppfylls** ●
Attraktiva resor	Uppfylls ●
Trygga resor	Uppfylls ej ●
Effektiva resor	-
Tillgänglig och sammanhållen region	Uppfylls ●
FRI KULTUR FÖR UPPLEVELSER, MÖTEN, BILDNING OCH DELAKTIGHET	**Uppfylls** ●
Strategiskt samordnat kultur- och föreningsliv	Uppfylls ●
Kultur och konstnärliga uttryck som integrerad del av regionens verksamheter för välbefinnande och trygghet	Uppfylls ●
REGIONAL UTVECKLINGSPLANERING FÖR HÅLLBAR TILLVÄXT	**Uppfylls ej** ●
En regionplanering i framkant	Uppfylls ej ●
Hållbar regional tillväxt och attraktionskraft	Uppfylls ej ●
LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR EKONOMI	**Uppfylls** ●
Ett resultat i balans	Uppfylls ●
Självfinansiering av drift och ersättningsinvesteringar	Uppfylls ●
Hållbar investeringsutveckling	Uppfylls ●
EN HÅLLBAR REGION STOCKHOLM	**Uppfylls** ●
Stockholmsregionen ska inom fem år vara en av Europas ledande forskningsregioner inom forskning som syftar till bättre hälsa	Uppfylls ●
Region Stockholms påverkan på klimatet ska minska	Uppfylls ●
REGION STOCKHOLM SKA VARA EN ATTRAKTIV ARBETSGIVARE	**Uppfylls** ●
Region Stockholm - attraktiv arbetsgivare	Uppfylls ej ●
Systematisk kompetensförsörjning	Uppfylls ●
STOCKHOLMSREGIONEN SKA VARA EUROPAS MEST ATTRAKTIVA TILLVÄXTREGION	-

3. Regionkoncernen

Regionkoncernen

Region Stockholm är organiserat i en nämndorganisation samt dotterbolag som är samlade i två aktiebolagsrättsliga koncerner. I Norrtälje bedrivs sjukvård och omsorg genom ett kommunalförbund i samverkan med Norrtälje kommun. I tabellen nedan anges de nämnder och bolag som ingår i Region Stockholms verksamhet och i den sammanställda redovisningen 2019. Inom parentes framgår Region Stockholms ägarandel.

Regionkoncernen

Regionen	Koncernbolag m.m.	

Regionfullmäktige, nämnder och styrelser
• Regionstyrelsen
• Hälso- och sjukvårdsnämnden
• Vårdens kunskapsstyrningsnämnd
• Patientnämnden
• Stockholms läns sjukvårdsområde
• Karolinska Universitetssjukhuset
• Trafiknämnden
• Färdtjänstnämnden
• Kulturnämnden
• Tillväxt- och regionplanenämnden
• Fastighets- och servicenämnden
• Revisorskollegiet
	Landstingshuset i Stockholm AB (100 %)
	• Södersjukhuset AB
	• Danderyds Sjukhus AB
	  ○ Barnbördshuset Stockholm AB (49 %)
	• Södertälje Sjukhus AB
	• S:t Eriks Ögonsjukhus AB
	• Folktandvården Stockholms län AB
	• Ambulanssjukvården i Storstockholm AB
	• Stockholm Care AB
	• MediCarrier AB
	• Locum AB
	  ○ AB Terreno
	• AB Stockholms Läns Landstings Internfinans
		AB Storstockholms lokaltrafik (100 %)
		• SL Infrateknik AB
		• AB SL Finans
		• SL Älvsjö AB
		• Waxholms Ångfartygs AB
		
		Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje (50 %)
		• TioHundra AB

Uppdragsföretag

Ett uppdragsföretag är en juridisk person till vilken Region Stockholm har överlämnat en viss angelägenhet med stöd av kommunallagen. Dessa företag ingår bara i regionkoncernens resultat- och balansräkningar när eventuella utbetalade bidrag redovisas som en kostnad i resultaträkningen. Nedanstående sammanställning omfattar de större uppdragsföretagen.

Uppdragsföretag

Samägda juridiska personer med betydande inflytande[3]	Samägda juridiska personer utan betydande inflytande
• ALMI Företagspartner i Stockholm Sörmland AB (40,5 %) • Mälardalstrafik AB (35 %) • Samordningsförbund (25 %)[4] • Kommunalförbundet Svenskt Ambulansflyg (22,6 %)	• Kommunalförbundet Avancerad Strålbehandling (14,3 %) • Resekortet i Sverige AB (13,3 %)

[3] Avser samägda juridiska personer med en ägarandel som överstiger 20 procent.
[4] Region Stockholm ingår i sju samordningsförbund tillsammans med Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och kommunerna i regionen.

Entreprenader

Region Stockholms entreprenader är de angelägenheter som bedrivs av en annan juridisk person än de nämnder och bolag som ingår i regionkoncernen. Region Stockholms trafikverksamhet bedrivs till 100 procent av externa entreprenörer medan 35 procent av den köpta hälso- och sjukvården bedrivs av externa vårdgivare.

4. Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning

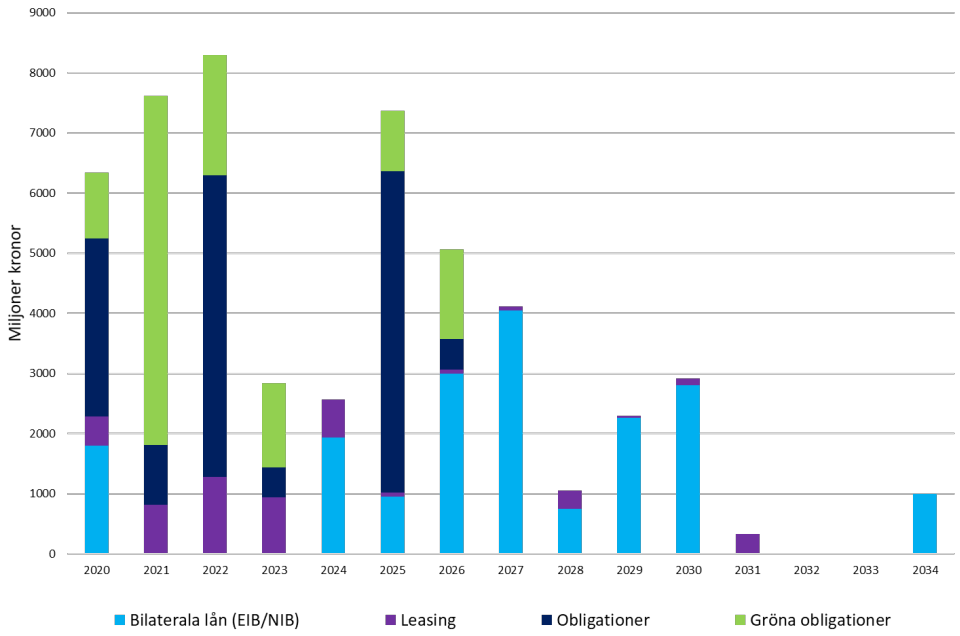
Finansiering
Region Stockholms ratingbetyg från kreditvärderings- och ratinginstitutet Standard & Poor's är fortsatt AA+.

Regionfullmäktige har fastställt en upplåningsram på 95 miljarder kronor. Summan avser samtliga avtalade låne- och kreditlöften, låneprogram och leasingförpliktelser samt checkräkningskrediter. Regionens räntebärande skulder ökade under året med 1 112 miljoner kronor och uppgick per den sista december till 52 miljarder kronor. Utöver leasing- och låneskuld finns en skuld för finansieringen av sjukhuset Nya Karolinska Solna som vid bokslutstillfället uppgick till 6 176 miljoner kronor. Skulden amorterades under året med 380 miljoner kronor.

Räntebindningstiden på skuldportföljen får enligt Region Stockholms finansiella riktlinjer uppgå till 2–5 år. Under året varierade den mellan 3,8 och 4,2 år och uppgick per sista december till cirka 4,1 år. Detta motsvarar en andel rörlig ränta om cirka 25 procent av den totala skuldportföljen.

Region Stockholms finansiella riktlinjer ställer krav på att likviditetsbehovet och den kortsiktiga betalningsförmågan alltid ska vara säkrad genom avtalad finansiering. Per den 31 december 2019 uppgick det maximala likviditetsbehovet de kommande sex månaderna till 3,6 miljarder kronor. Den avtalade finansieringen uppgick vid samma tidpunkt till totalt 13,25 miljarder kronor varav checkkredit knuten till koncernkontot om tre miljarder kronor, kreditfaciliteter mot affärsbanker om 2,5 miljarder kronor samt ännu ej utnyttjade låneavtal mot Europeiska Investeringsbanken (EIB) om 7,75 miljarder kronor.

I diagrammet nedan visas förfallostrukturen för Region Stockholms skuldportfölj.

Pensioner

Regionkoncernens totala pensionsförpliktelser uppgick till 55 miljarder kronor inklusive särskild löneskatt, varav avsättning i balansräkningen utgjorde 32 miljarder kronor och ansvarsförbindelsen 23 miljarder kronor.

Pensionsåtagandena inom nämnder nuvärdesberäknas enligt RIPS 19,[5] vars diskonteringsränta beslutas av Sveriges kommuner och regioner, SKR. Den uppgick 2019 till en procent. Pensionsskulden inom Region Stockholms bolag nuvärdesberäknas enligt de försäkringstekniska grunder som fastställs av Finansinspektionen och med en diskonteringsränta som 2019 uppgick till 0,3 procent. Diskonteringsräntan var lägre än tidigare vilket för 2019 innebar en ökad kostnad för Region Stockholm på 667 miljoner kronor.

Kontrollbalansräkning för TioHundra AB

Tiohundra AB ägs av Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje. Bolagets negativa resultat har gjort att det egna kapitalet i mars 2019 sjönk till under hälften av aktiekapitalet. Med anledning av det beslutade fullmäktige för Region Stockholm respektive Norrtälje kommun i samband med sina delårsrapporter 2019 om en kapitaltäckningsgaranti för 2019. I årsbokslutet 2019 hade TioHundra AB sammantaget tillförts 48,2 miljoner kronor genom garantin varav 38,6 miljoner kronor från Region Stockholm och 9,6 miljoner kronor från Norrtälje kommun. Därmed kunde den andra kontrollbalansstämman den 18 december konstatera att bolagets aktiekapital var återställt till 17,3 miljoner kronor.

---

[5] RIPS står för Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld.

5. Händelser av väsentlig betydelse

Genomförandet av Framtidsplan för hälso- och sjukvården med bland annat om- och tillbyggnad av regionens vårdfastigheter fortsätter att ge en mer tillgänglig hälso- och sjukvård. Utbyggnaden av tunnelbana och tvärbanor, liksom upprustningen av Roslagsbanan och Röda linjen, är exempel på investeringar för att säkerställa en väl fungerande kollektivtrafik i en växande Stockholmsregion.

Framtidsplan för hälso- och sjukvården

Utvecklingen av hälso- och sjukvården fortsatte under 2019 utifrån Framtidsplanens intentioner och huvudstrategier. Det hälsofrämjande och förebyggande arbetet har också fortsatt. Exempelvis har rutiner införts för att patienter ska vara tobaks- och alkoholfria inför operation. Vårdstrukturens omställning har fortsatt med målet att varje patient ska ges rätt vård på rätt ställe.

- En övergripande strategisk inriktning för primärvården för 2019–2025 är antagen av hälso- och sjukvårdsnämnden, HSN 2019–0945. En stärkt primärvård och nära vård är en viktig komponent för en mer sammanhållen vård som på ett bättre sätt tillgodoser patientens behov. För barnsjukvården har hälso- och sjukvårdsnämnden beslutat om en tydligare vårdstruktur inom den öppna barnsjukvården samt en utbyggnad av sjukhusansluten avancerad hemsjukvård, HSN 2019–1340.
- Strukturen för akut omhändertagande är etablerad. Den inkluderar vårdformerna 1177 Vårdguiden på telefon, husläkarverksamhet och husläkarjour, närakuter, akutmottagning och intensivakut samt prehospital vård. En ny närakut har öppnat vid Norrtälje sjukhus och ytterligare en öppnade vid Hötorget i februari 2020. För att säkerställa att patienter bedöms och hänvisas till den lämpligaste vårdformen har det så kallade Hänvisningsstödet vidareutvecklats och informationsinsatser genomförts.
- Vårdval har införts inom den geriatriska öppen- och slutenvården och från januari 2020 är en tredje geriatrisk verksamhet, i Vårberg, i drift. En upphandling av sammanhållen vård för äldre vid Sollentuna sjukhus pågår och ny verksamhet startas 2020.
- Verksamheterna i nya Karolinska Universitetssjukhuset Solna är inflyttade och sjukhuset fortsätter att utveckla sin högspecialiserade verksamhet. Uppdragen för övriga akutsjukhus renodlas successivt.

Större fastighetsinvesteringar inom hälso- och sjukvården

En ny akutvårdsbyggnad med akutmottagning, operation, röntgen och sterilcentral färdigställdes och togs i drift av Danderyds Sjukhus AB under hösten. En första etapp av modernisering av 40 vårdplatser vid Danderyds Sjukhus AB slutfördes också under året.

På Södersjukhuset AB färdigställdes en ny behandlingsbyggnad med bland annat operation och sterilcentral samt en ny vårdbyggnad med totalt 183 enkelrum som togs i drift under hösten.

En ny byggnad med operation, intervention, röntgen och sterilteknik slutfördes på Huddinge sjukhusområde och tas i drift av Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge under våren 2020. Därtill har intilliggande lokaler som innehåller avdelningar för pre- och postoperation samt förlossning byggts om. På Huddinge sjukhusområde slutfördes en ombyggnation av 120 allmänpsykiatriska vårdplatser som togs i bruk under året.

Vid Nacka sjukhus byggdes 96 slutenvårdsplatser för psykiatri färdigt och överlämnades till Psykiatri Södra Stockholm. Vid Södertälje Sjukhus AB färdigställdes en totalrenoverad vårdbyggnad med 120 enkelrum som togs i drift under hösten 2019.

Ny- och ombyggnation av bland annat öppenvårdsmottagningar, vårdavdelningar och bröstcentrum i N-kvarteret, tidigare Thorax, vid Karolinska Universitetssjukhuset Solna slutfördes och överlämnades till sjukhusledningen och styrelsen under hösten 2019.

Större investeringar i kollektivtrafiken

Utbyggnaden av arbetstunnlar för tunnelbana till Barkarby har påbörjat under 2019och byggstarten manifesterades i mars genom en första symbolisk sprängning. Arbetet vid Enlunda bussdepå i Ekerö kommun har återupptagits och bron över Ulvsundaleden på Tvärbanans Kistagren lyftes på plats i mars. Nynäslinjens pendeltågsstation Vega invigdes i april och arbetet med Roslagsbanans nya depå Molnby har påbörjats under året och döpts om till, Vallentunadepån.

Upprustning av Söderströmsbroar inklusive spåranläggning färdigställdes enligt plan i juli och stora delar av station Fridhemsplan byggdes om under sommaren. Mellan Täby kyrkby och Kragstalund har arbetet pågått med att bygga ut Roslagsbanan till dubbelspår. Nya spårvagnar har beställts som är bättre anpassade till infrastrukturen, har högre passagerarkapacitet och är tystare. Under hösten startades leveransen av de nya vagnarna, A35.

I november fattade regionfullmäktige beslut om att tidigarelägga planeringen av Sverigeförhandlingens investeringar Spårväg syd, Roslagsbanan till City och tunnelbana Fridhemsplan-Älvsjö, RS 2019–0829. En översyn av kostnad och tid för tunnelbaneutbyggnaden visar ökade kostnader med nio miljarder kronor. Dialog kring hur kostnadsökningen ska finansieras pågår mellan Stockholmsförhandlingens parter.

Flexibla nattstopp i busstrafiken

Under 2019 genomfördes försök med flexibla nattstopp i busstrafiken på sträckan mellan Hallonbergen och Ursvik. Trafiknämnden har för 2020 fått i uppdrag att genomföra ytterligare försök innan beslut tas om flexibla nattstopp i ordinarie SL-trafik. Valet av område för nattstopp kommer att göras i dialog med trafikutövare.

Digitalisering

I november 2019 fattade fullmäktige beslut om en ny strategi för it och digitalisering, RS 2019–0669, RS 2019–0829. Strategin lyfter fram digitaliseringens effekter som möjliggörare för en mer tillgänglig, effektiv och kvalitativ invånarservice. Strategin fokuserar på aktivt ägarskap i kärnverksamheten, en hög grad av gemensamt arbete och en stabil, säker och modern digital grundplattform.

Styrningen av digitaliseringsfrågor har stärkts och flera steg har tagits för att skapa konkret nytta för invånare och verksamhet. Regionstyrelsens strategiska uppdrag har renodlats och den operativa it-verksamheten har överförts till den nybildade fastighets- och servicenämnden.

En översyn av koncernens it-infrastruktur har genomförts. Översynen pekar på stora kvalitetsutmaningar och behov av såväl modernisering av infrastrukturen som utvecklade arbetssätt. Det gäller för Region Stockholms fortsatta digitalisering i allmänhet och för utvecklingen av artificiell intelligens i synnerhet.

En ytterligare förutsättning för en framgångsrik digitalisering är att medarbetare har rätt kompetens. Därför kommer ett digitalt kompetenslyft särskilt riktat mot verksamhetschefer och andra ledare inom vården att inledas under 2020.

Flera utvecklingsprojekt inom AI[6] med koppling till innovation och digitalisering pågår. Bland annat har en forskargrupp inom hälso- och sjukvården tränat en AI-algoritm att tolka röntgenbilder och inom kollektivtrafiken har ett försök med att förbättra prognosen av busstrafikens punktlighet genomförts.

[6] AI står för artificiell intelligens.

6. Styrning och uppföljning av regionens verksamhet

Regionstyrelsen ska enligt kommunallagen ha uppsikt över Region Stockholms nämnder, bolag och övriga verksamheter. Uppsikten pågår löpande under hela året. Som en del i den gör regionstyrelsen i samband med delårs- och årsrapporter en bedömning av nämnders och bolags måluppfyllelse, genomförandet av fullmäktiges beslut, efterlevnad av styrande dokument samt verksamhetens effektivitet. Vid avvikelser kan regionstyrelsen begära in ytterligare uppgifter, uppmana nämnder och bolag att vidta åtgärder eller vid väsentliga avvikelser föreslå regionfullmäktige att vidta åtgärder. En kortfattad rapportering av nämndernas och bolagens arbete med tidigare anmodanden ges i årsredovisningens avsnitt för respektive nämnd och bolag.

Reglementet

Nämndernas ansvarsområden anges i reglementen som fullmäktige fastställer i enlighet med 6 kap. 44 § kommunallagen (2017:725). Samtliga nämnder har rapporterar att reglementet har efterlevts. Regionstyrelsen delar generellt den bedömningen.

Efterlevnad av kommunala ändamål och befogenheter

De kommunala ändamålen fastställs i respektive bolags bolagsordning och följer de kommunalrättsliga principerna som är överordnade den aktiebolagsrättsliga principen att bedriva bolag i vinstsyfte. Samtliga bolag rapporterar att de har följt de fastställda kommunala ändamålen.

Folktandvården Stockholms län AB rapporterar att avsteg har skett från lokaliseringsprincipen med anledning av ett samarbete med Folktandvården Värmland avseende ortodonti inom barntandvården. Inga övriga bolag inom regionen rapporterar avsteg från de kommunala befogenheterna under 2019.

Regionledningskontorets samlade bedömning överensstämmer med bolagens egen rapportering och inga åtgärder bedöms nödvändiga.

Efterlevnad av de specifika ägardirektiven

Ägardirektiv är ett verktyg för ägarens, regionfullmäktiges, långsiktiga och strategiska styrning av bolagen. Ägardirektiven beslutas årligen i budgeten och innehåller specifika regler, krav på och uppdrag riktade till bolagen.

Bolagen rapporterar inte några större eller väsentliga avsteg från de fastställda bolagsspecifika ägardirektiven under verksamhetsåret 2019. Regionstyrelsens bedömning överensstämmer med bolagens egen rapportering.

6.1 Mål och uppdrag

Regionfullmäktige fastställde i Budget 2019 för Region Stockholm visionen En attraktiv, hållbar och växande Stockholmsregion med frihet för invånarna att själva forma sina liv och fatta avgörande beslut. Utifrån visionen beslutade regionfullmäktige även om övergripande mål för kärnverksamheterna samt om koncerngemensamma övergripande mål.

Målen är nedbrutna i och följs upp genom indikatorer varav merparten definierats och målsatts genom målvärden. Ytterligare några indikatorer definierades och målsattes av fullmäktige i avstämningsärendet för budgeten respektive i delårsrapport 2019. I årsrapporten mäts utfallet för respektive indikator och jämförs med målvärdet. Ett undantag är indikatorn *Andelen lokalproducerade livsmedel* under målet Region Stockholms påverkan på klimatet ska minska vilken inte har gått att mäta samt *Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna* under målet Effektiva resor. Utfallet för denna indikator blir tillgängligt först under våren 2020.

I Budget 2019 angavs vilka mål och indikatorer som varje nämnd och bolag ska styra mot och följas upp mot. Nämnder och bolag gavs i uppgift att fastställa egna målvärden för regionfullmäktiges indikatorer och möjlighet att besluta om egna lokala mål och indikatorer som styr mot regionfullmäktiges mål.

Fullmäktige beslutar om verksamhetens inriktning, ekonomiska förutsättningar, mål och prioriteringar samt ger nämnder och bolagsstyrelser uppdrag kring implementering, utredningar och analyser. Uppdragen är ett av fullmäktiges sätt att styra verksamheten för att nå Region Stockholms mål.

6.2 Intern kontroll

Den interna kontrollen 2019 utgår från ett enhetligt ramverk som beskrivs i Region Stockholms policy för intern kontroll, LS 1303–0431. Policyn ersattes i november 2019 med den regionövergripande riktlinjen för intern kontroll, RS 2019–0866. Kraven för arbetet förtydligas i regiondirektörens anvisningar inför den årliga verksamhetsplaneringen samt inför delårs- och årsrapportering.

Region Stockholms nämnder och bolag ansvarar för att den interna kontrollen är tillräcklig och för att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Det innebär att verksamheten ska bedrivas säkert, effektivt, ändamålsenligt och inom fastställda ekonomiska ramar, att rapporteringen ska vara tillförlitlig samt att lagar, föreskrifter, avtal, styrande dokument och beslut ska efterlevas. I det ingår att arbeta

systematiskt med att förutse samt proaktivt hantera och kommunicera risker, möjligheter, åtgärder och kontrollmoment.

Det gemensamma systemstödet Stödet används för att säkerställa att de funktioner som arbetar med riskhantering, intern kontroll, regelefterlevnad och internrevision har full tillgång till den information som krävs för god intern kontroll.

Region Stockholms nämnder och bolag följer regelbundet upp att åtgärder och kontrollmoment genomförs och är effektiva. Rapporteringen av uppföljningen gjordes under året i respektive bolags och nämnds delårs- och årsrapportering.

6.2.1 Regelefterlevnad

Regelefterlevnadsarbetet stärktes på en övergripande nivå under 2019. En regelefterlevnadschef (compliance officer) anställdes och en central visselblåsartjänst infördes. Regionfullmäktige beslutade också om en uppförandekod, LS 2017–1198, för Region Stockholms förtroendevalda, anställda och inhyrd personal.

Informationssäkerhet

Region Stockholms nämnder och bolag ska bedriva ett systematiskt informations- och it-säkerhetsarbete enligt koncernens policy och riktlinjer för informationssäkerhet. Den samlade bedömningen är att Region Stockholm under 2019 hade en positiv utveckling i arbetet med efterlevnad av regelverk och nytillkomna lagkrav inom området. Drygt hälften av nämnderna och bolagen säkerställde nödvändiga processer för informationssäkerhet, i några fall med ett fåtal avvikelser. Ytterligare några nämnder och bolag rapporterade ett intensivt förändringsarbete. Övriga nämnder och bolag har etablerat viktiga förutsättningar men behöver ha fortsatt fokus på förändring och genomtänkt styrning av sitt arbete med informationssäkerhet så att insatser kan genomföras utifrån aktuell riskbild.

Säkerhet

Nämnder och bolag ska också bedriva ett systematiskt säkerhetsarbete i enlighet med regionens riktlinjer för säkerhet, LS 2016–1322. I detta ingår bland annat att utföra årliga risk- och sårbarhetsanalyser och kontinuitetsplaner, analysera hot mot verksamheten samt åtgärda och följa upp upptäckta risker och hot. Merparten av nämnderna och bolagen rapporterade att de bedrev ett systematiskt säkerhetsarbete och flertalet rapporterade att de fokuserat mer än tidigare på utbildning av medarbetare för att stärka säkerhetskulturen och öka tryggheten. Ett par nämnder och bolag skapade under 2019 förutsättningar för ett betydligt förbättrat säkerhetsarbete 2020.

Beredskap
Nämnders och bolags beredskapsarbete ska bland annat följa den planeringsinriktning som återges i Region Stockholms plan för krisberedskap (LS 2017–0149). Inriktningen gäller arbete före, under och efter olika typer av samhällsstörningar. Merparten av nämnderna och bolagen rapporterade att de hade arbetat enligt planen. Under 2019 utarbetades en risk- och sårbarhetsanalys för Region Stockholm i samarbete med representanter och experter från nämnder och bolag. Antalet verksamheter som arbetar systematiskt med beredskap ökade under året. Arbetet bestod bland annat av övningar med interna och externa utbildningar samt upprättande och revidering av dokumentation.

Ett flertal verksamheter har redogjort för utförda och kommande aktiviteter inom ramen för återuppbyggandet av det civila försvaret och totalförsvaret. Enstaka verksamheter uppgav att resurssäkringen för 2020 är en utmaning.

Antikorruption
Region Stockholms anti-korruptionspolicy, LS 2015–1342, gällde under 2019 fram till november då den ersattes av Region Stockholms nya uppförandekod, LS 2017–1198. Därutöver gäller riktlinjer för anti-korruption och representation, LS 2015–1342. En majoritet av nämnderna och bolagen redovisade för 2019 ett aktivt förebyggande arbete avseende antikorruption genom uppdatering av lokala styrande dokument, löpande insatser för information och utbildning, införda rutiner samt genomförande av olika typer av kontroller i verksamheten. Flera nämnder redovisade också externt riktade åtgärder som deltagande i nätverk för etikfrågor och information till leverantörer.

Inköp
Regelefterlevnaden inom inköpsområdet bedöms sammantaget vara god. Bristande systemstöd gör det dock svårt för framförallt större bolag och förvaltningar att effektivt följa upp sina inköp, till exempel antalet direktupphandlingar. Det inrapporterade antalet sådana upphandlingar uppgick till totalt 1 594 varav 75 till belopp som överstiger gällande direktupphandlingsgränser. Det sammanlagda värdet av direktupphandlingarna uppgick till 904 miljoner kronor, vilket regionledningskontoret bedömer är för högt. Förekomsten av direktupphandlingar behöver minska genom ökad framförhållning och samordning samt ökad intern kontroll. Av de upphandlingar som överprövades under året förlorade Region Stockholm 13 procent, att jämföra med genomsnittet för offentlig sektor i Sverige på 28 procent.

Uppförandekod för leverantörer
Region Stockholm hanterar risker för bristande efterlevnad av uppförandekoden för leverantörer genom att identifiera riskområden, ställa krav samt följa upp utvalda leverantörer. Under 2019 lades särskilt fokus på

att identifiera risker kopplade till bygg- och anläggningsmaterial. Nämnder och bolag har konkretiserat kontraktskraven gällande hållbara leveranskedjor i avtal och avtalsuppföljningar har gjorts av samordnade avtal för bland annat it-produkter, undersökningshandskar och läkemedel.

Delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Nämnder och bolag bedriver generellt ett systematiskt arbete för ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning men kompetenshöjning behövs för att säkra lagkrav inom området. Samverkansråd har genomförts mellan förtroendevalda i Region Stockholm och organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Arbete har inletts för att informera om lagen om tillgänglighet till digital offentlig service som ska vara implementerad senast den 23 september 2020.

Jämställdhet och jämlikhet inklusive HBTQ

De flesta nämnder och bolag genomför systematiskt e-utbildningar avseende jämställdhet och jämlikhet och många chefer har genomgått en chefsutbildning i jämlikhet, jämställdhet och diskriminering. Några nämnder och bolag genomförde under 2019 jämställdhetsanalyser och utbildningssatsningar inom HBTQ-området men inget systematiskt arbete har redovisats.

Folkhälsa

Fullmäktige beslutade 2017 om en policy för folkhälsa 2017–2021, med visionen att Region Stockholm skapar förutsättningar för en god, jämställd och jämlik hälsa för alla genom ett aktivt hälsofrämjande arbete. Merparten nämnder och bolag har rapporterat någon form av genomförda åtgärder kopplade till policyn. Åtgärderna berörde främst arbetsmiljö och patienter. Ett fåtal nämnder och bolag rapporterade att de inte har identifierat behov inom området. Förbättrad folkhälsa och minskade hälsoklyftor är en regional prioritering i den regionala utvecklingsplanen RUFS 2050. Hälso- och sjukvårdsnämnden har fått i uppdrag att samordna arbetet med prioriteringen vilket inkluderar att utveckla, RS 2019–0829 metoder och arbetssätt för att stärka det strategiska folkhälsoarbetet i Stockholmsregionen.

Nationella minoriteter

Nämnder och bolag arbetade under 2019 systematiskt med nationella minoritetsfrågor i varierande grad. Regionledningskontoret tog fram förslag till en vägledning för hur nämnder och bolag ska arbeta med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Samråd skedde mellan representanter för de nationella minoritetsgrupperna och Region Stockholm men ett behov av en samverkansöverenskommelse har identifierats för att effektivisera samråden.

Barns rättigheter
Inför att barnkonventionen blev lag 2020 togs fem informationsfilmer fram och publicerades på alla förvaltningars och bolags intranät. Utbildningsinsatser genomfördes men fler behövs för att säkerställa kompetens. Ett systematiskt arbete bedrivs generellt inom nämnder och bolag men utvecklingsområden finns, som att utöka barns och ungas delaktighet i processer och genomföra barnkonsekvensanalyser mer systematiskt. Verksamheter som har medarbetare med särskilt ansvar för barnrättsfrågor har kommit betydligt längre i sitt arbete.

6.3 Anmodan

Regionledningskontorets bedömning är att samtliga nämnder och bolag arbetar med att åtgärda de anmodanden som de tilldelats för 2019. Regionledningskontoret bedömer samtliga anmodanden som slutrapporterade och att eventuella pågående åtgärder fortsättningsvis följs upp som en del av berörda verksamheters uppföljning och kontinuerliga förbättringsarbete.

7. God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning

Redovisningen av koncernen Region Stockholm ger en samlad bild av nämnder och bolags ekonomi. I avsnittet ingår även uppföljning av målen om en hållbar Region Stockholm och att Region Stockholm ska vara en attraktiv arbetsgivare.

7.1 Långsiktigt hållbar ekonomi

Det övergripande målet om en långsiktigt hållbar ekonomi har tre mål: Ett resultat i balans, Självfinansiering av drift och ersättningsinvesteringar samt Hållbar investeringsutveckling. Samtliga mål uppnåddes 2019.

Mål och indikator	Utfall 2019	Mål 2019	Utfall 2018	Uppfyllt 2019
LÅNGSIKTIGT HÅLLBAR EKONOMI				
Ett resultat i balans				**Uppfylls** ●
Ett positivt resultat enligt balanskravet[1)]	1 723 mkr	140 mkr	2 171 mkr	Uppfylls ●
Självfinansiering av drift och ersättningsinvesteringar				**Uppfylls** ●
Finansiering av Region Stockholms driftskostnader och ersättningsinvesteringar ska ske inom koncernens kassaflöde	100,0 %	100 %	100%	Uppfylls ●
Hållbar investeringsutveckling				**Uppfylls** ●
Kapitalkostnadernas[2)] andel av Region Stockholms totala intäkter	7,0 %	≤ 9,5 %	7,1 %	Uppfylls ●
Räntebärande skulders andel av de totala intäkterna	49,0 %	≤ 70 %	50,0 %	Uppfylls ●

[1)] Avser resultatet exklusive omställningskostnader.

[2)] Kapitalkostnaderna avser avskrivningskostnader och räntekostnader från leasing- och låneskuld samt andra motsvarande skulder.

Ett resultat i balans

Resultatet, exklusive omställningskostnader, uppgick till 1 723 miljoner kronor. Indikatorns målvärde är 140 miljoner kronor och målet uppnåddes.

Självfinansiering av drift och ersättningsinvesteringar

Ersättningsinvesteringarna uppgick till cirka 3 500 miljoner kronor vilket är lägre än kassaflödet från den löpande verksamheten som uppgick till cirka 10 700 miljoner kronor. Målet *Självfinansiering av drift och ersättningsinvesteringar* uppnåddes därmed 2019.

Hållbar investeringsutveckling

Kapitalkostnadernas andel av regionens totala intäkter uppgick till 7,0 procent för perioden och målvärdet för indikatorn uppnåddes. De räntebärande skuldernas andel av de totala intäkterna uppgick till 49 procent och målvärdet för indikatorn uppnåddes.

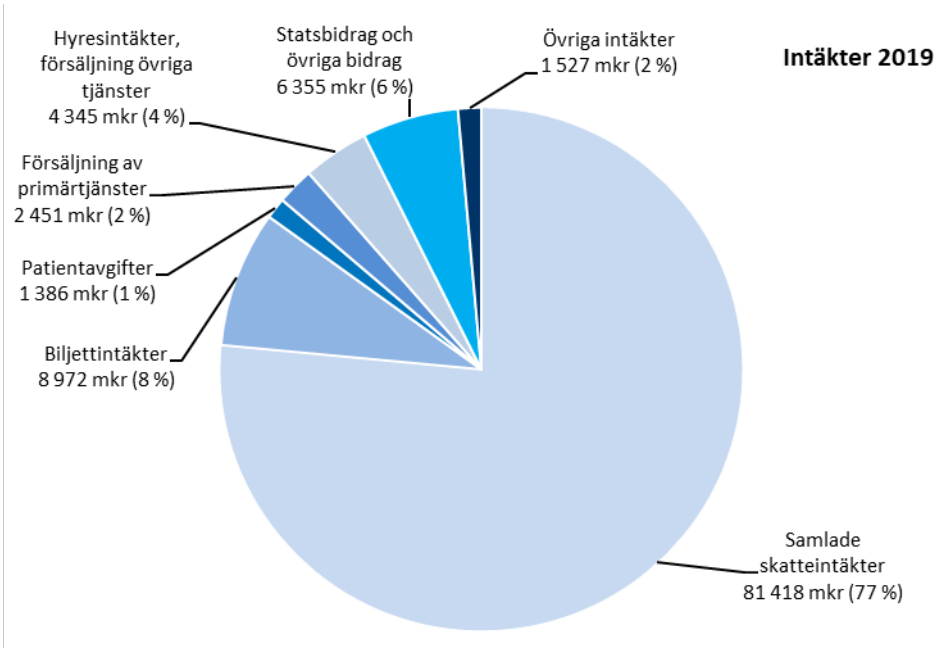
7.1.1 Resultat

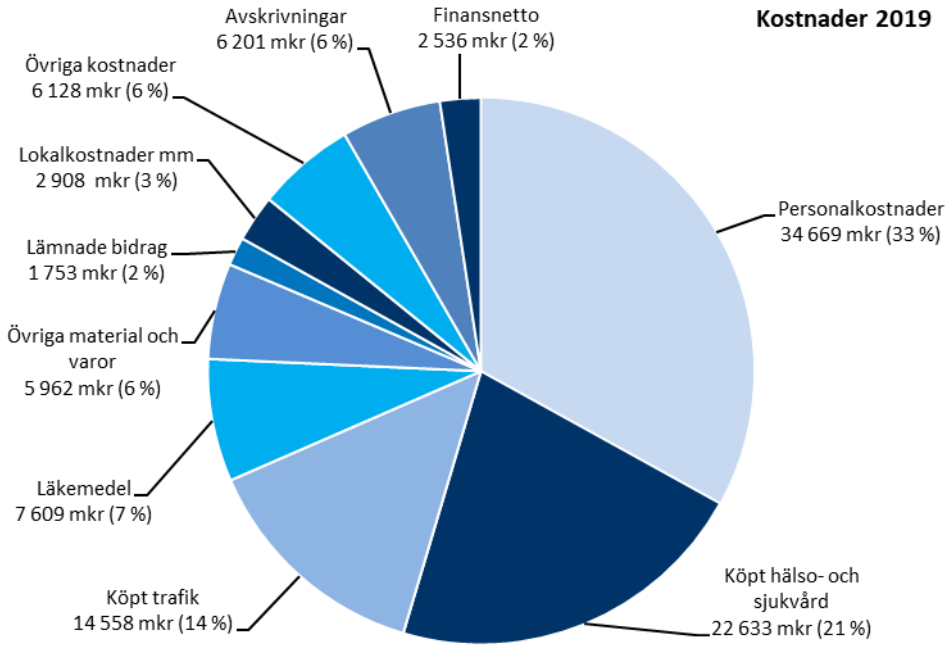
Resultat Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent	Utfall 2018
Verksamhetens intäkter	25 036	23 890	1 146	4,8 %	23 576
Verksamhetens kostnader	-96 220	-96 390	170	0,2 %	-92 450
Avskrivningar	-6 201	-6 445	244	3,8 %	-5 742
Verksamhetens nettokostnader	**-77 385**	**-78 945**	**1 560**	**2,0 %**	**-74 616**
Skatteintäkter	76 044	75 600	444	0,6 %	72 871
Generella statsbidrag och utjämning	5 374	5 594	-220	-3,9 %	4 876
Verksamhetens resultat	**4 033**	**2 249**	**1 784**	**79,3 %**	**3 131**
Finansiella intäkter	68	56	12	21,3 %	426
Finansiella kostnader	-2 604	-2 523	-81	-3,2 %	-2 174
Resultat efter finansiella poster	**1 497**	**-218**	**1 715**	**-785,3 %**	**1 383**
Extraordinära poster	0	0	0		0
Årets resultat	**1 497**	**-218**	**1 715**		**1 383**
Varav omställningskostnader	-226	-358	132	36,7 %	-788
Resultat exklusive omställningskostnader	**1 723**	**140**	**1 583**		**2 171**

Resultat för perioden, exklusive omställningskostnader, uppgick till 1 723 miljoner kronor. Resultatavvikelsen är positiv jämfört med budgeterat resultat om 1 583 miljoner kronor vilket främst beror på ökade intäkter från specialdestinerade statsbidrag. Högre skatteintäkter och lägre avskrivningskostnader bidrog också.

Verksamhetens kostnader inklusive avskrivningar och finansiella kostnader ökade med 4,6 procent jämfört med föregående år. Den budgeterade kostnadsökningen var 5,0 procent och den främsta orsaken till att kostnaderna ökade långsammare än budgeterat var lägre avskrivningskostnader med anledning av tidsförskjutningar i investeringsprojekten.

I resultatet ingår större underskott inom hälso- och sjukvården där Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB, Danderyds Sjukhus AB samt kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje redovisar negativa avvikelser mot budget.

Regions Stockholm största intäkter är de samlade skatteintäkterna som står för 77 procent av de totala intäkterna. Andra större intäkter avser biljettintäkter från kollektivtrafiken samt specialdestinerade statsbidrag.

Region Stockholm största kostnadsposter är personalkostnader som står för 33 procent av de totala kostnaderna. Köpt hälso- och sjukvård står för 21 procent och köpt trafik för 14 procent av de totala kostnaderna.

Verksamhetens intäkter

Verksamhetens intäkter Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse not budget	Avvikelse i procent	Utfall 2018
Patientavgifter sjuk- och tandvård	1 386	1 364	23	1,7%	1 375
Resenärsintäkter	8 972	8 787	185	2,1%	8 470
Försäljning av primärtjänster1)	2 451	2 487	-36	-1,4%	2 341
Hyresintäkter, försäljning av övriga tjänster, material, varor	4 345	4 346	0	0,0%	4 353
Statsbidrag och övriga bidrag	6 355	4 897	1 457	29,8%	5 364
Övriga intäkter	1 527	2 009	-482	-24,0%	1 673
varav jämförelsestörande poster	*67*				*349*
Summa verksamhetens intäkter	**25 036**	**23 890**	**1 146**	**4,8%**	**23 576**

1)Primärtjänster utgörs av såld hälso- och sjukvård, tandvård samt försäljning av övriga primärtjänster.

Verksamhetens intäkter ökade med 4,8 procent jämfört med budget. Den enskilt största intäktsökningen avsåg specialdestinerade statsbidrag och övriga bidrag som ökade med 29,8 procent vilket motsvarar 1 457 miljoner kronor jämfört med budget.

Specialdestinerade statsbidrag är riktade mot ett visst ändamål. Staten sluter årligen överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) avseende statsbidrag inom områden som båda parter har identifierat som särskilt viktiga för den fortsatta utvecklingen av hälsa, vård och omsorg. De specialdestinerade statsbidragen syftar till: En investering för utvecklade förutsättningar för vårdens medarbetare, God och nära vård, En omställning av hälso- och sjukvården med fokus på primärvården, samt den så kallade kömiljarden.

Avtalen inom flertalet områden blev inte klara förrän vid halvårsskiftet 2019 vilket bland annat fick till följd att förutsättningarna för att ta del av medel från kömiljarden uppnåddes först under hösten 2019. Det innebar att det i budgetarbetet inte var möjligt att fullt ut beräkna de ekonomiska konsekvenserna av de specialdestinerade statsbidragen.

Skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning

Skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Utfall 2018	Förändring
Skatteintäkter	76 044	75 600	444	72 871	4,4%
Generella statsbidrag	6 402	6 456	-54	6 078	5,3%
Utjämningssystemet	-1 028	-862	-166	-1 202	-14,5%
Summa	**81 418**	**81 194**	**224**	**77 747**	**4,7%**
Förändring från föregående år, mkr	3 671	3 447		2 798	
Förändring från föregående år, procent	4,7%	4,4%		3,7%	
Skattesats	**12,08**	**12,08**		**12,08**	

Skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning beräknas utifrån SKR:s prognos. Skatteintäkterna 2019 uppgick till 76 044 miljoner kronor vilket är en ökning med 4,4 procent jämfört med föregående år. Generella statsbidrag uppgick till 6 402 miljoner kronor vilket är en ökning med 5,3 procent. Avgiften till det kommunala utjämningssystemet uppgick till 1 028 miljoner kronor vilket är en ökning med 14,5 procent. I avgiften ingår en kostnad för inkomstutjämningen med 1 174 miljoner kronor. Region Stockholm är den enda region som betalar till inkomstutjämningen.

Sammantaget uppgick skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning till 81 418 miljoner kronor. Utfallet var 224 miljoner kronor högre än budget vilket motsvarar en avvikelse på 0,3 procent. Jämfört med föregående år ökade skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning med totalt 4,7 procent.

Verksamhetens kostnader

Verksamhetens kostnader Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse not budget	Avvikelse i procent	Utfall 2018
Personalkostnader och inhyrd personal	-34 669	-33 602	-1 068	3,2%	-32 747
Köpt hälso- och sjukvård	-22 633	-22 375	-258	1,2%	-21 518
Köpt trafik	-14 558	-14 633	75	-0,5%	-13 705
Läkemedel	-7 609	-7 830	221	-2,8%	-7 650
Material och varor m.m.	-5 962	-5 849	-112	1,9%	-5 725
Lämnade bidrag	-1 753	-2 183	430	-19,7%	-1 727
Lokalkostnader, hyra av utrustning	-2 908	-3 148	240	-7,6%	-3 124
Övriga kostnader	-6 128	-6 771	642	-9,5%	-6 256
varav jämförelsestörande poster	*-226*				*-788*
Summa verksamhetens kostnader	**-96 220**	**-96 390**	**170**	**-0,2%**	**-92 450**

Verksamhetens kostnader avvek marginellt från budget, -0,2 procent, men avvikelser redovisas inom olika delposter. Den största negativa avvikelsen redovisas inom posten personalkostnader och inhyrd personal som ökade

med 3,2 procent jämfört med budget. Ökningen förklaras av att antalet anställda ökade med 1,2 procentenheter samtidigt som löner och pris för inhyrd personal ökade med 2,0 procentenheter. Kostnadsökningen för personal avser nämnder och bolag inom hälso- och sjukvården. Även kostnaden för köpt hälso- och sjukvård redovisar en negativ avvikelse jämfört med budget.

Lämnade bidrag inom främst utbildningsområdet samt övriga kostnader inom regionstyrelsen blev lägre än budget. Även lokalkostnader och hyra av utrustning blev lägre än budget.

Finansiella kostnader
De finansiella kostnaderna uppgick till 2 604 miljoner kronor vilket är 81 miljoner kronor eller 3,2 procent mer än budget. Orsaken till den negativa avvikelsen är att räntekostnaden i pensionsskulden för Region Stockholms bolag ökade när Finansinspektionen sänkte diskonteringsräntan. Bland de finansiella kostnaderna ingår räntekostnader för upptagna lån som blev cirka 200 miljoner lägre än budget. Detta beror på en lägre upplåning med anledning av tidsförskjutningar i investeringsprojekt.

Omställningskostnader
Omställningskostnaderna för genomförandet av Framtidsplan för hälso- och sjukvården uppgick till 226 miljoner kronor, att jämföra med den budgeterade kostnaden om 358 miljoner kronor. Avvikelsen beror på kostnader som flyttats fram till kommande år och avser Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB, Södertälje Sjukhus AB samt fastighets- och servicenämnden. Av de 3 500 miljoner kronor som budgeterats för omställningskostnader hade 3 159 miljoner kronor förbrukats per den 31 december 2019.

7.1.2 Jämförelsestörande poster

Jämförelsestörande poster Mkr	Utfall 2019	Utfall 2018
Under verksamhetens intäkter:		
Realisationsresultat	67	349
Under verksamhetens kostnader:		
Omställningskostnader	-226	-788
Under finansnetto:		
Ränteförändring pensionsskuld i koncernens bolag	-667	139
Realisationsvinst vid försäljning av fordran hos AB Storstockholms Lokaltrafik	-	337
Summa jämförelsestörande poster	**-826**	**37**

Jämförelsestörande poster som ingår i resultatet utgörs av realisationsvinster, omställningskostnader för genomförandet av Framtidens hälso-

och sjukvård samt ränteförändring i pensionsskulden. I likhet med tidigare år undantas jämförelsestörande poster vid bedömningen av om nämnder och bolag uppnått sitt budgeterade resultat.

7.1.3 Balanskravsresultat

Resultat enligt balanskrav	Utfall	Budget	Utfall
Mkr	2019	2019	2018
Årets resultat enligt resultaträkningen	1 497	-218	1 383
Reducering av samtliga realisationsvinster	-69		-686
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	**1 428**	**-218**	**697**
Balanskravsresultat	**1 428**	**-218**	**697**
Synnerliga skäl			
Ianspråktagande av reserverade medel inom det egna kapitalet avseende omställningskostnader i samband med införandet av framtidens hälso- och sjukvård	0	583	0
Balanskravsresultat att reglera	**0**	**365**	**0**

Region Stockholm redovisar ett positivt balanskravsresultat efter justering för realisationsvinster. Kommunallagens krav på en ekonomi i balans uppnåddes därmed 2019.

7.2 En hållbar Region Stockholm

Hållbarhet ska genomsyra Region Stockholms verksamheter på ett sätt som bidrar till social hållbarhet, minskad miljöpåverkan, kostnadssänkningar och minskade risker på lång sikt. Det övergripande målet En hållbar Region Stockholm mättes genom de två underliggande målen Stockholmsregionen ska inom fem år vara en av Europas ledande forskningsregioner inom forskning som syftar till bättre hälsa, respektive Region Stockholms påverkan på klimatet ska minska. Det övergripande målet uppnåddes eftersom båda de underliggande målen uppnåddes.

	Utfall 2019	Mål 2019	Utfall 2018	Uppfyllt 2019
EN HÅLLBAR REGION STOCKHOLM				
Stockholmsregionen ska inom fem år vara en av Europas ledande forskningsregioner inom forskning som syftar till bättre hälsa				**Uppfylls** ●
Andelen av Region Stockholms nämnder och bolag som har infört metoder och verktyg för arbete med innovationer på ett systematiskt sätt	29 %	≥25 %	-	Uppfylls ●
Region Stockholms påverkan på klimatet ska minska				**Uppfylls** ●
Verksamhets- och fastighetsenergi i fastigheter ägda av Region Stockholm, kWh/kvm (A-temp)	-13%	≥-16 %	-9,5%	Uppfylls ej ●
Andel ägda och leasade fordon som drivs på förnybara drivmedel inom Region Stockholms nämnder och bolag[1)]	3,6%	≥3 %	-	Uppfylls ●
Klimatpåverkan från utsläpp av växthusgaser, ton koldioxidekvivalenter[2)]	-48%	≥-48 %	-45%	Uppfylls ●
Klimatpåverkan från patientmåltider, ton koldioxidekvivalenter[3)]	-24%	≥-5 %	-8%	Uppfylls ●
Klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor, ton koldioxidekvivalenter[3)]	-10%	≥-5 %	2%	Uppfylls ●
Andel ekologiska livsmedel i regionens egna verksamheter, i procent[4)]	54 %	≥50 %	-	Uppfylls ●
Andelen lokalproducerade livsmedel[5)]	[6)]	≥5 %	-	-

[1)] Indikatorn avser rena elbilar (ej hybrider) och vätgasbilar, så kallade nollutsläppsfordon

[2)] Vissa äldre emissionsfaktorer har uppdaterats utifrån ny data, vilket innebär att Region Stockholms totala påverkan är något högre än i tidigare års rapportering. Det beror framför allt på att det förnybara drivmedlet rapsmetylester har högre klimatpåverkan vid produktion än tidigare angivits.

[3)] Minskning i förhållande till basåret 2016

[4)] Patientmåltider i egna verksamheter samt kaffe, te och frukt till personalen

[5)] Definition enligt plan för hållbara patientmåltider LS 2017-0128

[6)] Indikatorn har inte gått att mäta 2019

Stockholmsregionen ska inom fem år vara en av Europas ledande forskningsregioner inom forskning som syftar till bättre hälsa

Indikatorn Andelen av Region Stockholms nämnder och bolag som har infört metoder och verktyg för arbete med innovationer på ett systematiskt sätt uppgick till 29 procent, vilket översteg målvärdet 25 procent. Målet uppnåddes därmed.

Region Stockholm har under 2019 vidareutvecklat det gemensamma innovationsnätverket med ett innovationsstödssystem och ett systematiskt innovationsarbete. Arbetet grundas på styrande dokument som innovations- och digitaliseringspolicy (LS 2015–0833) samt implementering av den övergripande innovationsstrategin.

Det finns många exempel på aktiviteter som genomförts. Patientnämnden startade ett samarbete med Kungliga Tekniska högskolan, KTH, och Stockholms Universitet där studenter erbjöds att genomföra examensarbeten om ny innovativ teknik, bland annat artificiell intelligens. Färdtjänstnämnden slutförde tillgänglighetsanpassningar på webbportalen för resenärer och kundsystemet Mina Sidor. Innovationsplatsen vid

Karolinska Universitetssjukhuset har etablerat utbildningar på medarbetarnivå och chefs/ledarnivå tillsammans med HR. Vidare är samarbete etablerat med Medical Management Centrum vid Karolinska Institutet och KTH avseende forskning på innovationsledning inom hälso- och sjukvård. Danderyds sjukhus AB utvecklade nya system och rutiner för innovation och har anställt innovationsansvarig. AB Stockholms läns landstings Internfinans testade en modell för effektivare styrning och finansiering av preventionssatsningar genom ”Health Impact Bonds”. I syfte att minska manuellt arbete för administrativ personal genom att automatisera repetetiva uppgifter har virtuell robotteknik (RPA, Robotic Process Automation) prövats av regionledningskontoret. Den virtuella roboten kvalitetsgranskar och registrerar idag nya leverantörer och gör också en GDPR-insats åt hälso- och sjukvårdsnämnden genom att söka efter känslig information på deras fakturor.

Region Stockholms påverkan på klimatet ska minska
Målet mättes med nedanstående indikatorer:

Verksamhets- och fastighetsenergi i fastigheter ägda av Region Stockholm
Användningen av verksamhets- och fastighetsenergi i form av el, värme och kyla i Region Stockholms fastigheter har minskat med 13 procent jämfört med basåret 2011. I regionens fastigheter för hälso- och sjukvård har energianvändningen minskat med 13 procent vilket är ett resultat av bland annat driftoptimeringar. I kollektivtrafikens fastigheter har energianvändningen minskat med 14 procent, bland annat genom effektiviseringar av värme- och elanvändningen. Målvärdet 2019 om en minskning på minst 16 procent uppnåddes inte. Utfallet var dock i nivå med motsvarande målvärde i Region Stockholms miljöprogram 2017–2021 och Budget 2020. Sett i ett längre perspektiv är därmed resultatet mycket bra och på god väg mot Region Stockholms långsiktiga mål om minskad energianvändning i fastigheter med 30 procent till 2030.

Andel ägda och leasade fordon som drivs på förnybara drivmedel inom Region Stockholms nämnder och bolag
Indikatorn avser rena elbilar och vätgasbilar, så kallade nollutsläppsfordon. Under 2019 fanns cirka 560 ägda och leasade fordon inom Region Stockholm, varav 20 rena elbilar, vilket utgör 3,6 procent. Målvärdet om minst 3 procent till 2019 uppnåddes därmed. Stockholms läns sjukvårdsområde äger och leasar 500 bilar och under 2019 införskaffades 16 nya elbilar vilket var avgörande för att nå målvärdet 2019.

Klimatpåverkan från utsläpp av växthusgaser, ton koldioxidekvivalenter
Region Stockholms totala klimatpåverkan har minskat med 48 procent jämfört med basåret 2011 och målvärdet för 2019 uppnåddes därmed. Under 2019 var klimatpåverkan från utsläpp av växthusgaser 128 688 ton

koldioxidekvivalenter. Indikatorn omfattar lustgas, anestesigaser, energianvändning och köldmedia i egenägda fastigheter samt utsläpp från kollektivtrafik och andra betydande transporter och resor med egna fordon eller genom upphandlade leverantörer. Resultatet har framförallt uppnåtts genom energieffektivisering av transporter och fastigheter, förnybara drivmedel i kollektivtrafiken samt minskade utsläpp av lustgas och anestesigaser inom hälso- och sjukvården.

Klimatpåverkan från patientmåltider, ton koldioxidekvivalenter
Totalt har klimatpåverkan från patientmåltider minskat med 24 procent jämfört med basåret 2016 och därmed uppnåddes målvärdet om 5 procents minskning till 2019. Verksamheterna har under flera år arbetat aktivt för att minska klimatpåverkan från patientmåltiderna och resultatet är mycket positivt. Bland annat har maträtter klimatberäknats, menyer setts över och åtgärder vidtagits för att minska matsvinn.

Klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor, ton koldioxidekvivalenter
Klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor med tåg och flyg uppgick 2019 till 4 580 ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 10 procent jämfört med basåret 2016. Målvärdet 5 procents minskning uppnåddes därmed. Totalt genomfördes cirka 34 000 tåg- och flygresor under 2019 varav 41 procent med flyg och 59 procent med tåg. Andelen tågresor har ökat med 7 procentenheter jämfört med 2016.

Andel ekologiska livsmedel i regionens egna verksamheter, i procent
År 2019 var andelen ekologiska livsmedel i regionens egna verksamheter 54 procent vilket innebär att indikatorns målvärde uppnåddes. Den totala kostnaden för kaffe, te och frukt till personal motsvarar knappt hälften av kostnaden för patientmåltider. Andelen ekologiskt är däremot betydligt högre för kategorin kaffe, te och frukt.

Andelen lokalproducerade livsmedel
Lokalproducerat omfattar enligt definitionen i Region Stockholms plan för hållbara patientmåltider, LS 2017–0129, livsmedel producerade i Mälardalen och på Gotland. Målvärdet 2019 var en andel lokalproducerade livsmedel om minst 5 procent. Något resultat kan inte redovisas för 2019 då det är svårt att få fram uppgifter om var livsmedel är producerade. Verksamheterna har varit i kontakt med sina leverantörer men ingen leverantör har kunnat redovisa utfall på regional nivå.

Miljöredovisning
Utöver ovanstående mål och indikatorer redovisas Region Stockholms miljöarbete i bilagan Miljöredovisning 2019. Miljöredovisningen utgår från Region Stockholms miljöprogram 2017–2021, LS 2015–0092, och omfattar

miljömål för hälso- och sjukvården, kollektivtrafiken och övriga transporter samt fastigheter och anläggningar. Det innehåller även Region Stockholms klimatåtagande samt en ambition om att vara en ledande aktör vad gäller hållbar upphandling. Miljöprogrammet innehåller 15 miljömål som följs upp genom 24 indikatorer. Miljöredovisningen utgår från tillämpningsanvisning för uppföljning av Region Stockholms miljöprogram 2017–2021, LS 2016–1486. Tillämpningsanvisningen fastställer de mätmetoder som används för respektive mål, samt vilka nämnder och bolag som omfattas. 2019 års miljöredovisning innefattar även en uppföljning av Region Stockholms riktlinjer för miljöarbetet, LS 2015–0092, vilket är första året en koncernövergripande uppföljning av riktlinjerna utförs. Samtliga nämnder och bolag inom Region Stockholm är certifierade enligt ISO 14001:2015. Ytterligare information finns i Region Stockholms Miljöredovisning 2019.

Resultaten för årets uppföljning av Region Stockholms miljöarbete visar i korthet att Region Stockholms övergripande klimatpåverkan fortsätter att minska. Totalt ses en minskning med 48 procent sedan 2011. Beräkningen av klimatpåverkan från energianvändning sker utifrån ett livscykelperspektiv, där även produktion och distribution ingår. Energianvändningen i fastigheter har minskat med 13 procent vilket uppfyller målet om tio procent minskning till 2021. Likväl har klimatpåverkan från användandet av anestesigaser minskat med 44 procent, vilket överträffar målet om 40 procents minskning till 2021. Klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor har för första gången minskat sedan basåret 2016 och aktuellt resultat om tio procents minskning kan ses som ett positivt trendbrott.

För att möjliggöra uppfyllnad av mål om minskade utsläpp av miljöbelastande läkemedelssubstanser samt om hållbara patientmåltider, arbetar nämnder och bolag med genomförande av Region Stockholms Plan för hållbara patientmåltider, LS 2017–0128, och Plan för läkemedel och miljö, LS 2017–0129. Andelen ekologiska råvaror i patientmåltider uppgår 2019 till 42 procent och målet för 2021 är 50 procent.

För 2019 har vissa utmaningar noterats, bland annat inom målområdena för miljö- och hälsofarliga kemikalier inom kollektivtrafiken, minskad miljöpåverkan från textilanvändning samt klimatpåverkan och materialåtervinning inom bygg- och anläggningsprojekt där fortsatt utveckling behövs under 2020, för att uppfylla målen för 2021.

7.3 Region Stockholm ska vara en attraktiv arbetsgivare

Det övergripande målet *Region Stockholm ska vara en attraktiv arbetsgivare* mättes genom de två målen *Region Stockholm – attraktiv arbetsgivare* samt *Systematisk kompetensförsörjning*. Det övergripande målet uppnåddes eftersom ett av två underliggande mål, *Systematiskt kompetensförsörjning*, uppnåddes. Målet *Region Stockholm – attraktiv arbetsgivare* uppnåddes inte eftersom mer än hälften av de underliggande indikatorerna inte uppnåddes.

Mål och indikator	Utfall 2019	Mål 2019	Utfall 2018	Uppfyllt 2019
REGION STOCKHOLM SKA VARA EN ATTRAKTIV ARBETSGIVARE				
Region Stockholm - attraktiv arbetsgivare				**Uppfylls ej** ●
Personalomsättning	12 %	≤ 10 %	13	Uppfylls ej ●
Andel av medarbetarna som uppger att de under året haft ett individuellt medarbetarsamtal med sin närmaste chef	81 %	100 %	81 %	Uppfylls ej ●
Kompetensstegen för sjuksköterskor implementerad	62 %	≥ 80 %	-	Uppfylls ej ●
Medarbetarindex	77	≥ 76	76	Uppfylls ●
Chefsindex	78	≥ 78	78	Uppfylls ●
Andel av medarbetarna som utsätts för hot och våld	10 %	Minska	10 %	Uppfylls ej ●
Andel sjukfrånvaro i relation till ordinarie arbetstid	6,1 %	≤ 6,2 %	6,2 %	Uppfylls ●
Systematisk kompetensförsörjning				**Uppfylls** ●
Antalet sjuksköterskor som utbildat sig till specialistsjuksköterska eller barnmorska med bibehållen lön	283[1)]	≥ 200	-	Uppfylls ●
Antalet anställda AT-läkare	228[2)]	≥ 220	220	Uppfylls ●
Antalet anställda ST-läkare	1685[3)]	≥ 1617	1617	Uppfylls ●

[1)] Antalet avser de som påbörjade utbildning under året

[2)] Inklusive privata vårdgivare

[3)] Exklusive privata vårdgivare. Inklusive privata vårdgivare uppgår antalet till 2230

För att skapa förutsättningar för att nå målet att Region Stockholm ska vara en attraktiv arbetsgivare har särskilda satsningar gjorts för att stärka chef- och ledarskapet samt det systematiska arbetsmiljöarbetet. I Budget 2019 framgår att regionstyrelsens arbete med kompetensförsörjning ska intensifierats för att fullmäktiges mål om systematisk kompetensförsörjning ska nås. Regionstyrelsens anslag ökades därför med 200 miljoner kronor under 2019. I syfte att vara en hållbar och attraktiv arbetsgivare har tillskottet använts till strategiska och långsiktiga satsningar på utbildning och kompetensutveckling, ledarskapssatsningar och insatser inom systematiskt arbetsmiljöarbete. Som exempel betalades en löneförmån till totalt drygt 500 sjuksköterskor som utbildat sig till specialistsjuksköterska eller barnmorska. Satsningar på kompetenshöjande insatser har också gjorts för bland andra undersköterskor och skötare.

Region Stockholm – attraktiv arbetsgivare

Personalomsättningen i Region Stockholm uppgick till tolv procent 2019 medan motsvarande siffra under 2018 var 13 procent. Det innebar att fullmäktiges målvärde inte uppnåddes. Hög personalomsättning och stor andel inhyrda medarbetare minskar effektiviteten och försvårar

utvecklings- och kvalitetsarbete vilket också är kostsamt. Det är därför ett steg i rätt riktning att personalomsättningen minskar och inhyrningen under senare delen av 2019 också minskade.

Andel av medarbetarna som uppger att de under året har haft ett individuellt medarbetarsamtal med sin närmaste chef uppgick till 81 procent och var oförändrad från 2018. Målvärdet för indikatorn uppnåddes därmed inte. Då de individuella medarbetarsamtalen tidsmässigt hålls under våren i de flesta verksamheter samtidigt som medarbetare tillkommer under hela året är det svårt att nå målvärdet fullt ut.

För att skapa förutsättningar för kompetensutveckling och tydliga karriärvägar har så kallade kompetensstegar[7] tagits fram för hittills elva yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården. Totalt hade 62 procent av sjuksköterskorna, specialistsjuksköterskorna och barnmorskorna i klinisk vård placerats i en kompetensstege. Målet för indikatorn *Kompetensstegen för sjuksköterskor implementerad* var att 80 procent av sjuksköterskorna skulle vara placerade i kompetensstegar 2019. Målvärdet uppnåddes av Karolinska universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB och Danderyds Sjukhus AB. Av övriga kompetensstegar som blivit klara under året hade röntgensjuksköterskor och medicinska sekreterare kommit längst med 23 respektive 22 procent av medarbetarna placerade och kodade i respektive stege.

Värdet för flera av indikatorerna under det övergripande målet *Attraktiv arbetsgivare* hämtas från den årliga medarbetaruppföljningen. Årets medarbetaruppföljning hade en svarsfrekvens på 79 procent och ett totalindex på 75 av 100, att jämföra med 74 år 2018. Medarbetarindex uppgick till 77 vilket är ett högre utfall än föregående år och innebär att målvärdet för indikatorn uppnåddes.

Det långsiktiga arbetet med att stödja och utveckla chefer är exempel på pågående arbete som bidrog till att nå målet för attraktiv arbetsgivare. Indikatorn Chefsindex (ledarskapsindex) uppgick till 78, vilket var samma nivå som föregående år. Av cheferna i Region Stockholm var det 78 procent som hade ett ledarskapsindex på minst 70. Höga ledarskapsindex är viktigt eftersom det indikerar att medarbetarna upplever att ledarskapet är välfungerande.

Genom medarbetsundersökningen mättes också indikatorn *Andel medarbetare som svarat att de utsatts för våld och/eller hot i samband med sitt arbete*, där utfallet på 10 procent var samma som föregående år. Målet om minskad andel som utsatts för hot och/eller våld uppnås därför

[7] Kompetensstegarna syftar till att utveckla kompetens samt tydliggöra karriärvägar.

inte. Utbildningssatsningar görs, framförallt inom hälso-och sjukvårdens verksamheter, för att öka medvetenheten och kunskapen samt ge verktyg för hur medarbetare kan förebygga och hantera hot- och våldssituationer.

Sjukfrånvaron, mätt som *Andel sjukfrånvaro i relation till ordinarie arbetstid* minskade från 6,2 år 2018 till 6,1 procent 2019.

Systematisk kompetensförsörjning
För att mäta om målet *Systematisk kompetensförsörjning* uppnåddes användes tre indikatorer varav samtliga uppnådde sina målvärden. Region Stockholm har erbjudit full lön till medarbetare som utbildat sig till barnmorska eller specialistsjuksköterska inom prioriterade inriktningar. Under 2019 påbörjade 283 sjuksköterskor utbildning på hel- eller deltid med bibehållen lön. Totalt har drygt 500 sjuksköterskor fått löneförmån vid studier till specialistsjuksköterska eller barnmorska, inräknat de som påbörjat studier 2017 eller 2018.

Antalet tjänster för allmänläkare med handledning (så kallade AT-tjänster) ökade från 220 till 228 inklusive hos privata vårdgivare. Indikatorns målvärde uppnåddes därmed.

Antalet tjänster med handledning för att bli specialistläkare (ST-läkare) ökade från 1 617 år 2018 till 1 685 år 2019 inom Region Stockholms egendrivna verksamheter. Fullmäktiges målvärde för indikatorn uppnåddes därmed. Även privata vårdgivare var ålagda att bidra med utbildning och det totala antalet ST-läkare uppgick till 2 230. Satsningar gjordes för att öka antalet tjänster inom prioriterade områden samt på förbättrad handledning och kvalitetsgranskning av ST-utbildningen.

7.3.1 Väsentliga personalförhållanden

För att skapa förutsättningar för att Region Stockholm ska vara en attraktiv och hållbar arbetsgivare har särskilda satsningar gjorts för att stärka chef- och ledarskapet samt det systematiska arbetsmiljöarbetet. Under året ökade antalet medarbetare medan personalomsättningen och sjukfrånvaron minskade. Medarbetarundersökningen, som återspeglar medarbetarnas upplevelse av arbetsmiljö, ledarskap och arbetssituation, visar för de tre övergripande indexen på förbättrade eller fortsatt goda resultat.

Personalvolymen mätt i antal helårsarbeten[8] uppgick till 43 644 vilket är 503 helårsarbeten fler än budgeterat. Merparten av ökningen kan hänföras till Karolinska Universitetssjukhuset, Stockholms läns sjukvårdsområde och Danderyds Sjukhus AB. Avvikelsen mot budgeterade volymer har olika förklaringar inom de olika verksamheterna men förklaras främst av att

[8] Helårsarbeten avser avtalad tid (närvaro och frånvaro) i förhållande till det individuella heltidsmåttet för antalet dagar under perioden.

planerade personalminskningar inte kunnat genomföras i önskad utsträckning. Alla verksamhetsförändringar var därtill inte kända vid budgeteringstillfället. Jämfört med föregående år ökade den tid som avtalats för hälso- och sjukvård med totalt 648 helårsarbeten. Antalet ökade främst för Stockholms läns sjukvårdsområde, Danderyds Sjukhus AB och Södersjukhuset AB vilket i stor utsträckning beror på utökad verksamhet och förändrade vårduppdrag.

På grund av det ekonomiska läget har flera åtgärder vidtagits avseende bemanning, däribland särskild prövning av nyanställningar, minskning av inhyrd bemanning, förändrad schemaläggning samt ett minskat antal visstidsanställda. I vissa verksamheter har även varsel varit nödvändigt. Danderyds Sjukhus AB, Karolinska Universitetssjukhuset samt Södersjukhuset AB har varslat om kommande uppsägningar. Samtliga förändringar har skett i dialog och samverkan med berörda fackliga organisationer och riskbedömningar av arbetsmiljön har genomförts av arbetsgivare tillsammans med berörda skyddsombud. Under 2019 gjordes inga uppsägningar med anledning av arbetsbrist.

Omställningsarbetet handlar också om att ställa om och flytta resurser till nära vård, det vill säga att göra en förflyttning av hälso- och sjukvården mot en mer tillgänglig vård närmare patienterna. Detta omställningsarbete är nödvändigt för att långsiktigt säkra kompetensförsörjningen i regionen.

Sjukfrånvaroredovisning	**Utfall**	**Utfall**
Procent	**2019**	**2018**
Sjukfrånvaroandel i relation till ordinarie arbetstid *		
Kvinnors sjukfrånvaroandel	6,8	6,9
Mäns sjukfrånvaroandel	3,7	3,8
Totala sjukfrånvaroandelen	**6,1**	**6,2**
29 år eller yngre	6,0	6,1
30-49 år	5,6	5,7
50 år eller äldre	6,8	6,9
Sjukfrånvaro 60 dagar eller mer i relation till total sjukfrånvarotid	50	49

** Ordinarie arbetstid avser avtalad tid exklusive frånvaro utan ekonomiskt värde*

Vad gäller sjukfrånvaro har Region Stockholm haft fokus på rehabilitering och tidiga insatser bland annat genom utbildning av chefer. En fördjupad analys av sjukfrånvaron inleddes under hösten och slutförs under våren 2020. Resultatet kommer att ligga till grund för arbete med tidiga insatser för att förebygga ohälsa och minska sjukfrånvaron. Sjukfrånvaron minskade från 6,2 procent 2018 till 6,1 procent 2019 för samtliga åldersgrupper. Kvinnors sjukfrånvaro låg fortsatt högre, 6,8 procent, jämfört med mäns sjukfrånvaro på 3,7 procent. Sjukfrånvaro under 60 dagar eller mer i

relation till total sjukfrånvarotid ökade något från 49 procent till 50 procent, men ligger lägre än 2017 då den var 52 procent.

Uppföljningsrapport personal och utbildning
Rapporten Personal och utbildning 2019 innehåller data och analyser inom personalområdet. Rapporten redovisar antalet medarbetare inom olika yrken liksom statistik och genomförda insatser inom områdena chef- och ledarskap, kompetensförsörjning, utbildning samt jämställdhet och jämlikhet. Rapporten innehåller ett sammanfattning arbetet med det systematiska arbetsmiljöarbetet inom Region Stockholms bland annat sammandrag av årets medarbetaruppföljning, samt en fördjupning om arbetet mot hot och våld och sjukfrånvarons utveckling.

7.4 Resultat nämnder och bolag

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Hälso- och sjukvård							
Hälso- och sjukvårdsnämnden	57,2		57,2	0,0	57,2	0,1 %	585,3
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd	43,5		43,5	0,0	43,5	10,2 %	0,0
Patientnämnden	0,4		0,4	0,0	0,4	1,2 %	1,0
Kommunalförbundet sjukvård och omsorg	-44,8		-44,8	0,0	-44,8	-6,4 %	7,2
varav TioHundra AB	*-29,5*		*-29,5*	*0,0*	*-29,5*	*-3,6 %*	*-3,7*
Stockholms läns sjukvårdsområde	228,6		228,6	199,0	29,6	0,2 %	52,4
Karolinska Universitetssjukhuset	-1 866,6		-1 866,6	-280,0	-1 586,6	-8,4 %	-822,4
Södersjukhuset AB	-360,6	249,0	-111,6	9,4	-121,0	-2,2 %	-51,6
Danderyds Sjukhus AB	-352,9	194,5	-158,4	6,5	-164,9	-3,6 %	-84,1
Södertälje Sjukhus AB	-29,5	52,3	22,8	3,3	19,5	1,3 %	11,0
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	22,7	33,0	55,7	33,0	22,7	3,4 %	48,4
Folktandvården Stockholms Län AB	52,5	60,0	112,5	112,5	0,0	0,0 %	112,3
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB	21,3	4,9	26,2	12,0	14,2	3,7 %	-8,2
Stockholm Care AB	0,3	1,4	1,7	0,7	1,0	1,0 %	0,1
MediCarrier AB	3,6	1,5	5,1	5,0	0,1	0,0 %	4,9
Hälso- och sjukvård totalt	**-2 224,4**	**596,6**	**-1 627,8**	**101,4**	**-1 729,2**	**-2,3 %**	**-143,8**
Kollektivtrafik							
Trafiknämnden	569,6	42,0	611,4	400,0	211,4	2,1 %	513,6
varav Trafikförvaltningen	*6,3*		*6,3*	*0,0*	*6,3*	*0,1 %*	*43,1*
varav Förvaltning för utbyggd tunnelbana	*0,5*		*0,5*	*0,0*	*0,5*	*0,4 %*	*2,0*
varav AB Storstockholms Lokaltrafik	579,3	*41,2*	*620,3*	*400,0*	220,3	*1,0 %*	*479,0*
varav Waxholms Ångfartygs AB	*-16,6*	*0,8*	*-15,8*	*0,0*	*-15,8*	*-2,8 %*	*-10,5*
Färdtjänstnämnden	107,7		107,7	0,0	107,7	6,2 %	67,5
Kollektivtrafik totalt	**677,3**	**42,0**	**719,1**	**400,0**	**319,1**	**0,9 %**	**581,1**
Kulturnämnden	**2,1**		**2,1**	**0,0**	**2,1**	**0,4 %**	**2,6**
Tillväxt- och regionplanenämnden	**1,0**		**1,0**	**0,0**	**1,0**	**0,5 %**	**0,6**
Regionstyrelsen	**286,8**		**286,8**	**0,0**	**286,8**	**10,2 %**	**-125,6**
Fastigheter och service					0		
Fastighets- och servicenämnden	485,0		485,0	359,9	125,1	2,0 %	910,7
varav Serviceförvaltningen	*-0,2*		*-0,2*	*0,0*	*-0,2*	*0,0 %*	*32,5*
varav Fastighetsförvaltningen	*485,2*		*485,2*	*359,9*	*125,3*	*2,4 %*	*878,2*
Locum AB	-14,7	28,3	13,6	7,0	6,6	1,7 %	22,4
Fastigheter och service totalt	**470,3**	**28,3**	**498,6**	**366,9**	**131,7**	**2,0 %**	**933,1**
Övriga							
Revisorskollegiet	0,0		0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,1
Landstingshuset i Stockholm AB	-16,7		-16,7	-31,3	14,6		133,1
AB SLL Internfinans	3,2	0,4	3,6	3,0	0,6	3,3 %	4,1
Koncerngemensamma funktioner							
Skadekontot	3,5		3,5	0,0	3,5	21,0 %	7,7
Koncernfinansiering	1 663,5		1 663,5	-1 058,4	2 721,9	3,0 %	2,6
Koncernjusteringar och ränteeffekt pensioner	630,1	-667,3	-37,1	0,0	-37,1		-12,8
Resultat samtliga resultatenheter	**1 496,6**	**0,0**	**1 496,6**	**-218,4**	**1 714,9**	**0,8 %**	**1 382,9**
varav omställningskostnader	-226,5		-226,5	-358,0	131,5		-787,9
Resultat exklusive omställningskostnader	**1 723,0**		**1 723,0**	**139,6**	**1 583,4**	**0,8 %**	**2 170,8**

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

7.5 Ekonomisk utveckling inom hälso- och sjukvård

Resultatet för den samlade hälso- och sjukvården, exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta, var -1 628 miljoner kronor och avvek negativt mot det budgeterade resultatkravet med 1 729 miljoner kronor. Avvikelsen mot budgeterat resultat förklaras främst av ökade personalkostnader, högre kostnader för köpt hälso- och sjukvård samt högre övriga kostnader.

Resultat hälso- och sjukvård*	**Utfall**	**Budget**	**Avvikelse**	**Avvikelse i**	**Utfall**
Mkr	**2019**	**2019**	**mot budget**	**procent**	**2018**
Patientavgifter	1 386	1 364	23	1,7 %	1 375
Anslag	63 261	63 276	-14	0,0 %	61 200
Övriga intäkter	9 743	9 452	291	3,1 %	9 625
Summa verksamhetens intäkter	**74 391**	**74 091**	**300**	**0,4 %**	**72 200**
Personalkostnader och inhyrd personal	-31 006	-29 626	-1 379	4,7 %	-29 319
Köpt hälso- och sjukvård, tandvård	-23 000	-22 671	-329	1,5 %	-21 814
Övriga kostnader	-20 737	-20 172	-565	2,8 %	-20 120
Summa verksamhetens kostnader	**-74 742**	**-72 469**	**-2 273**	**3,1 %**	**-71 253**
Avskrivningar	-1 059	-1 301	243	-18,7 %	-834
Verksamhetens resultat	**-1 410**	**321**	**-1 731**		**113**
Finansiella intäkter	7	4	2	46,9 %	6
Finansiella kostnader	-225	-225	0	0,1 %	-263
Resultat	**-1 628**	**101**	**-1 729**		**-144**

*Hälso- och sjukvård innefattar hälso- och sjukvårdsnämnden, Vårdens kunskapsstyrningsnämnd, Patiendtnämnden, Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, Stockholms läns sjukvårdsområde, Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB, Danderyds Sjukhus AB, Södertälje Sjukhus AB, TioHundra AB, S:t Eriks Ögonsjukhus AB, Folktandvården Stockholms Län AB, Ambulanssjukvården i Storstockholm AB, Stockholm Care AB, och MediCarrier AB.

Hälso- och sjukvårdens verksamhetsintäkter uppgick till 74 391 miljoner kronor vilket var 300 miljoner kronor högre, 0,4 procent, än budget. Det var främst posten Övriga bidrag som visade ett överskott jämfört med budget. Överskottet beror i huvudsak på omprövning och återbetalning av sex procent momsersättning samt ökade statsbidrag.

Personalkostnader inklusive inhyrd personal avvek negativt med 1 379 miljoner kronor, 4,7 procent, jämfört med årets budget, varav 653 miljoner kronor avsåg kostnad för inhyrd personal. Kostnaden för inhyrd personal utgjorde 2,7 procent av de totala personalkostnaderna. Karolinska Universitetssjukhuset hade 300 miljoner kronor avseende kostnader för inhyrd personal, 2,7 procent av verksamhetens totala personalkostnader. Stockholms läns sjukvårdsområde hade 276 miljoner kronor avseende kostnader för inhyrd personal, 3,4 procent av verksamhetens totala personalkostnader. Danderyds Sjukhus AB hade 78 miljoner kronor avseende kostnad för inhyrd personal, vilket motsvarade 2,7 procent av

verksamhetens totala personalkostnader. Södersjukhuset AB hade 69 miljoner kronor avseende kostnad för inhyrd personal, vilket motsvarade 1,8 procent av verksamhetens totala personalkostnader. Södertälje Sjukhus AB hade 42 miljoner kronor avseende kostnad för inhyrd personal, vilket motsvarade 4,7 procent av verksamhetens totala personalkostnader. TioHundra AB hade 25 miljoner kronor avseende kostnad för inhyrd personal, vilket motsvarade 3,5 procent av verksamhetens totala personalkostnader. S:t Eriks Ögonsjukhus AB hade 5 miljoner kronor avseende kostnad för inhyrd personal, vilket motsvarade 1,3 procent av verksamhetens totala personalkostnader.

Årets kostnad för köpt hälso- och sjukvård samt tandvård från externa vårdgivare var 329 miljoner kronor, 1,5 procent, högre än budget vilket beror på ökade kostnader avseende geriatrik och somatisk specialistvård, vårdval samt köpt utomläns- och utlandsvård. Merparten till kostnadsökningarna beror på en högre vårdkonsumtion och därmed ökad vårdproduktion. Karolinska Universitetssjukhuset hade högre kostnader för köpt sjukvård från externa vårdgivare kopplade till åtgärder för att upprätthålla tillgängligheten.

Övriga kostnader var 565 miljoner kronor högre, 2,8 procent, än budget vilket beror på högre materialkostnader, lokal- och fastighetskostnader, reparation och underhåll, kundförluster samt it-relaterade kostnader. Kundförlusterna stod för 176 miljoner, 31 procent, av avvikelsen för övriga kostnader.

Avskrivningskostnaderna inom hälso- och sjukvården uppgick till 1 059 miljoner kronor och understeg årets budget med 243 miljoner kronor eller 18,7 procent. Avvikelsen var en följd av försenade ny- och ombyggnationer och installationer av medicinteknisk utrustning.

Finansiella intäkter och kostnader var i stort sett enligt budget.

Risker och möjligheter för hälso- och sjukvården

Merparten av de nämnder och bolag som avvek resultatmässigt mot budget har haft alltför höga personalkostnader. Regionledningskontoret bedömer att det finns risk för att hälso- och sjukvården kommer att ha problem med att uppnå budgeterat resultat även under 2020. För att uppnå en ekonomi i balans krävs att de större sjukhusen genomför framtagna åtgärdsprogram, exempelvis högre intäkter avseende vård av utomlänspatienter samt kostnadsreducerande åtgärder är sänkta kostnader för material och provtagning. Det krävs även att beroendet av inhyrd personal minskar och att lagda personalvarsel effektueras. Hälso- och sjukvårdsnämnden måste dämpa kostnadsökningstakten för köpt extern vård för att uppnå beslutat resultatkrav.

7.6 Investeringar

Stockholmsregionen växer vilket ställer höga krav på god tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården samt en väl fungerande kollektivtrafik för såväl befintliga som nya invånare. Region Stockholm genomför en av de största satsningarna någonsin inom hälso- och sjukvården. Framtidsplanen för hälso- och sjukvården innebär att regionen bygger nytt, rustar upp och utvecklar arbetssätt som förstärker vården för att ge en tillgängligare och effektivare hälso- och sjukvård där fler patienter får rätt vård, i rätt tid, på rätt vårdnivå och till rätt kostnad. Även inom kollektivtrafiken genomförs stora satsningar. Tunnelbanan och tvärbanorna byggs ut samtidigt som Roslagsbanan och Röda linjen upprustas.

Region Stockholms investeringsverksamhet är omfattande och komplex med många beroenden till processer utanför regionens rådighet. För ett flertal av de större trafikinvesteringarna visar nuvarande prognoser förändringar i både kostnader och tidplaner.

7.7 Investeringar inom nämnder och bolag

Investeringsutgifterna 2019 uppgick till 11 923 miljoner kronor vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 76 procent av den budgeterade årsvolymen på 15 726 miljoner kronor. Årets utgifter understeg årets budget med 3 803 miljoner kronor varav 1 877 miljoner kronor främst avsåg fastighets- och utrustningsinvesteringar i hälso- och sjukvården och 1 926 miljoner kronor avsåg kollektivtrafiken. Insatser som planerades men inte genomfördes 2019 förskjuts till kommande år. Mer detaljerad information om investeringar finns i kapitel 9 och 10.

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Utfall 2018
Hälso- och sjukvård				
Hälso- och sjukvårdsnämnden	10,3	7,0	-3,3	4,4
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd	0,0	0,0	0,0	0,0
Patientnämnden	0,0	0,0	0,0	0,0
Stockholms läns sjukvårdsområde	242,5	238,6	-3,9	108,0
Karolinska Universitetssjukhuset	549,3	351,0	-198,3	346,5
Södersjukhuset AB	413,0	192,3	-220,7	349,4
Danderyds Sjukhus AB	612,2	70,0	-542,2	127,5
Södertälje Sjukhus AB	69,8	22,1	-47,7	66,2
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	33,3	30,0	-3,3	18,8
Folktandvården Stockholms Län AB	47,8	100,0	52,2	56,0
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB	22,9	28,0	5,1	9,0
Stockholm Care AB	3,2	0,0	-3,2	1,7
MediCarrier AB	2,9	5,0	2,1	1,4
Hälso- och sjukvård totalt	**2 007,2**	**1 044,0**	**-963,2**	**1 088,8**
Kollektivtrafik				
Trafiknämnden	6 190,5	8 087,8	1 897,3	5 554,0
varav Trafikförvaltningen	*613,0*	*346,9*	*-266,1*	*284,7*
varav Förvaltning för utbyggd tunnelbana	*1 160,3*	*1 996,5*	*836,2*	*1 137,4*
varav AB Storstockholms Lokaltrafik	*4 338,4*	*5 696,4*	*1 357,9*	*4 078,9*
varav Waxholms Ångfartygs AB	*78,8*	*48,1*	*-30,7*	*53,0*
Färdtjänstnämnden	30,2	58,6	28,4	22,2
Kollektivtrafik totalt	**6 220,8**	**8 146,4**	**1 925,6**	**5 576,2**
Kulturnämnden	**0,8**	**7,9**	**7,1**	**0,6**
Regionstyrelsen	**6,1**	**721,8**	**715,7**	**109,0**
Fastigheter och service				
Fastighets- och servicenämnden	3 685,9	5 800,9	2 115,0	5 434,1
varav Serviceförvaltningen	*227,4*	*379,8*	*152,4*	*144,7*
varav Fastighetsförvaltningen	*3 458,6*	*5 421,1*	*1 962,5*	*5 289,5*
Locum AB	2,1	4,5	2,4	2,1
Fastigheter och service totalt	**3 688,1**	**5 805,4**	**2 117,3**	**5 436,3**
Övriga				
Revisorskollegiet	0,0	0,2	0,2	0,1
AB SLL Internfinans	0,0	0,0	0,0	0,0
Investeringar totalt	**11 922,9**	**15 725,7**	**3 802,8**	**12 210,9**

8. Förväntad utveckling

Utvecklingen det kommande året

För att Region Stockholm ska kunna bedriva en verksamhet med fortsatt hög kvalitet är en god ekonomisk planering för att fortsatt ha en ekonomi i balans nödvändig. En robust ekonomi krävs också för att klara regionens finansiella åtaganden i form av långfristiga skulder och avsättningar för pensioner. Region Stockholms planering behöver säkerställa att risker och osäkerhet i omvärlden och inom verksamheterna identifieras och hanteras.

Den pågående covid-19 pandemin medför stora konsekvenser för verksamheten de kommande åren. Utvecklingen har under våren 2020 förändrats mycket snabbt, vilket får stor påverkan både på Region Stockholms intäkter och kostnader framöver. Regionledningskontoret anser att det är för tidigt att bedöma i vilken omfattning budget 2020 med planåren 2021-2023 kommer påverkas.

Region Stockholms skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning i skatteunderlaget följer av den samhällsekonomiska utvecklingen vad gäller BNP-tillväxt, sysselsättning och löneökningar. De övergripande ekonomiska förutsättningarna för Region Stockholm baseras på att Sverige och därmed även länet går in i en avmattningsfas. Skatteunderlagstillväxten från 2020 och åren framöver förväntas bli lägre än för åren 2018–2019. Det finns utöver konjunkturläget ett antal risker på global nivå, bland annat effekterna av Brexit, som ytterligare kan dämpa den ekonomiska tillväxten.

Resultat	**Utfall**	**Budget**	**Plan**	**Plan**	**Plan**
Mkr	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Verksamhetens intäkter	25 036	25 644	26 641	27 195	27 654
Verksamhetens kostnader	-96 220	-99 023	-101 685	-104 266	-107 240
Avskrivningar	-6 201	-6 968	-7 363	-7 593	-7 758
Verksamhetens nettokostnader	-77 387	-80 348	-82 407	-84 664	-87 343
Skatteintäkter, gen. statsbidrag och utjämning	81 418	83 391	85 863	88 252	91 120
Finansnetto	-2 536	-2 732	-3 040	-3 164	-3 309
Årets resultat	1 497	311	416	424	468
Årets resultat i förhållande till skatter och utjämning	1,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,5%
Investeringar	11 923	14 934	15 394	17 302	16 686
Räntebärande långfristiga skulder	51 838	61 906	62 561	65 424	68 969
Soliditet inkl totala pensionsförpliktelser	-7,1%	-7,4%	-6,4%	-5,4%	-4,5%
Självfinansieringsgrad investeringar (exkl medfinansiering)	100%	91%	94%	79%	73%

Inom kollektivtrafiken förstärks intäkterna med en höjning av biljettpriserna från den 3 januari 2020 vilket är en förutsättning för att utbyggnaden av kollektivtrafiken ska vara möjlig. De kärvare ekonomiska förutsättningarna medför dock att regionens samtliga verksamheter behöver göra prioriteringar och rationaliseringar för att regionen fortsatt

ska ha en ekonomi i balans. För att det ska ske måste respektive nämnd och bolag uppnå de resultatkrav som regionfullmäktige har fastställt samtidigt som de ska driva och utveckla verksamheten enligt fullmäktiges mål och uppdrag. Utvecklingen för verksamhetens kostnader är i genomsnitt per år budgeterad till 2,7 procent medan befolkningen bedöms öka med i genomsnitt 1,4 procent per år. Resultatet för 2020 budgeteras till 311 miljoner kronor vilket motsvarar 0,4 procent av skatter och utjämning. Ett högre budgeterat resultat för koncernen än så bedöms inte möjligt givet de ekonomiska förutsättningarna. Under planeringsåren budgeteras resultatet successivt öka för att nå 468 miljoner kronor 2023.

Investeringarna inom regionen kommer fortsatt att vara på en hög nivå under budget- och planperioden 2020–2023 och uppgå till totalt 64 miljarder kronor. En betydande del av dem görs med anledning av utbyggnaden och upprustningen av kollektivtrafiken men under 2020 avslutas också ett flertal investeringar med syfte att stödja genomförandet av Framtidens hälso- och sjukvård. Bland annat driftsätts en ny behandlingsbyggnad vid Södersjukhuset AB och en ny byggnad för operation, intervention, röntgen och steriltekning vid Karolinska Universitetssjukhuset i Huddinge.

Förändringar i det kommunala utjämningssystemet
Systemet för kommunalekonomisk utjämning fördelar pengar till kommuner och regioner för att de ska kunna tillhandahålla likvärdig service oberoende av förhållanden som anses svåra att påverka. Systemet omfattar kostnadsutjämning, inkomstutjämning, regleringsavgift samt under 2020–2022 införandebidrag.

I november 2019 beslutade riksdagen om ändringar i delsystemet för kostnadsutjämning från och med den 1 januari 2020. Ett särskilt införandebidrag om 250 kronor per invånare och år föreslås för att begränsa den negativa effekten för enskilda kommuner och regioner.

Förslaget innebär förändrade ekonomiska förutsättningar för Region Stockholm. Under 2019 fick Region Stockholm kostnadsutjämningsbidrag på totalt 599 miljoner kronor (256 kronor per invånare). Förändringarna i systemet medför att Region Stockholm 2020 istället kommer att betala en kostnadsutjämningsavgift på 1 448 miljoner kronor (610 kronor per invånare) vilket innebär en försämring med 2 047 miljoner kronor jämfört med 2019. Den negativa effekten mildras under 2020 av ett införandebidrag på 1 885 miljoner kronor men bidraget trappas sedan ned och upphör helt 2023. Enligt SKR:s senaste prognos för 2023 kommer Region Stockholm då att betala en kostnadsutjämningsavgift på 1 902 miljoner kronor (767 kronor per invånare).

Sammantaget beräknas förändringarna i det kommunalekonomiska utjämningssystemet, det vill säga kostnadsutjämning, inkomstutjämning och regleringsavgift, innebära att Region Stockholms avgift ökar från cirka en miljard kronor 2019 till cirka 4 miljarder kronor 2023.

Regeringens budgetproposition

Regeringens budgetproposition för 2020 innehöll inga nya generella resurstillskott till kommuner och regioner utöver vad regeringen aviserat tidigare. I propositionen föreslog regeringen ett antal nya åtaganden för Sveriges regioner. Bland annat har det i lag införts en skyldighet att erbjuda koordineringsinsatser till sjukskrivna patienter. För dessa nya åtaganden kompenserar regeringen regionerna i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen.

Därutöver föreslog regeringen ett antal riktade satsningar. Den så kallade kömiljarden utökades från 1,6 miljarder kronor 2019 till 2,9 miljarder 2020. Villkoren avgörs i förhandlingar mellan staten och SKR och det råder osäkerhet om i vilken omfattning Region Stockholm kommer att få ta del av dess medel år 2020, bland annat då villkoren premierar kortare väntetider oavsett utgångsläge för tillgänglighet. Region Stockholm ligger redan högre än övriga regioner avseende många av de mätbara parametrarna och har därmed svårare att förbättra värdena ytterligare jämför med andra regioner. Vidare föreslog regeringen i budgetpropositionen att statsbidraget för utveckling av primärvården utökas och att ett tillfälligt statsbidrag införs för mervärdesskattekostnader för hyrpersonal inom vården. Ett antal av de övriga riktade satsningar föreslogs minska.

Minskat antal varsel av personal inom hälso- och sjukvård

I februari 2020 beslutade Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB, samt Danderyds Sjukhus AB om att minska på omfattningen av tidigare aviserade varsel om uppsägning av vårdpersonal.
Karolinska Universitetssjukhusets varsel som meddelades i november 2019 kommer minskas ner rejält. I november 2019 var beskedet att 250 läkartjänster och 350 undersköterskетjänster omfattades av varslet. I februari 2020 meddelade Karolinska Universitetssjukhuset att en genomgång av verksamheten och deras behov och uppdrag gjorts, vilket medfört att varslen kommer minska till att omfatta 109 läkare och 157 undersköterskor.
Södersjukhuset AB meddelade i november 2019 om ett varsel av personal som omfattade 50 undersköterskor, 25 läkare och 25 administrativa tjänster. I februari 2020 ändrades varslet så det inte innebär några uppsägningar av vårdpersonal. Inom kategorin administrativa tjänster pågår processen fortfarande, men det ser ut att bli färre tjänster som omfattas än den första bedömningen på 25 tjänster.

Det varsel som Danderyds Sjukhus AB meddelade i november 2019 har ändrats från 100 personer till 20. Läkare, sjuksköterskor och undersköterskor kommer inte att varslas om uppsägning, men undersköterskor kan komma att erbjudas omplacering inom sjukhuset. Yrkeskategorier inom framför allt administrationen kommer att beröras av varsel om uppsägning.

9. Nämnder

9.1 Regionstyrelsen

Regionstyrelsen styr, leder, samordnar, följer upp och analyserar förvaltningen av Region Stockholms angelägenheter, har uppsiktsansvar och ska säkerställa att nämnder och bolag verkställer fullmäktiges beslut. Regionstyrelsen ska vidare säkra att effekter för koncernen beaktas vid beslutsfattande och att beslutade mål och uppdrag uppnås inom beslutad budget.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Regionstyrelsen	286,8	0,0	286,8	10,2 %	-125,6

Regionstyrelsens resultat uppgick till 287 miljoner kronor vilket är 287 miljoner kronor högre än budgeterat, vilket motsvarar 10,2 procent av omsättningen. Detta förklaras huvudsakligen av lägre kostnader för lämnade bidrag inom utbildningsområdet.

Regionstyrelsen fick i Budget 2019 en anslagshöjning för följande särskilda satsningar:

- Kompetensförsörjning inom främst hälso- och sjukvården med 200 miljoner kronor
- Projektfinansiering av uppdraget att samlokalisera de centrala förvaltningarna inom regionen
- Trygghetsutbildning främst för sjukvårdens medarbetare med fem miljoner kronor
- Utökat hållbarhetsarbete, exempelvis giftfria miljöer, med två miljoner kronor
- Stärkta insatser inom kris-, säkerhets- och sårbarhetsarbete med avseende på nytt säkerhetsläge och klimatpåverkan med fyra miljoner kronor
- Inrättande av en funktion för att tillhandahålla hälsodata och underlätta arbetet med kliniska prövningar med 3,5 miljoner kronor
- Utökat anslag till regionstyrelsens medel för oförutsedda utgifter med 130 miljoner kronor
- Ökad avgift till Sveriges Kommuner och landsting med 1,8 miljoner kronor

Överenskommelsen om de statliga medlen ”En investering för utvecklade förutsättningar för vårdens medarbetare” slöts först i juni 2019 vilket innebar svårigheter att planera för en effektiv och långsiktig användning av

medlen. Det positiva resultatet beror även på lägre lämnade bidrag avseende regionstyrelsens oförutsedda medel på 115 miljoner kronor.

Investeringar

Årets investeringsutgifter understeg budget med 716 miljoner kronor. Avvikelsen beror på att programmet Framtidens vårdinformationsmiljö fortfarande ligger i upphandlingsfas och de budgeterade utgifterna har förskjutits till 2020. Årets utgifter på 6 miljoner kronor avser i huvudsak regionstyrelsens ersättningsinvesteringar inom it.

Framtidens vårdinformationssystem

Under 2019 har regionstyrelsen haft ett flertal uppdrag relaterade till den omfattande satsning på digital vårdinformation som har getts namnet Framtidens vårdinformationsmiljö, FVM. Ambitionsnivån är hög med målet att vårdinformation i framtiden ska följa med patienten på dennes resa genom vården genom olika huvudmän, vårdgivare och it-system. Det ska vara enkelt att kommunicera med vården och patienter ska ha möjlighet till hög delaktighet i sin vård och en ökad tillgång till information och kommunikation om den egna hälsan och vården.

Två pilotprojekt har genomförts i syfte att ge underlag för en effektiv process och erfarenheter om hur samverkan med patientorganisationer och industri kan genomföras. Projekten har resulterat i en gedigen grund för det fortsatta arbetet. Vidare har en arbetsgrupp för forskning och utveckling skapats och arbete pågår med automatiserad överföring av information till kvalitetsregistren så att hälsodata kan tillgängliggöras.

Under året har en upphandling av it-plattform pågått. Efter granskning av inkomna anbud för FVM beslutade regionstyrelsen i december 2019 att avbryta den pågående upphandlingen på grund av bristande konkurrens.

Kunskapsbyggnad

Regionstyrelsen har inrättat Centrum för hälsodata, CHD, som ska vara regionens samlande funktion för kunskapsuppbyggnad inom hälso- och sjukvården. Centrumet innebär en kommunikationskanal för forskare som vill ansöka om utlämning av hälsodata ur regionens hälsodatabaser.

Digitalisering

Den nya it- och digitaliseringsstrategi som beslutades med budgeten för 2020 ska bidra till att digitaliseringens nyttor realiseras i så hög grad, till så låg kostnad och så snart som möjligt.

Regionledningskontoret inledde 2019 arbete med att utveckla den koncernövergripande styrningen av digitalisering och it inom Region Stockholm. Som ett första steg har en styr- och beredningsstruktur för den regiongemensamma it-infrastrukturen etablerats.

En översyn av koncernens it-infrastruktur har genomförts. Översynen pekar på kvalitetsutmaningar och behov av såväl modernisering av infrastrukturen som utvecklade arbetssätt. Ett arbete pågår för att konkretisera de åtgärder som har föreslagits i utredningen samt med att bedöma kostnader och lönsamhet i dessa åtgärder.

Ett koncerngemensamt systemstöd för styrning, verksamhetsplanering och uppföljning, Stödet, utvecklades och infördes successivt under 2018 och 2019. Uppföljningen av mål sker nu samordnat och enhetligt vilket effektiviserar Region Stockholms styrning. Inför 2020 har systemlösningen även anpassats till integrerad ledning och styrning, ILS, som har beslutats av fullmäktige.

Pilotförsök med en administrativ robot har testats för att effektivisera verksamheten och höja kvaliteten inom fakturahantering. Arbetet har fallit väl ut och två piloter är nu driftsatta.

Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning (FoUU)

Region Stockholms engagemang i klinisk medicinsk forskning och utveckling, FoU, syftar till att skapa förutsättningar för att regionens innevånare får tillgång till en hälso- och sjukvård som ständigt förbättras. Klinisk forskning sker framför allt i nära samarbete med Karolinska Institutet men även i samarbete med andra universitet och högskolor som Kungliga Tekniska Högskolan och Stockholms Universitet. Verksamheten finansieras av särskilda medel som tilldelas från staten, så kallade ALF-medel, samt de medel som Region Stockholms satsar på forskning.

Under 2019 tilldelades Karolinska Universitetssjukhuset 518 miljoner kronor, vilket motsvarar 77 procent av forskningsmedel avsedda för klinisk medicinsk forskning. Stockholms läns sjukvårdsområde tilldelades 73 miljoner kronor, 11 procent. Södersjukhuset AB tilldelades 42 miljoner kronor, 6 procent och Danderyds Sjukhus AB tilldelades 35 miljoner kronor, 5 procent samt S:t Eriks Ögonsjukhus AB tilldelades 6 miljoner kronor, 1 procent. Förutom detta tilldelades dessutom Capio S:t Görans Sjukhus AB 3 mkr, Södertälje Sjukhus AB 3 mkr och Norrtälje sjukhus TioHundra AB 1,5 mkr separat.

Antalet studerandeveckor har ökat kontinuerligt de senaste åren men är på ungefär samma nivå 2019 som 2018. Under året har verksamheterna inom regionen trots ombyggnationer och flytt av vård lyckats uppfylla utbildningsuppdraget genom införande av nya pedagogiska modeller och satsningar på handledarkompetens. Fortsatt arbete krävs för att stärka lärandemiljöer och involvera fler privata vårdgivare i utbildningsuppdraget.

Innovationsbokslut
Ett systematiskt och uthålligt innovationsarbete är viktigt för att utvecklingen av Region Stockholms verksamheter ska nå Region Stockholms mål. Arbetet följer etablerade metoder för innovation i stora organisationer genom att till exempel identifiera hinder och använda de möjligheter som digitalisering och forskning ger.

Allt fler nämnder och bolag har utsett en innovationsansvarig. Utbildning av innovationsledare och ambassadörer sker bland annat inom den så kallade Innovationsplatsen vid Karolinska Universitetssjukhuset. Uppföljning för 2019 av fullmäktiges indikator *Nämnder/bolag har infört metoder och verktyg för att arbeta med innovationer på ett systematiskt sätt i den egna verksamheten* visar att 15 av 21 nämnder och bolag har infört sådana metoder och verktyg medan övriga anger att de delvis har gjort det.

Arbetet för innovation sker inom hälso- och sjukvårdens verksamheter där så kallade innovationsenheter stödjer medarbetares idéer, leder innovationsprojekt, utbildar och samarbetar med externa aktörer som inkubatorer, stiftelser och lärosäten. Under 2019 utvecklades samverkan med patientnämnden för patientinitierad innovation och med KI Innovations AB.

Region Stockholm driver den så kallade Innovationsfonden vars 15 miljoner kronor om året finansierar innovationsprojekt. Under 2019 inkom 163 ansökningar till fonden varav 56 projekt beviljades finansiering. Det stöd som erbjuds medarbetare i ansökningsförfarande har gett högre kvalitet på ansökningar och därmed bättre förutsättningar för lyckade projekt. Vid Innovationsfondens dag i april 2019 uppmärksammades ett stort antal innovationer. Till årets innovation utsågs en behandling inom kognitiv beteendeterapi med hjälp av så kallad Virtual Reality och till årets implementation utsågs en applikation för livräddning via SMS.

9.2 Hälso- och sjukvårdsnämnden
Hälso- och sjukvården i Region Stockholm ska vara trygg, tillgänglig och av hög kvalitet och den ska präglas av valfrihet. Rätt vård ska ges i rätt tid och på rätt vårdnivå. Patienterna ska ha stor frihet att själva välja vård efter behov. Ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetssätt ska prägla hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvården i Region Stockholm bedrivs inom somatisk vård, geriatrisk vård, primärvård, psykiatrisk vård och tandvård.

Hälso- och sjukvårdsnämnden utövar ledning av hälso- och sjukvårdsverksamheten i Region Stockholm i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen. Nämnden ansvarar för att tillhandahålla en hälso- och

sjukvård som svarar mot den växande befolkningens behov. Nämnden ska ha ett helhets- och systemperspektiv för att säkerställa att hälso- och sjukvården styrs, samordnas och utvecklas så att de begränsade resurserna anpassas till befolkningens behov för den strategiska och långsiktiga utvecklingen av hälso- och sjukvården samt att regionens övergripande mål för hälso- och sjukvården uppnås.

Framtidsplan för hälso- och sjukvården

Det långsiktiga styrdokumentet för hälso- och sjukvården är Framtidsplan för hälso- och sjukvården, den så kallade Framtidsplanen, LS 1104–0574, LS 1109–1229, LS 1304–0527 och LS 1409–1068. Hälso- och sjukvårdsnämnden bedömer att arbetet med att utveckla verksamheten enligt Framtidsplanens strategiska inriktning är väl integrerat i ordinarie styrning och med den förändring i övrigt som sker i hälso- och sjukvårdssystemet. Vårdstrukturens förändring pågår, akutsjukhusens uppdrag renodlas och den nya strukturen för det akuta omhändertagandet är etablerad.

Mål

Hälso- och sjukvårdsnämnden har ansvar för det övergripande målet Tillgänglighet, valfrihet och kvalitet i hälso- och sjukvården och tillhörande mål. Hälso- och sjukvårdsnämnden har en beställarroll och ska genom avtal med vårdgivare säkerställa att medborgarnas behov av hälso- och sjukvård tillgodoses. Arbetet med att uppnå det övergripande målet bedrevs 2019 i samverkanmed såväl egenägda som privata sjukvårdsproducenter.

Det övergripande målet *Hälso- och sjukvården ska präglas av korta köer, hög tillgänglighet, god kvalitet och invånarnas möjlighet att själva välja vårdgivare* har mätts med sex underliggande mål. Det övergripande målet uppnåddes under 2019 då två tredje-delar av de underliggande målen uppnåddes.

Övergripande mål, mål och indikator	Utfall 2019	Mål 2019	Utfall 2018	Uppfyllt 2019
HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN I STOCKHOLM SKA PRÄGLAS AV KORTA KÖER, HÖG TILLGÄNGLIGHET, GOD KVALITET OCH INVÅNARNAS MÖJLIGHET ATT SJÄLVA VÄLJA VÅRDGIVARE				
Vård på rätt plats				**Uppfylls** ●
Andel specialistläkarbesök utanför akutsjukhus	54,4 %	≥57 %	49,0%	Uppfylls ej ●
Andel besök på närakuter av det totala antalet besök på närakuter och akutsjukhusens akutmottagningar	49,4 %	≥45 %	48,6%	Uppfylls ●
Vård i rätt tid				**Uppfylls ej** ●
Andel patienter som vistas högst 4 timmar på akutmottagning	48,0 %	≥78 %	-	Uppfylls ej ●
Andel patienter som får tid hos husläkare inom 3 dagar[1)]	90,0 %	≥90 %[1)]	-	Uppfylls ●
Andel patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar	70,0 %	≥73 %	73,3%	Uppfylls ej ●
Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar	85,0 %	≥90 %	84,7%	Uppfylls ej ●
Säker vård				**Uppfylls** ●
Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner	7,3 %	≤8,2 %	7,1%	Uppfylls ●
Återinläggning inom 7 dagar inom slutenvården för personer (80+)[2)]	7,9 %	≤7,5 %	-	Uppfylls ej ●
Antibiotikaförskrivning (antalet uthämtade antibiotikarecept per 1000 invånare	295	≤314	320	Uppfylls ●
Effektiv vård				**Uppfylls** ●
Antal avslutade ärenden i 1177 Vårdguidens e-tjänster per 1 000 invånare och månad	35,4	≥29	-	Uppfylls ●
Antal dagar medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhus	3,9	≤3	-	Uppfylls ej ●
God folkhälsa				**Uppfylls** ●
Andel husläkarmottagningar som bedriver ett aktivt sjukdomsförebyggande arbete	79,8 %	≥75 %	74,8%	Uppfylls ●
Andelen 19-åringar med kariesfria sidoytor	71,3 %	≥71 %	**70,8 %**	Uppfylls ●
Högt förtroende för vården				**Uppfylls ej** ●
Andel av befolkningen som har ett stort förtroende för vården	61%	≥65,0 %	57%	Uppfylls ej ●
Andel som skulle rekommendera sin husläkarmottagning till andra	79%	≥82 %	76%	Uppfylls ej ●

[1)] Regionfullmäktige har beslutat om indikatorn *Andel patienter som får vård inom 3 dagar hos primärvård* . Till dess indikatorn är utvecklad mäts *Andel patienter som får tid hos husläkare inom 3 dagar* . Målvärdet är beslutat av hälso- och sjukvårdsnämnden men inte av regionfullmäktige.

[2)] Andelen patienter äldre än 80 år som skrivits ut under året och som sedan har återinskrivits inom 7 dagar, exklusive in- och utskrivningar till psykiatrisk slutenvård.

Vård på rätt plats

De indikatorer som har använts för att styra mot målet *Vård på rätt plats* har fokuserat på att vården ska utföras på rätt nivå inom hälso- och sjukvården. Målet uppnåddes 2019. Målet har följts upp genom följande indikatorer:

- *Andelen specialistläkarbesök utanför akutsjukhusen* ökade marginellt jämfört med föregående år till 54,4 procent vilket understiger målvärdet 57 procent. Under 2020 kommer en ny närakut att öppnas vid Hötorget i centrala Stockholm med planerad driftstart i februari. Det hänvisningsstöd som implementerades under 2018 utvecklas kontinuerligt och utbildningsinsatser erbjuds till vårdpersonal. Båda dessa åtgärder bedöms möjliggöra ett bättre utfall 2020.

- *Andelen besök på närakuter av det totala antalet besök på närakuter och på akutsjukhusens akutmottagningar* ökade jämfört med utfallet 2018 till 49,4 procent och är högre än målvärdet 45 procent. Besöken på akutsjukhusens akutmottagningar minskade med sex procent jämfört med föregående år medan besöken på närakuterna ökade.

Vård i rätt tid

De indikatorer som har använts för att styra mot målet *Vård i rätt tid* har fokuserat på korta väntetider till hälso- och sjukvården. Målet uppnåddes inte 2019.

Målet följs upp genom följande indikatorer:

- *Andelen patienter som vistas högst 4 timmar på akutmottagning* var 48 procent och understeg målvärdet 78 procent. Söktrycket till akutmottagningarna minskade visserligen jämfört med föregående år eftersom fler patienter togs emot på närakuterna. Dessa patienter var dock jämförelsevis mindre sjuka vilket ökade andelen sjukare patienter på akutmottagningarna. En större andel sjukare patienter, som multisjuka äldre, innebär att fler behöver utredas och läggas in. Detta, tillsammans med den aktuella vårdplatsbristen, har varit en viktig orsak till att vistelsetiderna inte förbättrades trots det minskade söktrycket.
- *Andelen patienter som får vård inom 3 dagar hos husläkare* uppgick till 90 procent och är därmed på samma nivå som målvärdet. Från och med januari 2019 förändrades vårdgarantin i primärvården. Den nya vårdgarantin har tidsgränsen tre dagar mot tidigare fem och omfattar medicinsk bedömning av all legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Inom regionen kommer det fortsatt att vara husläkarmottagningarna som omfattas av den nya primärvårdsvårdgarantin. Under 2019 följdes endast bedömning av läkare upp men fler yrkeskategorier kommer successivt att ingå i uppföljningen och indikatorn kommer att justeras.
- *Andelen patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar* uppgick till 70 procent vilket var lägre än föregående år. Utfallet uppnådde inte målvärdet 73 procent. För sjukhusen blev resultatet bättre, där fick 80 procent tid hos specialistläkare inom 30 dagar jämfört med 78 procent 2018. Utanför sjukhusen blev resultatet lägre då 68 procent uppnåddes 2019 jämfört med 71 procent 2018. Tillgängligheten har varit mer ansträngd inom vissa specialiteter, främst neurologi, allergologi och handkirurgi. För att säkra tillgängligheten till specialister i framtiden har ett arbete inletts för att öka antalet tjänster för utbildning till specialistläkare.
- *Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar* uppgick till 85 procent vilket var samma nivå som föregående år men under målvärdet 90 procent. Sjukhusen har överlag en god tillgänglighet med undantag av vissa vårdområden där Karolinska Universitetssjukhuset är den enda utföraren. En förbättring av kösituationen har skett på

Karolinska Universitetssjukhuset under senare delen av 2019. Under 2019 var akutsjukhusens genomsnittliga uppfyllelse av vårdgarantin 84 procent vilket var i nivå med 2018. I januari 2019 återinfördes viten för akutsjukhusen för patienter som inte fått mottagningsbesök, behandling eller åtgärd inom vårdgarantitiden. Andelen patienter som fick tid för behandling inom 90 dagar, vård utanför akutsjukhusen, uppgick till 87 procent, vilket var en procentenhet fler än 2018. Särskilda svårigheter att uppfylla vårdgarantin fanns inom urologi och sjukhusens hjärtsjukvård.

Säker vård

Målet Säker vård uppnåddes 2019. Det har följts upp genom följande tre indikatorer:

- *Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner* har varit i stort sett oförändrad, 7,3 procent, jämfört med utfallet föregående år, 7,1 procent, och var lägre än målvärdet 8,2 procent. För att förebygga vårdrelaterade infektioner, VRI, uppdaterades Region Stockholms handlingsprogram på området. Det är ett stödjande kunskapsunderlag för alla vårdgivare och ett styrande dokument för uppföljning av åtgärder inom åtta insatsområden. Mätning av VRI kommer framöver att ske med hjälp av det så kallade Infektionsverktyget som ger möjlighet att följa upp vårdrelaterade infektioner och antibiotikaanvändning.
- *Återinläggning inom 7 dagar inom slutenvården för personer (80+).* Återinläggningsfrekvensen var 7,9 procent, vilket inte uppfyller målvärdet på 7,5 procent. Flera åtgärder har vidtagits, däribland ett intensifierat arbete med implementering av arbetsprocesser som lägger större vikt vid planering inför hemgång och mer fokus på samverkan för aktörer från hälso- och sjukvården och den kommunala omsorgen. Dialogmöte har genomförts med vårdgivare under hösten 2019. Fokus har legat på husläkarmottagningarnas nyckelroll i samverkan och deras planeringsansvar för den enskilde. Ny regional överenskommelse har tagits fram och börjar gälla från 1 januari 2020. Informationsmaterial, metodstöd och utbildning finns framtaget för länets vårdgivare och är publicerat på Vårdgivarguiden. Samordnad individuell plan, SIP, ska erbjudas den enskilde när denne har insatser från de båda huvudmännen, region och kommun. Kontinuerlig analys av statistik kring SIP och utskrivningsklara patienter har gjorts varje månad.
- Antibiotikaförskrivningen, som har följts genom indikatorn *Antalet uthämtade antibiotikarecept per 1 000 invånare* och år, uppgick till 295 vilket var en förbättring jämfört med föregående år (320) och bättre än målvärdet 314. Region Stockholm har nu den femte lägsta förskrivningen av antibiotika per invånare bland alla regioner i landet. Så sent som 2016 hade Region Stockholm högst antibiotikaförbrukning. Det långsiktiga nationella patientsäkerhetsmålet är 250 uthämtade

antibiotikarecept per 1 000 invånare och år. I december 2019 var det bara en region, Region Västerbotten, som hade uppnått det långsiktiga patientsäkerhetsmålet.

Effektiv vård

Målet *Effektiv vård* uppnåddes 2019. Det har följts upp genom följande två indikatorer:

- *Antal avslutade ärenden i 1177 Vårdguidens e-tjänster per 1 000 invånare och månad* var 35,4 vilket är fler än målvärdet 29,0. Användningen av e-tjänsterna på 1177 Vårdguiden har ökat kontinuerligt vilket den nya 1177-appen bedöms ha bidragit till. E-tjänsten Journalen, där invånare kan få tillgång till sin journal på nätet, bedöms också ha bidragit till en ökad användning av 1177 Vårdguidens e-tjänster.
- *Antal dagar medicinskt färdigbehandlande patienter är kvar på sjukhus* uppgick till 3,9 dagar vilket innebär att målvärdet högst tre dagar inte uppnåddes. Nya rutiner och arbetsprocesser har tagits fram som lägger större vikt vid planering inför hemgång och mer fokus på samverkan mellan hälso- och sjukvården och den kommunala omsorgen. Varje patients fasta vårdkontakt i den öppna vården är ansvarig för planeringen när samordnade insatser krävs. Information och stöd finns på Vårdgivarguiden för regionens vårdgivare.

God folkhälsa

Målet *God folkhälsa* uppnåddes 2019. Målet har följts upp genom följande två indikatorer:

- *Andel husläkarmottagningar som bedriver ett aktivt sjukdomsförebyggande arbete* har ökat jämfört med föregående år, från 74,8 till 79,8 procent, och har nått målvärdet minst 75,0 procent. Förra årets satsning på ett regionalt handlingsprogram för övervikt och fetma, samt en extra ersättning utöver besöksersättning till de mottagningar som utför rådgivande och kvalificerat rådgivande samtal, bedöms ha bidragit till att det hälsofrämjande arbetet har prioriterats.
- *Andelen 19-åringar med kariesfria sidoytor* var 71,3 procent och översteg målvärdet 71,0 procent. En 19-åring med kariesfria sidoytor löper liten risk att få karies under de närmaste åren. Då bedöms de förebyggande insatser som tandvården erbjuder ha nått fram till individen. Dessutom är kariesfria sidoytor ett mått på förebyggande åtgärder för god folkhälsa, då god tandhälsa på längre sikt är en av flera faktorer på den hälsofrämjande sidan.

Högt förtroende för vården

Målet *Högt förtroende* uppnåddes inte 2019. Målet har följts upp genom följande två indikatorer:

- *Andel av befolkningen som har ett stort förtroende för vården* uppgick till 61 procent vilket var en förbättring jämfört med förra året men under målvärdet 65 procent. Region Stockholms resultat ligger dock i nivå med riket och övriga storstadsregioner. Hälso- och sjukvårdsnämnden kommer att fortsätta genomföra patient- och befolkningsenkäter för att följa utvecklingen av indikatorn. Under 2020 kommer hälso- och sjukvårdsnämnden även att erbjuda stöd till vårdgivarna.
- *Andel som anger att de skulle rekommendera sin husläkarmottagning till andra* uppgick till 79 procent vilket var en förbättring med tre procentenheter jämfört med föregående år men under målvärdet 82 procent. Hälso- och sjukvårdsnämnden kommer fortsatt att genomföra patientenkäter för att följa utvecklingen av indikatorn. Hälso- och sjukvårdsnämnden kommer även att utveckla nya metoder för att fånga patientupplevelser i syfte att få ett mer representativt underlag för verksamhetsutveckling. Under 2020 ligger ett särskilt fokus på att erbjuda fler sätt att svara på den nationella patientenkäten.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Hälso- och sjukvårdsnämnden	57,2	0,0	57,2	0,1	585,3

Hälso- och sjukvårdsnämndens resultat uppgick till 57 miljoner kronor vilket är 57 miljoner kronor högre än budget, vilket motsvarar 0,1 procent av omsättningen. Avvikelsen förklaras främst av högre intäkter än budgeterat om 459 miljoner kronor eller 0,7 procent. De högre intäkterna berodde på återbetalning av mervärdeskatt från tidigare år, statsbidrag för kvinnors hälsa och förlossningsvård samt statsbidrag för implementering av standardiserade vårdförlopp. Avvikelsen berodde även på förändrade bokföringsrutiner för läkemedelsåterbäring och ersättning för asylsjukvård med 190 miljoner kronor.

Hälso- och sjukvårdsnämnden hade under året en omsättning på 66 074 miljoner kronor varav 62 025 miljoner kronor var anslag. I bokslut 2019 har hälso- och sjukvårdsnämnden därmed resultatförbättrande engångsposter i storleksordningen 450 miljoner kronor.

Nämndens kostnader var 407 miljoner kronor, 0,6 procent, högre än budget. Större avvikelser berör högre kostnader för köpta vårdtjänster på grund av ökad köpt utomlänsvård, geriatrisk slutenvård, vårdval och hjälpmedel. Övriga kostnader har ökat på grund av tillskott till Karolinska Universitetssjukhuset enligt beslut i regionfullmäktige. Avvikelsen för

kundförluster uppgick till 98 miljoner kronor, vilket motsvarade 24 procent av den totala avvikelsen. Kostnaden för läkemedelsförmånen understeg budget bland annat tack vare högre läkemedelsrabatter än beräknat. Avskrivningar och finansnetto visade en positiv avvikelse mot budget.

Antal helårsarbeten inom hälso- och sjukvårdsnämnden ökade under 2019 och förklaras av ett ökat antal tjänster inom närsjukvårdsavdelningen, bland annat inom området psykisk hälsa där satsningar har finansierats med statliga medel. Under året skedde även en överföring av avdelningen för kommunikation från regionledningskontoret till serviceförvaltningen och en så kallad konsultväxling har genomförts.

Under året har hälso- och sjukvårdsnämnden arbetat med åtgärder för att minska kostnader i form av administrativa effektiviseringar om 40 miljoner kronor och en besparing om 180 miljoner kronor till följd av en ny upphandling av medicinsk service. Dessa besparingar var i nivå med det åtgärdsprogram som tagits fram.

Investeringar
Årets investeringsutgifter uppgick till tio miljoner kronor och upparbetningsgraden var 143 procent i förhållande till årets budget på sju miljoner kronor. Årets utgifter bestod av två miljoner kronor för investeringar inom katastrofmedicinsk beredskap, som skyddsutrustning mot farliga ämnen, samt åtta miljoner kronor i investeringar för it-plattformen FRAPP[9]. Avvikelsen beror på att de nya ambulansavtalen gick i drift i januari 2019 och på att planeringen av nya fordon och FRAPP-utrustning blev klar efter det att investeringsbudgeten för 2019 rapporterades.

Digitalisering
Hälso- och sjukvårdsnämnden hade under 2019 i uppdrag att säkerställa att invånarna gavs möjlighet att välja bort kallelser, provsvar och annan korrespondens via pappersbrev och i stället få dem till en säker elektronisk brevlåda som 1177 eller Kivra. För att bedöma om de förväntade nyttorna av digitalisering realiseras följs användningen av digitala vårdmöten, e-tjänsterna på 1177.se och invånares följsamhet till de råd som ges på 1177 och Vårdguiden på telefon.

I november beslutade hälso- och sjukvårdsnämnden om en digital vårdgaranti. Vården ska vara digifysisk, det vill säga erbjudas både digitalt och fysiskt.

Anmodan
Hälso- och sjukvårdsnämnden arbetade under 2019 med sex anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Regionledningskontoret

[9] FRAPP är en förkortning för framtida it-plattform för prehospital vård.

bedömer att nämnden i allt väsentligt arbetat med de råd och anvisningar som regionstyrelsen påtalade vid delårsredovisningen 2019. Arbetet har genomförts med avvikelse för högre konsultkostnader än planerat och lägre takt än planerat i arbetet med att stärka helhetssyn, samordning och effektivitet i hälso- och sjukvårdssystemet. De högre konsultkostnaderna på cirka 32 miljoner kronor, +27 procent återfinns huvudsakligen inom förvaltningens avdelningar inom utveckling, digital hälsa och vård samt närsjukvård och beror på svårigheter att rekrytera för tillfälliga uppdrag. Vad gäller arbetet för stärkt helhetssyn har mycket tid gått till den omorganisation av hälso- och sjukvårdsförvaltning som syftar till att skapa en mer samordnad styrning av hälso- och sjukvården.

Vårdkonsumtion

Vård SLL* totalt tusental	Utfall 2019	Budget 2019	*Avvikelse* %	Bokslut 2018	Förändring
Vårdtillfällen	301	327	-8,1%	299	0,5%
Läkarbesök	7 248	7 557	-4,1%	7 394	-2,0%
Övriga vårdgivarbesök	11 279	11 414	-1,2%	10 856	3,9%

** Exklusive KSON.*

Vårdtillfällen

Under året konsumerade invånarna i Stockholms län 311 000 vårdtillfällen. Av dessa var 235 000 inom den somatiska specialistsjukvården, 44 000 inom geriatriken och 32 000 inom psykiatrin.

På samtliga sjukhus utvecklas verksamheterna och nya arbetssätt har införts, som polikliniserin[10] och omstyrning av patienter till andra vårdgivare och vårdnivåer. Den planerade utvecklingen och utbyggnaden av vården utanför akutsjukhusen fortskrider för att avlasta akutsjukhusen i enlighet med omställningsavtalet[11]. Antalet vårdtillfällen på akutsjukhusen som helhet minskade med 1,4 procent. Minskningen skedde på Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB och S:t Eriks Ögonsjukhus AB. På Karolinska Universitetssjukhuset förklarades minskningen delvis av att intensivakuten öppnade på Karolinska Universitetssjukhuset Solna som bara tar emot de allra svårast sjuka och skadade patienterna. Antalet vårdtillfällen ökade däremot på Danderyds Sjukhus AB, Södertälje Sjukhus AB och Capio S:t Görans Sjukhus AB.

Inom psykiatrin var antalet vårdtillfällen 3,1 procent högre än föregående år vilket beror på en ökning av antalet slutenvårdsplatser. Inom den geriatriska vården ökade antalet vårdtillfällen med 9,2 procent vilket

[10] Vård som tidigare utfördes inom slutenvården utförs istället inom öppenvården.
[11] Genom omställningsavtalen får akutsjukhusen förutsättningar och incitament att utveckla verksamheten mot långsiktiga mål för vårduppdrag, kvalitet och bemötande.

förklaras av fler vårdplatser och av att den genomsnittliga vårdtiden per vårdtillfälle har minskat.

Läkarbesök och övriga vårdgivarbesök[12]
Till och med december månad genomfördes 18 500 000 besök hos läkare och övriga vårdgivare, en ökning med 1,5 procent jämfört med föregående år. Läkarbesöken uppgick till 7 200 000 vilket var en minskning med 2,0 procent. Minskningen förklaras av pågående strukturförändringar där husläkarmottagningarna tog hand om en större andel av de patienter som kräver längre besök och mer omfattande utredningar. Det förklaras även av att nya ersättningsmodeller stimulerar till färre och i viss mån längre läkarbesök samt av en förskjutning mot fler sjuksköterskebesök vid lättare sjukdomstillstånd. Besök hos övriga vårdgivare uppgick till 11 300 000 vilket var en ökning med 3,9 procent. Ökningen av övriga besök har främst skett inom primärvården och beror främst på ett ökat antal undersköterskebesök inom den basala hemsjukvården.

Under 2019 har hälso- och sjukvårdsnämnden arbetat med att öka primärvårdens kapacitet. Nämnden har bland annat möjliggjort för fler läkarspecialiteter att vara verksamma på en husläkarmottagning och 100 nya läkare blir därmed listningsbara i länet; en ökning med tio procent. Utöver det tillfördes över 300 miljoner kronor husläkaruppdraget 2019.

Förlossningsvård
Förlossningsvården innefattar såväl öppen- som slutenvård och i slutenvården ingår utöver förlossningar även för- och eftervård. Antalet besök inom förlossningsvården uppgick till 113 000 vilket är en ökning med 1,6 procent jämfört med föregående år. Totalt uppgick antalet slutenvårdstillfällen till 2 800 vilket motsvarar en minskning med 1,4 procent. Totalt genomfördes 94,5 procent av förlossningarna på de förlossningskliniker som var föräldrarnas förstahandsval, vilket är en ökning jämfört med föregående år.

Prehospital vård
Den prehospitala vården har anpassats till Framtidsplanen och under året genomfördes de sista planerade driftstarterna och samordningen av resurser utgår från prioriterings- och dirigeringstjänsten. Tillgängligheten till ambulans är god men väntetiderna för patienterna inom ambulanssjukvården var oförändrade under 2019 trots ett ökat antal ambulanser. Ett utredningsarbete pågår för att analysera hur väntetiderna ska kunna minskas och målet på en väntetid under 12 minuter ska nås.

[12] Besök som genomförs hos till exempel distrikts- och undersköterskor på husläkarmottagningar samt hos fysioterapeuter, logopeder, arbetsterapeuter och kiropraktiker.

Medianen för 2019 ligger på drygt 13 minuter. För bättre styrning har kriterierna tydliggjorts för bland annat sjukhustillhörighet och användning av ambulanshelikoptern. Den nytillkomna bariatriska ambulansen[13] fungerar väl och patienterna inom denna målgrupp har fått ökad patientsäkerhet och ett mer etiskt omhändertagande.

Tandvård
Antalet nya remisser inom specialisttandvården ökade med 10,2 procent till 19 400 jämfört med föregående år. De huvudsakliga förklaringarna är att åldersgränsen för avgiftsfri barn- och ungdomstandvård har höjts från 22 till 23 år samt befolkningsökningen i stort. Den genomsnittliga kostnaden per patient ökade med 13 procent jämfört med föregående år.

Antalet patienter med långvarig sjukdom eller funktionshinder som fått så kallad F-tandvård ökade med 15,9 procent till 4 400 jämfört med föregående år. Ökningen beror delvis på ökad information om F-tandvård.

9.3 Trafiknämnden

Trafiknämnden ansvarar för allmän kollektivtrafik på land och på vatten, med undantag för den särskilda kollektivtrafiken. All trafik utförs av trafikentreprenörer som upphandlats i konkurrens. Inom trafiknämnden redovisas det samlade utfallet för trafikförvaltningen, förvaltning för utbyggd tunnelbana och AB Storstockholms Lokaltrafik med dotterbolag. AB Storstockholms Lokaltrafik, SL, är samlingsnamnet och varumärket för den upphandlade allmänna kollektivtrafiken på land i Stockholmsregionen. Waxholms Ångfartygs AB, WÅAB, är namnet och varumärket för den upphandlade allmänna kollektivtrafiken på vatten i Stockholms skärgård. Från och med den 1 juli 2019 är Waxholms Ångfartygs AB ett dotterbolag till AB Storstockholms Lokaltrafik. Tidigare var bolaget ett dotterbolag till Landstingshuset i Stockholm AB.

Nedan listas några händelser under året för kollektivtrafiken:
- Nynäslinjens pendeltågsstation Vega invigdes.
- Fyra Djurgårdsfärjor tillgänglighetsanpassades.
- Sigtuna/Uppland, Väsby/Vallentuna och Ekerö hade avtalsstart på två trafikavtal för buss. Samtidigt började fem nya elbussar att rulla.
- På webbplatserna sl.se och waxholmsbolaget.se går det nu att söka resor med andra trafikaktörer än SL och Waxholmsbolaget.
- Försök med flexibla nattstopp i busstrafiken genomfördes på sträckan mellan Hallonbergen och Ursvik.
- Arbetstunnlar för tunnelbana till Barkarby började byggas.

[13] Ambulanser för personer med kraftig övervikt.

Mål

Trafiknämnden ansvarar för det övergripande målet *Attraktiv kollektivtrafik i ett hållbart transportsystem*. Det innebär att nämnden ska styra mot målet, följa upp det samt vidta åtgärder om målet riskerar att inte uppnås.

Det övergripande målet har fyra mål: Attraktiva resor och Tillgänglig och sammanhållen region uppnåddes 2019 medan Trygga resor och Effektiva resor inte uppnåddes. Det övergripande målet uppnåddes eftersom minst hälften av de underliggande målen uppnåddes.

Mål och indikator	Utfall 2019	Mål 2019	Utfall 2018	Uppfyllt 2019
ATTRAKTIV KOLLEKTIVTRAFIK I ETT HÅLLBART TRANSPORTSYSTEM				
Attraktiva resor				**Uppfylls** ●
Nöjda resenärer - allmän kollektivtrafik	80 %	≥ 75 %	80 %	Uppfylls ●
Nöjda resenärer - särskild kollektivtrafik[1]	86 %	≥ 86 %	86 %	Uppfylls ●
Nöjda resenärer - allmän skärgårdstrafik	96 %	≥ 91 %	96 %	Uppfylls ●
Trygga resor				**Uppfylls ej** ●
Andel resenärer som känner sig trygga i allmän kollektivtrafik på land och med pendelbåtar	72 %	≥ 78 %	72 %	Uppfylls ej ●
Effektiva resor				-
Andel förnybar energi i kollektivtrafiken	91 %	≥ 92 %	91 %	Uppfylls ej ●
Kostnad per personkilometer, SL-trafiken	3,30 kr	≤ 3,32 kr	3,24 kr	Uppfylls ●
Tusentals påstigande en vanlig vardag	2 851	≥ 2 936	2 814	Uppfylls ej ●
Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna	-	≥ 51 %	-	-
Tillgänglig och sammanhållen region				**Uppfylls** ●
Busstrafik, fungerande automatiskt inre utrop	96 %	≥ 87 %	91%	Uppfylls ●

[1)] Färdtjänstnämnden har ansvar för indikatorn. Indikatorn redovisas i tabellen för att ge en överblick över de indikatorer som ingår under det övergripande målet Attraktiv kollektivtrafik i ett hållbart transportsystem.

Attraktiva resor

Målet mäts genom tre indikatorer som samtliga indikatorer uppnåddes 2019. Andelen nöjda resenärer mäts genom kundundersökningar.

- Andelen *Nöjda resenärer i allmän kollektivtrafik* uppgick till 80 procent. Tidhållning, turtäthet och störningsinformation är de faktorer som påverkar resenärernas nöjdhet mest. Nyckelfaktorer för att bibehålla den höga nivån bedöms vara pendeltågets punktlighet och busstrafikens framkomlighet. Trafiknämnden samarbetar med Trafikverket och berörda kommuner för att se över åtgärder för busstrafiken och hitta effektiva processer vid trafikstörande arbeten. För att hålla frågan aktuell tas årligen ett Stombussbokslut fram som avrapporteras i trafiknämnden.
- Andelen *Nöjda resenärer i särskild kollektivtrafik* uppgick till 86 procent under perioden vilket är i nivå med målvärdet. Leverantörerna av färdtjänsttaxi arbetar kontinuerligt med utbildning av förare för att förbättra resenärernas upplevelse.
- Andelen *Nöjda resenärer i allmän skärgårdstrafik* uppgick till 96 procent vilket är samma höga nivå som föregående år.

Trygga resor

Målet och dess indikator uppnåddes inte 2019. Målet mäts genom följande indikator:

- *Andel resenärer som känner sig trygga i allmän kollektivtrafik på land och med pendelbåtar* uppgick till 72 procent, oförändrat från 2018. Målvärdet är utmanande med hänsyn till den ökade känslan av otrygghet i samhället i allmänhet.[14] Fokus i arbetet är samverkan med övriga aktörer som kommuner, fastighetsägare och polis. SL:s trygghetscentral är navet i det dagliga operativa trygghetsarbetet. Flera åtgärder har vidtagits, bland annat pågår ett pilotprojekt med en trygghetschatt som komplement till trygghetsnumret. Det är också fler trygghetsresurser och ordningsvakter ute i trafikmiljöerna.

Effektiva resor

Målet mäts genom fyra indikatorer. För en av dessa uppnåddes målvärdet, för två uppnåddes det inte och för en indikator mäts utfallet under våren 2020. Därmed har det inte gått att avgöra om målet har uppnåtts.

- *Andel förnybar energi i kollektivtrafiken* uppgick till 91 procent. Utfallet är detsamma som för föregående år men målvärdet 92 procent uppnåddes inte. Spårtrafiken drivs av el och energi från förnybara källor och sedan 2018 drivs hela bussflottan av förnybara drivmedel. Sjötrafiken bidrar till målet genom introduktion av förnybara drivmedel. Att målet inte har uppnåtts förklaras av ett försenat införande av en höjd andel förnybara drivmedel för sjötrafiken.

- Indikatorn *Kostnad per personkilometer* uppgick till 3,30 kronor och målvärdet uppnåddes. Kostnaderna, exklusive jämförelsestörande poster,[15] ökade med 4,5 procent och antal personkilometer ökade med 3,7 procent.
- Utfallet för indikatorn *Tusental påstigande en vanlig vardag, på land*, var 2,85 miljoner resenärer. Antal påstigande resenärer ökade med 1,3 procent jämfört med 2018 men utfallet nådde inte målvärdet. Det förklaras av omfattande ombyggnationer som påverkat trafiken i tunnelbanan samt problem med framkomlighet för busstrafiken i innerstaden. Se vidare kommentar under rubriken Resande.
- Indikatorn *kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna* följs genom resvaneundersökningar där andelen resor med motoriserade färdmedel, gång, cykel samt andra färdmedel för länets invånare undersöks. Myndigheten Trafikanalys genomförde en ny nationell resvaneundersökning under 2019 och resultatet för Region Stockholms marknadsandel kommer att presenteras under våren 2020.

Tillgänglig och sammanhållen region

[14] BRÅ, nationella trygghetsundersökningen NTU 2018
[15] Trafikkostnader avseende tidigare år och utrangeringar av anläggningstillgångar

Målet och dess indikator uppnåddes 2019.

- Indikatorn *Busstrafik med fungerande automatiskt inre utrop* bidrar till ökad tillgänglighet och utfallet uppgick till 96 procent. Mätningarna görs genom så kallade Mystery Shopping-undersökningar[16] och resultatet, med förbättringsförslag, återkopplas till trafikoperatörerna.

Resande

Resande kollektivtrafik totalt tusental	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse budget	Utfall* 2018	Förändring %
Kollektivtrafik på land. Påstigande**	2 851	2 936	-2,9 %	2 814	1,3 %
Kollektivtrafik på vatten. Passagerare***	5 859	6 090	-3,8 %	6 072	-3,5 %

*Föregående års värden kan skilja sig mot tidigare rapporterade värden då justeringar görs retroaktivt.

** AB Storstockholms Lokaltrafik redovisar ett genomsnittligt antal påstigande en vardag.

*** Innefattar skärgårdstrafik och pendelbåtslinjer.

Kollektivtrafik på land

Resandet i kollektivtrafiken på land, mätt som antal genomsnittligt påstigande en vanlig vardag, ökade med 1,3 procent jämfört med föregående år. Procentuellt sett ökar resandet i ungefär samma takt som befolkningen i Stockholms län som ökar med 1,4 procent 2019. Resandet med pendeltåg, lokalbana och buss ökade medan resandet med tunnelbana minskade.

Antalet genomsnittligt påstigande i pendeltågstrafiken ökade med 14,4 procent jämfört med föregående år. Ökningen förklaras till viss del av föregående års utmaningar i pendeltågstrafiken med infrastrukturproblem och i viss mån brist på fordon och förare som orsakade inställd trafik. Ökningen ses på samtliga pendeltågslinjer och antas bero på befolkningens tillväxt, det utökade trafikutbudet, den nya stationen i Vega samt ett förbättrat förtroende för pendeltågstrafiken. Det aktualiserar utmaningar med trängsel och behovet av nya trafikutbudslösningar.

Antalet genomsnittligt påstigande på lokalbanorna ökade med 8,9 procent jämfört med föregående år. Den positiva trenden fortsätter med ett ökat resande med Tvärbana, Roslagsbana och Spårväg City där den nya ändhållplatsen vid T-centralen har varit positiv för resandeutvecklingen. Även Lidingöbanans utökade trafik i morgonrusningen har gett ett ökat resande. Förstärkt trafik har satts in på Tvärbanan för att motverka trängsel och arbete pågår för att uppnå full fordonsutsättning på alla lokalbanor.

[16] Anonyma besök i kollektivtrafiken med syfte att undersöka kvaliteten

Antalet genomsnittligt påstigande i busstrafiken ökade med 0,2 procent jämfört med föregående år.[17] Resandeökningen berör främst Järfälla där synkronisering mellan tidtabellerna för de nya linjerna till Barkarbystaden och Bromma och pendeltåget har gett en ökning av antal påstigande på linjer som ansluter till Spånga station. Resandet har också ökat på linjen Ropsten-Karolinska.[18]

Antal genomsnittligt påstigande i tunnelbanetrafiken minskade med 2,6 procent jämfört med föregående år. Minskningen rör främst tunnelbanans gröna linje men även röd och blå linje och förklaras främst av de omfattande ombyggnationer som påverkat tunnelbanetrafiken, så som upprustning Fridhemsplan och underhållsarbeten på Söderströmsbron. Under slutet av 2019 var utfallet nästan i samma nivå som året innan men långt från det ambitiöst satta målvärdet som bygger på målet om ökad marknadsandel.

Kollektivtrafik på vatten
Antalet passagerare i kollektivtrafiken på vatten minskade med 3,5 procent jämfört med föregående år medan antalet passagerare i skärgårdstrafiken minskade med 2,4 procent. Minskningen i skärgårdstrafiken förklaras främst av att årets sommar var svalare än året innan.

Antalet passagerare i pendelbåtstrafiken minskade med 4,0 procent jämfört med föregående år. Minskningen förklaras av ett vikande antal påstigande på Djurgårdsfärjorna[19] till följd av ombyggnaden av Slussen, ny sträckning av spårvagnslinje 7 samt nedläggningen av försökslinjen Riddarfjärden.[20] Antalet påstigande har dock ökat på Sjövägen[21] med anledning av ökad inflyttning till Nacka samt ombyggnationen av Slussen. Även linjen Ekerö-Gamla Stan[22] har ett ökat antal påstigande då ett nytt trafikavtal trädde i kraft i augusti 2018 med fler turer och helgtrafik.

[17] Uppgifter om påstigande kan behöva revideras då data från de trafikavtal för Ekerö och Märsta som trädde i kraft i juni behöver kvalitetssäkras.
[18] Linje 6.
[19] Linje 82 Djurgårdsfärjorna.
[20] Linje 85 Riddarfjärden.
[21] Linje 80 Sjövägen.
[22] Linje 89 Ekerö-Gamla stan.

Ekonomiskt resultat

Resultat trafiknämnden*	Utfall**	Budget	Avvikelse	Avvikelse i	Bokslut
Mkr	2019	2019	mot budget	procent	2018
Biljettintäkter	8 811	8 625	186	2,2 %	8 315
Anslag	9 491	9 491	0	0,0 %	9 267
Övriga intäkter	4 179	3 956	223	5,6 %	3 972
Summa verksamhetens intäkter	**22 480**	**22 072**	**409**	**1,9 %**	**21 554**
Personalkostnader och inhyrd personal	-947	-937	-10	1,0 %	-828
Köpt trafik	-13 522	-13 449	-74	0,5 %	-12 703
Övriga kostnader	-3 604	-3 446	-158	4,6 %	-4 113
Summa verksamhetens kostnader	**-18 073**	**-17 832**	**-241**	**1,4 %**	**-17 644**
Avskrivningar	-3 249	-3 302	53	-1,6 %	-3 205
Verksamhetens resultat	**1 159**	**938**	**221**		**705**
Finansiella intäkter	63	51	12	23,6 %	388
Finansiella kostnader	-610	-589	-21	10,8 %	-579
Resultat	**611**	**400**	**211**		**514**

* Trafiknämnden innefattar trafikförvaltningen, AB Storstockholms Lokaltrafik, Waxholms Ångfartygs AB och förvaltning för utbyggd tunnelbana.
**Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt justerat för ränteeffekt på pensionskostnader.

Trafiknämndens resultat, exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta, uppgick till 611 miljoner kronor, vilket är 211 miljoner kronor högre än budgeterat resultat. Avvikelsen mot budgeterat resultat motsvarar 2,1 procent av omsättningen. Avvikelsen förklaras främst av högre biljettintäkter samt lägre kostnader för avskrivningar.

De volymberoende biljettintäkterna ökade 2019 då fler resenärer reste med SL-trafiken. Den största ökningen avsåg reskassa samt enkelbiljetter. Områden med lägre intäkter var Djurgårdslinjen till följd av ombyggnaden vid Slussen och ny sträckning av Spårväg City. De externa bidragen var lägre än planerat då det budgeterade bidraget för ungdomsbiljetter till regionerna aldrig blev av efter ett statligt beslut. Reklamintäkterna ökade till följd av en slutreglering avseende Clear Channels reklamförsäljning 2018, men även på grund av merförsäljning under 2019. Reavinster, främst avseende en försäljning av mark i Roslags-Näsby, bidrog med 59 miljoner kronor.

Trafikoperatörerna levererar trafik baserade på trafikavtal som är både pris- och volymbaserade. SL-trafikens kostnader översteg budget, där avvikelsen till stor del beror på ökade VBP-avtalskostnader[23] inom främst Tvärbanan men också Roslagsbanan till följd av fler resande. Också pendeltågstrafikens kostnader ökade, till följd av regleringar kring elförbrukning. Avvikelsen motverkas bland annat av lägre kostnader inom busstrafiken till följd av färre resande är planerat. Skärgårdstrafikens

[23] VBP-avtal är trafikavtal där entreprenören får ersättning för varje verifierad betalande påstigande.

kostnader blev högre än budget på grund av tilläggsavtal med högre pris per trafiktimme, högre bränslepriser samt en ökad svävartrafik.

Kostnaderna för drift och underhåll av trafikanläggningarna översteg budget. Kostnaderna var kopplade till bananläggning, fastighetsdrift och depåer samt ett större behov av underhåll på hissar och rulltrappor än planerat. Roslagsbanans underhållsbehov ökade på grund av åtgärder för anpassning kopplade till banans upprustning. Kostnader för utrangeringar av äldre anläggningar och projektutgifter uppgick totalt till 183 miljoner kronor.

Antalet helårsarbeten uppgick till 915 vilket är 44 helårsarbeten färre än budget men jämfört med föregående år har trafiknämnden ökat med 96 helårsarbeten. Trafikförvaltningen gör en konsultväxling där beställarkompetensen stärks genom att anställa egen personal. Samtidigt bygger förvaltning för utbyggd tunnelbana upp sin organisation då projekten går in i upphandlingsfaser och byggstarter.

Under hösten 2019 genomfördes en översyn av kostnad och tid för utbyggnadsprojekten. De nya bedömningarna visar ett överskridande av kostnadsramen för utbyggnaden av tunnelbanan med drygt nio miljarder kronor. Huvuddelen av kostnadsökningen beror på skärpta nationella krav för främst miljö och säkerhet. Byggtiden bedöms nu till åtta år för tunnelbanan till Arenastaden och Barkarby och tio år för tunnelbana till Nacka och Söderort. En dialog pågår mellan parterna om hur finansieringen av kostnadsökningen ska lösas.

Investeringar
Trafiknämnden ansvarar för regionens kollektivtrafikinvesteringar, exklusive investeringar i färdtjänsten. Nämndens investeringsbudget för året var 8 088 miljoner kronor varav 6 091 miljoner kronor avsåg trafikinvesteringar och 1 997 miljoner kronor utbyggnad av tunnelbanan. Årets utgifter uppgick till 6 707 miljoner kronor vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 83 procent i förhållande till budget. Avvikelsen mellan utgift och budget var 1 381 miljoner kronor och beror främst på förskjutning av tidplanerna för de större investeringarna.

Regionfullmäktige fattade under året förnyade genomförandebeslut för Bussterminal Slussen, RS 2019–0884, C20 uppgradering, RS 2019–0896, och Röda linjens uppgradering RS 2019–0885 samt genomförandebeslut för Depå ny tunnelbana, RS 2019–0681 och Rissne Tunnelbanedepå RS 2019–0936. Som nämnts ovan pågår en dialog kring finansiering av kostnadsökningen för tunnelbanans utbyggnad mellan Stockholmsförhandlingens parter.

Tabellen redovisar större investeringar inom trafiknämnden, det vill säga investeringar vars totalbudget överstiger 300 miljoner kronor. Förnyade genomförandebeslut och avvikelser mellan prognos och budget som redovisades under 2019 hanterades inom budgetprocessen 2020 och beslutades av regionfullmäktige i november 2019. Väsentliga händelser och avvikelser kommenteras nedan.

Kollektivtrafikinvesteringar över 300 mkr Mkr	Utgift 2019	Budget 2019	Budget avvikelse	Total utgift	Total prognos	Total Budget[1]	Total upparb. grad (%)	Färdigställande (år)
Program Roslagsbanans uppbyggnad	986	1 365	380	7 098	9 651	9 644	74%	2024
Program Bussdepåer	395	495	100	2 859	4 048	4 048	71%	2025
Program Slussen	96	23	-74	376	439	439	86%	2021/2022
Program Saltsjöbanan	77	45	-32	1 327	1 835	1 835	72%	2026
Program Tvärbana Norr Solnagrenen	32	25	-7	5 469	5 541	5 541	99%	2022
Program Spårväg City	73	66	-7	2 892	2 932	2 932	99%	2020
Program Pendeltåg	118	9	-109	11 804	11 804	11 712	101%	2019
Program Kistagrenen	493	696	203	1 171	4 936	4 936	24%	2024
Bussterminal Slussen	480	222	-258	1 096	2 618	2 618	42%	2023
Program Röda linjens uppgradering	170	1 088	918	5 484	10 710	10 710	51%	2024
SL LÅS (Program IT med säkerhetsaspekt)	27	76	48	314	401	401	78%	2021
C20 - uppgradering	129	199	70	447	1 453	1 453	31%	2023
Lågfrekvent underhåll Pendeltåg X60	8	16	9	414	449	449	92%	2020
Utbyte av hissar och rulltrappor	151	196	45	665	1 500	1 500	44%	2025
Rissne tunnebanedepå	7	40	33	10	632	632	2%	2025
Tunnelbana till Nacka och Söderort[2]	551	1 119	568	2 111	23 092	13 654	15%	2030
Tunnelbana till Arenastaden[2]	172	299	127	881	6 022	4 214	21%	2028
Station Södra Hagalund[2]	49	97	48	141	1 295	1 282	11%	2028
Tunnelbana till Barkarby[2,3]	234	283	49	803	5 513	3 249	25%	2026
Depå[2]	142	196	54	386	4 389	3 481	11%	2025
Fordon[2]	2	3	1	7	2 521	2 389	0%	2024
Tunnelbana Älvsjö-Fridhemsplan[2]	0	0	0	0	13 631	14 266	0%	2034

[1] *Enligt Region Stockholms Budget 2020, RS 2019-0829*

[2] *Det pågår en dialog mellan parterna i Stockholmsförhandlingen om hur finansieringen av kostnadsökningen för tunnelbaneobjekten inom Stockholmsförhandlingen ska lösas. Prognos för total medfinansiering kan därför inte anges. I totalprognosen har beloppen justerats för stabs- och driftskostnader samt justerats för index med 2 % årligen. I tidigare totalbudget har denna justering inte skett för Älvsjö-Fridhemsplan.*

[3] *I totalprognos för Tunnelbana till Barkarby är separat avtal med Järfälla kommun avseende Veddestauppgången inkluderat.*

Program Roslagsbanans utbyggnad

Byggandet av den nya depån i Molnby, Vallentunadepån, fortsatte enligt plan. I Åkersberga har byggandet av planskilda korsningar[24] fortsatt parallellt med projektering av den första etappen för stationsutbyggnaden. Byggstart skedde för anläggningsarbetet på delsträckan Täby Kyrkby-Kragstalund och för fordon x15p avslutades designfasen. Tidplanen för färdigställande sköts fram med ett år till 2024 och årets utgifter understeg budget med 380 miljoner. Detta dels då järnvägsplanen överklagats vilket försenar dubbelspårsutbyggnaden, dels då upphandlingen av nya fordon överprövats.

Program Bussdepåer

[24] Planskild korsning avser där vägar och/eller järnvägar/spårvägar korsar varandra i skilda plan, det vill säga så att korsande rörelser kan ske samtidigt utan att påverka varandra.

Ombyggnation av befintlig byggnad och nybyggnation av Tomteboda bussdepå i Solna pågick under året och arbetet med Enlunda bussdepå på Ekerö återupptogs efter tidigare förseningar. Entreprenaden för Tomteboda har försenats då leverantören inte nått framdrift enligt tidplan, varför årets utgifter understeg budget med 100 miljoner kronor. Den totala investeringsprognosen ökade med 231 miljoner krono, till följd av sex års försenad byggstart för Enlunda och en uppdaterad kalkyl för byggnationen. Prognosavvikelsen är inarbetad i investeringsplanen för Budget 2020. Tomtebodas färdigställande skjuts från 2020 till 2021 på grund av förseningar i byggstart då detaljplan och bygglov för bussdepån inte erhållits enligt tidplan. Enlundas färdigställande förskjuts från 2020 till 2025 på grund av försenad detaljplan och lantmäteriförrättning för den nya fastigheten.

Program Slussen
Upprustningen av återstående broar över Söderström färdigställdes enligt plan i juli och slutbesiktning genomfördes i oktober 2019. Ett förnyat genomförandebeslut på 439 miljoner kronor, med 2021 son nytt år för färdigställande, fattades av trafiknämnden i februari. Årets utgifter översteg budget med 74 miljoner kronor vilket beror på ökade investeringsutgifter för upprustning av Söderströmsbron. År för färdigställande för teknikutrustning och elkraft för Slussen har skjutits fram från 2019 till 2022 på grund av förseningar kopplade till Stockholm stads arbeten kring Slussen samt förseningar i projektering och upphandling.

Program Saltsjöbanan
Under året slutfördes Neglingedepåns upprustning och Saltsjöbanans fordon utrustades med signalsäkerhetssystemet ATC.[25] Systemhandlingar för Tattby och Fisksätra togs fram och systembeskrivningen för Henriksdal-Slussen fastställdes. Årets utgifter översteg budget med 32 miljoner kronor, dels på grund av försenad driftsättning av ATC från 2018 till 2019, dels då upprustningsåtgärder för Neglingedepån och Londonviadukten försköts till 2019, dels på grund av oförutsedda kostnader för rivning av en anläggning vid Slussen. Den totala investeringsprognosen överstiger nu total budget med 165 miljoner kronor på grund av fördjupad kunskap efter utförda systemhandlingar, senareläggning av åtgärder samt utökade åtgärder för att uppfylla tillgänglighetskrav och framtida kapacitetsbehov. Avvikelsen är inarbetad i investeringsplanen för Budget 2020. År för färdigställande har skjutits från 2024 till 2026 beroende på Slussens tidplan samt eftersom en tidplan inte var fastställd vid tidpunkten för genomförandebeslutet.

Program Tvärbana Norr Solnagrenen

[25] Automatic Train Control.

Under perioden utfördes provdrift av det digitala informationssystemet ATP S3R4 som del av färdigställandet av signalsäkerhetssystemet ATC. Den totala investeringsprognosen på tolv miljoner kronor har fördyrats och färdigställandet skjuts från 2020 till 2022 då signalsystemet inte har levererats enligt tidplan. Avvikelsen är inarbetad investeringsplanen för Budget 2020. Total budget för genomförandebeslutet är 5 678 miljoner kronor.

Program Spårväg City
Om- och tillbyggnaden av spårvagnsdepån Alkärrshallen kom igång efter att detaljplanen vann laga kraft under försommaren. En minskad omfattning i ett av programmets projekt bidrar till att totalprognosen understeg totalbudget med 17 miljoner kronor, avvikelsen är inarbetad i investeringsplanen för Budget 2020. Den minskade omfattningen och 2015 års budgetnedskärning, som ledde till en etappvis byggnation av AGA-depån, har resulterat i att färdigställande prognostiseras till år 2020, från 2017.

Program Pendeltåg
Samtliga projekt i programmet avslutades 2019. Årets utgifter blev högre än budget och totalprognosen beräknas överstiga totalbudget med 93 miljoner kronor. Avvikelserna beror på domen i en tvist med Alstom Transport Deutschland GmbH och medförde utökade utgifter. All dokumentation tillhörande fordon X60B erhölls i slutet av året.

Program Tvärbana Norr Kistagrenen
Bron över Ulvsundaleden på Tvärbanans Kistagren lyftes på plats och arbetet vid Bromma flygplats fortgår enligt plan. På sträckan Bromma flygplats-Helenelund tilldelades totalentreprenad. Separata förberedande entreprenader upphandlades varav några påbörjades under året och under hösten startade leveransen av spårvagnarna A35. Årets utgifter understeg budget med 203 miljoner kronor vilket främst beror på att fordonsleverans av A35 till Kistagrenen delvis sköts fram då endast tre av åtta fordon levererades samt då tidplanen för Rissnedepån flyttades fram. Trafikstarten av den sista delsträckan Helenelund är planerad till hösten 2023.

Bussterminal Slussen
Arbetet med bergsprängning för bussterminalen pågick och uppnådde i slutet av året 20 procent av plan. Ersättningstrafik levererades enligt plan. Ett förnyat genomförandebeslut på 2 618 miljoner kronor fattades av fullmäktige i november i samband med Budget 2020. Årets utgifter översteg budget med 258 miljoner kronor vilket beror på större delbetalningar för förvärvet av ny Bussterminal vid Slussen till Stockholms stad. Betalningarna följer stadens upparbetning i entreprenader och under

året var takten i entreprenaderna högre än budgeterat. Färdigställandeår i genomförandebeslutet är 2023 med risk för försening beroende på Stockholms stads utsprängning av Katarinaberget.

Program Röda linjens Uppgradering
Det första C30-fordonet levererades och provkörs framgångsrikt i tunnelbanesystemet. Transportstyrelsen godkände trafiksäkerheten och åtgärder planerades för it-system som används för tunnelbanans drift och underhåll. Årets utgifter understeg budget med 918 miljoner kronor vilket huvudsakligen beror på förskjutning av fordonsleveransen och den minskade omfattningen av programmet till följd av det tidigare hävda leverantörsavtalet. Den minskade omfattningen har resulterat i ett förnyat genomförandebeslut på 10 710 miljoner kronor, med färdigställande 2024, som regionfullmäktige fattade i november i samband med Budget 2020.

C20-uppgradering
Produktion av prototyper pågår. Årets utgifter understeg budget med 70 miljoner kronor vilket huvudsakligen beror på förskjutning i entreprenörens tid- och produktionsplaner. Ökade trygghetssatsningar, ny it-infrastruktur och installation av kameror i C20-vagnarna har resulterat i ett förnyat genomförandebeslut på 1 453 miljoner kronor som regionfullmäktige fattade i november i samband med Budget 2020.

Utbyte av hissar och rulltrappor
Årets utgifter understeg budget med 45 miljoner kronor vilket till största del beror på lägre utfall för ändrings- och tilläggsarbeten så att utgifter förskjutits från 2019 till 2020. Färdigställandet skjuts från 2019 till 2025 på grund av en begränsad leverantörsmarknad och eftersom en kort tidplan ger stor resenärspåverkan.

Tunnelbana till Nacka och Söderort
Alla nödvändiga tillstånd införskaffades under året för att starta produktionen av de stora bergentreprenaderna. Fem av totalt sex entreprenadkontrakt tilldelades för arbetstunnlar i Nacka och söderort. Bygghandlingsarbete pågick för huvudtunnlarna och anläggningarna för bland annat el och signalsystem, de så kallade BEST-anläggningarna.[26] Behov av rulltrappor och hissar projekterades och områdesvisa så kallade nyttjanderättsavtal tecknades. I juni gav mark- och miljödomstolen miljötillstånd. Detaljplanen för Stockholms stad vann under hösten laga kraft efter att överklagan avslagits och prövningstillstånd nekats. Även järnvägsplanen vann laga kraft under hösten efter att överklagande dragits tillbaka. Årets utgifter understeg budget med 568 miljoner kronor vilket

[26] BEST står för Bana, El, Signal, Tele.

beror på försenad byggproduktion främst på grund av den överklagade detaljplanen.

Tunnelbana till Arenastaden, inklusive Station Hagalund[27]
Upphandling har pågått under hela året för de två arbetstunnlarna. Entreprenadavtal för arbetstunnel Hagalund tilldelades i slutet av året och tilldelning av arbetstunneln i Hagastaden planeras till början av 2020. Projektering skedde av BEST-anläggningar och vändspåret i Åkeshov. Stockholms detaljplan vann laga kraft efter överklagan. Detaljplanen i Solna antogs i augusti men har överklagats av två parter. I augusti skickades järnvägsplanen till Trafikverket för prövning. Under fastställelsetiden pågår samverkan kring korsningspunkter med Trafikverkets anläggningar då genomförandeavtal för respektive korsningspunkt krävs innan planen fastställs. Årets utgifter understeg budget med 175 miljoner kronor vilket beror på att processerna för detaljplan och tillstånd har dragit ut på tiden.

Tunnelbana till Barkarby
Under året pågick byggandet av arbetstunnlar för tunnelbana till Barkarby och upphandling av rulltrappor. Arbete utfördes för att färdigställa förfrågningsunderlag för den stora bygg- och installationsentreprenaden samt för att ta fram avtal med Järfälla kommun för platser där samordning krävs. Anbudsutvärdering påbörjades i oktober i den stora upphandlingen av berg- och anläggningsentreprenad, Järfällatunneln, med beräknad tilldelning tidigt under 2020. Miljödom har erhållits och kommunernas detaljplaner är justerade. Årets utgifter understeg budget med 49 miljoner kronor. Avvikelsen beror främst på en något senare start och långsammare framdrift för en av arbetstunnelentreprenaderna.

Depå Högdalen
Järnvägsplanen för depå i Högdalen granskades under sensommaren av allmänhet, berörda verksamheter och myndigheter. Under året har lösningar inom depåområdet fastställts och en upphandlingsstrategi har tagits fram. Samråd av ny anslutning till Farstagrenen avslutades i början av året. I juni lämnades tillståndsansökan in till mark- och miljödomstolen och miljökonsekvensbeskrivningen för järnvägsplanen skickades till länsstyrelsen för godkännande. Ett genomförandebeslut i linje med Stockholmsförhandlingen fattades av regionfullmäktige i september. Beslutet innebär utökade medel och beslut om att genomföra entreprenadupphandlingar och produktionsstart. Årets utgifter understeg budget med 54 miljoner kronor. Avvikelsen beror på 2018 års omtag i

[27] Station Hagalund redovisas som ett separat investeringsobjekt i budget för 2018 och 2019, men arbetet utförs och redovisas inom samma projekt som Tunnelbana till Arenastaden.

projekteringsarbetet efter ändrade förutsättningar i depåutbyggnadens lokalisering och omfattning vilket ledde till viss förskjutning under 2019.

Digitalisering
Ett program för att skapa nästa generations biljettsystem pågår. Senast 2023 ska det fullt ut ersätta dagens biljettsystem och underlätta vardagen för resenärerna. I oktober lanserades en ny biljettyp i det mobila biljettsystemet och resenärerna kan nu köpa och validera 24-timmarsbiljetter i appen. Det går även att validera de digitala så kallade Movingobiljetterna[28] i SL-trafiken.

För utbyggnaden av tunnelbanan är ska arbetet med digitalisering dels skapa nytta för de invånare och andra som påverkas under byggfasen, dels ge medarbetare översikt över och hjälp med bearbetning av de enorma mängder dokument som produceras i projekten. En SMS-tjänst har tagits fram som skapar nytta för närboende vid sprängning. Leveranser från projektörer av tunnelbanan ska kvalitetsgranskas automatiskt. Förutom att det i sig sparar tid bedöms fler fel kunna upptäckas i ett tidigt skede.

Anmodan
Trafiknämnden arbetade under 2019 med fem anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Regionledningskontorets bedömning är att trafiknämnden aktivt arbetat med de råd och anvisningar som regionstyrelsen påtalat i samband med delårsredovisningen 2019. Arbetet med anmodanden har genomförts med avvikelse avseende högre kostnader för konsulter än planerat och integrering av informationssäkerhet i befintliga styrnings- och uppföljningsprocesser. Trafiknämnden redovisar att kostnaderna för konsulter har ökat med cirka elva miljoner kronor eller 28 procent då konsultväxling inte skett i den takt som planerats. Arbetet med att genomföra punkter i handlingsplanen för informationssäkerhet fortsätter under 2020.

Förvaltningen för utbyggd tunnelbana har under 2019 arbetat med fem anmodanden. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

9.4 Tillväxt- och regionplanenämnden

Tillväxt- och regionplanenämnden fullgör Region Stockholms ansvar för regional fysisk planering enligt plan- och bygglagen samt regionens uppgifter enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar, förutom vad avser länsplan för transportinfrastruktur samt de andra uppgifter som ligger under regionstyrelsen. I nämndens ansvar ingår att ta fram regional utvecklingsplan/utvecklingsstrategi för Stockholmsregionen (den så kallade RUFS) liksom samordning och kunskapsunderlag kopplat till bland annat samhällsbyggnad, trafikplanering utom kollektivtrafik, strategisk

[28] Movingobiljetter är pendlarbiljetter för regionala och lokala resor.

kompetensförsörjning och näringslivsutveckling. Arbetet bedrivs i samverkan med bland annat kommunerna. Region Stockholm är huvudfinansiär av Skärgårdsstiftelsen och nämnden ansvarar för regionens åtaganden gentemot stiftelsen och för att stiftelsens verksamhet följs upp. Tillväxt- och regionplanenämnden tillgodoser också Region Stockholms behov av allmän statistikinformation för planeringen inom övriga verksamheter.

Mål

Tillväxt- och regionplanenämndens övergripande mål Regional utvecklingsplanering för hållbar tillväxt mäts genom två mål: En regionplanering i framkant och Hållbar regional tillväxt och attraktionskraft.

Mål och indikator	Utfall 2019	Mål 2019	Utfall 2018	Uppfyllt 2019
REGIONAL UTVECKLINGSPLANERING FÖR HÅLLBAR TILLVÄXT				
En regionplanering i framkant				**Uppfylls ej** ●
Kommunal planers överensstämmelse med plankartan i RUFS	79%	≥ 80 %		Uppfylls ej ●
Hållbar regional tillväxt och attraktionskraft				**Uppfylls ej** ●
Antal nystartade företag per 1000 invånare	14	≥ 16		Uppfylls ej ●

En regionplanering i framkant

Utfallet för indikatorn *Kommunala planers överensstämmelse med plankartan i RUFS* bygger på en analys av samtliga kommuners översiktsplaner. Målvärdet uppnåddes inte. Majoriteten av planerna togs fram innan RUFS 2050 antogs (under 2019 tillkom inga nya eller reviderade översiktsplaner) och i föregångaren RUFS 2010 är bebyggelsestrukturen inte lika väl anpassad till förutsättningarna i länets olika delar som i RUFS 2050. Bedömningen är därför att det finns goda förutsättningar för ett utfall över 80 procent när de nu gällande översiktsplanerna successivt revideras.

Hållbar regional tillväxt och attraktionskraft

Utfallet för indikatorn *Antalet nystartade företag per 1 000 invånare* mäts genom statistik som tillgängliggörs av myndigheten Tillväxtanalys. Utfallet för 2019 kommer att redovisas under första halvåret 2020 och en korrekt bedömning av måluppfyllelse har inte kunnat göras. Utfallet i tabellen ovan är därför preliminärt och kommer att uppdateras i delårsrapporten för 2020. Den preliminära bedömningen är dock att målvärdet inte uppnås.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Tillväxt- och regionplanenämnden	1,0	0,0	1,0	0,5 %	0,6

Tillväxt- och regionplanenämnden gavs 2019 ett utökat uppdrag för att fullgöra uppgifter inom Region Stockholms regionala utvecklingsansvar. Under året verkställde nämnden de två uppdragen om att permanenta det regionala cykelkansliet samt att inrätta ett klimatkansli.

Nämndens utökade uppdrag medförde ett behov av ökade personalresurser och nyrekryteringar skedde löpande under året. Att tjänsterna tillsattes löpande var den främsta anledningen till att personalkostnaderna uppgick till 12 miljoner kronor motsvarande 22 procent lägre än budget. De lägre personalkostnaderna omfördelades till köp av konsulttjänster, inhyrd personal, högre IT-kostnader samt övriga kostnader. Hållbarhets-, skärgårds- och fraktanslaget upparbetades i sin helhet. Det fastställda resultatkravet för 2019 överträffades och resultatet landade på en miljon kronor jämfört med det budgeterade nollresultatet, vilket motsvarar 0,5 procent av omsättningen.

Digitalisering
Nämnden utvecklar digitala tjänster bland annat med hjälp av fokusgrupper för att säkerställa att arbetet förankras och utgår från användares behov. Ett exempel på digitaliseringsinitiativ är att nämnden i samarbete med trafiknämnden och Waxholmsbolaget investerat i och utvecklat fraktbidragsportalen, en digital tjänst som på ett mer effektivt och enklare sätt hanterar skärgårdsföretagens ansökan om fraktbidrag. Medarbetare och chefer erbjuds introduktion till och utbildning i nya digitala tjänster.

Inom Region Stockholms samarbete med Kungliga tekniska högskolan har tillväxt- och regionplaneförvaltningen tillsammans med trafikförvaltningen gjort en forskningsutlysning inom området digitalisering och öppna data.

Anmodan
Tillväxt och regionplanenämnden arbetade 2019 med tre anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen under 2019. Regionledningskontoret bedömning är att nämnden i allt väsentligt arbetat med de råd och anvisningar som påtalats i samband med delårsredovisning 2019. Arbetet med anmodanden har genomförts med avvikelse avseende högre kostnader för konsulter än planerat. Nämnden redovisar att konsultkostnaderna är 7,7 miljoner kronor eller 28,5 procent högre än planerat. Nämnden arbetar aktivt med konsultväxling men bedömer att ytterligare minskning av konsultbudgeten inte är aktuellt eftersom ett utrymme på minst tre miljoner kronor behövs för att periodvis stärka upp analyskompetensen.

9.5 Fastighets- och servicenämnden
Fastighets- och servicenämnden bildades den 1 januari 2019 och ansvarar genom Locum AB för Region Stockholms fastighetsbestånd, med undantag

för kollektivtrafikens fastigheter. Nämnden ska långsiktigt utveckla sitt fastighetsbestånd. Nämnden ska vidare ansvara för Projektavtalet mellan Region Stockholm och Swedish Hospital Partners AB avseende Nya Karolinska Solna samt för dispositionsrätten och ersättning för denna gentemot Karolinska Universitetssjukhuset. Därmed övertog fastighets- och servicenämnden ansvaret från regionstyrelsen i dessa frågor. Nämnden ska även mot ersättning tillhandahålla it- och servicetjänster i enlighet med nämnders och bolags beställningar. Fastighets- och servicenämndens verksamhet är uppdelad i två förvaltningar, fastighetsförvaltningen och serviceförvaltningen.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Fastighets- och servicenämnden	485,0	359,9	125,1	2,0 %	910,7
varav Serviceförvaltningen	*-0,2*	*0,0*	*-0,2*	*0,0 %*	*32,5*
varav Fastighetsförvaltningen	*485,2*	*359,9*	*125,3*	*2,4 %*	*878,2*

Under 2019 fokuserade Locum AB på förvaltningsuppdraget och genomförandet av ett stort antal byggprojekt i vårdens fastigheter. En beredning för fastighetsomställning inrättades med uppdrag att bevaka frågor som rör energieffektivisering, fastighetsnära energiproduktion och laddmöjligheter samt klimatanpassning.

Fastighets- och servicenämndens resultat för perioden uppgick till 485 miljoner kronor, vilket är en positiv avvikelse med 125 miljoner kronor jämfört med budgeterat resultat. Avvikelsen i jämförelse med budgeterat resultat motsvarar två procent av omsättningen. Resultatet fördelar sig mellan fastighetsförvaltningen, som redovisar ett resultat på 485 miljoner kronor, och serviceförvaltningen vars resultat landade på -0,2 miljoner kronor jämfört med det budgeterade nollresultatet.

Fastighetsförvaltningen ökade hyresintäkterna under året främst från färdigställda lokaler för regionens egna nämnder och bolag. Även högre försäljning av tjänster och fastighetsnät bidrog till förvaltningens positiva avvikelse på 125 miljoner kronor. De högre intäkterna från försäljning av fastighetsnät genererades av mer arbete än förväntat i de strategiska fastighetsinvesteringarna som budgeterats utifrån försiktighetsprincipen. På kostnadssidan blev kostnaderna lägre än förväntat i samband med driftsättningen av nya behandlings- och vårdbyggnader på Södersjukhuset AB och Danderyds Sjukhus AB.

Serviceförvaltningens resultat på -0,2 miljoner kronor fördelar sig med -1,4 miljoner kronor för SF IT och -5,4 miljoner kronor för Berga naturbruksgymnasium med anledning av ökade personalkostnader. Inom

övrig verksamhet blev utfallet 6,7 miljoner kronor, främst beroende på en förskjutning i tid inom projektet Samlokalisering.

Investeringar
Fastighets- och servicenämnden ansvarar för investeringar i Region Stockholms fastighetsbestånd[29] och försörjning av informationsteknik[30]. Årets investeringsbudget för nämnden ligger på 5 801 miljoner kronor och fördelas främst på investeringar i fastigheter, utrustning och informationsteknik.

Årets utgifter avseende fastighetsinvesteringar[31] uppgick till 3 459 miljoner kronor vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 89 procent i förhållande till årets budget på 3 886 miljoner kronor. Årets utgifter understeg årets budget med 427 miljoner kronor vilket främst beror på ej genomförda ospecificerade[32] nyinvesteringar i fastigheter.

På Danderyds Sjukhus AB färdigställdes en ny akutvårdsbyggnad som togs i drift under hösten. En första etapp av modernisering och teknisk upprustning av vårdavdelningar vid Danderyds Sjukhus AB slutfördes.

På Södersjukhuset AB färdigställdes en ny behandlingsbyggnad och en ny vårdbyggnad som togs i drift under hösten.

En ny byggnad med operation, intervention, röntgen och sterilteknik slutfördes på Huddinge sjukhusområde.

På Huddinge sjukhusområde slutfördes ombyggnation av 120 allmänpsykiatriska vårdplatser och vid Nacka sjukhus byggdes 96 slutenvårdsplatser för psykiatri färdigt.

Vid Södertälje Sjukhus AB färdigställdes en ny, totalrenoverad vårdbyggnad som togs i drift under hösten.

Ny- och ombyggnation av N-kvarteret, tidigare Thorax, vid Karolinska Universitetssjukhuset Solna slutfördes och överlämnades till sjukhusverksamheten.

---

[29] Exklusive kollektivtrafikens fastigheter som trafiknämnden ansvarar för.
[30] Exklusive kollektivtrafikens försörjning av informationsteknik som trafiknämnden ansvarar för.
[31] Nämndens utrustningsinvesteringar kopplade till fastighetsinvesteringar för genomförande av Framtidsplan för hälso- och sjukvården, vilka särredovisas.
[32] Fastighetsinvesteringar vars totalbudget understiger 100 miljoner kronor.

Tabellen redovisar större[33] fastighetsinvesteringar inom hälso- och sjukvården som pågår under året. Väsentliga händelser och större avvikelser för 2019 kommenteras nedan.

Fastighetsinvesteringar inom Hälso- och sjukvård Mkr	Utgift 2019	Budget 2019	Budget avvikelse	Total utgift	Total prognos	Total budget	Total upparb. grad (%)	Färdig-ställande (år)
DS Ny behandlingsbyggnad 52	236	209	-27	1 886	1 882	1 829	103%	2019
DS Omb till vårdavd. etapp 1 inkl tekn uppr	34	25	-9	547	556	608	90%	2019
St Göran vårdavd och behandl inkl tekn uppr	723	541	-182	1 553	2 537	2 337	66%	2022
Ny- och ombyggnation av Södertälje Sjukhus	101	13	-88	1 219	1 251	1 200	102%	2019
SÖS Ny bgn västläge-behandlbgn inkl tekn uppr	241	194	-47	2 301	2 411	2 382	97%	2020
SÖS Ny byggnad västläge - vårdbyggnad	82	61	-21	745	749	763	98%	2019
SÖS-By 74- Nytt försörjningskvarter	16	20	4	552	555	578	95%	2018
Sollentuna - vårdavd, entré inkl tekn uppr	146	106	-40	1 093	1 207	1 207	91%	2020
Nacka - vårdavdelningar	142	45	-97	376	400	400	94%	2019
HS Ny- och ombyggnation av operation (CHOPIN)	315	414	99	1 574	1 787	1 940	81%	2020
Allmänpsykiatri enkelrum, HS	21	37	16	118	120	140	84%	2019
Ny- och ombyggn av N-kvarteret (tidigare Thorax)	138	134	-4	456	500	543	84%	2019
HS-utbyggnad av brandlarm	9	3	-6	107	113	109	98%	2019
HS - Anpassning 2 avd/år	50	70	20	103	272	272	38%	2020
HS - Anpassning avdelningar, etapp 2	6	39	33	6	423	423	1%	2024
HS-ombyggnad mottagning, 2 per år	48	32	-16	52	128	128	41%	2020
HS-ombyggnad mottagningar, etapp 2	0	26	26	0	266	266	0%	2024
HS Ny- och ombyggnad av akutmottagning	13	30	17	16	190	190	8%	2022

Ny behandlingsbyggnad, Danderyds Sjukhus AB

Den nya behandlingsbyggnaden har färdigställts och togs i drift av Danderyds Sjukhus AB i oktober. Arbete med mindre service- och garantiåtgärder pågår. Ett antal sena programändringar som inneburit en fördyrad produktion medförde att årets utgifter översteg budget med 27 miljoner kronor samt att total prognostiserad utgift bedöms överskrida total budget för investeringen med 53 miljoner kronor, vilket motsvarar en avvikelse på tre procent.

Ombyggnad till vårdavdelningar etapp 1, Danderyds Sjukhus AB

Ombyggnationerna av vårdavdelningar etapp 1 vid Danderyds Sjukhus AB har färdigställts och överlämnats till verksamheten. Lägre utgifter för genomförda entreprenader än ursprungligen budgeterat, och få ändringsarbeten under ombyggnationerna, medför att total prognostiserad utgift bedöms bli 52 miljoner kronor lägre än total budget för investeringen, vilket motsvarar en avvikelse på nio procent.

Vårdavdelningar och behandling, S:t Görans sjukhus AB

Installations- och ytskiktsarbeten pågår för de två nya byggnaderna på sjukhusområdet. Parallellt med nybyggnationerna pågår ombyggnation av operationsavdelning i befintlig vårdbyggnad. Ett förnyat genomförandebeslut godkändes av fullmäktige under 2018, LS 2017–1137.

[33] Fastighetsinvesteringar vars totalbudget överstiger 100 miljoner kronor.

En viss förskjutning av tidplanen samt tidigareläggning av produktion medförde att årets utgifter översteg budget med 182 miljoner kronor. Total prognostiserad utgift bedöms överstiga total budget med 200 miljoner kronor, vilket motsvarar en avvikelse på nio procent, med anledning av fördyringar i entreprenaden. Total budget för investeringen sågs över i samband med budgetprocessen 2020 och budgeten för investeringen har utökats med 200 miljoner kronor.

Ny- och ombyggnation, Södertälje Sjukhus AB
Etapp två av ombyggnationen av en vårdbyggnad har färdigställts och byggnaden togs i drift av Södertälje Sjukhus AB i oktober. En förhandling om slutreglering av etapp ett av nybyggnationen av behandlingsbyggnaden pågår och det finns risk för mindre överskridande av investeringens totalbudget. Tidplanen försköts delvis till 2019 vilket medförde att årets utgifter översteg budget med 88 miljoner kronor.

Ny byggnad västläge, behandlingsbyggnad vid Södersjukhuset AB
Den nya behandlingsbyggnaden har färdigställts och togs i drift av Södersjukhuset AB i oktober. Delprojekt med akutmottagning och ambulanshall har färdigställts och överlämnats till Södersjukhuset AB. Produktion pågår med delprojekt ny akutentré med planerad driftsättning under kvartal tre 2020. Viss förskjutning av tidplan har skett till 2019 som medförde att årets utgifter översteg årets budget med 47 miljoner kronor. Det påverkar inte tiden för färdigställandet. Total prognostiserad utgift för investeringen bedöms dock överstiga total investeringsbudget med 29 miljoner kronor, vilket motsvarar avvikelse på en procent, med anledning av tillkommande arbeten i pågående delprojekt.

Ny byggnad västläge, vårdbyggnad vid SödersjukhusetAB
Den nya vårdbyggnaden har färdigställts och togs i drift av Södersjukhuset AB i november. Med anledning av utgifter för markarbeten översteg årets utgifter årets budget med 21 miljoner kronor. Total prognostiserad utgift bedöms bli 14 miljoner kronor lägre än total investeringsbudget för investeringen, vilket motsvarar en avvikelse på två procent.

Byggnad 74 – Nytt försörjningskvarter, Södersjukhuset AB
Försörjningskvarteret på Södersjukhuset AB färdigställdes och togs i drift under 2018. Årets utgifter avser fördelning av gemensamma entreprenadkostnader för behandlings- och vårdbyggnaden samt försörjningskvarteret på Södersjukhuset AB. Total prognostiserad utgift bedöms bli 23 miljoner kronor lägre än total budget för investeringen, vilket motsvarar en avvikelse på fyra procent.

Vårdavdelningar, entré, Sollentuna sjukhus

Arbete pågår med funktionsprovningar med fokus på färdigställande och driftsättning. Delar av Sollentuna sjukhuset har överlämnats till verksamhet under december. Förskjutning av tidplan har skett till 2019 vilket medfört att årets utgifter översteg budget med 40 miljoner kronor. Slutbesiktning av sjukhuset är planerad till slutet av januari 2020 innebärande fortsatta utgifter under början av 2020. Total prognostiserad utgift bedöms inrymmas inom total budget för investeringen.

Vårdavdelningar Nacka sjukhus
I en första etapp har 96 psykiatriska vårdplatser skapats på Nacka sjukhus. Etapp 1 har färdigställts och överlämnats. Tidplanen har förskjutits till 2019 vilket medförde att årets utgifter översteg budget med 97 miljoner kronor. Detta har inte påverkat färdigställandetidpunkt och total prognostiserad utgift bedöms rymmas inom total budget för investeringen.

Ny- och ombyggnation av operation och radiologi, Karolinska Huddinge
Ny- och ombyggnationen har färdigställts och överlämnats till verksamheten. Utgifterna för riskkostnader och entreprenad har blivit lägre än ursprungligen budgeterat varför årets utgifter understeg budget med 99 miljoner kronor och total prognostiserad utgift bedöms bli 153 miljoner kronor lägre än total budget för investeringen, vilket motsvarar en avvikelse på åtta procent.

Ny- och ombyggnation N-Kvarteret
Investeringen avser ny- och ombyggnation av N-kvarteret, tidigare Thorax, på Karolinska Universitetssjukhuset Solna. Investeringen har färdigställts och överlämnats till verksamheten. Arbete med garantiåtgärder och vissa injusteringar av tekniska system pågår. På grund av lägre utgifter för genomförd entreprenad än budgeterat beräknas total prognostiserad utgift bli 43 miljoner kronor lägre än total budget för investeringen, vilket motsvarar en avvikelse på åtta procent.

Nya Karolinska Solna
Investeringar för Nya Karolinska Solna består i huvudsak av medicinteknisk utrustning och IKT [34]. Årets utgifter för Nya Karolinska Solna uppgick till 368 miljoner kronor vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 104 procent i förhållande till årets budget på 354 miljoner kronor. Årets utgifter översteg årets budget med 14 miljoner kronor vilket bland annat beror på försenade leveranser inom IKT och försenade tidplaner för utrustning för strålbehandling och system för patientmonitorering. Den totala investeringsbudgeten för projekten överskrids inte.

[34] IKT står för information, kommunikation och teknik.

Utrustningsinvesteringar
Utrustningsinvesteringarna är kopplade till regionens investeringar i fastigheter för genomförande av Framtidsplan för hälso- och sjukvården. De omfattar medicinteknisk utrustning, IKT och inredning. Årets budget uppgick till 1 535 miljoner kronor fördelat mellan 30 procent på Karolinska Universitetssjukhuset, 31 procent på Danderyds Sjukhus AB, 26 procent på Södersjukhuset AB, åtta procent på Stockholms läns Sjukvårdsområde och två procent på Södertälje Sjukhus AB.

Årets utgifter uppgick till 1 237 miljoner kronor vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 81 procent i förhållande till budget. Årets utgifter understeg budget med 298 miljoner kronor vilket främst beror på att inköp av utrustning inte gjordes till Sollentuna sjukhus samt på att utrustningsinvesteringar till ny- och ombyggnation av operation och radiologi på Karolinska Huddinge skedde i mindre omfattning än budgeterat.

Årets utgifter för serviceförvaltningen uppgick till 227 miljoner kronor, vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 60 procent i förhållande till årets budget på 380 miljoner kronor. Årets budget fördelades mellan 67 procent för informationsteknik, 32 procent för samlokalisering och en procent för Berga naturbruksgymnasium.

Årets budget för informationsteknik uppgick till 255 miljoner kronor fördelades med 37 procent till it-arbetsplatser och 63 procent till lagring, servrar och nätverk. Årets utgifter understeg budget med 71 miljoner kronor. Avvikelsen beror främst på tidsförskjutningar i pågående investeringar i it-infrastrukturen, som exempelvis i nybyggnationerna på Karolinska Solna, Karolinska Huddinge, Lindhagensgatan och Södersjukhuset AB, samt tidsförskjutningar i investeringar i nätutrustning.

Investeringsbudgeten för samlokaliseringen övergick från och med 2019 till fastighets- och servicenämnden från regionstyrelsen och årets budget uppgick till 121 miljoner kronor. Årets utgifter understeg budget med 80 miljoner kronor och avvikelsen beror på samlokaliseringsprojektets komplexitet och omfattning som lett till att tidplanen har förlängts och projektavslut senarelagts.

Årets budget för Berga naturbruksgymnasium uppgick till fyra miljoner kronor och årets utgifter understeg budget med två miljoner kronor.

Digitalisering
Fastighets- och serviceförvaltningen bildades under 2019 och är under uppbyggnad vad gäller ingående verksamhet, processer och rutiner. Under 2020 kommer förvaltningen att integrera digitalisering och innovation i

verksamhetsplaneringen. I syfte att förenkla och effektivisera hanteringen med avtalssignering har ett test genomförts med elektronisk signering av beslut. Fastighets- och servicenämnden hänvisar i övrigt till den digitalisering som utförs av Locum AB.

Anmodan

Fastighets och servicenämnden arbetade under 2019 med fyra anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes med avvikelse avseende högre kostnader för användning av konsulter än planerat liksom när det gäller att integrera informationssäkerhet i styrnings- och uppföljningsprocesser. Serviceförvaltningen redovisar att konsultkostnaderna är 12,1 miljoner kronor eller elva procent högre än budgeterat för 2019. Konsultkostnaderna har främst ökat inom it-verksamheten ökar och ett åtgärdsprogram är initierat för att sänka dem.

9.6 Färdtjänstnämnden

Färdtjänstnämnden bildades den 1 januari 2019 och ansvarar för särskilt anordnade transporter för personer med funktionshinder enligt lagen om färdtjänst, gällande avtal mellan Region Stockholm och länets kommuner samt lagen om kollektivtrafik avseende färdtjänstresor. All trafik utförs av trafikentreprenörer som upphandlats i konkurrens.

Mål

Färdtjänstnämnden uppfyller målvärdet för indikatorn *Nöjda resenärer i särskild kollektivtrafik*.

Färdtjänstnämnden				
Indikator	Utfall	Målvärde nämnd	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Nöjda resenärer - särskild kollektivtrafik	86 %	≥ 86 %	Uppfylls ●	≥ 86 %
* Måluppfyllelse mäts i relation till nämndens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Andelen nöjda resenärer inom särskild kollektivtrafik var 86 procent vilket innebär att indikatorn uppnådde sitt målvärde. Nöjdheten varierade mellan månaderna men det fanns ett samband mellan bra tidspassning och nöjda resenärer.

Resande

Antalet resenärer med tillstånd för färdtjänst ökade med 593 tillstånd till 68 354 vilket var under målvärdet 71 000 tillstånd.

Resande särskild kollektivtrafik	**Utfall**	**Budget**	**Avvikelse**	**Utfall***	**Förändring**
Totalt tusental	**2019**	**2019**	**budget**	**2018**	**%**
Särskild kollektivtrafik. Antal resor**	3 968	4 317	-8,1 %	4 071	-2,5 %

*Föregående års värden kan skilja sig mot tidigare rapporterade värden då justeringar görs retroaktivt.

** Innefattar färdtjänstresor, sjuk- och tjänsteresor.

Antalet resande inom särskild kollektivtrafik minskade med 2,5 procent jämfört med 2018. Den 1 januari 2019 begränsades tilldelningen av fritidsresor till 500 per år för resenärer med tillstånd för rullstolstaxi, samtidigt som tilldelningen för färdtjänsttaxi ökade till 216 fritidsresor per år. Det lägre utfallet förklaras även av att ett begränsat antal fordon funnits till förfogande. Det nya taxiavtalet som trädde i kraft i april 2019 gav ökad tillgänglighet i form av fler fordon men minskningen under det första kvartalet var så stor att antalet resor förblev på en lägre nivå för helåret. För sjukresor ger vårdenheterna ut fler tillstånd än tidigare.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Färdtjänstnämnden	107,7	0,0	107,7	6,2 %	67,5

Färdtjänstnämndens resultat uppgick till 108 miljoner kronor, vilket är en positiv avvikelse med 108 miljoner kronor jämfört med budgeterat resultat. Avvikelsen motsvarar 6,2 procent av omsättningen. Avvikelsen förklaras främst av lägre kostnader för köpt trafik vilket huvudsakligen är en följd av färre antal utförda resor med färdtjänsttaxi och rullstolstaxi samt till viss del vitesbelopp från leverantörer.

Det nya avtalet förväntas leda till att resandet fortsätter att öka under 2020 vilket även får till effekt att kostnaderna för köpt trafik förväntas öka.

Investeringar

Nämndens pågående investeringar inkluderar ett nytt systemstöd för färdtjänstverksamheten samt utveckling av en ny applikation. Årets utgifter understeg budget med 28,4 miljoner kronor vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 52 procent. Avvikelsen beror på att det nya tillståndssystemet för färdtjänst har varit mer komplext än förväntat och att leveranser från externa leverantörer har försenat projektet vilket resulterat i förskjutning av budgeterade utgifter.

Digitalisering

Under 2019 utvecklades en digital applikation för färdtjänstverksamheten som underlättar för kunden att hantera sina bokningar. Ett nytt sammanhållet systemstöd för färdigställdes också för kundärenden, orderhantering och produkthantering. Systemet riktar sig till såväl trafiknämndens privatkunder och företagskunder som till färdtjänstverksamhetens kunder.

Anmodan

Färdtjänstnämnden arbetade under 2019 med fyra anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Regionledningskontorets bedömning är att

färdtjänstnämnden i allt väsentligt arbetat med de råd och anvisningar som regionstyrelsen påtalat i samband med delårsredovisningen 2019. Arbetet har genomförts med avvikelse avseende högre kostnader för konsulter än planerat och integrering av informationssäkerhet i styrnings- och uppföljningsprocesser. Färdtjänstnämnden köper förvaltningstjänster från trafikförvaltningen vilket innebär att det som ovan beskrivits om trafikförvaltningens anmodanden även gäller färdtjänstnämnden.

9.7 Kulturnämnden

Kulturnämnden leder Region Stockholms verksamhet inom kulturområdet. Nämnden ska främja kultur i Stockholmsregionen, ekonomiskt stödja organisationer i kulturskapandet och verka för kvalitet och mångfald inom kulturområdet. Arbetet bedrivs i samverkan med bland annat kommunerna. Nämnden driver arbetet med konstnärlig gestaltning och kulturell verksamhet i hälso- och sjukvården och ger Region Stockholms övriga nämnder anvisningar om åtgärder för vård och underhåll av regionens konstbestånd. Kulturnämnden är även regionens arkivmyndighet. Region Stockholm är huvudfinansiär av Stockholms Konserthusstiftelse vad gäller fastigheten och kulturnämnden ansvarar för regionens åtaganden gentemot stiftelsen och för att stiftelsens verksamhet följs upp.

Mål

Kulturnämndens övergripande mål om en fri kultur för upplevelser, möten, bildning och delaktighet mättes med två mål: Strategiskt samordnat kultur- och föreningsliv samt Kultur och konstnärliga uttryck som integrerad del av regionernas verksamheter för välbefinnande och trygghet. Eftersom båda dessa uppfylldes har målet uppnåtts 2019.

Mål och indikator	Utfall 2019	Mål 2019	Utfall 2018	Uppfyllt 2019
FRI KULTUR FÖR UPPLEVELSER, MÖTEN, BILDNING OCH DELAKTIGHET				
Strategiskt samordnat kultur- och föreningsliv				**Uppfylls** ●
Andel kommuner samt företrädare för kultur- och föreningslivet som anser att regionen på ett tydligt sätt strategiskt samordnar länets kultur- och föreningsliv	80,0 %	≥ 75 %	[1)]	Uppfylls ●
Kultur och konstnärliga uttryck som integrerad del av regionens verksamheter för välbefinnande och trygghet				**Uppfylls** ●
Andel av fastighetsinvesteringarna i hälso- och sjukvården som används för konstnärlig gestaltning	1,5 %	1-2 %	1,4 %	Uppfylls ●

[1)] Indikatorn är ny för 2019

Strategiskt samordnat kultur- och föreningsliv

Indikatorn *Andel kommuner samt företrädare för kultur- och föreningslivet som anser att regionen på ett tydligt sätt strategiskt samordnar länets kultur- och föreningsliv* mäts genom en enkät som

besvarades av 500 deltagare från regionens kultur- och föreningsliv i samband med evenemanget Stockholmstinget i november 2019. Andelen som svarade ja på frågan om Region Stockholm tydligt samordnar regionens kultur- och föreningsliv uppgick till 80 procent. Kommunala företrädare har alltså inte tillfrågats specifikt under 2019 (även om många kommuner fanns representerade vid nämnda event) och mätmetoden utvecklas under 2020. Målvärdet bedöms dock vara uppnått för 2019.

Kultur och konstnärliga uttryck som integrerad del av regionens verksamheter för välbefinnande och trygghet
Målvärdet för indikatorn *Andel av fastighetsinvesteringarna i hälso- och sjukvården som används för konstnärlig gestaltning* uppnåddes 2019. Utfallet är 1,5 procent vilket ligger inom ramen för målvärdet 1–2 procent.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Kulturnämnden	2,1	0,0	2,1	0,4 %	2,6

Kulturnämndens resultat uppgick till 2 miljoner kronor, att jämföra med en budget på noll miljoner kronor. Avvikelsen motsvarar 0,4 procent av omsättningen. Orsaken är lägre personalkostnader med anledning av vakanta tjänster inom regionarkivet.

Investeringar
Nämndens investeringar avser ombyggnation av lokaler på Södermalmsallén till ett behovsanpassat arbetssätt samt inköp av möbler och AV-utrustning. Årets utgifter understeg budget med sju miljoner kronor vilket motsvarar en upparbetningsgrad på tio procent. Avvikelsen beror dels på att projektet är försenat och att utgifterna kommer att belasta 2020, dels på att fyra miljoner kronor till regionarkivet inte användes då behovet var mindre än beräknat.

Digitalisering
Kulturnämnden har tagit fram en plan för digitalisering av interna processer och arbetssätt och en kompetensutvecklingsplan för digitalisering. En plan för extern digitalisering har påbörjats. Medarbetarna har fått utbildning i flera it-verktyg och de tekniska förutsättningarna för att arbeta utanför kontoret har förbättrats. Verksamhetsbaserad informationsredovisning har införts vilket innebär att informationen blir mer transparent och lättåtkomlig. Regionarkivet är sedan årsskiftet redo att starta överflyttningen av vårdinformation till nya E-arkiv 3.0.

Anmodan
Kulturnämnden arbetade under 2019 med fem anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes med avvikelse avseende högre kostnader för konsulter än planerat. Kulturförvaltningen redovisar att konsultkostnaderna är 2,5 miljoner kronor eller 84 procent högre än planerat och främst gäller konsulttjänster inom området e-tjänster för arkivering samt fördjupad granskning av ekonomisk information.

9.8 Vårdens kunskapsstyrningsnämnd

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd ska utöva ledning av kunskapsstyrningsorganisationen och sakkunnighetstrukturen inom Region Stockholms hälso- och sjukvård. Nämnden leder *kunskapsstyrningen i uppdraget att delta i det regionala och nationella arbetet med nivåstrukturering* och ansvarar för att Region Stockholm når antibiotikamålet och vaccinationsgraden håller nationellt fastställd nivå. Nämnden inrättades den första januari 2019 och har under året byggt upp sin verksamhet. Under 2020 kommer nämnden fatta besluta om en patientsäkerhetsplan som kommer att utgå från Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso- och sjukvården 2020–2024.

Mål
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd uppfyller målvärdet för indikatorn *Antibiotikaförskrivning*.

Vården kunskapsstyrningsnämnd				
Indikator	Utfall	Målvärde nämnd	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Antibiotikaförskrivning (antalet uthämtade antibiotikarecept per 1000 invånare)	295	≤ 314	Uppfylls ●	≤ 314
* Måluppfyllelse mäts i relation till nämndens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Antibiotikaförbrukningen, mätt som uthämtade antibiotikarecept per 1 000 invånare och år, fortsatte att minska i Region Stockholm under 2019. I november 2019 låg nivån på 295 uthämtade antibiotikarecept per 1 000 invånare och 12-månadersperiod. Det var den lägsta nivån på flera decennier.

Minskningen i antalet uthämtade antibiotikarecept var 5,9 procent under året, att jämföra med en minskning med 3,5 procent för riket. Minskningen skedde för alla åldersgrupper men särskilt för barn och ungdomar men med undantag för gruppen 90 år och äldre där antibiotikaförskrivningen ökade något. Antalet uthämtade antibiotikarecept från digitala vårdgivare ökade däremot. Det är en fortsatt utmaning att följa upp digital förskrivning och att nå digitala vårdgivare med information om återhållsam antibiotikaförskrivning.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd	43,5	0,0	43,5	10,2 %	0,0

Kostnaderna för vårdens kunskapsstyrningsnämnd utgörs av ersättningar till hälso- och sjukvårdsnämnden för kunskapstjänster som utförs inom hälso- och sjukvårdsförvaltningen och som under 2019 uppgick till 383 miljoner kronor. Nämndens resultat 2019 uppgick till 44 miljoner kronor, vilket motsvarar 10,2 procent av omsättningen. Merparten av de avdelningar och enheter som ingår i vårdens kunskapsstyrningsnämnd har haft en positiv avvikelse mot budget.

Digitalisering

De digitala plattformarna inom Region Stockholm anpassas för att kunna visualisera nationellt innehåll kompletterat med regional information. Målsättningen är att informationen också ska finnas i systemen för vårdinformation. Region Stockholm förvaltar några kunskapsstöd som används nationellt inom läkemedelsområdet. Genom dessa finns information tillgänglig i journalsystemen vilket ger en ökad patientsäkerhet.

Anmodan

Vårdens kunskapsstyrningsnämnd arbetade under 2019 med tre anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

9.9 Patientnämnden

Patientnämnden är vårdens fristående och opartiska instans dit patienter, anhöriga och anställda inom vården kan vända sig när det har uppstått problem i kontakterna med vården eller när det finns klagomål på bemötande, attityder och kvalitet i vårdens utförande.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Patientnämnden	0,4	0,0	0,4	1,2 %	1,0

Under 2019 har arbetet med att digitalisera verksamheten ökat i intensitet och under 2020 förväntas denna utveckling fortsätta, bland annat genom att det lokala ärendehanteringssystemet ska integreras med 1177.se. Det förväntas öka tillgängligheten för medborgarna och öka effektiviteten i nämndens förvaltning. Nämnden har även under året satsat på utökad information till befolkningen i regionen och antalet stödpersoner har ökat

under året. Trots detta var de totala verksamhetskostnaderna lägre än budget. Patientnämnden redovisade ett resultat på 0,4 miljoner kronor, vilket motsvarar 1,2 procent av omsättningen.

Digitalisering
Patientnämndens förvaltning har under året nästan helt övergått till ett digitaliserat arbetssätt. Skiftet har gått snabbt och utan större motgångar. Flera initiativ har genomförts för att underlätta för invånarna att komma i kontakt med förvaltningen. Utvecklingen fortsätter under 2020 för att ytterligare öka tillgängligheten för invånarna samt för att på sikt öka förvaltningens effektivitet.

Ett samarbete har inletts med Kungliga Tekniska Högskolan och Stockholms Universitet för att öka digitaliseringen och implementera artificiell intelligens i syfte att effektivisera den interna handläggningen.

Anmodan
Patientnämnden arbetade under 2019 med tre anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

9.10 Stockholms läns sjukvårdsområde

Stockholms läns sjukvårdsområde ansvarar för Region Stockholms verksamhet inom primärvård, psykiatrisk vård, barn- och ungdomspsykiatrisk vård, beroendevård, geriatrisk vård, avancerad sjukvård i hemmet, handikapp- och habiliteringsverksamhet inklusive tolkcentral, hjälpmedelsverksamhet, kostverksamhet samt somatisk specialistvård genom särskilda avtal. Stockholms läns sjukvårdsområde ansvarar för FoUU-verksamhet[35] inom sina verksamhetsområden inklusive utveckling inom folkhälsoområdet. Verksamheten omfattar den vård och de tjänster som har avtalats med hälso- och sjukvårdsnämnden eller andra uppdragsgivare.

Mål
Stockholms läns sjukvårdsområde uppnådde målvärdena för fem av de sju indikatorer som nämnden styrde mot under det övergripande målet för hälso- och sjukvården. För två av indikatorerna nåddes inte målvärdet.

[35] FoUU-verksamhet avser forskning, utveckling och utbildning.

Stockholms läns sjukvårdsområde				
Indikator	Utfall	Målvärde nämnd	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Andel patienter som får tid till husläkare inom 3 dagar	97 %	≥ 90 %	Uppfylls ●	≥ 90 %
Andel patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar	81 %	≥ 73 %	Uppfylls ●	≥ 73 %
Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar	79 %	≥ 90 %	Uppfylls ej ●	≥ 90 %
Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner	2,2 %	≤ 5,0 %	Uppfylls ●	≤ 7,9 %
Antal dagar medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhus	4,9 %	≤ 3	Uppfylls ej ●	≤ 3
Andel husläkarmottagningar som bedriver ett aktivt sjukdomsförebyggande arbete	92 %	≥ 75%	Uppfylls ●	≥ 75%
Andel som skulle rekommendera sin husläkarmottagning till andra	84 %	≥ 82%	Uppfylls ●	≥ 82%
* Måluppfyllelse mäts i relation till nämndens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Nämnden uppnådde indikatorn för vård inom tre dagar hos husläkare och tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar. Alla verksamheter arbetade med att förbättra tillgängligheten, bland annat utvecklade psykiatrin sina mätningar av kvalitet och tillgänglighet. Inom primärvården startades "online-mottagningar" och en pilotstudie av en chatt-funktion påbörjades.

Vad gäller indikatorn andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar är det ännu inte fastställt vilka patientgrupper och vilka behandlingar som ska ingå. Andel patienter inom barn- och ungdomspsykiatri som under året påbörjade behandling inom 90 dagar uppgick till 79 procent. Målnivån uppnåddes inte.

Andelen vårdrelaterade infektioner uppgick till 2,2 procent vilket innebar att både regionfullmäktiges och nämndens målvärde uppnåddes. Antalet uthämtade antibiotikarecept uppgick till 102,5 per 1 000 listade patienter vilket var färre än föregående år och innebär att målvärdet uppnåddes.

Det genomsnittliga antalet dagar som medicinskt färdigbehandlade patienter var kvar på sjukhus överskred målvärdet för indikatorn. Arbete med att öka effektiviteten pågår, bland annat med digitalisering men och för att förbättra stödprocesser, uppföljning och analys. Inom primärvården påbörjades processer för samutnyttjande av rehabiliteringskoordinatorer och hemsjukvård.

Målvärdena uppnåddes för indikatorn andelen patienter som skulle rekommendera sin husläkarmottagning till andra och för indikatorn andelen patienter som känner sig delaktiga i vården. Inom psykiatrin

fortsatte arbetet med brukarinflytande och ytterligare en samordnare för brukarinflytande anställdes.

Vårdproduktion

Under året genomfördes inom Stockholms läns sjukvårdsområdes verksamheter 5 600 000 besök. Läkarbesök på husläkarmottagningar och husläkarjourer blev färre än budgeteras vilket förklaras av att besök som flyttats från akutsjukhusen är mer tidskrävande samt av att vakanser påverkade produktionen. Totalt blev antal besök inom primärvården 6,0 procent läger än budget. Inom psykiatrin har besöken ökat över tid för alla verksamheter. Antalet vårdtillfällen var 8,2 procent lägre än budget och antalet vårddygn inom avancerad sjukvård i hemmet och palliativ vård 2,6 procent lägre än budget. Att antalet avslutade vårdtillfällen blev färre än budget förklaras i huvudsak av en minskning inom psykiatrin där patienter är inlagda längre perioder.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Stockholms läns sjukvårdsområde	228,6	199,0	29,6	0,2 %	52,4

Resultat uppgick till 229 miljoner kronor och avviker därmed med 30 miljoner kronor mot det budgeterade resultatet. Avvikelsen motsvarar 0,2 procent av omsättningen. Verksamhetens intäkter blev 258 miljoner kronor, 2,1 procent, högre än budget. Den positiva avvikelsen var främst en följd av ökade försäljningsintäkter, produkter och uthyrning inom hjälpmedelsverksamheten.

Verksamhetens kostnader var 256 miljoner kronor, 2,2 procent, högre än budget. Främst personalkostnaderna överskred budget Även materialkostnader var högre än budget som en följd av ökad efterfrågan på medicinteknisk apparatur i hemmet vilket dock även gav ökade intäkter. Under 2019 antog Stockholm läns sjukvårdsområde ett åtgärdsprogram om 224 miljoner kronor varav 147 miljoner kronor uppnåtts. Den huvudsakliga förklaringen till att åtgärdsprogrammet inte uppnåddes helt är att sammanläggningen av arbetslag inom ASiH inte gav den besparing som beräknats, att personalkostnaderna inte reducerades enligt plan och att produktionen inte ökade som förväntat.

Investeringar

Årets utgifter, exklusive strategiska utrustningsinvesteringar, uppgick till 219 miljoner kronor och understeg årets budget med 20 miljoner kronor. Upparbetningsgraden uppgick till 92 procent i förhållande till årets budget på 239 miljoner kronor, exklusive strategiska utrustningsinvesteringar. Avvikelsen beror på förseningar i planerade it-investeringar och på att flera

planerade ombyggnationer inte genomfördes som budgeterat. Årets utgifter inklusive strategiska utrustningsinvesteringar var 242 miljoner kronor.

Digitalisering
Stockholms läns sjukvårdsområde stärkte under 2019 den så kallade portföljhanteringen som ger stöd för att planera och prioritera bland initiativ. Det samlade arbetet kring digitalisering och hur det är kopplat mot Region Stockholms mål visualiseras vilket bidrar till en ökad effektivitet i produktionen av tjänster och ökar förutsättningarna för analys.

Ett av de större projekt som genomfördes under året är Alltid öppet som är en applikation som möjliggör olika typer av digitala möten mellan invånare och vårdgivare. Applikationen har fått stort genomslag inom primärvården vad gäller återbesök och förnyelse av recept.

Akademiskt specialistcentrum driver ett pilotprojekt där de exklusivt erbjuder tider i Alltid öppet till individer med kroniska sjukdomar. Husläkarmottagningarna online har etablerats där patienter med besvär enligt en symtomguide snabbt får hjälp.

Anmodan
Stockholms läns sjukvårdsområde arbetade under 2019 med fem anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Regionledningskontorets bedömning är att Stockholms läns sjukvårdsområde i allt väsentligt arbetat med de råd och anvisningar som regionstyrelsen påtalat i samband med delårsredovisningen 2019. Arbetet genomfördes med avvikelse avseende högre kostnader för konsulter än planerat. Stockholms läns sjukvårdsområde redovisar att konsultkostnaderna är 21,3 miljoner kronor eller 98 procent över budget.

9.11 Karolinska Universitetssjukhuset
Karolinska Universitetssjukhuset är Region Stockholms universitetssjukhus med ansvar för nationell högspecialiserad vård och regionsjukvård, förutom ögonsjukvård, rehabiliteringsmedicin och handkirurgi. Karolinska Universitetssjukhuset är vidare regionens specialiserade traumacentrum med ansvar för omhändertagande av svårt skadade patienter. Karolinska Universitetssjukhuset ska bedriva sin verksamhet i enlighet med överenskommelser som ingås med hälso- och sjukvårdsnämnden eller andra uppdragsgivare. Sjukvårdsuppdraget ska omfatta specialiserad och högspecialiserad vård och vara relaterat till sjukhusets forsknings- och utbildningsuppdrag.

Mål
Karolinska Universitetssjukhuset uppnådde målvärdena för en av de fem indikatorer som nämnden styrde mot under det övergripande målet för

hälso- och sjukvården. Tre av indikatorerna uppnåddes inte och en indikator gick inte att mäta.

Karolinska universitetssjukhuset				
Indikator	Utfall	Målvärde nämnd	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Andel patienter som vistas högst 4 timmar på akuten	56 %	≥ 54 %	Uppfylls ●	≥ 78 %
Andel patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar	49 %	-	Uppfylls ej ●	≥ 73 %
Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar	73 %	≥ 90 %	Uppfylls ej ●	≥ 90 %
Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner	11,8 %		Uppfylls ej ●	≤ 7,9 %
Antal dagar medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhus	-	-	-	≤ 3
* Måluppfyllelse mäts i relation till nämndens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Situationen var fortsatt ansträngd på akutmottagningarna även om väntetiden kortades något. Nämnden uppnådde sitt eget målvärde men inte regionfullmäktiges högre målvärde för indikatorn.

Nämnden uppnådde inte målvärdena för väntetider för första besök hos specialistläkare och till behandling. Under 2019 utvecklades vårdproduktionen positivt och ökade jämfört med föregående år. Lokala produktionsplaner har tagits fram för respektive verksamhet och stämts av mellan samverkande verksamheter för att förbättra planering och förutsägbarhet inom sjukhuset. Effekten av detta arbete syntes redan i slutet av året i form av högre produktion och produktivitet inom operationsverksamheten och slutenvården. Det ledde också till förbättrad tillgänglighet och kortare vårdköer under årets sista månader.

Ett flertal åtgärder planerades och genomfördes för att förbättra tillgängligheten. Sjukhuset ser fortsatt över möjligheter att öka sterilcentralens kapacitet och bemanna ytterligare fler vårdplatser. Sedvanlig medicinsk prioritering görs dagligen för att undvika medicinskt riskfylld väntan för patienter.

Andelen vårdrelaterade infektioner på sjukhuset uppgick till 11,8 procent vilket är en ökning från föregående år då resultatet var 10,2 procent. Karolinska har en förhållandevis hög andel riskpatienter vilket innebär en utmaning att nå dessa målvärden. Under året infördes verktyget TakeCare i journalsystemet. Det innebär att det nu går att följa vårdrelaterade infektioner kontinuerligt för hela sjukhuset i stället för som tidigare genom enstaka mätningar varje år.

Arbete pågår med att minska antal dagar som medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhus.

Vårdproduktion

Sjukhuset har fokuserat på att förbättra tillgängligheten och vårdkapaciteten. Särskilt prioriterad var barn- och cancersjukvården. En rad positiva faktorer inom vårdproduktionen har pekat på att vidtagna åtgärder under året har börjat ge effekt. Vårdproduktionen inom den elektiva sluten- och öppenvården var under senare delen av hösten högre än samma period föregående år. En ökad andel av den avancerade vården skedde i Solna, särskilt inom slutenvården, vilket är i linje med planen för framtidens hälso- och sjukvård. Under året ökade medelvårdtiden från 4,00 till 4,16 dagar. Den negativa trend som rått under flera år, med fallande antal disponibla vårdplatser under sommaren, har brutits och antalet vårdplatser har ökat är nu som planerat.

Bristen på specialistsjuksköterskor och problem med bemanning av vårdavdelningar samt störningar i steril- och materialflöden till operation i Solna har medfört en lägre produktion jämfört med budget. Antalet besök var 3,4 procent och antalet vårdtillfällen 12,9 procent lägre än budget. I förhållande till föregående år minskade antalet öppenvårdsbesök med 2,5 procent och antalet vårdtillfällen med 5,7 procent. Förändringen beror bland annat på övergången från en traditionell akutmottagning till ny intensivakut på Nya Karolinska Solna. En ökad vårdproduktion kunde ses under senhösten på sjukhuset.

Situationen har varit fortsatt ansträngd på akutmottagningen, främst i Huddinge. Färre patienter har dock behövt övernatta på akuten och vistelsetiderna har varit något kortare jämfört med föregående år. Antalet förlossningar minskade med sju procent jämfört med föregående år. Vårdvolymerna för utomläns- och utrikespatienter minskade med 8,4 procent för öppenvården respektive 7,0 procent för slutenvården.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Karolinska Universitetssjukhuset	-1 866,6	-280,0	-1 586,6	-8,4 %	-822,4

Karolinska Universitetssjukhuset vidtog under året åtgärder för att förbättra den ekonomiska situationen, utöver det åtgärdsprogram som togs fram i samband med budget 2019. Under våren infördes anställningsstopp med dispensförfarande och 550 administrativa tjänster varslades. Ett nytt sjukhusövergripande åtgärdsprogram togs fram för att ge kortsiktiga besparingar och skapa strukturella långsiktiga förändringar för en ekonomi i balans. Samtidigt tydliggjordes arbetet med att följa upp och utveckla genomförandet av verksamheternas åtgärder. Tio nya sjukhusövergripande initiativ påbörjades också. Karolinska Universitetssjukhuset har i samtliga

åtgärdsprogram prioriterat patienten, patientsäkerheten, den kliniska verksamheten samt upprätthållandet av vårdplatser.

Under året genomfördes en översyn av Karolinskas organisations- och verksamhetsmodell för att förenkla och minska otydligheter. Ett arbete relaterat till information genomfördes även för att stödja första linjens chefers möjligheter att styra ekonomi, vårdproduktion och vårdkvalitet. Sjukhusledningen återinförde ett investeringsråd för ett strukturerat arbete med att prioritera rätt investeringar och verka för god resurshushållning givet det ekonomiskt svåra läget.

Karolinska Universitetssjukhuset har fortsatt att justera vårdorganisationen till den storlek som är lämplig för uppdraget att bedriva högspecialiserad vård. I november lades ytterligare ett varsel om 250 läkartjänster, 350 undersköterskor och även ett fåtal tjänster inom sjukhusservice. Merparten av tillkommande vidtagna åtgärder under 2019 ger effekt först under 2020 och åren därefter.

Karolinska Universitetssjukhuset har haft ett budgeterat åtgärdsprogram på 550 miljoner kronor varav 95 procent har rapporterats som genomfört. Trots det har effekten motverkats av ökade kostnader för läkemedel och material samt för höga bemanningskostnader. Karolinska Universitetssjukhuset redovisade ett negativt resultat på 1 867 miljoner kronor och avvek därmed mot det budgeterade resultat med 1 587 miljoner kronor, vilket motsvarar 8,4 procent av omsättningen.

Karolinska Universitetssjukhusets resultatavvikelse kan främst förklaras av att personalkostnader, reparation och underhållskostnader, kundförluster, kostnad för it-tjänster, material, läkemedel samt köpta externa sjukvårdstjänster var högre än budget. Verksamhetens intäkter var lägre än budget beroende på lägre intäkter kopplade till omställningsavtalet genom ej uppnådda, tillgänglighets- och kvalitetsmål. Sjukhuset belastade resultatet för 2019 med kostnader av engångskaraktär, som tillhör tidigare år, om 189 miljoner kronor. Engångsposterna bestod främst av kostnader kopplade till osäkra kundfordringar och aktiverade avskrivningskostnader för strategiska investeringar från 2017 och 2018.

Trots den negativa resultatavvikelsen fanns det under 2019 positiva trender avseende kostnadsutvecklingen. Verksamhetens kostnader har haft en sjunkande trend och per december 2019 uppgick utvecklingen till 2,5 procent jämfört med 6,5 procent för december 2018. Dessutom har personalkostnaderna utvecklats i önskad riktning, 1,1 procent, vilket främst kopplas till att antalet helårsarbeten minskade jämfört med föregående år. Antalet helårsarbeten (avtalad tid) var 254 färre, 1,6 procent, jämfört med föregående år. Kostnaden för inhyrda sjuksköterskor verkar ha stabiliserats.

Kostnadsökningstakten avseende läkemedel förbättrades under hösten och låg på 5,9 procent för 2019. Kostnadsutvecklingen under 2019 avseende konsultkostnader sjönk med 34,7 procent.

Karolinska Universitetssjukhuset ekonomiska problem 2019 riskerar att fortsätta även under 2020. Åtgärder för att säkerställa en ekonomi i balans har därför högsta prioritet och inkluderar nu åtgärder med mål om kostnadsbesparande effekt på 800–900 miljoner kronor för 2020 samt ökade intäkter avseende utomläns- och utlandsvård om 300 miljoner kronor.

Investeringar
Årets utgifter exklusive strategiska utrustningsinvesteringar uppgick till 255 miljoner kronor och understeg årets budget med 96 miljoner kronor. Upparbetningsgraden uppgick till 73 procent i förhållande till årets budget på 351 miljoner kronor, exklusive strategiska utrustningsinvesteringar. Avvikelsen berodde på restriktivt beslutsfattande kring investeringar. Årets utgifter bestod bland annat av investeringar i RIS/PACS,[36] it-plattform för SMB,[37] stordjurslaboratorium i Huddinge för forskning och utbildning samt investeringar i nytt patologi- och cytologilaboratorium till sin verksamhet på Södersjukhuset AB, utöver ersättningsinvesteringar för medicinteknisk utrustning. Årets utgifter inklusive strategiska utrustningsinvesteringar uppgick till 549 miljoner kronor.

Digitalisering
Karolinskas strategiska plan för digitalisering fastslås via verkställande rådet eller Karolinskas Ledningsråd. Ett stort antal digitaliseringsinitiativ genomfördes under året varav några var: it-infrastruktur implementerats i nya byggnader, närmare 100 system har förberetts för flytt till nya byggnader och en ny och förbättrad informationsförsörjning har införts till Karolinskas chefer. Vidare har sjukhuset testat en app-baserad akutjournal. Exempel på nyttor är förbättrad patientsamverkan, stabilare it-lösningar och effektivisering inom klinisk verksamhet.

Anmodan
Karolinska Universitetssjukhuset arbetade under 2019 med fem anmodanden som ställts till nämnden av regionstyrelsen. Regionledningskontorets bedömning är att Karolinska universitetssjukhuset i allt väsentligt arbetat med de råd och anvisningar som regionstyrelsen påtalat i samband med delårsredovisningen 2019. Arbetet genomfördes med avvikelse avseende ekonomiskt resultat,

[36] RIS/PACS är en förkortning för Röntgeninformationssystem/Picture Archiving and Communication System.
[37] SMB är en förkortning för Stockholms Medicinska Biobank.

anpassning av kostnader och bemanning till vårduppdraget och uppfyllelse av tillgänglighetsmålet Vård i rätt tid.

9.12 Revisorskollegiet

De förtroendevalda revisorerna är regionfullmäktiges, och ytterst invånarnas, verktyg för den demokratiska kontrollen. Revisorskollegiets uppdrag är att granska all verksamhet och pröva ansvarstagandet i nämnder och bolagsstyrelser.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Revisorskollegiet	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,1

Revisorskollegiets resultat uppgick till noll miljoner kronor vilket är enligt budgeterat resultat.

Investeringar

Revisorskollegiet budgeterade för året 0,2 miljoner kronor i mindre investeringar men inga utgifter upparbetats.

Digitalisering

Revisionskontoret utvecklade under året sin ärendehantering så att den fungerar tillsammans med Region Stockholms system för ärendehantering, EDIT. Vidare genomfördes insatser för att öka användningen av gemensamma arbetsytor som till exempel SharePoint.

Anmodan

Revisorskollegiet arbetade under 2019 med två anmodanden som ställts av regionstyrelsen. Arbetet har genomförts utan avvikelse.

10. Bolag

10.1 Landstingshuset i Stockholm AB

Landstingshuset i Stockholm AB, LISAB, är moderbolag med uppgift att äga och förvalta aktier i koncernens dotterbolag. Syftet är att samordna de helägda dotterbolagen och dotterdotterbolagen på ett för Region Stockholm ändamålsenligt sätt. LISAB ägs i sin helhet av Region Stockholm och dotterbolagen bedriver verksamhet främst inom hälso- och sjukvård samt tandvård.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall* 2018
Landstingshuset i Stockholm AB	-16,7	-31,3	14,6	-	133,1

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt justerat för ränteeffekt på pensionskostnader.

Landstingshuset i Stockholm AB redovisar ett resultat för perioden på -17 miljoner kronor vilket är 15 miljoner kronor högre än budgeterat resultat. Det högre resultatet beror på lägre räntekostnader på upptagna lån samt aktieutdelning från Ambulanssjukvården i Storstockholm AB.

Bolaget har erhållit ett aktieägartillskott på 600 miljoner kronor från Region Stockholm för att öka det egna kapitalet med anledning av underskotten i LISAB:s dotterbolag.

Den 1 juli överfördes ägandet av Waxholms Ångfartygs AB från LISAB till AB Storstockholms Lokaltrafik. Ersättningen för aktierna i Waxholms Ångfartygs AB uppgick till 52 miljoner kronor vilket motsvarar det bokförda värdet av aktierna. Det innebär att ingen resultateffekt uppstod i LISAB i samband med försäljningen.

10.2 Södersjukhuset AB

Södersjukhuset AB är ett av Region Stockholms akutsjukhus och ansvarar för specialiserad akut och planerad somatisk specialistvård samt högspecialiserad kärl- och handkirurgisk vård. Verksamheten omfattar den vård och de tjänster som har avtalats med ägaren, hälso- och sjukvårdsnämnden och andra uppdragsgivare.

Mål

Södersjukhuset AB uppnådde tre av de fem indikatorer som bolaget styrde mot under det övergripande målet för hälso- och sjukvården. Två indikatorer uppnåddes inte.

Södersjukhuset AB				
Indikator	Utfall	Målvärde styrelse	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Andel patienter som vistas högst 4 timmar på akuten	38 %	≥ 50 %	Uppfylls ej ●	≥ 78 %
Andel patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar	74 %	-	Uppfylls ●	≥ 73 %
Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar	95 %	-	Uppfylls ●	≥ 90 %
Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner	6,4 %	≤ 7,9 %	Uppfylls ●	≤ 7,9 %
Antal dagar medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhus	6,2	-	Uppfylls ej ●	≤ 3
* Måluppfyllelse mäts i relation till styrelsens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Väntetiderna på akutmottagningen för vuxna var längst bland akutsjukhusen inom Region Stockholm och målvärdet uppnåddes inte. Ett flertal utvecklingsprojekt pågår för att förkorta väntetiderna. Vårdplatsbrist som beror på bemanningsproblem på sjukhuset är försvårande faktorer för att förbättra väntetiden på akutmottagningen, i kombination med otillräcklig möjlighet att överföra patienter till geriatrisk vård.

Andelen patienter som väntat högst 30 dagar, inklusive till barn- och ungdomsmedicinska mottagningar utanför Södersjukhuset AB, var 74 procent i slutet av december och därmed uppnåddes regionfullmäktiges målvärde.

Andelen patienter som fick tid för behandling inom 90 dagar var 95 procent och därmed uppnåddes målvärdet. Den opererande verksamheten flyttade in i nya lokaler hösten 2019 och ett omfattande arbete pågår för att förbättra sjukhusets förmåga till produktionsplanering och balansering av behov och kapacitet.

Andelen patienter som ådrog sig vårdrelaterade infektioner minskade något jämfört med 2018 och målvärdet uppnåddes. Det sjukhusövergripande projektet Säker sepsisvård involverade många enheter på sjukhuset och resultatet förväntas bli än bättre på sikt.

Södersjukhuset AB nådde inte målvärdet för antal dagar som färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhuset.

Vårdproduktion

Under hösten 2019 flyttade Södersjukhuset AB in i nya lokaler för operation och vård, enligt plan men med visst produktionsbortfall. Inflyttning till den nya akuten kommer att ske under 2020. Förberedelser kommer, i likhet med tidigare, att ske för att minimera produktionsstörningar.

Södersjukhuset AB arbetar aktivt för att ta emot patienter i rätt vårdform. Vårdproduktionen var 3,0 procent högre än budget mätt i antal öppenvårdsbesök men 10,9 procent lägre mätt i antal slutenvårdstillfällen. I förhållande till föregående år var antalet öppenvårdsbesök 6,2 procent fler och antal slutenvårdstillfällen 2,8 procent färre. Minskningen inom slutenvården fanns inom alla verksamhetsområden. Medelvårdtiderna var 3,72 vilket är något högre än föregående år. Den kardiologiska kliniken har ökat antalet dagkirurgiska operationer och såväl kardiologen som internmedicin startade dagvårdsavdelningar under hösten 2019. Detta i syfte att förbättra omhändertagandet för patienter från akuten som får dagvård istället för att läggas in på vårdavdelning.

Vårdproduktionen avseende utomläns- och utlandspatienter ökade inom öppenvården med 3,6 procent och inom slutenvården med 0,9 procent. Antalet förlossningar ökade med 1,7 procent. Sjukhuset har långa vistelsetider på vuxenakuten trots tillkomsten av närakuten på Rosenlund. Närakuten har minskat det totala antalet patienter på sjukhusets akutmottagning men vårdtyngden har ökat, det vill säga att andelen sjukare patienter är större. Flera utvecklingsprojekt pågår för att förbättra vistelsetiden, däribland förändrade arbetssätt på röntgenavdelningen.

I oktober avslutades programmet Effektivt Akut Omhändertagande. En viss effekt kan ses som väntas bli större när akutmottagningen flyttar till nya lokaler under 2020 och röntgenverksamheten integreras som en del av akutmottagningen. Genom att minska stress och oro hos patienter och anhöriga är målsättningen att avlasta personalen och förbättra såväl arbetsmiljö som patientupplevelse.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Södersjukhuset AB	-360,6	249,0	-111,6	9,4	-121,0	-2,2 %	-51,6

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

Mot bakgrund av Södersjukhuset AB:s ekonomiska utrymme inför 2019 upprättades ett åtgärdsprogram för året om 134 miljoner kronor varav 98 miljoner kronor, 73 procent, hade genomförts vid årets slut. Åtgärderna fanns i huvudsak inom personal- och läkemedelsområdet. Under oktober beslutades om ytterligare åtgärder i form av anställningsstopp med dispensförfarande och stopp för inhyrning av personal. Nya åtgärder identifierades månadsvis för att ersätta planerade åtgärder som av olika skäl inte kunnat genomföras.

Södersjukhuset AB resultat uppgick till -112 miljoner kronor, exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta. Resultatet avviker negativt mot det budgeterade resultatkravet med 121 miljoner kronor, vilket motsvarar 2,2 procent av omsättningen. Inklusive jämförelsestörande poster uppgick resultatet till -361 miljoner kronor.

Den största budgetavvikelsen beror på ökade personalkostnader avseende ett ökat antal helårsarbeten i syfte att upprätthålla tillgängligheten. Ökningen av antal helårsarbeten finns i huvudsak inom grupperna undersköterskor, läkare och administrativ personal. Kostnaderna har också ökat för pensioner och inhyrd personal. Läkemedelskostnaderna ökar inom verksamheterna onkologi, internmedicin, kardiologi, Sachsska barn- och ungdomssjukhuset samt hud- och ögonkliniken. Läkemedel för onkologen står för 40 procent av sjukhusets totala läkemedelsbudget. Ändrade förskrivningar och ändrad användning av läkemedel har haft stor effekt på kostnaderna. Även kostnader för laboratorie- och röntgentjänster har ökat, främst beroende på ett ökat antal undersökningar och prover.

Södersjukhuset AB:s arbete med att attrahera, behålla och utveckla sina medarbetare visar positivt utfall. Resultatet från medarbetarundersökningen har fortsatt starka index och personalomsättningen bland tillsvidareanställda medarbetare minskar. De ekonomiska förutsättningarna, med en avtalsuppräkning på en procent, är dock mycket begränsade och sjukhuset har identifierat ett behov av en bemanningsreduktion på cirka åtta procent. Med anledning av det varslade sjukhuset i slutet av november en minskning med 100 tjänster. I december beslutade sjukhusets styrelse om ett åtgärdsprogram motsvarande 300 miljoner kronor för 2020, i syfte att få en långsiktigt hållbar verksamhet och en ekonomi i balans.

Investeringar

Årets utgifter exklusive strategiska utrustningsinvesteringar uppgick till 53 miljoner kronor och understeg årets budget med 139 miljoner kronor. Upparbetningsgraden var 28 procent i förhållande till årets budget på 192 miljoner kronor. Avvikelsen beror på faktorer som ombyggnation och besparing som medfört att investeringar inte genomförts som budgeterat. Årets totala investeringsutgifter bestod av ersättningsinvesteringar av medicinteknisk utrustning och uppgick till 413 miljoner kronor.

Digitalisering

Södersjukhuset AB har arbetat med att förbättra patientupplevelsen före, under och efter planerade ortopediska operationer. En insikt är att med stöd av digitalisering skulle 30 procent av patienterna inte behöva besöka sjukhuset på inskrivningsdagen. Projektet har redan inneburit besparingar i

tid för både medarbetare och patienter. Projekt pågår också för att koppla ihop den nya lösningen med ett formulär i journalsystemet som väntas möjliggöra att färre patienter behöver träffa anestesiläkare inför operation.

Lösningen Alltid öppet har under 2019 testas inom ett verksamhetsområde. Piloten har fallit mycket väl ut och planering pågår för fler införanden. En pilot av Digitala medarbetaren har genomförts och tidskrävande manuella arbetsuppgifter, som informationsöverföring från ett system till ett annat, utförs nu istället av en mjukvarurobot.

Södersjukhuset AB lyfter i sin rapportering fram infrastrukturens brister som en starkt begränsande faktor för sjukhuset digitaliseringsinitiativ.

Anmodan

Södersjukhuset AB arbetade under 2019 med sex anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen. Regionledningskontorets bedömning är att sjukhuset i allt väsentligt har arbetat med de råd och anvisningar som regionstyrelsen påtalade i samband med delårsrapporteringen 2019. Arbetet genomfördes med avvikelse avseende det ekonomiska resultatet.

10.3 Danderyds Sjukhus AB

Danderyds Sjukhus AB är ett av Region Stockholms akutsjukhus med ansvar för specialiserad akut och planerad somatisk specialistvård samt högspecialiserad rehabiliteringsmedicin. Verksamheten omfattar den vård och de tjänster som har avtalats med hälso- och sjukvårdsnämnden, ägaren eller andra uppdragsgivare.

Mål

Danderyds Sjukhus AB uppnådde en av fem indikatorer som bolaget styrde mot under det övergripande målet för hälso- och sjukvården. Fyra av indikatorerna uppnåddes inte.

Danderyds sjukhus AB				
Indikator	Utfall	Målvärde styrelse	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Andel patienter som vistas högst 4 timmar på akuten	45 %	≥ 78 %	Uppfylls ej 🔴	≥ 78 %
Andel patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar	90 %	≥ 90 %	Uppfylls 🟢	≥ 73 %
Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar	87 %	≥ 90 %	Uppfylls ej 🔴	≥ 90 %
Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner	6,1 %	≤ 6 %	Uppfylls ej 🔴	≤ 7,9 %
Antal dagar medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhus	3,8	≤ 3	Uppfylls ej 🔴	≤ 3
* Måluppfyllelse mäts i relation till styrelsens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Danderyds Sjukhus AB uppnådde inte målvärdet för väntetid på akutmottagningen. Sedan omstyrningen av ambulanser från Karolinska universitetssjukhuset i Solna inleddes mottar akutmottagningen många fler mycket sjuka patienter som ofta behöver omhändertas av stora arbetslag. För att korta väntetiderna införde sjukhuset under 2019 nya arbetssätt, framför allt vid inläggning av patienter.

Danderyds Sjukhus AB uppnådde målvärdet för väntetid till första besök hos specialistläkare och arbetar aktivt för att förbättra utfallet ytterligare, främst genom produktionsplanering och förändrade arbetssätt.

Danderyds Sjukhus AB hade en god tillgänglighet till behandling men uppnådde inte helt målvärdet för indikatorn. Under 2019 förbättrades samverkan mellan de operativa specialiteterna vilket ökade utnyttjandegraden av sjukhusets operationskapacitet. Åtgärder som vidtogs var att starta operationerna tidigare på morgonen, för att både förbättra tillgängligheten och minska antalet inställda operationer, samt att öka antalet polikliniska operationer.

Antalet vårdrelaterade infektioner ökade jämfört med föregående år. Dock minskade antalet infektioner förvärvade på sjukhuset. Utfallet 6,1 procent översteg bolagets eget målvärde på 6,0 procent men understeg regionfullmäktiges målvärde på 7,9 procent varför indikatorns målvärde inte uppnåddes. Sjukhuset bedriver ett aktivt arbete för att minska antalet vårdrelaterade infektioner, bland annat genom att analysera i vilka patientprocesser som infektioner uppkommer, korrekt hantering vid riskfaktorer och kompetensutveckling,

Danderyds Sjukhus AB överskred målvärdet för antal dagar som medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhuset. Indikatorn var ny 2019 och sjukhuset hann inte implementera den inom samtliga verksamheter. Bolaget bedrev arbetade dock med sjukhusets utskrivningsprocess, genom vårdsamordnare och nätverksträffar med samverkansaktörer. Sjukhuset arbetade för att utveckla mer effektiva arbetssätt kopplade till lagen om samverkan vid utskrivning från slutenvård. Riktade insatser genomfördes med nätverkssjukvården för att patienter ska vårdas på rätt vårdnivå. Regelbundna möten ägde rum med kommuner, avancerad sjukvård i hemmet och geriatrikverksamheten där patientflödena sågs över och förbättringar gjordes utifrån de avvikelser som inkom.

Vårdproduktion

Danderyds Sjukhus AB har löpande arbetat med att hitta sätt att flytta slutenvård till öppenvård, så kallad poliklinisering, där till exempel hjärtkliniken har varit ett föredöme. Arbetet har medfört att sjukhuset har kunnat ta hand om fler patienter utan att öka antalet vårdplatser.

Efter omfattande förberedelser driftsatte sjukhuset den nya byggnaden för akutvård som nu är i full drift och fungerar väl. Produktionen och kvaliteten var under omstyrningen på en hög nivå och måluppfyllelse var god. Akutvårdsbyggnaden är en viktig grundförutsättning för sjukhusets förändrade akutuppdrag med fler svårt sjuka patienter.

Vårdproduktionen var 3,7 procent lägre än periodiserad[38] budget mätt i antal besök, och 2,6 procent lägre mätt i antal vårdtillfällen inom slutenvården. I förhållande till motsvarande period föregående år ökade öppenvårdsbesöken med 2,0 procent och antalet vårdtillfällen med 3,0 procent. Minskningen förklaras främst av färre vårdplatser, en mer komplicerad blandning av patienter, ökad poliklinisering samt flytt av verksamhet till den nya akutvårdsbyggnaden vilket påverkade den planerade (elektiva) vården. Inom öppenvården förklaras minskningen av att de akuta besöken inte ökade i den utsträckning som budgeterats samtidigt som vårdtyngden inom den akuta öppenvården ökat sedan övertagandet av patienter från Karolinska Universitetssjukhuset 2018.

Andra förklaringar till att produktionen inom öppenvården inte nådde budgeterade volymer är utskifte av vård enligt den så kallade LEON-principen, som innebär att patienter ska tas emot på lägsta effektiva vårdnivå, och förändrade registreringsrutiner från enskilda besök till så kallade teambesök. Därtill registreras inte distansbesök via trådlös uppkoppling vid pacemakerkontroller som ett besök.

Medelvårdtiden inom slutenvården var 3,1 dagar vilket var något lägre än föregående år. Vårdproduktion avseende utomläns- och utlandspatienter var inom öppenvården 6,2 procent och inom slutenvården 4,9 procent högre än budget. Antalet förlossningar ökade med 1,1 procent jämfört med föregående år.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Danderyds Sjukhus AB	-352,9	194,5	-158,4	6,5	-164,9	-3,6 %	-84,1

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

Danderyds Sjukhus AB vidtog under året ytterligare åtgärder för att förbättra den ekonomiska situationen, bland annat inom programmet Ett hållbart Danderyds Sjukhus AB. Sjukhusets åtgärdsområden är kompetensförsörjning och kompetensutveckling, nya arbetssätt och

[38] Målvolymerna för 2019 färdigbehandlades i april och det är mot dessa volymer som jämförelser görs.

vårdformer, digitalisering, in- och utflöde till/från akutsjukhuset samt ekonomistyrning med ett utökat åtgärdsprogram. Åtgärderna gav effekt om 85 miljoner kronor under året men trots att åtgärderna i stort var i enlighet med beslutat åtgärdsprogram räckte de inte för att nå en ekonomi i balans.

Sjukhusets resultat var -158 miljoner kronor, exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta, och avviker negativt mot det budgeterade resultatkravet med 165 miljoner kronor eller 3,6 procent av omsättningen. Inklusive jämförelsestörande poster var resultatet -353 miljoner kronor.

Den största budgetavvikelsen var en följd av ökade kostnader för såväl egen som inhyrd personal. Målsättningen att hålla vårdplatser öppna under sommaren påverkade personalkostnaderna både avseende ordinarie personals övertid och behovet av inhyrd personal. Även kostnader kopplade till laboratorietjänster, material, it-tjänster samt lokal och fastighet avvek negativt mot budget. De ökade kostnaderna avseende material och laboratorietjänster var en följd av sjukhusets förändrade patientmix och den ökade vårdtyngden.

Danderyds Sjukhus AB:s arbete med att attrahera, behålla och utveckla sina medarbetare visar positivt utfall. Resultatet från medarbetarundersökningen har fortsatt starka index och personalomsättningen bland tillsvidareanställda medarbetare minskar. Då sjukhuset under året lämnade en negativ prognos och de ekonomiska förutsättningarna, med en avtalsuppräkning på en procent, är mycket begränsade vidtogs dock ytterligare åtgärder som införande av anställningsstopp, samt varsel för att få en ekonomiskt långsiktigt hållbar verksamhet.

Investeringar

Årets investeringsutgifter exklusive strategiska utrustningsinvesteringar uppgick till 96 miljoner och översteg årets budget med 27 miljoner kronor. Upparbetningsgraden var 137 procent. Utgifterna bestod av investering i patientmonitoreringssystemet PAMS samt ersättningsinvesteringar i medicinteknisk utrustning. Avvikelsen beror på att investeringen i PAMS försenades. Årets utgifter inklusive strategiska utrustningsinvesteringar uppgick till 612 miljoner kronor.

Digitalisering

Danderyds Sjukhus AB har skapat ett tvärprofessionellt mötesforum för att förbättra styrningen av digitaliseringsarbetet. Syftet är att fånga upp, diskutera och besluta om de initiativ som verksamheterna föreslår. Sådana initiativ prövas ofta i pilotform varefter nyttorna utvärderas. Vid positiva resultat genomförs de i till exempel den kliniska verksamheten.

Vid sjukhuset pågår två större initiativ kopplade till artificiell intelligens, AI. Det ena är ett system som kan bistå vid bedömning av frakturer och som sedan hösten 2019 är en del av ortopedens kliniska verksamhet. Det andra är en unik studie från hjärtkliniken, Cleos, som undersöker om digital anamnes[39] kan ge säkrare diagnoser och göra vården mer effektiv. Studien innebär att de frågor som ställs till varje patient successivt, genom en avancerad algoritm, anpassas till patientens tidigare svar för att säkerställa att alla relevanta frågor ställs.

Anmodan

Danderyds Sjukhus AB arbetade under 2019 med sex anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen. Regionledningskontorets bedömning är att sjukhuset i allt väsentligt har arbetat med de råd och anvisningar som regionstyrelsen påtalade i samband med delårsredovisningen 2019. Arbetet genomfördes med avvikelse avseende det ekonomiska resultatet.

10.4 Södertälje Sjukhus AB

Södertälje Sjukhus AB är ett av Region Stockholms akutsjukhus med ansvar för specialiserad akut och planerad somatisk specialistvård. Verksamheten romfatta den vård och de tjänster som har avtalats med hälso- och sjukvårdsnämnden, ägaren eller andra uppdragsgivare.

Mål

Södertälje Sjukhus AB uppnådde tre av de fem indikatorer som bolaget styrde mot under det övergripande målet för hälso- och sjukvården. Två av indikatorerna uppnåddes inte.

Södertälje sjukhus AB				
Indikator	Utfall	Målvärde styrelse	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Andel patienter som vistas högst 4 timmar på akuten	67 %	≥ 75 %	Uppfylls ej 🔴	≥ 78 %
Andel patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar	91 %	≥ 90 %	Uppfylls 🟢	≥ 73 %
Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar	95 %	≥ 90 %	Uppfylls 🟢	≥ 90 %
Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner	4,0 %	≤ 7,9 %	Uppfylls 🟢	≤ 7,9 %
Antal dagar medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhus	3,6	≤ 3	Uppfylls ej 🔴	≤ 3
* Måluppfyllelse mäts i relation till styrelsens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Sjukhusets akutmottagning hade ett ökat inflöde vad gällde både besökande och ambulanser. I kombination med att hela sjukhuset hade en hög beläggning påverkades vistelsetiden på akutmottagningen negativt då

[39] Anamnes är en sammanställning av information som är av vikt för diagnostik och vård.

patienterna i allt högre utsträckning vårdades på akutmottagningen. Ett medarbetardrivet projekt riktat till patienter över 80 år genomfördes med goda resultat för de äldres väntetider.

Tillgängligheten till specialistläkare var god. Andelen patienter som fick sitt första besök hos specialistläkare inom 30 dagar uppnådde såväl regionfullmäktiges som bolagets egna och högre målvärde.

Andelen patienter som fick tid för behandling inom 90 dagar var 94,8 procent vilket innebar att indikatorns målvärde uppnåddes. Sommarens vårdplatssituation och höga beläggningsgrad påverkade tillgängligheten negativt.

Förekomsten av vårdrelaterade infektioner var fyra procent och indikatorns målvärde uppnåddes.

Utskrivningsteam och vårdpersonal arbetade i nära samverkan med primärvård och kommuner för att minska antalet dagar som medicinskt färdigbehandlade patienter var kvar på sjukhuset. Indikatorns målvärde uppnåddes dock inte.

Vårdproduktion
Under våren 2019 öppnade nya vårdplatser inom akutsomatik och geriatrik och under hösten flyttade de akutsomatiska vårdavdelningarna in i nya moderna lokaler. Vårdmiljön med enkelrum erbjuder avskildhet och stimulans i tillfrisknandet samtidigt som lokalerna ger en förbättrad arbetsmiljö och möjliggör mer effektiva arbetssätt. Trots det hade sjukhuset en genomsnittlig beläggningsgrad på 100,6 procent av de disponibla vårdplatserna. Antalet sökande till akutmottagningen, inklusive närakuten, har ökat och väntetiderna på akuten har försämrats. Sjukhuset har fortsatt en hög personalomsättning avseende sjuksköterskor inom 24/7-verksamheten.

Vårdproduktionen var 12,7 procent lägre än budget mätt i antal öppenvårdsbesök men 5,9 procent högre än budget mätt i antal slutenvårdstillfällen. Att antalet slutenvårdstillfällen överstiger budget beror till stor del på att andelen patienter som kommer med ambulans och därefter blir inlagda har ökat. I förhållande till föregående år var antalet öppenvårdsbesök 4,0 procent fler och antalet slutenvårdstillfällen 7,4 procent fler. Avvikelsen mot budget inom öppenvården beror dels på lägre volymer än kalkylerat för närakutuppdraget avseende barn, dels på den enligt sjukhusledningen för höga målvolymen i omställningsavtalet.

Vårdproduktion avseende utomläns- och utlandspatienter har ökat inom såväl öppenvården som slutenvården, med 11,0 respektive 9,1 procent.

Antalet förlossningar har minskat 1,5 procent jämfört med föregående år. Medelvårdtiden var 3,16 dagar vilket är något lägre än föregående år.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Södertälje Sjukhus AB	-29,5	52,3	22,8	3,3	19,5	1,3 %	11,0

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

En av Södertälje Sjukhus AB största utmaningar är att rekrytera och behålla medarbetare och då främst sjuksköterskor inom 24/7-verksamheten. För att klara en ekonomi i balans beslutade sjukhusledningen under hösten om anställningsstopp inom samtliga yrkeskategorier och stopp för inhyrning av personal.

Södertälje Sjukhus AB resultat uppgick till -29,5 miljoner kronor. Exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta uppgick resultatet till 22,8 miljoner kronor och avviker positivt mot det budgeterade resultatkravet med 19,5 miljoner kronor. Avvikelsen motsvarar 1,3 procent av omsättningen. Den positiva avvikelsen beror främst på ökade intäkter för patientavgifter, försäljning av övriga tjänster samt lägre personalkostnader.

Södertälje Sjukhus AB arbetar aktivt med att minska beroendet av inhyrd personal och etablering pågår av ett bemanningscentrum i egen regi. I syfte att minska personalomsättningen införs en kompetensstege för sjuksköterskor och kompetenshöjande aktiviteter för undersköterskor. Sjukhuset har tagit fram ett åtgärdsprogram inom respektive verksamhet i syfte att bibehålla en ekonomi i balans även kommande år.

Investeringar

Årets utgifter exklusive strategiska utrustningsinvesteringar uppgick till 28 miljoner kronor och översteg årets budget med 6 miljoner kronor. Utfallet består av ersättningsinvesteringar av röntgenutrustning och medicinteknisk utrustning. Upparbetningsgraden var 127 procent i förhållande till årets budget på 22 miljoner kronor. Avvikelsen beror på att leverans av röntgenutrustning sköts från 2018 till 2019 av byggtekniska skäl. Årets utgifter inklusive strategiska utrustningsinvesteringar uppgick till 70 miljoner kronor.

Digitalisering

En ny lösning för kommunikations-TV möjliggör kommunikation med patienten. En ny betalkortslösning med kontaktlös betalning har införts. En förstudie om distansdiagnostik i hemmet har genomförts och under 2020

planeras ett pilotprojekt av vård i hemmet för patienter med hjärtsvikt. Projektet syftar till att stärka sjukhusets förmåga till insatser i hemmet genom digitalisering och samverkan, och till att skapa gemensamma vårdprocesser mellan specialiserad vård, primärvård och kommunal omsorg.

Anmodan
Södertälje Sjukhus AB arbetade under 2019 med fem anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

10.5 S:t Eriks Ögonsjukhus AB

S:t Eriks Ögonsjukhus AB bedriver specialiserad och högspecialiserad akut och planerad ögonsjukvård. Verksamheten omfattar tjänster som har avtalats med hälso- och sjukvårdsnämnden, ägaren eller andra uppdragsgivare. Sjukhuset har ett universitetssjukvårdsuppdrag med en omfattande forsknings-, utvecklings- och utbildningsverksamhet i samverkan med Karolinska Institutet. Sjukhuset bedriver även rikssjukvård inom ögononkologi, barnkatarakt och barnglaukom.

Mål
S:t Eriks Ögonsjukhus AB uppnådde de fyra indikatorer som bolaget styrde mot under det övergripande målet för hälso- och sjukvården.

S:t Eriks Ögonsjukhus AB				
Indikator	Utfall	Målvärde styrelse	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Andel patienter som vistas högst 4 timmar på akuten	96 %	≥ 78 %	Uppfylls ●	≥ 78 %
Andel patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar	94 %	≥ 73 %	Uppfylls ●	≥ 73 %
Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar	94 %	≥ 90 %	Uppfylls ●	≥ 90 %
Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner	0,0 %	≤ 2,0 %	Uppfylls ●	≤ 7,9 %
* Måluppfyllelse mäts i relation till styrelsens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Tillgängligheten på akuten var mycket god under 2019. I genomsnitt väntade 96,4 procent av patienterna högst fyra timmar och därmed uppnåddes indikatorns målvärde.

Tillgängligheten för nybesök var också god. I genomsnitt fick 93,5 procent av patienterna tid för ett första besök hos specialistläkare inom 30 dagar och därmed uppnåddes indikatorns målvärde.

Tillgängligheten för operation och behandling har förbättrats under hösten. I genomsnitt fick 98,9 procent av patienterna tid för behandling inom 90 dagar och därmed uppnåddes indikatorns målvärde. Väntetiden till

operation och behandling påverkades negativt av svårigheter att rekrytera operationssjuksköterskor.

Inga vårdrelaterade infektioner noterades vid höstens mätning.

Vårdproduktion

Sjukhuset uppfyllde under året vårdgarantin för väntetid till operation och väntetid till nybesök till läkare.

Vården på S:t Eriks Ögonsjukhus AB har utvecklats till att bli allt mer komplex och högspecialiserad. Sjukhuset har strävat efter att patienten omhändertas på rätt vårdnivå och att så mycket som möjligt utförs vid en och samma vårdkontakt så att patienten inte behöver återkomma för ytterligare besök.

Vårdproduktionen var lägre än budget mätt i både antal besök, 3,8 procent, och antal vårdtillfällen, 5,2 procent. Jämfört med föregående år var antalet öppenvårdsbesök 2,4 procent färre och antalet vårdtillfällen 2,5 procent färre. Avvikelsen mot budget och föregående år berodde i huvudsak på fortsatt polikliniserings av slutenvård och på att fler åtgärder gjordes per öppenvårdsbesök. Medelvårdtiden sänktes från 3,31 till 3,16 dygn jämfört med föregående år. Vårdproduktionen avseende utomläns- och utlandspatienter minskade inom öppenvården med 5,0 procent och ökade inom slutenvården med 7,5 procent.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	22,7	33,0	55,7	33,0	22,7	3,4 %	48,4

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

S:t Eriks Ögonsjukhus AB hade en ekonomi i balans under 2019. Resultatet, exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta, var 56 miljoner kronor och avviker positivt mot det budgeterade resultatkravet med 23 miljoner kronor. Avvikelsen motsvarar 3,4 procent av omsättningen. Överskottet berodde på främst högre intäkter avseende utomlänspatienter och lägre kostnader för material och övriga kostnader.

Under året hade sjukhuset en fortsatt positiv utveckling av intäkterna från utomlänsvård som ökade med 4,3 procent. Dessa intäkter motsvarade totalt sett tolv procent av den totala omsättningen. Sjukhuset hade fler helårsarbeten och därmed högre personalkostnader än budgeterat. Avvikelsen beror främst på de förberedelser som görs inför flytten till nya

lokaler under 2020 och på att fler sjuksköterskor har rekryterats för att säkra kompetensförsörjningen av ögon- och operationssjuksköterskor.

Investeringar
Årets investeringsutgifter var till 33 miljoner kronor och upparbetningsgraden var 110 procent i förhållande till årets budget på 30 miljoner kronor. Utgifterna bestod av nyinvesteringar om 20 miljoner kronor till det nya ögonsjukhuset samt ersättningsinvesteringar i medicinteknisk utrustning, it och övriga inventarier om 13 miljoner kronor.

Digitalisering
Gällande lagstiftning har varit en utmaning för sjukhusets arbete med digitalisering. Ett initiativ med stor potential till resurseffektivisering för den ögononkologiska verksamheten har pausats på grund av att nuvarande lagstiftning varit ett hinder när det gäller samarbete med extern leverantör. Det gäller screening för uveala melanom (cancer i ögat) med hjälp av artificiell intelligens. Ett initiativ med ögontrycksmätning i hemmet för patienter med glaukom (grön starr) har också pausats.

Anmodan
S:t Eriks Ögonsjukhus AB arbetade under 2019 med fem anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

10.6 Folktandvården Stockholms län AB
Folktandvården Stockholms län AB bedriver folktandvård inom Region Stockholm enligt regionens ansvar enligt tandvårdslagen. Bolaget utför också uppdrag för hälso- och sjukvårdsnämnden, i huvudsak inom barntandvård.

Vårdproduktion
Åldersgränsen för fri tandvård har höjts från 22 till 23 år och antalet behandlade barn och ungdomar ökade under året med 9,9 procent jämfört med föregående år. Det förklaras i huvudsak av att antalet listade barn och unga har ökat och då främst 23-åringar som samtliga kallas enligt Region Stockholms vårdprogram för barntandvård. Antalet behandlade barn och ungdomar översteg även budget med 2,5 procent.

Folktandvården Stockholms län AB har infört en ny rutin för barn som inte kommer till tandvård. En tydligare kommunikation upprättas med föräldrarna om barnens rätt till tandvård vilket har gett effekt när det gäller barn i de yngre åldrarna. Antalet behandlade vuxna minskade med 3,1 procent jämfört med föregående år och understeg budget med 2,2 procent. Minskningen förklaras dels av det större antalet listade barn och unga med anledning av den tillkommande åldersgruppen, dels av svårigheter att rekrytera tandvårdspersonal. Många nyrekryterade saknar också erfarenhet vilket har påverkat produktionen negativt. Antalet behandlade barn och

vuxna inom specialisttandvården minskade med 3,2 procent jämfört med föregående år och understeg budget med sju procent. Minskningen beror till stor del på att det är mycket svårt att rekrytera specialister inom flera områden.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Folktandvården Stockholms Län AB	52,5	60,0	112,5	112,5	0,0	0,0 %	112,3

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

Folktandvården Stockholms län AB arbetade under året hårt för att uppnå fullmäktiges resultatkrav, genom såväl kostnadsrestriktivitet som ett aktivt arbete för att öka intäkterna. Arbetet försvårades i och med den höjda åldersgränsen för fri tandvård för barn och ungdomar som inneburit att klinikerna har haft mindre tid att behandla vuxna patienter. Vuxentaxan är högre än barntaxan varför bolagets lönsamhet har minskat trots en bibehållen produktionstakt. Därutöver har bemanningsläget med en hög personalomsättning varit mycket ansträngt, dels på grund av att antalet pensionsavgångar varit fler än antalet nyexaminerade, dels på grund av en ökad konkurrens från andra tandvårdsaktörer på marknaden.

Givet det svåra rekryteringsläget och behovet av att behålla befintliga medarbetare deltog samtliga Folktandvårdens medarbetare i en rad olika föreläsningar under Odontologiska Riksstämman, som arrangerades av Svenska Tandläkare-Sällskapet på Stockholmsmässan. Utbildningsinsatsen, till en kostnad på fem miljoner kronor som inryms inom Folktandvårdens kompetensutvecklingsbudget, genomfördes med avsikten att stärka gemenskapen, samt att vara en attraktiv arbetsgivare.

Folktandvården Stockholms län AB resultat uppgick till 52,5 miljoner kronor. Exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta uppgick resultatet till 112,5 miljoner kronor vilket är i enlighet med det budgeterade resultatkravet.

Folktandvården Stockholms län AB arbetar kontinuerligt med effektiviseringar i alla delar av verksamheten vilket har medfört att de under lång tid har arbetat med en något underdimensionerad organisation. Med minskade intäkter kopplade till ett ansträngt personalläge och sänkt ersättning för specialisttandvård för barn, i kombination med effekterna av reformen med höjd ålder för avgiftsfri tandvård ser bolaget stora utmaningar med att nå fullmäktiges resultatkrav framöver. Under 2020 kommer bolaget att fortsätta sitt arbete med digitalisering samt med att

utveckla sin varumärkesplattform och strategi för kompetensförsörjning, inklusive aktivt arbete för en omfattande intern rörlighet av tandvårdspersonal.

Investeringar
Årets utgifter uppgick till 48 miljoner kronor och upparbetningsgraden var 48 procent i förhållande till årets budget på 100 miljoner kronor. Utgifterna bestod av ersättningsinvesteringar och nyinvesteringar samt 3D-skrivare till Folktandvården Stockholms län AB:s protetiklabb, nya betalstationer samt mikroskop till flera kliniker. Avvikelsen för året beror till stor del på att planerade ombyggnationer i externt hyrda lokaler inte behövde genomföras som budgeterat.

Digitalisering
Under 2019 införde Folktandvården Stockholms län AB så kallad intraoral skanning på bred front. Det innebär att munnen scannas istället för att ett avtryck görs med mjuk massa som får stelna i munnen, vilket har ökat komforten för kunderna. Metoden går också snabbare och den 3-dimensionella bild som produceras blir mer exakt. Som ett led i att möta kundernas snabbt ökande önskemål om digital kommunikation sker nu alla kallelser digitalt via SMS.

Måluppfyllelse gällande digitalisering mäts i medarbetarenkäter och kundundersökningar och resultatet för 2019 är mycket positivt.

Anmodan
Folktandvården Stockholms län AB arbetade under 2019 med sex anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

10.7 Ambulanssjukvården i Storstockholm AB
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB, AISAB, utför ambulanssjukvård åt Region Stockholm och kan utföra interhospitala transporter och transport av avlidna för Region Stockholm. Verksamheten omfattar de tjänster som har avtalats med hälso- och sjukvårdsnämnden eller andra uppdragsgivare.

Vårdproduktion
Från och med februari 2019 fick AISAB nya och utökade uppdrag och avtal som medförde en utökning av verksamheten med 15 procent. Utökningen av avtalen skedde i något lägre takt än vad som ursprungligen planerats men kapaciteten ökar succesivt.

Vårdproduktionen var 8,3 procent högre än budget mätt i antalet ambulansuppdrag, och 3,7 procent lägre mätt i antalet transporter av

avlidna. Jämfört med föregående år var antalet ambulansuppdrag 0,6 procent fler medan antalet transporter av avlidna var 2,7 procent färre.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB	21,3	4,9	26,2	12,0	14,2	3,7 %	-8,2

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

Resultatet, exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta, var 26 miljoner kronor och avviker positivt mot det budgeterade resultatkravet med 14 miljoner kronor, vilket motsvarar 3,7 procent av omsättningen.

AISAB:s totala intäkter uppgick till 13 miljoner kronor högre, 3,4 procent, än budget tack vare ökade utbildningsintäkter samt högre rörlig ersättning för ambulansuppdragen. Utfallet för personalkostnader var lägre än budget. Fler medarbetare rekryterades under senare delen av 2019 för start av två dygnsenheter i början av 2020. Bolagets verksamhetskostnader var två miljoner kronor högre, 0,5 procent, än budget vilket bland annat beror på ökade materialkostnader, kostnader i samband med flytt till nya lokaler samt ökad hyreskostnad för de nya lokalerna.

Investeringar

Årets utgifter uppgick till 23 miljoner kronor och upparbetningsgraden var 82 procent i förhållande till årets budget på 28 miljoner kronor. Utgifterna bestod av investeringar i ambulansfordon och investeringar med anledning av flytten till nya lokaler i Rissne. Avvikelsen beror på försenade leveranser av nya ambulansfordon.

Digitalisering

Under 2019 arbetade AISAB med att ta fram och driftsätta en webbplattform och ett nytt system för digitala utbildningsaktiviteter. Syftet är att skapa en digital arbetsplats för förbättrad kommunikation och tydligare information för styrning, ledning och verksamhetsnära drift. Lösningen ska också möjliggöra individnära digital kompetensutveckling, främst för ambulanspersonal.

Anmodan

AISAB arbetade under 2019 med sex anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

10.8 Stockholm Care AB

Stockholm Care AB förmedlar utländska patienter till främst de högspecialiserade vårdverksamheterna inom Region Stockholm som

därigenom kan förbättra sina utvecklingsmöjligheter genom ett vidgat patientunderlag. Bolaget bistår också vårdverksamheterna med stöd och service av administrativ och praktisk karaktär, och förvaltar det svenska registret för blodstamceller, Tobiasregistret.

Vårdproduktion

Utlandsvården påverkas av kapacitetsbristen i hälso- och sjukvården vilket begränsar möjligheten att ta emot internationella patienter för specialiserad och högspecialiserad vård. Tobiasregistret fortsatte dock att utvecklas. Antalet genomförda bekräftande typningar av potentiella givare (confirmatory typing, CT) ökade med 22 procent jämfört med föregående år. Antalet bekräftade typningar är en viktig indikator för framtida försäljning av stamcellsskördar. Tobiasregistret förmedlade 108 stamcellskördar vilket var en ökning med 27 procent jämfört med föregående år.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
Stockholm Care AB	0,3	1,4	1,7	0,7	1,0	1,0 %	0,1

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

Stockholm Care AB:s resultat uppgick till 0,3 miljoner kronor. Exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta var resultatet 1,7 miljoner kronor och avvek positivt med 1 miljon kronor mot det budgeterade resultatkravet. Avvikelsen motsvarar en procent av omsättningen. Såväl intäkterna som kostnaderna var lägre än budgeterat, vilket främst berodde på lägre omsättning inom utlandsverksamheten som en följd av kapacitetsproblem inom Region Stockholms högspecialiserade vård.

Investeringar

Årets utgifter uppgick till tre miljoner kronor jämfört med årets nollbudget.

Digitalisering

Under året togs digitala formulär fram för vårdförfrågan vilket bedöms ha effektiviserat verksamheten genom att okvalificerade och icke-relevanta vårdförfrågningar upplevs ha minskat väsentligt. Möjlighet till e-faktura infördes också.

Anmodan

Stockholm Care AB arbetade under 2019 med tre anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

10.9 MediCarrier AB

MediCarrier AB avropar, lagerhåller, förpackar och distribuerar sjukvårds- och förbrukningsartiklar till verksamheter inom Region Stockholm. Verksamheten bedrivs på affärsmässiga grunder.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
MediCarrier AB	3,6	1,5	5,1	5,0	0,1	0,0 %	4,9

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

Under året levererade MediCarrier AB högre volymer i sjukvårdsflödet till sina befintliga kunder och intäkterna från affärsområdet Sjukvårds- och förbrukningsvaror ökade med tre procent. Resultatet uppgick till 3,6 miljoner kronor. Exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta var resultatet 5,1 miljoner kronor vilket motsvarar fullmäktiges resultatkrav om fem miljoner kronor. För att säkerställa uppfyllelse av resultatkravet genomfördes åtgärder inom pågående utvecklingsprojekt och planerade utvecklingsinsatser pausades eller senarelades.

Investeringar

Årets investeringsutgifter uppgick till tre miljoner kronor vilket innebar en upparbetningsgrad om 60 procent i förhållande till årets budget på fem miljoner kronor. Utgifterna bestod av ersättningsinvesteringar i produktionen som inköp av varuvagnar samt investeringar i en ombyggnation av befintliga lokaler i Spånga för att kunna ta emot verksamhet från lokalen i Västberga. Årets avvikelse beror på att investeringar i ett förstärkt skalskydd endast kunde genomföras i mindre omfattning än budgeterat.

Digitalisering

MediCarrier AB:s arbete med digitalisering syftar i dagsläget till att dels säkerställa stabila och ändamålsenliga it-system, dels effektivisera manuella och administrativa arbetsmoment. Under 2019 införde bolaget en it-baserad förvaltningsmodell och utbildade så kallade superanvändare av modellen. Transportavdelningen digitaliserade vissa arbetsmoment vilket har effektiviserat arbetet och bidragit till pålitligare leveranser och jämnare kvalitet.

Anmodan

MediCarrier AB arbetade med fem anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen under 2019. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

10.10 Locum AB

Locum AB ansvarar för ägarfrågor av fastighetsförvaltande karaktär och ekonomisk administration för hälso- och sjukvårdens fastigheter. Bolaget bistår också fastighets- och servicenämnden i fastighetsstrategiska frågor och har resultatansvar för fastighets- och servicenämndens förvaltning av fastigheter. Från och med mars 2019 ansvarar bolaget för en del strategiska fastighetsfrågor och investeringar som avtalsförvaltningen för Nya Karolinska Solna.

Mål

Locum AB uppnådde målvärdet för indikatorn angående andelen av fastighetsinvesteringar i hälso- och sjukvården som används för konstnärlig gestaltning.

Locum				
Indikator	Utfall	Målvärde nämnd	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Andel av fastighetsinvesteringar i hälso- och sjukvården som används för konstnärlig gestaltning	1,5 %	≥ 1 %	Uppfylls ●	≥ 1 %
* Måluppfyllelse mäts i relation till styrelsens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Andelen av investeringarna i hälso- och sjukvården som användes för konstnärlig gestaltning var 1,5 procent för de investeringar som avslutats under året. Det är en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med föregående års utfall.

Ekonomiskt resultat

Mkr	**Utfall* 2019**	**Justering för ränte-effekt****	**Utfall inkl justering**	**Budget 2019**	**Avvikelse mot budget**	**Avvikelse i procent av omsättning**	**Utfall 2018**
Locum AB	-14,7	28,3	13,6	7,0	6,6	1,7 %	22,4

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

Locum AB:s resultat, exklusive jämförelsestörande poster avseende pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta, uppgick till 14 miljoner kronor, vilket är sju miljoner kronor högre än budgeterat resultat och motsvarar 1,7 procent av omsättningen. Avvikelsen förklaras främst av lägre konsultarvoden och it-relaterade kostnader än budgeterat. Under året arbetade bolaget systematiskt för att förbättra drift och skötsel av fastigheterna med fokus på att stärka relationen till kunderna och öka kundnöjdheten. Under kommande år fortsätter arbetet med att vidareutveckla fastigheterna för ökad driftsäkerhet och säkra samarbete och kommunikation med kunderna för att skapa ändamålsenliga vårdlokaler.

Investeringar
Årets utgifter uppgick till två miljoner kronor och upparbetningsgraden var 40 procent i förhållande till årets budget på fem miljoner kronor. Utgifterna bestod av it-utrustning och kontorsmöbler.

Digitalisering
Digitaliseringen ses som en förutsättning för att lyckas med uppdraget att tillhandahålla sjukvårdsbyggnader. Under 2019 införde bolaget ett nytt dokumenthanteringssystem och utvecklade systemet för fastighetsförvaltning och det så kallade Internet of Things (IoT) för energieffektiv vård och förbättrad luftkvalitet.

Anmodan
Locum AB arbetade under 2019 med fyra anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

10.11 AB Stockholms läns landstings Internfinans
AB Stockholms läns landstings Internfinans är internbank för Region Stockholm, tidigare Stockholms läns landsting. Bolaget bistår Region Stockholm, dess nämnder, bolag och stiftelser med att förvalta en central likviditet, låna upp medel på kapitalmarknaden och bedriva intern utlåning för investeringar. Arbetet bedrivs på affärsmässiga grunder.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
AB SLL Internfinans	3,2	0,4	3,6	3,0	0,6	3,3 %	4,1

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

AB Stockholms läns landstings Internfinans resultat uppgick till fyra miljoner kronor, vilket var tre miljoner kronor högre än det budgeterade resultatet. Avvikelsen motsvarar 3,3 procent. Avvikelsen beror på att kostnaderna för affärssystem och investerarrelationer var lägre än budgeterat.

Digitalisering
Bolaget arbetade under 2019 med att utveckla möjligheterna till distansarbete för att underlätta för medarbetarna och förbättra bolagets digitala arbetssätt.

Anmodan
AB Stockholms läns landstings Internfinans arbetade under 2019 med tre anmodanden som ställts till bolaget av regionstyrelsen under 2019. Arbetet genomfördes utan avvikelse.

10.12 AB Storstockholms Lokaltrafik

AB Storstockholms Lokaltrafik, AB SL, är samlingsnamnet och varumärket för den upphandlade allmänna kollektivtrafiken på land i Stockholms län. Via SL förvaltar Region Stockholm vissa avtal och tillgångar.

Bolaget har tre helägda dotterbolag; AB SL Finans, SL Älvsjö AB samt Waxholms Ångfartygs AB. AB SL Finans tillhandahåller mot ersättning fordon, vagnar, maskiner samt andra inventarier och anläggningar för lokaltrafikutövare. SL Älvsjö AB äger, förvaltar och utvecklar fastigheter och förenlig verksamhet. Waxholms Ångfartygs AB, WÅAB, som ingår i SL-koncernen från och med juli 2019. WÅAB sköter kollektivtrafiken på vatten i Stockholms skärgård och förvaltar vissa avtal och tillgångar åt Region Stockholm. WÅAB ska kontinuerligt genomföra de åtgärder som beslutats av trafiknämnden när det gäller utveckling av passagerar- och godstrafiken i skärgården.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Justering för ränte-effekt**	Utfall inkl justering	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall 2018
AB Storstockholms Lokaltrafik	579,3	41,2	620,3	400,0	220,3	1,0 %	479,0

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

AB Storstockholms Lokaltrafiks resultat, exklusive jämförelsestörande poster avseende ökade pensionskostnader till följd av en förändrad diskonteringsränta, uppgick till 621 miljoner kronor och avvek positivt mot det budgeterade resultatkravet med 221 miljoner kronor. Avvikelsen motsvarar en procent av omsättningen. Den positiva avvikelsen beror främst på ett ökat antal resande och ökade biljettintäkter.

11. Kommunalförbund och stiftelser

11.1 Kommunalförbund

Region Stockholm är medlem i tre kommunalförbund:

- Kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje
- Kommunalförbundet Svenskt Ambulansflyg
- Kommunalförbundet Avancerad Strålbehandling.

Enligt kommunallagen kan kommunalförbund ur de flesta aspekter betraktas som egna kommuner; bland annat gäller som för kommuner regeln att eventuella underskott ska återställas inom tre år.

11.1.1 Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, KSON, har två medlemmar, Region Stockholm och Norrtälje kommun. KSON planerar och beställer hälso- och sjukvård samt omsorg för invånarna i Norrtälje kommun. KSON äger också bolaget TioHundra AB som bland annat bedriver vården vid Norrtälje sjukhus samt ett antal vårdcentraler och omsorgsverksamheter.

Mål

TioHundra AB uppnådde sex av de sju indikatorer som bolaget styrde mot under det övergripande målet för hälso- och sjukvården. En indikator uppnåddes inte.

TioHundra AB				
Indikator	Utfall	Målvärde styrelse	Mål-uppfyllelse*	Målvärde fullmäktige
Andel patienter som vistas högst 4 timmar på akuten	78 %	-	Uppfylls ●	≥ 78 %
Andel patienter som får tid till husläkare inom 3 dagar	72 %	-	Uppfylls ej ●	≥ 90 %
Andel patienter som får tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar	93 %	-	Uppfylls ●	≥ 73 %
Andel patienter som får tid för behandling inom 90 dagar	98 %	-	Uppfylls ●	≥ 90 %
Förekomsten (prevalensen) av vårdrelaterade infektioner	5,6%	≤ 7,7 %	Uppfylls ●	≤ 7,9 %
Antal dagar medicinskt färdigbehandlade patienter är kvar på sjukhus	2,3	-	Uppfylls ●	≤ 3
Andel husläkarmottagningar som bedriver ett aktivt sjukdomsförebyggande arbete	100 %	-	Uppfylls ●	≥ 75 %
* Måluppfyllelse mäts i relation till nämndens målvärde, och om det saknas, till fullmäktiges målvärde				

Norrtälje Sjukhus hade under året många nya medarbetare vilket medförde längre vistelsetider på akutmottagningen. Målvärdet för andelen patienter som vistades högst 4 timmar på akutmottagningen uppnåddes dock. Även vårdavdelningarna hade mycket ny personal vilket bidrog till att det tog längre tid för patienter att tas emot på en avdelning.

Andelen patienter som fick tid till husläkare inom tre dagar var lägre än målvärdet men mätningen avser inte hela året på grund av tekniska problem. Resursbrist försämrade tillgängligheten under sommaren. TioHundra AB arbetar med att utforma och införa nya arbetsprocesser för att kunna hålla vårdgarantin.

Andelen patienter som fick tid för första besök hos specialistläkare inom 30 dagar uppgick till 93 procent och indikatorn uppnådde sitt målvärde.

Andelen patienter som fick tid för behandling inom 90 dagar uppgick till 98 procent vilket innebär att indikatorn uppnådde sitt målvärde.

Andelen patienter som ådrog sig vårdrelaterade infektioner vid Norrtälje sjukhus uppgick till 5,6 procent och indikatorn uppnådde sitt målvärde.

Medicinskt färdigbehandlade patienter var i genomsnitt kvar på sjukhuset i 2,3 dagar under 2019. Det är ett lägre antal dagar jämfört med övriga akutmottagningar i Region Stockholm och innebar att indikatorns målvärde uppnåddes. Resultatet berodde till stor del på ett gott samarbete med KSON:s biståndsavdelning samt mellan sjukhuset och kommunens vård- och omsorgsboenden. Detta bedöms i sin tur vara ett resultat av den så kallade Norrtäljemodellen som KSON baseras på.

TioHundra AB:s samtliga vårdcentraler arbetade hälsofrämjande och indikatorns målvärde uppnåddes. Bland annat erbjöds utbildning för olika diagnoser och alla vårdcentraler erbjöd livsstilssamtal. På vårdcentralernas väntrumsskärmar finns information och hälsotips till invånarna.

Vårdkonsumtion

Vård SLL	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse Budget	Utfall 2018	Förändring %
Vårdtillfällen	9 975	10 180	-2,0 %	10 300	-3,2 %
Läkarbesök	221 534	238 000	-6,9 %	223 550	-0,9 %
Övriga vårdgivarbesök	340 435	375 000	-9,2 %	349 600	-2,6 %

Under 2019 konsumerade invånarna i Norrtälje kommun 3,2 procent färre vårdtillfällen än föregående år. Liksom vid övriga akutsjukhus inom Region Stockholm arbetar sjukhuset med att utveckla verksamheten och nya arbetssätt infördes under året. Av vårdtillfällena utfördes 83 procent inom den somatiska specialistsjukvården, tio procent inom geriatriken och sju procent inom psykiatrin.

Antalet läkarbesök var färre än föregående år liksom besöken hos övriga vårdgivare, som distrikts- och undersköterskor på husläkarmottagningar

samt fysioterapeuter, logopeder, arbetsterapeuter och kiropraktiker. Minskningen i antalet läkarbesök förklaras av nya ersättningsmodeller som stimulerar till färre och i viss mån längre besök, samt av en förskjutning mot besök hos sjuksköterska vid lättare sjukdomstillstånd.

Vårdproduktion vid Norrtälje sjukhus

Vårdproduktionen vid Norrtälje sjukhus var lägre än planerat för både slutenvårdstillfällen och öppenvårdsbesök. Jämfört med motsvarande period föregående år var antalet öppenvårdsbesök 0,6 procent färre och antalet slutenvårdstillfällen 3,5 procent färre. En anledning till att öppenvårdsbesöken minskade var införandet av ett nytt hänvisningsstöd på akutmottagningen under sommaren. Inom primärvården var antalet läkarbesök färre än budgeterat vilket främst berodde på färre läkartimmar än planerat. Medelvårdtiden ökade jämfört med föregående år från 3,28 till 3,44 dygn, motsvarande 2,1 procent.

Ekonomiskt resultat

Mkr	Utfall* 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Avvikelse i procent av omsättning	Utfall* 2018
Kommunalförbundet sjukvård och omsorg	-44,8	0,0	-44,8	-6,4 %	7,2
*varav TioHundra AB**	*-29,5*	*0,0*	*-29,5*	*-3,6 %*	*-3,7*

*Avser Region Stockholms andel av resultatet som är 50 procent.

**Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

KSON:s resultat för året var negativt och uppgick för Region Stockholm till -45 miljoner kronor, vilket motsvarar 6,4 procent av omsättningen. Det negativa resultatet avser både kommunalförbundets verksamhet och verksamheten i TioHundra AB.

KSON har arbetat med ett åtgärdsprogram som gav viss effekt under året och det negativa resultatet motsvarar de åtgärder som inte kunde vidtas. TioHundra AB:s intäkter var lägre än planerat, bland annat på grund av sänkt ersättning för särskilda boenden och en justering av sjukhusets ersättning. Personalkostnaderna var högre än planerat på grund av inhyrd personal, det nya sjuksköterskeavtalet och högre kostnader för övertid. Den sista december 2019 hade bolaget dock inte längre avtal med något bemanningsföretag då flera lyckade rekryteringar av sjuksköterskor genomförts. Bolaget har även genomfört ett åtgärdsprogram som under 2019 uppgick till 16 miljoner kronor.

TioHundra AB:s negativa resultat medförde att det egna kapitalet i mars 2019 sjönk till under hälften av aktiekapitalet. Bolagets styrelse upprättade då en kontrollbalansräkning som fastställdes av en första kontrollbalansstämma den 23 maj 2019 i enlighet med aktiebolagslagen. Lagen kräver att det egna kapitalet återställs till motsvarande hela

aktiekapitalet inom åtta månader. En andra kontrollbalansstämma fastställde den 18 december att aktiekapitalet var återställt till 17,3 miljoner kronor.

I årsbokslutet 2019 har TioHundra AB via kommunalförbundet mottagit ett aktieägartillskott om 48,2 miljoner kronor av medlemmarna, där Region Stockholms andel av tillskottet var 38,6 miljoner kronor.

Anmodan
KSON tilldelades under 2019 fyra anmodanden av regionstyrelsen. Region Stockholm fick varken till delår- eller årsredovisningen 2019 någon återkoppling av hur arbetet fortskrider. Ett fördjupat arbete med Norrtälje kommun kring KSON pågår.

11.1.2 Kommunalförbundet Svenskt Ambulansflyg
Ändamålet med Kommunalförbundet Svenskt Ambulansflyg, KSA, är att investera i ambulansflyg och driva ambulansflygverksamhet i hela Sverige. Samtliga regioner i Sverige är medlemmar i KSA. Under 2019 genomförde KSA en upphandling av sex flygplan som ska levereras under 2021. Därefter inleddes en upphandling av operatör av flygverksamheten men upphandlingen avbröts på grund av oklarheter i utvärderingsmodellen.

Region Stockholm betalade för 2019 ett medlemsbidrag på 1,2 miljoner kronor. Medlemsbidraget kommer att öka när ambulansverksamheten är i drift. KSA:s preliminära resultat för året är en miljon kronor.

11.1.3 Kommunalförbundet Avancerad Strålbehandling
Ändamålet med Kommunalförbundet Avancerad Strålbehandling är att uppföra och driva en nationell anläggning för strålbehandling med protoner, Skandionkliniken, samt att tillvarata möjligheterna till forskning och utveckling av verksamheten.

Kommunalförbundet har problem med ekonomin på grund av att antalet remitterade patienter inte har uppgått till planerad nivå. Regionernas abonnemangsavgift höjdes därför från och med 2019 från 50 till 70 procent av Skandionklinikens kostnader. Det gav kommunalförbundet bättre ekonomiska förutsättningar. Kommunalförbundet redovisade ett preliminärt resultat på -0,9 miljoner kronor 2019. Budgeten för 2020 innebär ett underskott på -0,1 miljoner kronor.

11.2 Stiftelser
En stiftelse är en självägd förmögenhet, utan ägare eller medlemmar, som har avsatts för att varaktigt tillgodose ett bestämt ändamål. Stiftelser inräknas inte i regionkoncernens resultat- och balansräkning för 2019 på annat sätt än att eventuella bidrag som har tilldelats redovisas som en kostnad i resultaträkningen. Nedan presenteras de verksamhetsstiftelser som Region

Stockholm hade uppsiktsansvar över 2019. Inom parantes redovisas den andel styrelsemedlemmar som utsetts av Region Stockholm.

Verksamhetsstiftelser

Stiftelser i vilka Region Stockholm är ensam stiftare	Stiftelser där Region Stockholm är stiftare tillsammans med andra
• Stiftelsen Cancercentrum Karolinska (100 %)	• Stiftelsen Stockholms läns museum (44 %)
• Stiftelsen Centrum för Molekylär Medicin (100 %)	• Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum (50 %)
• Stiftelsen Clara (0 %)[40]	• Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län (53 %)
	• Stiftelsen Flemingsberg Science (25 %)
	Stiftelse där Region Stockholm är huvudfinansiär
	• Stockholms Konserthusstiftelse (67 %)

Stiftelsen *Cancercentrum Karolinska* syftar till att främja experimentell cancerforskning. Stiftelsen arbetar för utvecklingen av individualiserad cancerbehandling, i nära samarbete med Karolinska universitetssjukhuset och Karolinska Institutet.

Stiftelsen *Centrum för Molekylär Medicin* arbetar främst med forskning kring kroniska inflammationssjukdomar. Under året införskaffades ny avancerad molekylärdiagnostik.

Stiftelsen *Stockholms läns Äldrecentrum* är ett tvärvetenskapligt centrum för forskning och utveckling kring äldre personers hälsa, vård och omsorg.

Stiftelsen *Stockholms läns museum* är en så kallad länskulturfunktion med ändamål att bedriva vetenskaplig insamling och dokumentation samt utåtriktad verksamhet inom kulturminnesvården och museiverksamheten i länet. Fullmäktige har ställt sig bakom en permutation, det vill säga en större förändring, av stiftelsen stadgar. Om permutationen godkänns av myndigheten Kammarkollegiet kan verksamheten integreras i kulturnämndens förvaltning.

Skärgårdsstiftelsens förvaltar fastigheter och verkar för att bevara Stockholms skärgård och utvecklingen av friluftslivet i skärgården. Region Stockholm är huvudfinansiär till stiftelsen som ges årligt stöd för verksamhet och fastighetsunderhåll. Region Stockholm och stiftelsen tecknade 2019 ett avtal om drift- och investeringsmedel i form av beviljade bidrag för perioden 2020–2023.

Stiftelsen *Flemingsbergs Science* syftar bland annat till att stärka samverkan mellan aktörerna i Flemingsberg. Under perioden 2019–2022

[40] Regionen utser från och med februari 2018 inga ledamöter eller revisorer i Stiftelsen Clara.

arbetar stiftelsen för fortsatt campusutveckling och ökad samverkan inom områden som åldrande, mångfald och hälsa.

Stockholms Konserthusstiftelse ska driva en aktiv musikverksamhet genom att ge konserter och för detta ändamål upprätthålla och underhålla den Kungliga Filharmoniska Orkestern i Stockholm. Region Stockholm är huvudfinansiär till stiftelsen som ges årligt stöd för verksamhet och fastighetsunderhåll. Region Stockholm och stiftelsen tecknade 2019 ett avtal om drift- och investeringsmedel i form av beviljade bidrag för perioden 2019–2022.

12. Ekonomisk redovisning

12.1 Resultaträkning

Mkr		Regionkoncernen		Regionen	
	Not	**2019**	**2018**	**2019**	**2018**
Verksamhetens intäkter	1	25 036	23 576	13 060	11 876
Verksamhetens kostnader	1	-96 220	-92 450	-89 183	-85 106
Avskrivningar	2	-6 201	-5 742	-2 738	-2 342
Verksamhetens nettokostnader		**-77 385**	**-74 616**	**-78 861**	**-75 572**
Därav jämförelsestörande poster	6	-159	-439	-220	-440
Skatteintäkter	3	76 044	72 871	76 044	72 871
Generella statsbidrag och utjämning	3	5 374	4 876	5 374	4 876
Summa samlade skatteintäkter		**81 418**	**77 747**	**81 418**	**77 747**
Finansiella intäkter	4	68	426	568	624
Finansiella kostnader	5	-2 604	-2 174	-2 106	-2 071
Finansnetto		**-2 536**	**-1 748**	**-1 538**	**-1 447**
Därav jämförelsestörande poster	6	-667	476	-	-
Extraordinära poster		0	0	0	0
Årets resultat		**1 497**	**1 383**	**1 019**	**728**

12.2 Balansräkning

Mkr		Regionkoncernen		Regionen	
	Not	**2019**	**2018**	**2019**	**2018**
Tillgångar					
Anläggningstillgångar					
Immateriella anläggningstillgångar					
Nyttjanderätter och andra immateriella anläggningstillgångar	8	372	347	96	108
Materiella anläggningstillgångar					
Mark, byggnader och tekniska anläggningar	9	68 600	66 348	37 456	35 543
Maskiner och inventarier	10	32 774	26 801	14 662	8 788
Pågående nyanläggningar, förskott avseende materiella anläggningstillgångar	11	20 728	23 193	10 040	14 004
Finansiella anläggningstillgångar					
Finansiella anläggningstillgångar	12	1 147	721	38 520	38 361
Summa anläggningstillgångar		**123 622**	**117 410**	**100 774**	**96 804**
Omsättningstillgångar					
Förråd m.m.		301	583	143	435
Kortfristiga fordringar	13	8 011	7 983	11 830	9 488
Kortfristiga placeringar		0	0	0	0
Kassa och bank		3 385	1 894	0	256
Summa omsättningstillgångar		**11 697**	**10 459**	**11 973**	**10 179**
Summa tillgångar		**135 319**	**127 869**	**112 747**	**106 983**

Mkr		Regionkoncernen		Regionen	
	Not	**2019**	**2018**	**2019**	**2018**
Eget kapital, avsättningar och skulder					
Eget kapital	14				
Ingående eget kapital		11 573	9 477	9 656	8 228
Övrig förändring av eget kapital		-	713	-	700
Årets resultat		1 497	1 383	1 019	728
Summa eget kapital		**13 070**	**11 573**	**10 675**	**9 656**
Avsättningar					
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	15	31 684	28 810	24 207	22 531
Andra avsättningar	16	1 048	1 069	615	622
Summa avsättningar		**32 732**	**29 880**	**24 823**	**23 154**
Skulder					
Långfristiga skulder	17	63 766	64 345	52 641	53 155
Kortfristiga skulder	18	25 751	22 072	24 608	21 019
Summa skulder		**89 517**	**86 417**	**77 249**	**74 174**
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		**135 319**	**127 869**	**112 747**	**106 983**
Panter och därmed jämförliga säkerheter		**inga**	**inga**	**inga**	**inga**
Ansvarsförbindelser	19				
Pensionsförpliktelser som inte har upptagits bland skulderna eller avsättningarna		22 610	22 879	22 610	22 879
Övriga ansvarsförbindelser		1 088	857	16 837	16 256
Summa ansvarsförbindelser		**23 698**	**23 736**	**39 447**	**39 135**

12.3 Kassaflödesanalys

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Den löpande verksamheten				
Årets resultat	1 497	1 383	1 019	728
Justering för ej likviditetspåverkande poster*	9 121	6 796	4 052	2 610
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital	**10 618**	**8 179**	**5 071**	**3 338**
Ökning(-) resp minskning(+) av förråd och varulager	281	-4	293	-21
Ökning(-) resp minskning(+) kortfristiga fordringar	-480	-279	-1 984	-1 162
Ökning (+) resp minskning (-) av kortfristiga skulder				
(exkl leasing- och lånefinansiering)	233	480	840	-132
Kassaflöde från den löpande verksamheten	**10 652**	**8 376**	**4 220**	**2 023**
Investeringsverksamheten				
Investering i immateriella anläggningstillgångar	-157	-143	-14	-45
Investering i materiella anläggningstillgångar	-11 936	-12 068	-6 299	-7 402
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	71	398	16	398
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar	0	337	0	0
Kassaflöde från investeringsverksamheten	**-12 022**	**-11 476**	**-6 297**	**-7 049**
Finansieringsverksamheten				
Nyupptagna lån	8 786	2 951	6 563	4 792
Amortering av långfristiga skulder	-6 219	-1 700	-6 219	-1 700
Förändring långfristiga fordringar	-426	790	-159	820
Förändring av leasingfinansiering	-1 115	-680	0	0
Erhållna bidrag	1 835	1 650	1 636	1 369
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	**2 861**	**3 011**	**1 821**	**5 281**
Årets kassaflöde	**1 491**	**-89**	**-256**	**255**
Likvida medel vid årets början	**1 894**	**1 983**	**256**	**1**
Likvida medel vid årets slut	**3 385**	**1 894**	**0**	**256**
) Specifikation av ej likviditetspåverkande poster				
Avskrivningar	6 201	5 742	2 738	2 342
Förändring av avsättningar	2 153	2 459	969	1 612
Realisationsresultat och utrangeringar	160	-238	30	-332
Övriga poster	607	-1 167	315	-1 012
Justering för ej likviditetspåverkande poster	**9 121**	**6 796**	**4 052**	**2 610**

12.4 Driftsredovisning

Mkr	Intäkter 2019	Kostnader 2019	Resultat* 2019	Justering för ränte-effekt**	Resultat inkl justering	Budget 2019
Hälso- och sjukvård						
Hälso- och sjukvårdsnämnden	66 076,8	-66 019,6	57,2		57,2	0,0
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd	427,5	-384,0	43,5		43,5	0,0
Patientnämnden	32,6	-32,2	0,4		0,4	0,0
Kommunalförbundet sjukvård och omsorg	1 621,8	-1 666,7	-44,8		-44,8	0,0
varav TioHundra AB	*835,9*	*-865,4*	*-29,5*		*-29,5*	*0,0*
Stockholms läns sjukvårdsområde	12 580,0	-12 351,4	228,6		228,6	199,0
Karolinska Universitetssjukhuset	18 914,7	-20 781,4	-1 866,6		-1 866,6	-280,0
Södersjukhuset AB	5 514,9	-5 875,5	-360,6	249,0	-111,6	9,4
Danderyds Sjukhus AB	4 580,7	-4 933,6	-352,9	194,5	-158,4	6,5
Södertälje Sjukhus AB	1 471,9	-1 501,4	-29,5	52,3	22,8	3,3
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	674,6	-652,0	22,7	33,0	55,7	33,0
Folktandvården Stockholms Län AB	1 731,9	-1 679,4	52,5	60,0	112,5	112,5
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB	390,7	-369,4	21,3	4,9	26,2	12,0
Stockholm Care AB	97,2	-96,9	0,3	1,4	1,7	0,7
MediCarrier AB	923,8	-920,2	3,6	1,5	5,1	5,0
Hälso- och sjukvård totalt	**115 039,2**	**-117 263,6**	**-2 224,4**	**596,6**	**-1 627,8**	**101,4**
Kollektivtrafik						
Trafiknämnden	32 181,0	-31 611,5	569,6	42,0	611,6	400,0
varav Trafikförvaltningen	*10 024,8*	*-10 018,5*	*6,3*		*6,3*	*0,0*
varav Förvaltning för utbyggd tunnelbana	*121,8*	*-121,2*	*0,5*		*0,5*	*0,0*
varav AB Storstockholms Lokaltrafik	*21 473,6*	*-20 894,2*	*579,3*	*41,2*	*620,5*	*400,0*
varav Waxholms Ångfartygs AB	*560,9*	*-577,5*	*-16,6*	*0,8*	*-15,8*	*0,0*
Färdtjänstnämnden	1 743,7	-1 636,1	107,7		107,7	0,0
Kollektivtrafik totalt	**33 924,8**	**-33 247,5**	**677,3**	**42,0**	**719,3**	**400,0**
Kulturnämnden	**580,2**	**-578,2**	**2,1**		**2,1**	**0,0**
Tillväxt- och regionplanenämnden	**189,8**	**-188,8**	**1,0**		**1,0**	**0,0**
Regionstyrelsen	**2 928,5**	**-2 641,7**	**286,8**		**286,8**	**0,0**
Fastigheter och service						
Fastighets- och servicenämnden	6 346,1	-5 861,2	485,0		485,0	359,9
varav Serviceförvaltningen	*1 244,1*	*-1 244,3*	*-0,2*		*-0,2*	*0,0*
varav Fastighetsförvaltningen	*5 102,0*	*-4 616,9*	*485,2*		*485,2*	*359,9*
Locum AB	387,8	-402,5	-14,7	28,3	13,6	7,0
Fastigheter och service totalt	**6 734,0**	**-6 263,7**	**470,3**	**28,3**	**498,6**	**366,9**
Övriga						
Revisorskollegiet	37,3	-37,3	0,0		0,0	0,0
Landstingshuset i Stockholm AB	15,3	-32,0	-16,7		-16,7	-31,3
AB SLL Internfinans	17,4	-14,2	3,2	0,4	3,6	3,0
Koncerngemensamma funktioner						
Skadekontot	17,7	-14,2	3,5		3,5	0,0
Koncernfinansiering	92 348,4	-90 684,9	1 663,5		1 663,5	-1 058,4
Koncernjusteringar	-145 310,5	145 940,6	630,1	-667,3	-37,1	0,0
Resultat samtliga resultatenheter	**106 522,2**	**-105 025,6**	**1 496,6**	**0,0**	**1 496,6**	**-218,4**

*Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt.

**Avser justering för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen

12.5 Investeringsredovisning

Mkr	Utfall 2019	Budget 2019	Avvikelse mot budget	Utfall 2018
Hälso- och sjukvård				
Hälso- och sjukvårdsnämnden	10,3	7,0	-3,3	4,4
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd	0,0	0,0	0,0	0,0
Patientnämnden	0,0	0,0	0,0	0,0
Stockholms läns sjukvårdsområde	242,5	238,6	-3,9	108,0
Karolinska Universitetssjukhuset	549,3	351,0	-198,3	346,5
Södersjukhuset AB	413,0	192,3	-220,7	349,4
Danderyds Sjukhus AB	612,2	70,0	-542,2	127,5
Södertälje Sjukhus AB	69,8	22,1	-47,7	66,2
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	33,3	30,0	-3,3	18,8
Folktandvården Stockholms Län AB	47,8	100,0	52,2	56,0
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB	22,9	28,0	5,1	9,0
Stockholm Care AB	3,2	0,0	-3,2	1,7
MediCarrier AB	2,9	5,0	2,1	1,4
Hälso- och sjukvård totalt	**2 007,2**	**1 044,0**	**-963,2**	**1 088,8**
Kollektivtrafik				
Trafiknämnden	6 190,5	8 087,8	1 897,3	5 554,0
varav Trafikförvaltningen	*613,0*	*346,9*	*-266,1*	*284,7*
varav Förvaltning för utbyggd tunnelbana	*1 160,3*	*1 996,5*	*836,2*	*1 137,4*
varav AB Storstockholms Lokaltrafik	*4 338,4*	*5 696,4*	*1 357,9*	*4 078,9*
varav Waxholms Ångfartygs AB	*78,8*	*48,1*	*-30,7*	*53,0*
Färdtjänstnämnden	30,2	58,6	28,4	22,2
Kollektivtrafik totalt	**6 220,8**	**8 146,4**	**1 925,6**	**5 576,2**
Kulturnämnden	**0,8**	**7,9**	**7,1**	**0,6**
Regionstyrelsen	**6,1**	**721,8**	**715,7**	**109,0**
Fastigheter och service				
Fastighets- och servicenämnden	3 685,9	5 800,9	2 115,0	5 434,1
varav Serviceförvaltningen	*227,4*	*379,8*	*152,4*	*144,7*
varav Fastighetsförvaltningen	*3 458,6*	*5 421,1*	*1 962,5*	*5 289,5*
Locum AB	2,1	4,5	2,4	2,1
Fastigheter och service totalt	**3 688,1**	**5 805,4**	**2 117,3**	**5 436,3**
Övriga				
Revisorskollegiet	0,0	0,2	0,2	0,1
AB SLL Internfinans	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga totalt	**0,0**	**0,2**	**0,2**	**0,1**
Investeringar totalt	**11 922,9**	**15 725,7**	**3 802,8**	**12 210,9**

12.6 Redovisningsprinciper

Årsredovisningen har upprättats enligt kommunallagen, lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR) samt rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning (RKR) som gäller den juridiska personen Region Stockholm och den sammanställda redovisningen.

Sammanställd redovisning
Den sammanställda redovisningen har upprättats enligt proportionell konsolideringsmetod (klyvningsmetoden) som innebär att endast den ägda andelen av de kommunala koncernföretagens räkenskapsposter tas med i de sammanställda räkenskaperna. Undantaget är intresseföretaget Barnbördshuset Stockholm AB som konsolideras enligt kapitalandelsmetoden.

Företag och kommunalförbund där Region Stockholm har ett betydande inflytande men som inte ingår i den sammanställda redovisningen eftersom verksamheten är av obetydlig omfattning, är samordningsförbunden, kommunalförbundet Svenskt Ambulansflyg, ALMI Företagspartner i Stockholm Sörmland AB, Mälardalstrafik AB samt verksamhetsstiftelser.

Jämförelsestörande poster
En jämförelsestörande post definieras inom Region Stockholm som en sällan förekommande post som överstiger 100 miljoner kronor. Beloppsgränsen är satt med hänsyn till regionens omsättning och verksamhet. Ett undantag är realisationsvinster från försäljningar av anläggningstillgångar som alltid definieras som jämförelsestörande. De poster som definieras som jämförelsestörande poster 2019 är realisationsvinster, förändrad ränta i pensionsskulden samt omställningskostnader för genomförandet av Framtidsplan för hälso- och sjukvården.

Skatteintäkter
Skatteintäkterna redovisas enligt rekommendation R2 Intäkter från Rådet för kommunal redovisning, RKR. Den prognos av skatteavräkningen som Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, publicerar i december under räkenskapsåret används vid beräkning och periodisering av årets skatteintäkt.

Avskrivningar
Avskrivning av materiella och immateriella anläggningstillgångar för den beräknade nyttjandeperioden görs med en linjär avskrivning som baseras på anskaffningsvärdet exklusive ett eventuellt restvärde. Avskrivningen påbörjas när tillgången är färdig att tas i bruk.

Följande avskrivningsperioder tillämpas generellt:

Immateriella anläggningstillgångar	3–10 år
Maskiner och inventarier	3–10 år
Byggnader	Se komponenter
Byggnadsinventarier	17 år
Spårbundna fordon	10–30 år
Bussar	12 år
Spåranläggningar	Se komponenter
Fartyg	Se komponenter

För tillgångar som mark och konst görs inga avskrivningar.

Komponenter
För tillgångar där betydande komponenter har identifierats och där skillnaden i förbrukningen av dessa förväntas vara väsentlig, tillämpas sedan 2015 komponentavskrivning. Det gäller för nedanstående kategorier av anläggningstillgångar:

Anläggningstillgång	*Avskrivningsintervall för komponenter*
Spåranläggningar	10–50 år (underbyggnad 40–100 år)
Byggnader, kollektivtrafik	17–50 år (grund/stomme 20–50 år)
Fartyg	15–30 år (skrov 30, alternativt 80 år)

Lånekostnader
Region Stockholms huvudregel för redovisning av lånekostnader är att de belastar resultatet för den period som de berör. Fastighets- och servicenämnden gör undantag från huvudregeln och inräknar istället räntekostnader i tillgångens anskaffningsvärde under byggtiden om den direkt kan hänföras till inköp, konstruktion eller produktion av en tillgång. Fastighets- och servicenämnden använder en beräknad fiktiv kreditivränta vilket innebär ett avsteg från verklig ränta på upplåningen. Under 2019 aktiverades räntekostnader för fastighetsinvesteringar motsvarande 128 miljoner kronor.

Bolagsskatt
Företagen inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB samt koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik betalar i nuläget inte inkomstskatt i enlighet med gällande skatteregler, eftersom de skattemässiga underskottsavdragen uppgår till betydande belopp. Skattekostnad uppstår endast om skatteverket upptaxerar det skattemässiga resultatet för tidigare år i något av företagen.

I Region Stockholm redovisas bolagens uppskjutna skatter inom posten obeskattade reserver som eget kapital. Region Stockholms företag har stora skattemässiga underskottsavdrag vilket gör att inga skattekostnader och ingen uppskjuten skatt uppstår.

Pensioner
Enligt den kommunala bokförings- och redovisningslagen redovisas pensioner enligt den kommunala blandmodellen. Det innebär att pensioner som är intjänade före 1998 redovisas under ansvarsförbindelser istället för som en skuld eller avsättning i balansräkningen. Pensioner som är intjänade under året, samt utbetalda pensioner som är intjänade till och med 1998, redovisas över resultaträkningen. Förvaltningarnas pensioner

beräknas enligt RIPS (Riktlinjer för pensionsskuldsberäkning) vilket motsvarar en diskonteringsränta på en procent.

I Region Stockholms bolagskoncern redovisas hela pensionsskulden i balansräkningen utifrån regelverket K3. Vid beräkningen av pensionsskulden i bokslutet 2019 användes Finansinspektionens diskonteringsränta för 2020 på 0,3 procent.

För avtal med samordningsklausul utgår beräkningen från de förhållanden som är kända vid bokslutstillfället. Om inget annat är känt görs beräkningen utifrån att ingen samordning kommer att ske.

Visstidsförordnanden som ger rätt till särskild avtalspension redovisas som avsättning när det är troligt att de kommer att leda till utbetalningar. Avtal som inte lösts ut redovisas som ansvarsförbindelse.

Erhållna offentliga investeringsbidrag
Erhållna investeringsbidrag från stat och kommuner avser utbyggnad av kollektivtrafik. Investeringsbidragen redovisas som intäkt i resultaträkningen, systematisk över tillgångens nyttjandeperiod, samt för stabskostnader under uppförandeperioden av nya tunnelbanan.

Kostnad för räkenskapsrevision
Från och med 2019 lämnas upplysning om årets kostnad för räkenskapsrevision i enlighet med Rådet för kommunal redovisning (RKR) R18. Årets kostnad uppgick till 8,4 miljoner kronor. I kostnaden ingår upphandlade revisionskonsulter för 7,2 miljoner kronor.

Upplysning om särredovisningar
Särredovisningar har upprättats enligt lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. och omfattar Folktandvården Stockholms län AB samt laboratorieverksamheten inom Karolinska Universitetssjukhuset. Särredovisningarna finns tillgängliga hos respektive verksamhet och på Region Stockholm hemsida enligt nedan.

- Folktandvården Stockholm län AB, telefon 08-123 166 00
- Karolinska Universitetssjukhuset, telefon 08-517 700 00
- https://www.sll.se/om-regionstockholm/ekonomi/finansiella-rapporter/

12.7 Derivat och säkringsredovisning

Säkringsredovisning tillämpas för samtliga externa derivatinstrument. En tillämpning sker både i Region Stockholm och i den sammanställda redovisningen. Alla genomförda säkringar styrs av de finansiella styrdokumentens krav på att reducera valuta- och räntekursrisker. De säkringsrelationer som var utestående per den 31 december 2019 var av tre

olika typer: upplåning i svenska kronor, upplåning i utländsk valuta och valutaterminer.

Upplåning i svenska kronor

För dessa säkringsrelationer utgörs den säkrade posten av en upplåning i svenska kronor till rörlig ränta. Säkringsinstrumenten utgörs av ränteswappar där regionen netto erhåller en rörlig ränta och betalar en fast ränta. Region Stockholms syfte med dessa säkringsrelationer är att reducera osäkerheten för den framtida räntekostnaden vid upplåning till rörlig ränta. Osäkerheten är kopplad till förändringar i den rörliga räntan. Den säkrade risken utgörs av variabiliteten i framtida räntebetalningar på grund av förändringar i basräntan STIBOR.

Den 31 december 2019 hade Region Stockholm totalt 115 utestående säkringsinstrument av denna typ, med ett totalt nominellt belopp på 43 683 miljoner kronor. I swapportföljen finns både förlängande och förkortande swappar och nettobeloppet för ränteswapparna var 8 807 miljoner kronor per den 31 december 2019. Marknadsvärdet för samtliga ränteswappar, som utgör säkringsinstrument i säkringsrelationerna, uppgick till -558 miljoner kronor.

Under räkenskapsåret 2019 var räntekostnaderna för säkringsinstrumenten 209 miljoner kronor. Räntekostnaden avser nettot av den betalda, erhållna samt upplupna räntan på samtliga swappar. Orealiserade förändringar av marknadsvärde har i enlighet med RKR R8 inte upptagits i redovisningen.

Säkringsinstrumentens påverkan på den genomsnittliga tiden för räntebindning och kostnaden för upplåning framgår av tabellen nedan.

Upplåning i svenska kronor	Före säkring	Efter säkring
Genomsnittlig räntebindning	3,00 år	5,33 år
Genomsnittlig upplåningskostnad, %	1,08 %	1,65 %
Genomsnittlig upplåningskostnad, MSEK	376 MSEK	574 MSEK

*) Avsikten med ovanstående säkringar är att minska osäkerheten med framtida räntebetalningar och erhålla en stabil räntekostnad som inte förändras över tid.

Upplåning i utländsk valuta

För dessa säkringsrelationer utgörs den säkrade posten av upplåning i utländsk valuta till en fast ränta. Säkringsinstrumenten utgörs av valutaränteswappar, där regionen erhåller en fast ränta i utländsk valuta och betalar en fast eller rörlig ränta i svenska kronor.

Lån i annan valuta tas upp när räntekostnaden inklusive valutasäkringen bedöms vara lägre än om lånet tas upp i svenska kronor. Syftet med denna säkringsstrategi är att reducera den valutakursrisk och ränterisk som är förknippad med upplåning i utländsk valuta. Osäkerheten är kopplad till

valutakursförändringar. Den säkrade risken avser valutarisk, det vill säga framtida förändringar av valutakurser jämfört med säkringstillfället, samt ränterisken i respektive upplåningsvaluta.

Per den 31 december 2019 hade regionen totalt 14 utestående säkringsinstrument av denna typ. Det totala nominella beloppet uppgick till 1 175 miljoner euro respektive 1 100 miljoner norska kronor vilket motsvarade 11 698 miljoner kronor. Marknadsvärdet för samtliga swappar som är säkringsinstrument i dessa säkringsrelationer uppgick till 1 695 miljoner kronor.

Under räkenskapsåret 2019 var räntekostnaderna för säkringsinstrumenten 49 miljoner kronor. Räntekostnaden avser nettot av den betalda, erhållna samt upplupna räntan på samtliga swappar. Räntekostnaden är förknippad med de valutasäkrade lån som upptagits i utländsk valuta. Orealiserade marknadsvärdesförändringar har i enlighet med RKR R8 inte upptagits i redovisningen.

Säkringsinstrumentens påverkan på den genomsnittliga tiden för räntebindning och kostnaden för upplåning framgår av tabellen nedan.

Upplåning i euro	Före säkring	Efter säkring
Genomsnittlig räntebindning	3,87 år (EUR)	2,25 år (SEK)
Genomsnittlig upplåningskostnad, %	1,39 %	2,02 %
Genomsnittlig upplåningskostnad, MEUR/MSEK	16,3 MEUR	216 MSEK

Upplåning i norska kronor	Före säkring	Efter säkring
Genomsnittlig räntebindning	0,13 år (NOK)	0,14 år (SEK)
Genomsnittlig upplåningskostnad, %	2,01 %	0,22 %
Genomsnittlig upplåningskostnad, MNOK/MSEK	22 MNOK	2,6 MSEK

*) Avsikten med ovanstående säkringar är att minska osäkerheten med framtida räntebetalningar och amorteringar i utländsk valuta.

Valutaterminer

För dessa säkringsrelationer utgörs den säkrade posten av kontrakterade, eller mycket sannolika, samt prognosticerade och framtida kassaflöden i utländsk valuta. Säkringsinstrumenten utgörs av valutaterminer där regionen har köpt eller sålt utländsk valuta på termin. Region Stockholms syfte med denna säkringsstrategi är att reducera valutakursrisken som är förknippad med kassaflöden i utländsk valuta. Osäkerheten är kopplad till valutakursförändringar mellan svenska kronor och olika utländska valutor.

Den 31 december 2019 hade regionen totalt åtta utestående säkringsinstrument av denna typ, med ett totalt nominellt belopp som uppgick till 59 miljoner USD vilket motsvarar 485 miljoner kronor.

Marknadsvärdet för samtliga terminskontrakt i dessa säkringsrelationer uppgick till -58 miljoner kronor.

Under räkenskapsåret 2019 var räntekostnaderna för säkringsinstrumenten 12 miljoner kronor. Räntekostnaden avser en periodiserad del av den negativa terminspremien på samtliga terminskontrakt. Den negativa terminspremien beror på att det svenska ränteläget är lägre jämfört med det amerikanska. Orealiserade marknadsvärdesförändringar har i enlighet med RKR R8 inte upptagits i redovisningen.

Övrigt
Bedömningen är att den proprieborgen som regionen har för AB SL Finans leasingavtal utgör ett bindande åtagande för regionen. Därigenom kan leasingen inom AB SL Finans redovisas som en säkrad post i Region Stockholms sammanställda säkringsredovisning.

12.8 Noter

Not 1. Verksamhetens intäkter och kostnader

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Patientavgifter sjukvård	859	823	461	440
Patientavgifter tandvård	527	552	0	0
Resenärsavgifter	8 972	8 470	199	190
Såld hälso- och sjukvård	1 869	1 759	1 513	1 439
Såld tandvård	294	297	0	0
Försäljning av övriga primärtjänster	289	284	78	75
Hyresintäkter, försäljn. övriga tjänster	4 345	4 353	4 377	4 210
Bidrag ifrån staten	5 403	4 358	5 333	4 284
Övriga bidrag	952	1 007	21	120
Övriga intäkter	1 527	1 673	1 078	1 119
varav jämförelsestörande intäkter	*67*	*349*	*6*	*348*
Verksamhetens intäkter	**25 036**	**23 576**	**13 060**	**11 876**
Personalkostnader	33 598	31 850	23 148	22 389
Köpt hälso- och sjukvård	20 624	19 428	30 226	28 438
Köpt tandvård	542	496	1207	1141
Köpt trafik	14 558	13 705	1 243	1 190
Köpta övriga primärtjänster	148	14	162	26
Verksamhetsanknutna tjänster (lab, röntgen)	1319	1580	1279	1555
Läkemedel inom läkemedelsförmånen	5 901	6 038	5 714	5 854
Övriga läkemedel	1 708	1 612	1 356	1 262
Övriga material och varor m.m.	5 962	5 725	2 541	2 531
Lämnade bidrag	1 753	1 727	3 701	3 031
Lämnade bidrag till SL och WÅAB	0	0	9 382	9 045
Lokalkostnader, hyra av utrustning	2 908	3 124	3 184	3 319
Skattekostnad i dotterbolag	1	0		
Övriga kostnader	7 199	7 152	6 040	5 325
varav jämförelsestörande kostnader	*226*	*788*	*226*	*788*
Verksamhetens kostnader	**96 220**	**92 450**	**89 183**	**85 106**

Not 2. Avskrivningar

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Avskrivningar på immateriella anläggningstillgångar	-131	-114	-26	-23
Avskrivningar på byggnader och anläggningar	-2 736	-2 707	-1 081	-1 057
Avskrivningar på maskiner och inventarier	-3 335	-2 801	-1 632	-1 113
Nedskrivningar	-	-120	-	-149
Summa avskrivningar	**-6 201**	**-5 742**	**-2 738**	**-2 342**

Not 3. Skatteintäkter

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Preliminära skatteintäkter	76 469	73 092	76 469	73 092
Prognos för avräkningslikvid 2019 respektive 2018	-505	-54	-505	-54
Justeringspost för skatteintäkter 2018 respektive 2017	80	-167	80	-167
Summa skatteintäkter	**76 044**	**72 871**	**76 044**	**72 871**
Bidrag för läkemedelsförmånen	6 241	5 873	6 241	5 873
Övriga generella bidrag från staten	161	205	161	205
Summa generella statsbidrag	**6 402**	**6 078**	**6 402**	**6 078**
Kostnadsutjämningsbidrag	599	647	599	647
Summa bidrag från utjämningen	**599**	**647**	**599**	**647**
Inkomstutjämningsavgift	-1 174	-1 152	-1 174	-1 152
Regleringsavgift	-452	-698	-452	-698
Summa avgifter till utjämningen	**-1 627**	**-1 849**	**-1 627**	**-1 849**
Summa kostnads- och inkomstutjämning	**-1 028**	**-1 202**	**-1 028**	**-1 202**
Summa skatteintäkter, generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning	**81 418**	**77 747**	**81 418**	**77 747**

Not 4. Finansiella intäkter

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ränteintäkter	3	2	566	606
Vinst vid försäljning av fordringar hos SL-koncernen	-	337		
Övriga finansiella intäkter	65	87	2	18
Summa finansiella intäkter	**68**	**426**	**568**	**624**

Not 5. Finansiella kostnader

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Räntor	-1 317	-1 408	-1 300	-1 436
Ränta på pensionsavsättningar	-611	-600	-798	-619
Övriga finansiella kostnader	-9	-26	-8	-17
Jämförelsestörande finansiell kostnad (not 6)				
Ränteförändring pensionsskuld	-667	-139	-	-
Summa finansiella kostnader	**-2 604**	**-2 174**	**-2 106**	**-2 071**

Not 6. Jämförelsestörande poster

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Under verksamhetens intäkter:				
Realisationsresultat	67	349	6	348
Under verksamhetens kostnader:				
Omställningskostnader	-226	-788	-226	-788
Under finansnetto:				
Reavinst vid försäljning av fordran hos				
AB Storstockholms Lokaltrafik	-	337	-	-
Ränteförändring pensionsskuld	-667	139	-	-
Summa jämförelsestörande poster	**-826**	**37**	**-220**	**-440**

Not 7. Realisationsresultat

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Övriga verksamhetsintäkter				
Realisationsvinst				
Försäljning av materiella anläggningstillgångar				
hos Landstingsfastigheter Stockholm	0	348	0	348
Försäljning av materiella anläggningstillgångar				
hos SL-koncernen	59	1	-	-
Försäljning av materiella anläggningstillgångar				
hos övriga enheter	10	0	6	0
Övriga verksamhetskostnader				
Realisationsförlust				
Försäljning av materiella anläggningstillgångar				
hos SL-koncernen	-2	-7	-	-
Försäljning av materiella anläggningstillgångar				
hos övriga enheter	0	7	-	0
Finansnetto				
Realisationsvinst				
Reavinst vid försäljning av fordran hos				
AB Storstockholms Lokaltrafik	-	337		
Realisationsresultat netto vid försäljning av materiella anläggningstillgångar	**67**	**686**	**6**	**348**

Not 8. Immateriella anläggningstillgångar

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ingående anskaffningsvärde	696	552	164	119
Inköp	15	2	8	-3
Omföring från pågående nyanläggningar	141	141	6	48
Försäljningar och utrangeringar	-28	0	-	-
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**824**	**696**	**177**	**164**
Ingående avskrivningar	-349	-235	-56	-33
Årets avskrivningar	-131	-114	-26	-23
Försäljningar och utrangeringar	28	0	-	-
Utgående ackumulerade avskrivningar	**-452**	**-349**	**-82**	**-56**
Summa utgående värde	**372**	**347**	**96**	**108**
Genomsnittlig nyttjandeperiod (år)	6	6	7	7

Not 9. Mark, byggnader och tekniska anläggningar

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ingående anskaffningsvärde	90 879	85 938	46 064	44 911
Inköp	19	0	-	0
Omföring från pågående nyanläggningar	5 099	5 803	3 017	1 348
Försäljningar och utrangeringar	-357	-778	-12	-114
Omklassificeringar	-15	-84	-12	-82
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**95 625**	**90 879**	**49 057**	**46 064**
Ingående avskrivningar	-24 413	-22 166	-10 403	-9 401
Årets avskrivningar	-2 736	-2 707	-1 081	-1 057
Försäljningar och utrangeringar	242	459	1	55
Omklassificeringar	1	-	-	-
Utgående ackumulerade avskrivningar	**-26 907**	**-24 413**	**-11 483**	**-10 403**
Ingående nedskrivningar	-118	-118	-118	-118
Utgående ackumulerade nedskrivningar	**-118**	**-118**	**-118**	**-118**
Summa utgående värde	**68 600**	**66 348**	**37 456**	**35 543**
Utgående planenligt restvärde uppdelat på anläggningstyp:				
Byggnader	43 223	41 902	32 221	30 573
Mark	2 364	2 342	1 466	1 466
Markanläggningar	23 012	22 104	3 769	3 503
Summa utgående värde	**68 600**	**66 348**	**37 456**	**35 543**
Genomsnittlig nyttjandeperiod (år)	35	34	45	44

Not 10. Maskiner och inventarier

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ingående anskaffningsvärde	51 036	47 521	17 544	14 435
Inköp	1 467	885	751	481
Omföring från pågående nyanläggningar	7 570	3 134	6 459	2 702
Försäljningar och utrangeringar	-1 233	-352	-769	-147
Rättelser	-	-230	-	-
Omklassificeringar	2 911	77	1 067	74
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**61 751**	**51 036**	**25 053**	**17 544**
Ingående avskrivningar	-24 224	-21 762	-8 755	-7 787
Årets avskrivningar	-3 335	-2 801	-1 632	-1 113
Försäljningar och utrangeringar	1 188	333	753	137
Omklassificeringar	-2 596	7	-756	8
Utgående ackumulerade avskrivningar	**-28 966**	**-24 224**	**-10 390**	**-8 755**
Ingående nedskrivningar	-11	-16	-1	-6
Försäljningar och utrangeringar	-	5	-	5
Utgående ackumulerade nedskrivningar	**-11**	**-11**	**-1**	**-1**
Summa utgående värde	**32 774**	**26 801**	**14 662**	**8 788**
Utgående planenligt restvärde uppdelat på anläggningstyp:				
Bilar och andra transportmedel	9 388	9 014	7	2
Medicinteknisk apparatur	3 695	2 720	2 273	1 895
Ombyggnad i förhyrda lokaler	468	259	135	129
Byggnadsinventarier	11 868	6 875	10 567	5 525
Konst och ej avskrivningsbara inventarier	106	100	104	98
Leasingavtal, maskiner och inventarier	4 659	5 737	-	-
IT-utrustning	937	867	625	613
Övriga maskiner och inventarier	1 653	1 230	951	524
Summa utgående värde	**32 774**	**26 801**	**14 662**	**8 788**
Genomsnittlig nyttjandeperiod (år)	19	18	15	16

Not 11. Pågående nyanläggningar

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ingående balans	23 193	21 148	14 004	11 226
Under året nedlagda kostnader byggnader*	9 333	10 240	4 506	5 916
Under året nedlagda kostnader maskiner och inventarier	1 101	1 092	1 034	1 053
Omföring till övriga anläggningstillgångar	-12 810	-9 079	-9 482	-4 097
Omklassificeringar	-1	78		78
Försäljningar och utrangeringar	-88	-286	-22	-171
Summa pågående nyanläggningar och förskott	**20 728**	**23 193**	**10 040**	**14 004**

*I beloppet för 2019 ingår aktiverad ränta med 128 mkr (2018: 179 mkr).

Not 12. Finansiella tillgångar

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Utlämnade lån till koncernföretag	-	-	31 807	31 664
Övriga utlämnade lån	625	27	16	-
Aktier i dotterbolag[1)]	0	0	6 380	6 380
Andelar i intressebolag[2)]	10	11	-	-
Andra aktier och förlagsbevis	509	680	314	314
Bostadsrätter	3	3	3	3
Summa finansiella anläggningstillgångar	**1 147**	**721**	**38 520**	**38 361**

Not 13. Kortfristiga fordringar

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Kundfordringar	1 529	1 823	1 445	1 320
Statsbidragsfordringar	1 503	1 526	1 502	1 526
Skattefordringar	353	289	317	217
Förutbetalda kostnader	1 380	1 250	1 226	1 132
Upplupna intäkter	1 422	1 101	1 286	1 023
Övriga fordringar	1 824	1 994	6 054	4 269
Summa kortfristiga fordringar	**8 011**	**7 983**	**11 830**	**9 488**

Not 14. Eget kapital

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ingående eget kapital	11 573	9 477	9 656	8 228
Rättelse mot eget kapital i Regionen*		700		700
Rättelse mot eget kapital i Wåab**		13		
Årets resultat	1 497	1 383	1 019	728
Utgående eget kapital	**13 070**	**11 573**	**10 675**	**9 656**

*Med anledning av oklara redovisningsmässiga grunder för den extra pensionsrelaterade avsättning som gjordes i regionens årsbokslut 2007 har regionen i årsbokslutet 2019 genomfört en rättning mot eget kapital uppgående till 700 mkr.

**Rättelse av avsättning

Tilläggsupplysning reserverat eget kapital

Mkr	**2019**	**2018**
Omställningskostnader framtidens hälso- och sjukvård		
Reserverat i 2011 års bokslut	1 200	1 200
Reserverat i 2012 års bokslut	2 100	2 100
Reserverat i 2013 års bokslut	2 000	2 000
Ianspråktaget i 2015 års bokslut	-159	-159
Summa omställningskostnader	**5 141**	**5 141**

Under åren 2012–2014 beslutade landstingsfullmäktige att reservera sammanlagt 5 300 miljoner kronor inom det egna kapitalet för att täcka framtida omställningskostnader i samband med genomförandet av framtidens hälso- och sjukvård.

Sedan besluten om reservering inom det egna kapitalet fattades har den totala budgeten för att täcka framtida omställningskostnader i samband med genomförandet av framtidens hälso- och sjukvård fastställts till 3 500 miljoner kronor.

Under perioden 2015–2019 togs sammanlagt 3 159 miljoner kronor i anspråk för omställningskostnaderna, varav 159 miljoner kronor från reserveringen. Resterande 3 000 miljoner kronor finansierades inom resultatet i boksluten 2016–2019.

Not 15. Avsättningar för pensioner

Avsättning för pensioner

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ingående avsättningar till pensioner inkl löneskatt	**28 810**	**27 346**	**22 531**	**21 619**
Nyintjänad pension, varav				
-förmånsbestämd ålderspension	1 889	1 735	1 256	1 140
-pensionsavatalet PA-KFS	2	2	0	0
-särskild avtalspension	-1	-1	-1	-1
-efterlevandepension	3	3	0	0
-övrigt	11	11	19	19
Årets utbetalningar	-520	-465	-412	-372
Ränte- och basbeloppsuppräkning	821	627	594	457
Ändring av försäkringstekniska grunder	535	-112	2	-2
Övrig post	-193	49	-109	56
Förändring av löneskatt	327	315	327	315
Förändring av avsättning från tidigare år	-	-700	-	-700
Summa avsatt till pensioner inkl löneskatt	**31 684**	**28 810**	**24 207**	**22 531**

Ansvarsförbindelse för pensioner

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ingående ansvarsförbindelse till pensioner inkl löneskatt	**22 879**	**23 559**	**22 879**	**23 559**
Ränte- och basbeloppsuppräkning	666	549	666	549
Ändring av försäkringstekniska grunder	0	0	0	0
Årets utbetalningar	-1 029	-984	-1 029	-984
Övrig post	147	-112	147	-112
Förändring av löneskatt	-53	-133	-53	-133
Utgående ansvarsförbindelse till pensioner inkl löneskatt	**22 610**	**22 879**	**22 610**	**22 879**

Övriga upplysningar om pensioner

	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Antal visstidsförordnanden				
Politiker	10	9	10	**9**
Tjänstemän	0	0	0	0
Aktualiseringsgrad	97%	97%	97%	97%

Beräkningsgrund för pensioner framgår av avsnittet Redovisningsprinciper.

Not 16. Andra avsättningar

Sammanställning mkr	2018	Ianspråktag under året	Återföring utnyttjat	Årets avsättning	2019
Koncernen					
Andra avsättningar	1 069	-29	0	8	1048
Regionen					
Andra avsättningar	622	-13	0	6	615

Specifikation över avsättningar

Bolagen mkr	2018	Ianspråktag under året	Återföring utnyttjat	Årets avsättning	2019	Förväntad tidpunkt reglering
AB SL beräknade underhållskostnader	58	0	0	2	60	2024*
AB SL nytt signalsystem	8	-8	0	0	0	-
AB SL miljöriskreserv för markföroreningar	35	0	0	0	35	**
AB SL förlikningskostnad	338	0	0	0	338	2020/21
TioHundra AB, del avseende avsättning för pensioner	8	-8	0	0	0	***
Summa andra avsättningar	**447**	**-16**	**0**	**2**	**433**	

* Tidigast 2024 - en ny bedömning ska göras 2024 när nytt tunnelbaneavtal finns.

** Kan ej anges eftersom tidpunkten för när mark ska börja användas inte är känd.

Regionen mkr	2018	Ianspråktag under året	Återföring utnyttjat	Årets avsättning	2019	Förväntad tidpunkt reglering,
Landstingsfastigheter Stockholm						
Fastigheten Beckomberga,	3	-2	0	0	1	2020
Fastigheten Patienten Karolinska, försäljningsomkostnader	23	0	0	0	23	2021
Fastigheten Patienthotellet Karolinska, försäljningsomkostnader	2	0	0	0	2	2020
Fastigheten Medicinaren 5, exploateringsbidrag infrastruktur	6	-6	0	0	0	-
Fastigheten Medicinaren 5, försäljningsomkostnader	15	0	0	0	15	2020
Tvist Arbetsmiljöverket avseende lokaler i Södersjukhuset	5	0	0	0	5	*
Tvist Arbetsmiljöverket avseende lokaler i Södertälje Sjukhus	1	0	0	5	6	*
Tvist Arbetsmiljöverket Nya Karolinska Solna	2	-2	0	0	0	-
Kulturnämnden						
Ersättning STIM	6	0	0	1	7	2020
Regionstyrelsen						
Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag, tilläggspremie	286	0	0	0	286	2020
Medfinansieringsbidrag till Solna stad avseende Norra Hagastaden	250	0	0	0	250	**
Livsvarigt skadestånd	10	0	0	0	10	2044
Trafiknämnden						
Upphandlingsskadestånd	13	-3	0	0	10	2020
Summa andra avsättningar	**622**	**-13**	**0**	**6**	**615**	

* Tidpunkt och utflöde av resurser är beroende av Arbetsmiljöverkets handläggning av ärenden och kan därför ej uppskattas.

** Tidpunkt och utflöde är beroende av när detaljplan vunnit laga kraft och kan därför ej uppskattas.

*** Under 2019 omförd till not 15 Avsättningar för pensioner.

Not 17. Långfristiga skulder

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Skulder till banker och kreditinstitut	41 636	43 473	41 636	43 473
Långfristig skuld leasing	4 657	5 168	-	-
Investeringsbidrag	11 039	8 890	4 828	3 124
OPS-skuld Nya Karolinska Solna	6 177	6 558	6 177	6 558
Övriga långfristiga skulder	257	256	-	-
Summa långfristiga skulder	**63 766**	**64 345**	**52 641**	**53 155**

Uppgifter om skulder till banker och kreditinstitut

	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Genomsnittlig ränta (%)	1,7	1,7	1,7	1,7
Genomsnittlig räntebindningstid (år)	4,1	3,8	4,1	3,8
Lån som förfaller inom (Mkr)				
1-5 år	11 757	14 211	11 757	14 211
Senare än 5 år	29 879	29 262	29 879	29 262

Not 18. Kortfristiga skulder

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Kortfristiga skulder till banker och kreditinstitut	5 064	1 000	9 006	6 446
Förskott från kunder	1 133	1 101	622	629
Leverantörsskulder	7 076	7 419	6 284	6 525
Skulder till staten	779	684	779	684
Kortfristig skuld leasing	481	1 086	0	0
Semester- och löneskuld	2 046	1 883	1 397	1 264
Upplupna kostnader	4 881	5 043	3 217	3 103
Förutbetalda intäkter	1 120	972	375	301
Övriga skulder	3 171	2 884	2 928	2 068
Summa kortfristiga skulder	**25 751**	**22 072**	**24 608**	**21 019**

Not 19. Ansvarsförbindelser

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Ansvarsförbindelser till förmån för koncernföretag och intresseföretag*				
AB SL, finansiell leasing	-	-	6 747	7 880
Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, kapitaltäckningsgaranti till TioHundra AB**	-	-	39	-
AB Storstockholms Lokaltrafik, pensionsförpliktelser	-	-	709	665
Waxholms Ångfartygs AB, pensionsförpliktelser	-	-	17	16
Locum AB, pensionsförpliktelser	-	-	355	329
Danderyds Sjukhus AB, pensionsförpliktelser	-	-	2 517	2 085
S:t Eriks Ögonsjukhus AB, pensionsförpliktelser	-	-	452	379
Södersjukhuset AB, pensionsförpliktelser	-	-	3 259	2 681
Södertälje Sjukhus AB, pensionsförpliktelser	-	-	671	535
TioHundra AB, pensionsförpliktelser	320	283	320	283
Folktandvården Stockholms län AB, pensionsförpliktelser	-	-	878	750
Övriga bolag, pensionsförpliktelser	-	-	105	79
Summa	**320**	**283**	**16 069**	**15 682**
Ansvarsförbindelser till förmån för koncernexterna parter***				
AB Transitio****	711	510	711	510
Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län, pensionsförpliktelser samt lån	41	47	41	47
Övriga borgensåtaganden, pensionsförpliktelser	16	17	16	17
Summa	**768**	**574**	**768**	**574**
Summa ansvarsförbindelser***	**1 088**	**857**	**16 837**	**16 256**

*Region Stockholm har borgensåtaganden gentemot koncernföretag avseende finansiella leasingkontrakt, främst avseende SL. Dessa borgensåtaganden redovisas inte som ansvarsförbindelser i koncernen eftersom finansiella leasingåtaganden redovisas i koncernens balansräkning.

**Under 2019 har TioHundra AB mottagit aktieägartillskott av KSON som i sin tur mottagit tillkommande bidrag från Region Stockholm om 39 mkr i enlighet med ansvarsförbindelsen, vilket har kostnadsförts under året.

***Regioner ansvarar som delägare i Patientförsäkringen LÖF för bolagets förbindelser till ett belopp motsvarande 10 gånger den premie landstinget har haft att erlägga för vart år som förlust har uppkommit i patientförsäkringen. År 2019 uppgick premien för Region Stockholm till 331,9 mkr.

****Region Stockholm har ingått solidarisk borgen med ett tak på 8 miljarder kronor till förmån för AB Transitio avseende finansiering av spårfordon. Per 2019-12-31 har 6,3 miljarder kronor utnyttjats. Genom avtal med regressrätt begränsas Region Stockholms åtagande till den del som SL finansierat fordon genom AB Transitio. Denna del uppgick per 2019-12-31 till 0,7 miljarder kronor.

*****Ansvarsförbindelserna förväntas inte medföra framtida kostnader för koncernen Region Stockholm.

Not 20. Leasingavgifter

Mkr	Regionkoncernen		Regionen	
	2019	**2018**	**2019**	**2018**
Finansiella leasingavtal överstigande 3 år*				
Totala minimileaseavgifter	5 247	6 431		
Nuvärde minimileaseavgifter	4 887	5 960		
Därav förfall inom 1 år	468	1 058		
Därav förfall inom 2-5 år	3 526	3 400		
Därav förfall senare än 5 år	893	1 502		
Ej uppsägningsbara operationella leasingavtal överstigande 3 år				
Leasingavgifter med förfall inom 1 år	214	381	32	45
Leasingavgifter med förfall inom 2-5 år	817	1 294	396	356
Leasingavgifter med förfall senare än 5 år	842	259	114	134

*Finansiella leasingavtal avser spårfordon och bussar.

Finansiell leasing redovisas i balansräkningen och ingår i posten maskiner och inventarier.

Not 21. Koncerninterna förhållanden

Enhet	**Ägartillskott**		**Koncernbidrag**		**Utdelning**	
Mkr	**Lämnade**	**Mottagna**	**Lämnade**	**Mottagna**	**Lämnad**	**Mottagen**
Region Stockholm	600					
Landstingshuset i Stockholm AB		600	739	97		8
Danderyds Sjukhus AB				344		
Södersjukhuset AB				352		
Södertälje Sjukhus AB				29		
S:t Eriks Ögonsjukhus AB			23			
Ambulansjukvården i Storstockholm AB			21		8	
Stockholm Care AB			0			
Folktandvården Stockholms län AB			45			
Locum AB				14		
AB SLL Internfinans			3			
MediCarrier AB			4			
AB Storstockholms Lokaltrafik				430		
AB SL Finans			430			
SL Infrateknik AB						
SL Älvsjö AB						
Waxholms Ångfartygs AB						

Alla bolag ägs till 100% av Region Stockholm eller respektive moderbolag.

Enhet	Försäljning		Bidrag		Räntor mm	
Mkr	Intäkt	Kostnad	Intäkt	Kostnad	Intäkt	Kostnad
Region Stockholm	3 428	13 053		9 965	576	-12
Landstingshuset i Stockholm AB						
Danderyds Sjukhus AB	4 112	942	174			
Södersjukhuset AB	5 002	1 043	304			
Södertälje Sjukhus AB	1 346	248	34			
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	516	83	52			
Ambulansjukvården i Storstockholm AB	385	16				
Stockholm Care AB	23	59				
Folktandvården Stockholms län AB	720	65	18			
Locum AB	387	7				
AB SLL Internfinans	16	1			0	0
MediCarrier AB	704	13				
AB Storstockholms Lokaltrafik	389	1 263	9 002		-10	555
AB SL Finans		263				12
SL Infrateknik AB						
SL Älvsjö AB	6	0				2
Waxholms Ångfartygs AB	54	31	380		0	2

Alla bolag ägs till 100% av Region Stockholm eller respektive moderbolag.

Enhet	Lån		Borgen	
Mkr	Givare	Mottagare	Givare	Mottagare
Region Stockholm	31 779		15 605	
Landstingshuset i Stockholm AB		524		
Danderyds Sjukhus AB				2 517
Södersjukhuset AB				3 259
Södertälje Sjukhus AB				671
S:t Eriks Ögonsjukhus AB				452
Ambulansjukvården i Storstockholm AB				
Stockholm Care AB				
Folktandvården Stockholms län AB				878
Locum AB				355
AB SLL Internfinans				
MediCarrier AB				
AB Storstockholms Lokaltrafik	71	30 935		7 456
AB SL Finans				
SL Infrateknik AB				
SL Älvsjö AB		71		
Waxholms Ångfartygs AB		320		17

Alla bolag ägs till 100% av Region Stockholm eller respektive moderbolag.

Not 22. Genomsnittligt antal årsarbetare

	Antal helårsarbeten 2019	Antal helårsarbeten 2018
Hälso- och sjukvård inkl.tandvård*	41 256	40 811
Trafik	915	819
Kultur	112	106
Regionplanering	57	44
Övrig verksamhet	1 221	1 179
Totalt	**43 561**	**42 959**

*Inklusive 50 % av anställda inom TioHundra AB.

12.9 Nyckeltal

Nyckeltal	Enhet	2019	2018	2017	2016	2015
Befolkning						
Stockholms län	Antal	2 374 550	2 339 640	2 303 417	2 264 111	2 231 439
- Befolkningsutveckling	%	1,5 %	1,6 %	1,7 %	1,5 %	1,5 %
Sverige	Antal	10 319 473	10 215 309	10 104 036	9 967 637	9 851 017
- Befolkningsutveckling	%	1,0 %	1,1 %	1,4 %	1,2 %	1,1 %
Andel i Stockholms län	%	23,0 %	22,9 %	22,8 %	22,7 %	22,7 %
Skatt						
Skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning	mkr	81 418	77 747	74 949	71 010	67 264
Skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning	kr/inv	34 288	33 230	32 538	31 363	30 144
Skatteintäktsutveckling	%	4,7 %	3,7 %	5,5 %	5,6 %	5,1 %
Skattesats SLL	kr	12,08	12,08	12,08	12,08	12,10
Genomsnitt landstingsskatt i riket	kr	11,49	11,39	11,36	11,35	11,29
Resultaträkning						
Omsättning	mkr	106 454	101 323	97 126	92 112	86 680
Resultat SLL	mkr	1 723	2 171	2 130	1 708	343
Resultatets andel av skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning	%	2,1 %	2,8 %	2,8 %	2,4 %	0,5 %
Verksamhetens intäkter, utveckling*	%	6,2 %	6,3 %	5,1 %	8,7 %	4,9 %
Verksamhetens kostnader, utveckling	%	4,1 %	5,2 %	4,0 %	5,4 %	3,3 %
Avskrivningskostnader, utveckling	%	8,0 %	11,2 %	11,4 %	10,3 %	10,1 %
Nettokostnadsutveckling*	%	3,7 %	5,3 %	4,1 %	4,7 %	3,2 %
Balansräkning						
Balansomslutning	mkr	135 319	127 869	122 366	113 824	105 250
Eget kapital	mkr	13 070	11 573	9 477	8 239	7 451
Soliditet	%	9,7 %	9,1 %	7,7 %	7,2 %	7,1 %
Soliditet inkl ansvarsförbindelse	%	-7,1 %	-8,8 %	-11,5 %	-13,9 %	-16,5 %
Likviditet	mkr	3 385	1 894	1 983	2 878	3 634
Låne- och leasingskuld	mkr	51 838	50 726	45 965	44 597	41 938
Pensionsförpliktelser totalt (inkl löneskatt)	mkr	54 294	51 689	50 905	49 649	49 182
Investeringar						
Investeringar	mkr	11 923	12 211	15 216	15 065	14 285
Självfinansieringsgrad av investeringar	%	89,2 %	68,6 %	64,2 %	52,6 %	36,8 %
Verksamhet						
Besök inom sjukvården	Antal	19 088 883	18 779 618	18 486 187	18 129 427	18 275 571
Vårdtillfällen inom sjukvården	Antal	310 574	309 285	312 647	318 786	325 427
Uthyrningsgrad fastigheter	%	96	90	92	90	90
Påstigande en vanlig vardag (1 000-tal)	Antal	2 851	2 814	2 744	2 716	2 651
Kollektivtrafik, skattefinansieringsgrad*	%	45	45	48	48	49
Kulturkostnad	kr/inv	223	201	227	211	216
**Från och med 2019 ingår Waxholmsbolaget i beräkningen för kollektivtrafik*						
Personal						
Antal helårsarbeten SLL	Antal	43 561	42 951	42 578	42 249	42 165
- varav hälso- och sjukvård	Antal	41 256	40 811	40 468	40 211	40 189
- varav trafik	Antal	915	819	749	695	685
- varav kultur	Antal	112	106	57	52	49
- varav regionplanering	Antal	57	44	42	35	29
- varav övrig personal	Antal	1 221	1 171	1 260	1 256	1 214

12.10 Förkortningar

AISAB	Ambulanssjukvården i Storstockholm AB
Care	Stockholm Care AB
DSAB	Danderyds Sjukhus AB
FSN	Fastighets- och servicenämnden
FTN	Färdtjänstnämnden
FTV	Folktandvården Stockholms län AB
FUT	Förvaltning för utbyggd tunnelbana
HSF	Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
HSN	Hälso- och sjukvårdsnämnden
Internfinans	AB Stockholms Läns Landstings Internfinans
Karolinska	Karolinska Universitetssjukhuset
KcFi	Koncernfinansiering
KuN	Kulturnämnden
KuNF	Kulturförvaltningen
KSON	Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje
LFS	Landstingsfastigheter Stockholm
LISAB	Landstingshuset i Stockholm AB
Locum	Locum AB
Lrev	Landstingsrevisorerna
MediC	MediCarrier AB
NKS	Nya Karolinska Solna
PaN	Patientnämnden
PaNF	Patientnämndens förvaltning
RF	Regionfullmäktige
RK	Revisorskollegiet
RLK	Regionledningskontoret
RS	Regionstyrelsen
SL	AB Storstockholms Lokaltrafik
SLL	Stockholms läns landsting
SLSO	Stockholms läns sjukvårdsområde
S:t Erik	S:t Eriks Ögonsjukhus AB
StSAB	Södertälje Sjukhus AB
SÖS	Södersjukhuset AB
TioHundra	TioHundra AB
TF	Trafikförvaltningen
TN	Trafiknämnden
TRF	Tillväxt- och regionplaneförvaltningen
TRN	Tillväxt- och regionplanenämnden
VKN	Vårdens kunskapsstyrningsnämnd
WÅAB	Waxholms Ångfartygs AB

Miljöredovisning 2019

Redovisning av mål i Region Stockholms miljöprogram 2017–2021

Innehållsförteckning

1. Inledning 3
2. Sammanfattning 4
3. Resultat 7
3.1 Region Stockholms plan för hållbar upphandling 7
3.2 Region Stockholms klimatåtagande 10
Mål 1 10
Mål 2 13
3.3 Miljömål för hälso- och sjukvården 14
Mål 3 14
Mål 4 16
Mål 5 17
3.4 Miljömål för kollektivtrafiken och övriga transporter 24
Kommentarer till resultaten i tabell 8 28
Mål 10 30
Mål 11 31
3.5 Miljömål för fastigheter och anläggningar 33
Mål 12 33
Mål 13 35
Mål 14 37
Mål 15 40
Riktlinjer Miljöprogram 2017- 2021 43

1. Inledning

Region Stockholm, har som främsta uppgift att ansvara för invånarna i regionen får tillgång till en väl fungerande hälso- och sjukvård och kollektivtrafik. Region Stockholm ansvarar också för regionplanering och ska bidra till ett fritt och tillgängligt kulturliv i regionen. Stockholm är en dynamisk region i snabb utveckling. För att kunna erbjuda en högkvalitativ vård och kollektivtrafik som uppfyller invånarnas förväntningar och framtidens behov genomför Region Stockholm den största satsningen någonsin inom hälso- och sjukvården och stora satsningar inom kollektivtrafiken. För att Region Stockholm ska bidra till en hållbar utveckling i regionen och nå lokala, nationella och globala miljömål behöver detta ske med minsta möjliga miljöpåverkan.

Miljöarbetet inom Region Stockholm styrs genom miljöprogram 2017–2021 (LS 2015–0092) och förväntas bidra till att uppnå nationella och internationella mål och stödja en hållbar utveckling. Detta dokument är en sammanställning av resultatet för det miljöarbete som genomförts inom Region Stockholm under 2019.

2. Sammanfattning

Miljöprogram 2017–2021 innehåller 15 miljömål och 24 indikatorer samt en plan för hållbar upphandling. Redovisning av miljöarbetet sker enligt tillämpningsanvisning för uppföljning av Region Stockholms miljöprogram 2017–2021 (LS 2016–1486) som fastställer mätmetoder och tydliggör vilka nämnder och bolag som ska redovisa indikatorerna. 2019 års miljöredovisning innefattar även en uppföljning av Region Stockholms riktlinjer för miljöarbetet, LS 2015–0092, som innehåller styrande principer som sätter basnivån för miljöarbetet inom Region Stockholm. Uppföljning av riktlinjerna för miljöarbetet redovisas sammanfattningsvis och på en övergripande nivå.

De mål i miljöprogrammet som utgör procentuella minskningar har som utgångspunkt 2016 som basår. För Region Stockholms övergripande klimatmål (mål 1) är emellertid basåret 2011, vilket är i enlighet med Region Stockholms föregående miljöprogram, Miljöutmaning 2012-2016 (LS 1010-0851). Detsamma gäller de energi- och klimatmål (mål 4, 9 och 12) som bidrar till uppfyllnad av det övergripande klimatmålet. För indikator 6.5 och 10.1 saknades värde för 2016 och för dessa indikatorer fastställdes basåret under 2017.

Under 2019 har 22 indikatorer bedömts i sin helhet. Indikator 6.4 mäts först 2021 och för delar av indikator sju publiceras resultatet för mätningen 2019 först under våren 2020. Miljöredovisningen för 2019 beskriver årets utfall och till viss del trender, men slutlig analys och måluppfyllnad kommer ske i slutredovisningen av miljöprogrammet 2021.

Region Stockholms nämnder och bolag har beslutat om lokala miljöprogram eller miljömål baserat på ansvaret för att nå målen i miljöprogrammet. Region Stockholms verksamheter är även miljöcertifierade enligt ISO 14 001:2015.

Klimatåtagande
Region Stockholms klimatåtagande innefattar att ytterligare minska klimatpåverkan, men även åtgärder för klimatanpassning. Region Stockholms övergripande klimatpåverkan har minskat med nästan hälften sedan 2011, från 247 000 ton koldioxidekvivalenter 2011 till cirka 129 000 ton koldioxidekvivalenter 2019. I jämförelse med 1990 års klimatutsläpp, är resultatet 67 procent lägre. Totalt har klimatpåverkan minskat med 48 procent sedan 2011 vilket utgör basår för Region Stockholms klimatåtagande. Viktiga orsaker som bidragit till den stora minskningen är övergång till förnyelsebara drivmedel inom kollektivtrafiken och förnybar energi inom regionens fastigheter samt energieffektivisering inom fastigheter och trafik.

För att undvika behov av plötsliga och dyra investeringar i och med ett förändrat klimat, har klimatanpassningskrav inarbetats och integrerats i en

koncernövergripande klimat-, risk- och sårbarhetsanalys som under 2019 beslutats av regionstyrelsen.

Miljömål för hälso- och sjukvården
Inom hälso- och sjukvården genomför Region Stockholm åtgärder som minskar miljöbelastningen från läkemedel, textilier, livsmedel och andra varor i alla led – från produktion till användning och avfall. Åtgärder för en säkrare och mer kostnadseffektiv läkemedelshantering samt en resurseffektiv textilhantering genomförs, liksom ett kontinuerligt arbete för att minska utsläppen av anestesigaser. Region Stockholm fortsätter även sitt arbete mot antibiotikaresistens genom klok förskrivning och krav på begränsad användning inom livsmedelsproduktion.

De flesta vårdverksamheterna inom Region Stockholm har under 2019 arbetat utifrån lokala mål, som omfattar substanser som är relevanta och medicinskt möjliga att minska användningen av. Val av substanser är baserat på förteckningen över miljöbelastande läkemedelssubstanser och många verksamheter kan visa på en kraftigt minskad användning av sina målsatta substanser under året. Verksamheter har infört åtgärder för att minska kassationen av oanvända läkemedel genom bättre behovsanpassning av inköp, lagerhållning och hantering, vilket bidrar till minskade kostnader och miljöpåverkan.

Under 2019 så har den totala klimatpåverkan från utsläpp av anestesigaser minskat med 44 procent i förhållande till basåret, vilket innebär att målet på 40 procent har uppnåtts med marginal för 2019.

När det gäller hållbara patientmåltider är andelen ekologiskt 42 procent och klimatpåverkan från patientmåltider har minskat med 15 procent per portion i relation till basår 2016. Under 2019 var mängden matsvinn 346 ton, vilket är en minskning med 14 procent jämfört med basårsvärdet.

Under 2019 har cirka 1,79 miljoner engångstextilier använts i vårdverksamheterna vilket är cirka 1 procent lägre än 2018. Detta indikerar en viss minskning av miljöpåverkan från textilanvändningen.

Miljömål för kollektivtrafiken och övriga transporter
Region Stockholm genomför åtgärder för att öka kollektivtrafikresandet och för att transporterna ska bli mer energieffektiva och i ökad uträckning ske med förnybara drivmedel.. En attraktiv kollektivtrafik är den enskilda insats som har störst möjlighet att bidra till minskade klimatpåverkande utsläpp i Stockholmsregionen.

I Stockholms län reser varje dag över 850 000 resenärer med allmänna kollektiva transportmedel. Målet i trafikförsörjningsprogrammet för Stockholms län, liksom i miljöprogrammet, är att kollektivtrafikens marknadsandel ska vara 51,5 procent 2020 och 54 procent 2030. Basårsvärdet 2015 är 49 procent. En stor resvaneundersökning

genomfördes av myndigheten Trafikanalys under 2019 och resultat för Stockholmsregionen väntas under 2020. Detta möjliggör en fördjupad uppföljning och analys i miljöredovisning för 2020.

Andelen förnybar energi för Region Stockholms transporter uppgår under 2019 till 89 procent, med mål om 95 procent 2021. Busstrafik och spårbunden kollektivtrafik står tillsammans för 88 procent av den totala energianvändningen för transporter och uppnår 96 respektive 100 procent andel förnybart. Därtill har energianvändningen för kollektivtrafiken minskat med 16 procent sedan 2011 och uppnår därmed målet om 10 procent minskning till 2021 med god marginal.

Klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor med tåg och flyg har minskat med 10 procent jämfört med basår 2016, med mål om 25 procent minskning 2021. Detta är första gången som klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor minskat sedan 2016, vilket kan ses som ett positivt trendbrott. Under året har digitala vårdbesök och arbetsmöten ökat betydligt.

Kollektivtrafiken ska enligt mål 10 minska mängden miljö- och hälsofarliga kemikalier för drift och underhåll med 30 procent, jämfört med basårsvärdet 2017. Under 2018 minskade mängden förbrukade miljö- och hälsofarliga ämnen med 21 procent, men resultatet för 2019 visar på en ökning med 282 procent. Trafikförvaltningen gör bedömningen att en trolig orsak till den stora ökningen är en successivt förbättrad inrapportering av kemikalieförbrukningen. Ökningen och möjlighet att kvalitetssäkra inrapporterade mängder kommer utredas av trafikförvaltningen under 2020.

Miljömål för fastigheter och anläggningar

Region Stockholm är inne i en period med stora investeringar i vårdfastigheter och framförallt i infrastruktur för kollektivtrafik. Inom miljömålsarbetet genomför Region Stockholm åtgärder för att begränsa klimatpåverkan från bygg- och anläggningsprojekt, förebygga avfall och öka materialåtervinningen samt minska förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen i byggnader och anläggningar. Därtill fortsätter arbetet med att effektivisera energianvändningen. Sammantaget bidrar arbetet till ökad klimat- och resurseffektivitet samt till minskade kemiska miljö- och hälsorisker.

Energianvändningen i fastigheter har minskat i förhållande mot föregående år och Region Stockholm uppfyller målet om 10 procent minskning till 2021. Användningen av fastighetsenergi i form av el, värme och kyla i Region Stockholms fastigheter har minskat med 13 procent jämfört med basåret 2011.

Utveckling och implementering av processer och åtgärder för att begränsa klimatpåverkan i Region Stockholms bygg- och anläggningsprojekt pågår.

Till 2019 har optimeringsarbete som genomförts inom ramen för tunnelbaneutbyggnaden lett till reducering av 39 700 ton koldioxidekvivalenter. Detta motsvarar cirka 17 procent av tunnelbaneutbyggnadens beräknade klimatpåverkan.

Region Stockholm arbetar aktivt med att ställa höga krav för att säkerställa att de material och produkter som byggs in i fastigheter och anläggningar har lågt eller inget innehåll av miljö- och hälsofarliga ämnen. Under 2019 har 91 procent av de material och produkter som bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier fått bedömningen accepteras eller rekommenderas. Arbete återstår för att kunna beräkna hur stor andel av den totala mängden material och produkter som använts inom Trafikförvaltningens investeringar.

3. Resultat

Miljöprogram 2017–2021 innefattar 15 miljömål samt ett koncernövergripande mål om hållbar upphandling. Nedan redovisas målen med tillhörande indikatorer.

3.1 Region Stockholms plan för hållbar upphandling

Region Stockholm ska genom upphandling och en resurseffektiv produktanvändning bidra till en hållbar konsumtion och produktion. Ambitionen är att vara drivande i Europa inom hållbar upphandling.

Upphandling är ett mycket viktigt verktyg för att uppnå ett flertal av miljömålen, bland annat miljömål för patientmåltider, förnybara drivmedel samt för fastigheter och anläggningar. Nämnder och bolag omsätter miljömål till krav i upphandlingar där så är relevant. Inom prioriterade riskområden ställs också krav gällande mänskliga rättigheter, arbetsrätt och anti-korruption utifrån Region Stockholms uppförandekod för leverantörer. Huvudsakliga riskområden i lokalt samordnade upphandlingar är läkemedel, IT-produkter, textilier, livsmedel, medicinteknisk och vårdrelaterad utrustning och förbrukningsmaterial, instrument, handskar och operationsartiklar, förbandsartiklar, fordon, kontorsvaror och vissa tjänster såsom facility services/management, vårdbemanning, transporter samt bevakning. Region Stockholms nämnder och bolag konkretiserar kontraktsvillkoren gällande hållbara leveranskedjor i avtal. Under 2019 har särskilt fokus lagts på att identifiera risker kopplat till bygg- och anläggningsmaterial, samt hantera risken för tvångsarbete i handsktillverkning genom skärpta krav i upphandlingen av operationshandskar.

Ett prioriterat område inom miljöprogrammet är att omsätta *Region Stockholms utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier i varor* (LS 2015–1281) i upphandlingskrav för att främja produkter fria från miljö- och hälsofarliga ämnen. Under 2019 upphandlades bland annat sårbehandlingsartiklar samt anestesi- och intensivvårdsartiklar där utfasning av miljö- och hälsofarliga kemikalier varit prioriterat. För

sårbehandlingsartiklar har fokus bland annat varit att produkterna är fria från antimikrobiella ämnen när det inte krävs av medicinska skäl. För anestesi- och intensivvårdsartiklar har fokus varit att produkterna är fria från PVC och ftalater. Ett annat prioriterat område är energi. Krav på energieffektiva produkter har bland annat ställts i upphandling av ljuskällor och IT-produkter.

Region Stockholm arbetar för att bidra till en cirkulär och biobaserad ekonomi, där upphandling av instrument och sjukvårdsartiklar är ett exempel på produktområden där det finns utmaningar att uppnå cirkularitet. Flergångsinstrument har betydligt mycket lägre klimatpåverkan än engångsinstrument, men det finns ett ökat behov i verksamheterna av engångsinstrument för att säkerställa en god patientsäkerhet, speciellt inom vissa verksamheter där tillgången till rengöringsmöjligheter är låg. När det gäller övergång till biobaserade material har Region Stockholm övergått till enbart biobaserade sopsäckar, soppåsar och fryspåsar, vilket minskar klimatpåverkan från dessa produkter med cirka totalt 900 ton koldioxidekvivalenter per år. Under 2019 användes 17 miljoner skyddsförkläden inom Region Stockholm, varav 1,4 miljoner (8 procent) var biobaserade. Det innebär en minskning av klimatpåverkan på 80 ton koldioxidekvivalenter per år. Om samtliga skyddsförkläden var biobaserade beräknas klimatpåverkan kunna minska med 1000 ton koldioxidekvivalenter per år.

Upphandling av IT

Region Stockholm är ansvarig för riskområdet IT inom Sveriges regioners nationella samverkan för hållbar upphandling. Under våren bjöd Region Stockholm in IT-leverantörer till ett rundabordssamtal för att diskutera de nya hållbarhetskraven och tilldelningskriterierna som ställts under Region Stockholms senaste IT-upphandlingar. IT-branschen välkomnade Region Stockholms ansträngningar. Region Stockholm har under 2019 genomfört sex IT-upphandlingar och har fortsatt att stärka hållbarhetskraven ytterligare, till exempel vad gäller anti-korruptionsarbete, arbetares exponering till hälsofarliga kemikalier och rätt till organisering. Region Stockholm är medlemmar i Electronics Watch, ett initiativ som bevakar produktionen och arbetar för att skydda arbetstagarnas rättigheter i leveranskedjor för IT-produkter. Partnerorganisationer till Electronics Watch rapporterar dels om fortsatta missförhållanden i produktionsleden men även att krav från inköpare och upphandlare i Europa har förbättrat villkoren för arbetarna i vissa tillverkningsfabriker.

Uppföljning av lokalt samordnade avtal

Under 2019 har Region Stockholm följt upp leverantörers åtgärdsarbete kopplat till identifierade avvikelser från tidigare års avtalsuppföljningar, genom dokumentgranskning och uppföljningsmöten. Region Stockholm har även genomfört nya avtalsuppföljningar kopplat till uppförandekoden för leverantörer på nio avtal innefattande 17 leverantörer. Uppföljningarna görs antingen genom att begära in och bedöma rapporter från utvalda leverantörer eller genom kontorsrevisioner. Rapporter har begärts in från

leverantörer av ambulansfordon, IT-produkter samt undersökningshandskar. Kontorsrevisioner har genomförts hos två läkemedelsleverantörer, en leverantör av IT-produkter samt två fruktleverantörer. Inom Sveriges regioners nationella samverkan för hållbar upphandling genomfördes revisioner i tre fabriker som tillverkar undersökningshandskar i Malaysia i juni 2019. Revisionerna visade på allvarliga avvikelser mot regionernas uppförandekod för leverantörer och mot Region Stockholms kontraktsvillkor. Revisionen ledde till en mängd uppföljningsåtgärder och avvikelsehanteringen fortgår. Resultatet av leverantörernas åtgärdsarbete blir dels förbättrade rutiner och processer för att upptäcka risker och missförhållanden i leveranskedjan, samt faktiska förbättringar för arbetarna.

Under året har 14 avtal innefattande 36 leverantörer följts upp med avseende på ställda miljökrav. Bland avtalen återfinns förbrukningsmaterial, medicinteknisk utrustning och tjänster. Totalt identifierades 18 avvikelser mot ställda krav. Efter vidtagna rättelser, sanktioner och åtgärder från leverantörerna återstod sju avvikelser vid årsskiftet. Dessa bedöms vara åtgärdade i början av 2020.

Plan för hållbar upphandling

Arbete med framtagande av en plan för hållbar upphandling i enlighet med miljöprogrammet har initierats, men behöver anpassas till, och integreras i det stora förändringsarbete av Region Stockholms inköpsprocess som nu pågår med anledning av ny inköpspolicy och utveckling av kategoristyrt inköp.

Region Stockholms arbete med hållbar upphandling väcker stort intresse utanför organisationen. Under 2019 har cirka 20 externa föreläsningar hållits om utveckling av hållbarhetskrav inom olika produktkategorier samt effekt och resultat av uppföljning av kraven.

3.2 Region Stockholms klimatåtagande

Mål 1
År 2021 har Region Stockholms utsläpp av växthusgaser minskat med minst 50 procent i jämförelse med år 2011 och med minst 75 procent jämfört med 1990.

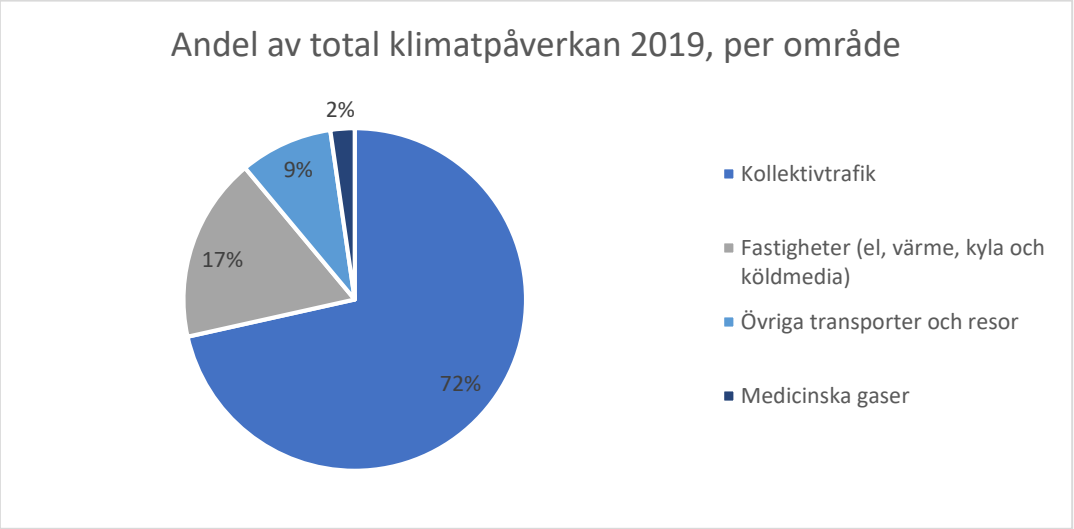
Indikator 1.1 Klimatpåverkan från utsläpp av växthusgaser, ton koldioxidekvivalenter

Region Stockholms övergripande klimatpåverkan har minskat med nästan hälften sedan 2011, från 247 000 ton koldioxidekvivalenter 2011 till cirka 129 000 ton koldioxidekvivalenter2019. I jämförelse med 1990 års klimatutsläpp[1], så är resultatet 67 procent lägre. Totalt har klimatpåverkan minskat med 48 procent sedan 2011 vilket utgör basår för Region Stockholms klimatåtagande. Beräkningar sker utifrån ett livscykelperspektiv för olika bränslen, där även produktion och distribution av bränslen ingår. Resultatet har framförallt uppnåtts genom energieffektivisering av transporter och fastigheter, förnybara drivmedel i kollektivtrafiken samt minskade utsläpp av lustgas och anestesigaser inom hälso- och sjukvård. Resultatet för Region Stockholms klimatpåverkan börjar närma sig målnivån 50 procents minskning mellan år 2021 och basåret 2011.

Viktiga orsaker som bidragit till den stora minskningen är övergång till förnyelsebara drivmedel inom kollektivtrafiken och förnybar energi inom regionens fastigheter samt energieffektivisering inom fastigheter och trafik. Enbart övergången till förnyelsebara drivmedel inom kollektrafiken har minskat utsläppen med drygt 76 000 ton koldioxidekvivalenter sedan 2011. Det största utsläppsområdet för Region Stockholms 2019 är kollektivtrafiken, som med sina 850 000 passagerare per dag står för runt 72 procent av utsläppen, följt av fastigheter med 17 procent och därefter övriga transporter och resor, se figur 1 nedan.

[1] Region Stockholms klimatpåverkan år 1990 uppskattas i en utredning under föregående miljöprogram till 388 065 ton. Basårsvärdet år 1990 har inte uppdaterats enligt den nya klimatberäkningsmodellen i Miljöprogram 2017-2021.

Figur 1: Klimatpåverkan från Region Stockholm 2019.

Tabell 1: Klimatpåverkan från Region Stockholm. Redovisas i ton koldioxidekvivalenter[2]

Källa till utsläpp	**Utsläpp 2019**	**Utsläpp 2018**	**Utsläpp 2017**	**Utsläpp 2011**	**Förändring 2019 mot 2011**
Fastigheter (indikator 12.1)*	22 848	25 964	30 663**	34 635	-34%
Kollektivtrafik (indikator 8.1)	91 634	94 390	76 077	193 178	-47%
Övriga transporter (del av indikator 8.1)	6 695***	7 020	5 197****	9 423	-29%
Medicinska gaser (lustgas samt anestesigaser, indikator 4.1)	2 931	4 254	4 236	5 634	-48%
Tjänsteresor (indikator 11.1, dock är minskningen 10 % mot basåret för 11.1 som är 2016)	4580	5 141	5 163	4742*****	-3%
Summering	**128 688**	**136 791**	**122 336**	**247 612**	**-48%**

* Data från utsläpp från köldmedia är inkluderad och baserad på värden från 2018 (Locum AB) och 2019 (Trafiknämnden)

** Utsläppssiffran för 2017 är ej justerad utifrån korrigeringar i uppmätt energianvändning, minskningen är sannolikt en överskattning.

*** För vårdrelaterade transporter har data från 2018 används.

**** Siffran 2017 sakande data från ambulanser, ökningen är därmed sannolikt en överskattning. Data från både 2017 och 2018 saknar uppgifter från hjälpmedelscentraler

***** Data från 2011 saknas, siffran är därför beräknad på antal kilometer tjänsteresor från 2012 multiplicerat med en utsläppsfaktor baserad på genomsnittligt värde för koldioxidekvivalenter utsläpp/kilometer för perioden 2014-2017.

2 Inför 2019 års redovisning har en översyn av referenser för och revidering av emissionsfaktorer för olika drivmedel och energislag som används i Region Stockholms klimatberäkningsmodell genomförts. Äldre referenser och dess emissionsfaktorer har uppdaterats utifrån att det, finns uppdaterad och mer tillförlitliga data publicerad. Även basårsvärde har reviderats för att möjliggöra jämförelse. Revideringen innebär att Region Stockholms totala klimatpåverkan är något högre än tidigare års redovisning, framförallt på grund av att det förnybara drivmedlet rapsmetylester (RME) i uppdaterade emissionsfaktorer har betydligt högre klimatpåverkan vid produktion. Motsvarande revidering har även gjorts för tidigare redovisade värden för verksamhetsår 2018.

Mål 2
År 2021 arbetar Region Stockholm systematiskt och effektivt med klimatanpassning.

Indikator 2.1 Region Stockholm har en organisation för klimatanpassning och arbetar enligt en beslutad klimatanpassningsplan.
Region Stockholm bedriver ett systematiskt klimatanpassningsarbete och har under 2019 fortsatt arbetet med implementering av klimatanpassningsplaner i regionens verksamheter.

För att undvika behov av plötsliga och dyra investeringar i och med ett förändrat klimat, har klimatanpassningskrav inarbetats och integrerats i en koncernövergripande risk- och sårbarhetsanalys. En övergripande klimat-, risk-, och sårbarhetsanalys, innehållande åtgärdsplan har utarbetats under 2019. Den övergripande klimat-, risk-, och sårbarhetsanalysen har under december 2019 fastställts av krisledningsnämnden, och beslutats av regionstyrelsen. Analysen kommer vidare att utgöra underlag inför pågående revidering av regionens krisberedskapsplan, vilken planeras att fastställas i samband med budget 2021.

3.3 Miljömål för hälso- och sjukvården

Mål 3
Under programperioden arbetar Region Stockholm för en hållbar läkemedelskedja som med bibehållen patientnytta bidrar till att minska miljöpåverkan från läkemedel vid tillverkning, användning och kassation.

Vårdverksamheter i Region Stockholm arbetar enligt Plan för läkemedel och miljö (LS 2017-0129), som konkretiserar arbetet med att nå läkemedelsmålet, mål 3. Vårdverksamheterna arbetar även med att utbilda sin personal om läkemedels miljöpåverkan, främst genom Region Stockholms webbutbildning om läkemedel och miljö.

Indikator 3.1 Region Stockholms uppföljning visar på minskade utsläpp av miljöbelastande läkemedelssubstanser.

I Region Stockholms förteckning över miljöbelastande läkemedelssubstanser (LS 2016–0634) definieras vilka läkemedelssubstanser som är miljöbelastande och som därmed omfattas av målet och indikatorn. Det är utsläppen från användningen i regionen som avses, det vill säga de läkemedelsrester som utsöndras med urin och fekalier när vi äter läkemedel. På Region Stockholms webbplats Janusinfo[3] återfinns även åtgärdsförslag för hur vårdgivare kan arbeta för att minska användningen av respektive substans, där så är medicinskt möjligt.

De flesta vårdverksamheterna inom Region Stockholm har under 2019 arbetat utifrån sina lokala mål, baserade på förteckningen över miljöbelastande läkemedelssubstanser. De lokala målen omfattar substanser som är relevanta och medicinskt möjliga att minska användningen av. Diklofenak, felodipin och olika antibiotika är de vanligaste substanserna som sjukhusen arbetar för att minska användningen av. Stockholms läns landstings sjukvårdsområde (SLSO) och Tiohundra AB arbetar även för att minska användningen av antidepressiva medel hos multisjuka, respektive äldre över 75 år. Folktandvården arbetar med att minska förskrivningen av diklofenak och två sorters antibiotika. S:t Eriks Ögonsjukhus tog under året fram vilka substanser de kommer att följa och arbeta med under 2020. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen har ställt krav i avtalet för Capio S:t Görans sjukhus om att arbeta med substanser på förteckningen. Övriga relevanta privata vårdgivare har ännu inte motsvarande krav i sina avtal. Målet kan därför anses vara delvis uppfyllt för 2019, med en god prognos för måluppfyllelse under 2021.

Många verksamheter kan visa på en kraftigt minskad användning av sina målsatta substanser under året. Andra nådde en medicinskt lämplig lägstanivå för användningen av för dem relevanta substanser redan under den förra miljöprogramsperioden, och dessa verksamheter har arbetat för att följa och bibehålla den uppnådda låga användningen. Karolinska

[3] https://janusinfo.se

Universitetssjukhuset har inte kunnat redovisa kvantitativa resultat av arbetet för året då erforderlig statistik inte har kunnat tas fram på grund av resursbrist. Rapportering förväntas kunna genomföras i kommande miljöredovisning, och då även retroaktivt. Utöver arbetet med att minska specifika substanser på förteckningen arbetar många verksamheter även bredare för en korrekt och rationell användning av antibiotika, vilket är positivt ur såväl miljö- som antibiotikaresistenssynpunkt.

Region Stockholm har sedan 2005 undersökt halterna av läkemedelsrester i vatten. Under 2019 har vattenprover tagits i avloppsreningsverk, vattenverk och i recipienten från Saltsjön och utåt i skärgården. Ett femtiotal läkemedel detekterades i såväl inkommande, som renat, vatten från avloppsreningsverken. Ungefär hälften så många substanser återfanns även i recipienten.

Indikator 3.2 Kassation av läkemedel minskar genom säkrare och effektivare läkemedelshantering.
Region Stockholm arbetar både för att minska onödig kassation av läkemedel och med att säkerställa att läkemedel som behöver kasseras sorteras och omhändertas på rätt sätt. Målet för indikator 3.2 har uppnåtts för 2019 då alla berörda verksamheter har infört åtgärder för en säkrare och mer kostnadseffektiv läkemedelshantering, anpassat utifrån deras egna förutsättningar. En viktig del i detta är att på olika sätt tillse att inköpta läkemedel inte passerar utgångsdatum och på så sätt undvika onödig kassation av läkemedel. Detta kan göras på många sätt, exempelvis genom förbättrad datumkontroll i läkemedelsförråd, tydliggjord datummärkning och genom att aktivt dela med sig av läkemedel som närmar sig utgångsdatum till andra avdelningar där användningen är större. För att undvika överbeställningar och skapa bättre överblick i läkemedelsförråden arbetar många dessutom med att införa ett bestämt bassortiment och med att sortera läkemedlen i ATC-kodsordning.

För att beställningen av läkemedel ska bli säkrare och mer effektiv har läkemedelsenheten på Danderyds sjukhus utvecklat ett scanningssystem för läkemedel som ingår i basförrådet. Hyllkantsetiketter för läkemedel som ingår i bassortimentet läses in via en handdator och informationen skickas sedan vidare till beställningssystemet.

Att ha anställda farmaceuter som arbetar med att optimera läkemedelssortimentet och förbättra lagerhållningen bidrar också till bättre kontroll. Läkemedel som inte används ofta kan delas mellan flera avdelningar, exempelvis i läkemedelsautomater eller sällanläkemedelsförråd. Vissa läkemedel har kort hållbarhet efter beredning, och vid exempelvis barnsjukvård används inte alltid hela mängden. Genom att samordna användning och hantering av sådana läkemedel mellan avdelningar kan mängden överblivet läkemedel som behöver kasseras minskas.

Att minska kassationen av oanvända läkemedel genom att bättre behovsanpassa inköp, lagerhållning och hantering bidrar, förutom ett minskat behov av själva kassationssteget, även till positiva miljöeffekter i flera led i form av ett på sikt minskat behov av produktion och där till hörande transporter. Det är även positivt ur ekonomisk synvinkel.

Mål 4
År 2021 Region Stockholms klimatpåverkan från utsläpp av anestesigaser minskat med 40 procent i jämförelse med år 2011.

Indikator 4.1 Klimatpåverkan från utsläpp av anestesigaser, ton koldioxidekvivalenter.
Anestesigaser är inhalationsläkemedel för sövning av patienter. Inom Region Stockholm används sevofluran och desfluran[4]. Jämfört med koldioxid har anestesigaser en mycket större påverkan på klimatet och användningen bidrar till Region Stockholms klimatpåverkan.

Under 2019 har den totala klimatpåverkan från utsläpp av anestesigaser minskat med 44 procent i förhållande till basåret 2011, vilket innebär att målet på 40 procent har uppnåtts med marginal för 2019. En starkt bidragande faktor är den minskade användningen av desfluran, vilken har en betydligt större klimatpåverkan än sevofluran. I förhållande till 2018 har utsläppen av desfluran minskat med 30 procent och i jämförelse mot 2011 med 64 procent. Under hösten 2019 tog Karolinska Universitetssjukhuset, som var det sista sjukhuset att använda desfluran, beslut om att upphöra helt med användandet. Därmed innebär det att desfluran efter 2019 inte längre används inom Region Stockholm.

Även användandet av sevofluran har minskat. Nedgången var sex procent jämfört med 2018 och 36 procent jämfört med 2011. Det är sannolikt till stor del ett resultat av sjukhusens[5] arbete med fortsatt optimering av arbetsmetoder och utrustning. Genom att bland annat bättre anpassa färskgasflödet efter patientens behov kan den använda mängden anestesimedel minska, vilket även är positivt ur kostnadssynpunkt.

[4] Tidigare har även isofluran använts inom Region Stockholm, men nu används den bara inom forskning och undantas därför från målet.

[5] S:t Eriks Ögonsjukhus har under 2019 köpt anestesitjänster från Södersjukhuset, men kommer under 2020 att starta upp anestesiverksamhet i egen regi.

Tabell 2: Klimatpåverkan från anestesigaser

Klimatpåverkan/typ	**2019**	**2018**	**2011**	Förändring jmf 2018	**Förändring jmf 2011**
Desfluran Använd mängd (liter)	*32*	*45*	*87*		
Klimatpåverkan (ton koldioxidekvivalenter)	248	353	687	-30%	**-64%**
Sevofluran Använd mängd (liter)	1113	1181	*1742*		
Klimatpåverkan (ton koldioxidekvivalenter)	1332	1412	2084	-6%	**-36%**
Klimatpåverkan totalt (ton koldioxidekvivalenter)	**1580**	**1765**	**2827***		**-44%**
Klimatpåverkan beräknad enligt GWP20. *Klimatpåverkan från 21 liter isofluran ingår i totalen för 2011					

Mål 5
År 2021 har Region Stockholm effektiviserat textilhanteringen samt minskat miljöpåverkan från användning av engångs- och flergångstextiler.

Indikator 5.1 Miljöhänsyn inkluderas i Regions Stockholms klädregler.
Arbetet med att effektivisera och minska miljöpåverkan från användningen av engångstextilier sker genom ett flertal åtgärder. Under året har miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv jämförts mellan specialarbetsdräkt och värmejackor av engångs- och flergångsmaterial. Analyser visar att engångskläder har betydligt större klimatpåverkan än flergångskläder för alla produktgrupper. Informationsmaterial avseende textiliernas miljöpåverkan har sammanställts som stöd till verksamheternas miljömålsarbete.

Under 2019 har cirka 1,79 miljoner engångstextilier[6], använts i vårdverksamheterna vilket är cirka 1 procent lägre än 2018[7]. Detta indikerar en viss minskning av miljöpåverkan från textilanvändningen under året och ett trendbrott, då antalet engångstextilier tidigare år ökat. Användning av engångsoperationskläder har minskat med 18 procent,

[6] Jämförelsen avser operationskläder, rockar/overaller, värmejackor, bäddtextilier och kundanpassade set.

[7] I Miljöredovisning 2018 redovisades en förbrukning av 1,83 miljoner engångstextilier, vilket korrigerats till 1,81 miljoner då ett räknefel identifierats.

vilket beror på att tidigare problem med icke funktionsdugliga flergångsoperationskläder är löst tillsvidare. För att minska miljöpåverkan från engångstextilier har Region Stockholm även upphandlat biobaserade alternativ där så är möjligt. I dagsläget utgörs 32 procent av engångsbäddtextilier av biobaserade produkter istället för fossilbaserade.

Arbetet med att inkludera miljöhänsyn i Region Stockholms klädregler pågår och bedöms slutföras under 2020. Med miljöhänsyn menas ett förtydligande av i vilka vårdsituationer flergångstextilier är att föredra ur miljösynpunkt och samtidigt är ett fullgott alternativ ur patientsäkerhetssynpunkt. Ett par förvaltningar och bolag, däribland Karolinska Universitetssjukhuset och Danderyds sjukhus, har redan inkluderat miljöhänsyn i sina klädregler.

Indikator 5.2 Andelen kläder som är uteliggande i verksamheterna i mer än 30 dagar.

För att reducera miljöpåverkan och undvika onödiga investeringskostnader vid nyproduktion av flergångstextilier inom hälso- och sjukvård behövs en effektiv logistik för tvätt- och textilhantering. Effektiviteten har ökat något under 2019. Andelen kläder som är uteliggande (det vill säga antingen används, ligger i förråd och personliga skåp eller ännu inte transporterats till tvätt) i Region Stockholms verksamheter i mer än 30 dagar har minskat från i genomsnitt 32 procent[8] till 31 procent, med mål om 25 procent 2021. Mängden uteliggande plagg varierar mellan olika verksamheter och det finns stora möjligheter att minska mängden uteliggande plagg genom att dra lärdom där förbättringar gjorts.

Ett kompletterande mått på resurseffektiviteten i textilhanteringen är omsättningshastighet, vilken mäter hur många gånger textilier i genomsnitt roterar i verksamheterna. Ju högre mått desto bättre och 2019 var omsättningshastigheten 13,9 i jämförelse med 12,5 föregående år. Under året har berörda verksamheter tagit fram och i viss mån genomfört åtgärder för att förbättra logistiken kring textilhanteringen och därmed skapat förutsättningar att nå målet under programperioden. Exempel på genomförda åtgärder och aktiviteter är månadsvis återkoppling till kliniker, informationsinsatser, kontrollscanning, införande av mobila textilvagnar och arbete genom textilombud.

Tabell 3: Jämförande statistik omsättningshastighet

Mätvärde	2019	2018	2017	Förändring procent jämfört med 2018
Omsättningshastighet (gånger/år)	13,9	12,5	11,1	+11%

[8] I Miljöredovisning 2018 redovisades andelen plagg som legat ute mer än 30 dagar uppgå till 31 procent, vilket korrigerats till 32 procent då ett räknefel identifierats.

Tabell 4: Jämförande statistik per verksamhet, andel uteliggande plagg mer än 30 dagar

Verksamhet	2019	2018	Förändring procentenheter jämfört med 2018
SLSO	37,7%	38,0%	-0,3%
S:t Eriks ögonsjukhus	27,5%	28,7%	-1,2%
Danderyds sjukhus	29,0%	27,6%	1,4%
Folktandvården	19,7%	18,2%	1,6%
Karolinska Huddinge	31,2%	31,9%	-0,7%
Karolinska Solna	41,5%	35,4%	6,0%
TioHundra	20,4%	20,0%	0,5%
Södertälje sjukhus	28,6%	31,5%	-2,9%
Södersjukhuset	23,0%	26,9%	-3,9%
Årsmedelvärde alla verksamheter	**31,1%**	**31,7%**	**-0,6%**

Mål 6
År 2021 serveras hållbara patientmåltider i Region Stockholm.

Indikator 6.1 Hållbarhetskrav ställs alltid vid upphandling av måltidstjänster och livsmedel.

I Plan för hållbara patientmåltider (LS 2017–0128), som antogs april 2018 specificeras de hållbarhetskrav som ska ställas vid upphandling av måltidstjänster och livsmedel. Exempel är krav på djurskydd, låg antibiotikaanvändning i djurproduktion samt olika krav för att minska miljöpåverkan vid produktion av livsmedel. Under 2019 är det enbart SLSO som har upphandlat livsmedel och måltidstjänster. De har då ställt samtliga obligatoriska krav enligt Plan för hållbara patientmåltider och haft med de rekommenderade kraven som en bilaga till avtalet för leverantören att frivilligt följa. Det innebär att indikatorn är uppfylld för 2019.

Indikator 6.2 Andelen ekologiska livsmedel, i procent.

Andelen ekologiska livsmedel ska öka successivt mot målet om 50 procent år 2021. För 2019 är målet enligt Plan för hållbara patientmåltider att andelen ekologiska livsmedel i patientmåltider ska vara minst 45 procent. Årets resultat är 42 procent ekologiskt vilket innebär att målet för 2019 inte har uppnåtts. Andelen ekologiska livsmedel i patientmåltider beräknas utifrån inköpssumman (inköpskostnaden för ekologiska livsmedel som andel av totala inköp av livsmedel).

Procentuellt sett innebär resultatet 2019 en ökning av andelen ekologiska livsmedel i patientmåltider med en procent jämfört med 2018[9]. Totalt upphandlades livsmedel till patientmåltider för drygt 135 miljoner kronor under 2019.

Det finns flera orsaker till att målet inte uppnås. Bland annat har det varit otydligheter i avtalen med måltidsleverantörer gällande andelen ekologiska livsmedel som gör att vissa verksamheter inte uppnått målvärdet för 2019. En bidragande orsak är också att många avtal med privata vårdgivare ännu inte har aktuella målvärden för ekologisk andel i sina avtal. Detta kommer successivt att förbättras när nya avtal träder i kraft och när Vårdval uppdateras.

Många vårdgivare har dock arbetat framgångsrik med att öka andelen ekologiskt. Exempelvis har Danderyds sjukhus haft löpande genomgångar av förrådsvaror i beställningsprogrammet i syfte att öka det ekologiska utbudet och bytt ut konventionella varor mot ekologiska där så varit möjligt. De som har högst andel ekologiskt i patientmåltiderna är S:t Eriks Ögonsjukhus och Capio S:t Görans sjukhus med 58 respektive 48 procent. S:t Eriks Ögonsjukhus har mer än dubblerat andelen på två år vilket har möjliggjorts genom avtalskrav med måltidsleverantören.

Tabell 4: Andel ekologiska livsmedel i patientmåltider

Verksamhet	**2019**	**2018**	**2017**	**Förändring procentenheter jämfört med 2018**
Danderyds sjukhus AB	46%	41%	36%	+5%
SLSO	40%	41%	37%	-1%
Karolinska universitetssjukhuset AB	44%	40%	35%	+4%
Södertälje sjukhus AB	43%	36%	33%	+7%
TioHundra AB	46%	40%	30%	+6%
Södersjukhuset AB	46%	41%	38%	+5%
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	58%	42%	24%	+16%
Capio S:t Görans sjukhus	48%	42%	-	+6%
Övriga privata vårdgivare	35%	-	30%	+5%
Totalt	**42%**	**41%***	**36%**	**+1%**
*2018 är det endast Capio S:t Görans sjukhus som redovisat av de privata vårdgivarna.				

9 2018 redovisades inte uppgifter från övriga privata vårdgivare vilket medför att ökningen 2019 blir relativt liten eftersom de har en lägre andel ekologiskt.

Indikator 6.3 Klimatpåverkan från patientmåltider, ton koldioxidekvivalenter.
Målet är att klimatpåverkan från patientmåltider 2021 per portion ska ha minskat med 20 procent jämfört med år 2016. Resultatet för 2019 är att klimatpåverkan från patientmåltider har minskat med 15 procent per portion i relation till basår 2016 (se tabell 5 nedan). Skillnaden mellan verksamheterna är stor och utsläppen per portion varierar från 1,8 kilo som minst till 3,4 kilo som mest. Södersjukhuset, SLSO och Södertälje sjukhus är de som uppvisar lägst klimatpåverkan per portion, och ligger under genomsnittet för regionen.

Verksamheterna har under flera år arbetat aktivt för att minska klimatpåverkan från patientmåltiderna och resultatet är mycket positivt. Åtgärder som genomförts har bland annat innefattat klimatberäkning av maträtterna, menyplanering samt minskning av matsvinn.

Tabell 5: Klimatpåverkan från patientmåltider

	2019	2018	2017	2016	Förändring mot 2016 (basår)
Klimatpåverkan totalt (ton koldioxidekvivalenter)	4512	5169	5879	5623	-24%
Klimatpåverkan/inköpt livsmedel (kg koldioxidekvivalenter/kg inköpt livsmedel)	1,7	1,7	1,9	1,7	0%
Klimatpåverkan per portion (kg koldioxid-ekvivalenter/portion)	2,4	2,7	2,7	2,8	-15%
Målet och siffrorna gäller patientmåltider i egna verksamheter					

Indikator 6.4 Andel av mängden mat som slängs, i procent.
Indikatorn är uppfylld om maximalt 15 procent av portionsvikten slängs år 2021. Denna indikator ska inte redovisas förrän 2021 men verksamheterna arbetar redan nu aktivt med att skapa en god helhetsupplevelse kring måltiden. Maten är en viktig del för att främja tillfrisknandet och öka välbefinnandet hos patienterna. Verksamheternas arbete med att bättre anpassa måltidssituationen till patienternas behov och förutsättningar kommer att leda till att tallrikssvinnet minskar.

Indikator 6.5 Mängden matsvinn, ton.
För att indikatorn ska uppfyllas ska mängden matsvinn ha minskat med 40 procent år 2021 jämfört med 2017. Beräkningen av mängden matsvinn görs genom stickprovsmätningar som utförs av verksamheterna 1-3 gånger per år. 2017 var matsvinnet 402 ton vilket utgör basårsvärde för programperioden.

Under 2019 var mängden matsvinn 346 ton, vilket är en minskning med 14 procent jämfört med basårsvärdet. Verksamheterna har under året arbetat systematisk för att minska matsvinnet. Bland annat har flera av verksamheterna infört och utbildat måltidsvärdar, ökat möjligheterna för patienterna att välja vad de vill äta samt begränsat utbudet av livsmedel i förrådsortimentet för att underlätta för personalen vid beställning. Södersjukhuset har under 2018 och 2019 successivt implementerat ett nytt måltidssystem vilket har medfört att matsvinnet har minskat från 79 ton till 19 ton på två år.

Tabell 6: Matsvinn från patientmåltider

	2019	2018	2017 (basår)	Förändring jämfört med 2017
Mängd svinn (ton)	346	350	402	-14%
För 2017 och 2018 ingår endast data från patientmåltider i egna verksamheter. 2019 ingår även Capio S:t Görans sjukhus i beräkningarna.				

Indikator 6.6 Andelen lokalproducerade livsmedel, i procent.
Lokalproducerade livsmedel omfattar enligt definitionen i Region Stockholms plan för hållbara patientmåltider (LS 2017–0128) livsmedel producerade i Mälardalen och Gotland. Målet är att andelen lokalproducerade livsmedel ska vara minst 20 procent 2021. Resultat kan inte redovisas för 2019 eftersom det är svårt att få fram uppgifter om var livsmedel är producerade då det saknas tillräckligt stöd i lagstiftningen avseende ursprungsmärkning. Verksamheterna har dock varit i kontakt med sina leverantörer för att se vilka möjligheter det finns att få fram uppgifter på frivillig basis men ingen av leverantörerna har kunnat redovisa på regional nivå. Tiohundra AB:s leverantörer har dock kunnat ange vilket land produkterna kommer ifrån och under 2019 har Tiohundra AB köpt in 63 procent svenskproducerade livsmedel. Även SLSO har kunnat redovisa uppgifter om ursprungsland för vissa delar av sina inköp. Uppgifterna är dock inte fullständiga och därför går det inte att redovisa en rättvisande siffra för deras inköp.

3.4 Miljömål för kollektivtrafiken och övriga transporter

Mål 7
Region Stockholm arbetar för att kollektivtrafik, gång, cykel och digitala möten ska öka så att övriga motoriserade resor minskar. Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna har ökat år 2021 i jämförelse med år 2011.

Att erbjuda en attraktiv och tillgänglig kollektivtrafik, främja gång och cykel samt öka andelen digitala möten möjliggör för Region Stockholm att bidra till att utveckla Stockholmsregionen på ett hållbart sätt, bidra till minskad miljöpåverkan och öka regionens attraktivitet.

Indikator 7.1 Resvaneundersökningar om resor med cykel och gång samt digitala möten.

Målet är nått om andel resor till fots och med cykel 2021 är högre än basår. Avseende digitala möten gäller att Region Stockholm bedriver ett digitaliseringsarbete som bidrar till minskat resande och ökad mobilitet, att antal vårdkontakter på distans ökar samt att uppgifter om telefon- och videokonferens visar på en ökning.

Åtgärder för ökad cykelandel
Andel resor till fots och cykel har ej kunnat följas upp i årets redovisning då resultaten från den resvaneundersökning som Trafikanalys genomför, och som utgör underlag till bedömningen av indikatorn, förväntas publiceras först under maj 2020.

Under året har det regionala cykelkansliet på Region Stockholms tillväxt- och regionplaneförvaltning permanentats i syfte att stärka arbetet för ökad cykling i länet. Under året har också en revidering av den regionala cykelplanen inletts tillsammans med länets kommuner och Trafikverket. En studie av ett regionalt cykelstråk har också påbörjats under året. Syftet med stråkstudien är att påskynda utbyggnaden av cykelstråken. Cykelkansliet har också medverkat i en utredning om hälsoeffekterna av cyklingen i Stockholm län. Resultaten visar på positiva hälsoeffekter och samhällsekonomiska vinster av cyklandet i Stockholms län i dagsläget. Resultaten visar även potentiella effekter om regionala cykelplanens mål om 20 procents cykelandel skulle nås.

För att följa upp genomförandet av den regionala cykelplanen tar cykelkansliet fram ett årligt cykelbokslut. Cykelbokslutet som publicerades under året visar att 27 kilometer av det regionala cykelvägnätet byggdes ut eller åtgärdades redan under 2018. En hög andel av väghållarna i länet uppfyller riktlinjerna för drift och underhåll och antalet väghållare som

använder sopsaltning fortsätter att öka. Säkra skolvägar och trygghetssatsningar är de vanligaste cykelfrämjande åtgärderna och antalet kampanjer med vintercyklister har ökat sedan föregående år.

Digitalisering för minskat resande och ökad mobilitet

I enlighet med Region Stockholms strategi för IT och digitalisering 2020-2023 (RS 2019-0669) är digitalisering ett viktigt strategiskt verktyg som ska användas av samtliga verksamheter inom Region Stockholm för att utveckla verksamheten och nå de övergripande målen. Metoder för att utvärdera Regions Stockholms digitaliseringsarbete bidrag till minskat resande och mobilitet behöver vidareutvecklas. Det kan emellertid konstateras att antal vårdkontakter på distans, det vill säga kontakter via videolänk, telefon eller brev som motsvarar ett fysiskt besök, har ökat markant under 2019. Antalet uppgår till cirka 1 130 000 under 2019, vilket motsvarar 5 procent av de totala vårdkontakterna för året. Resultatet visar en ökning om 31 procent jämfört med 2018, och 40 procent jämfört med 2016. För året uppgick antalet för videobesök till cirka 76 400, vilket är en ökning med 443 procent jämfört med 2018.

Region Stockholms medarbetare genomför även en stor mängd digitala arbetsmöten internt och externt, vilket är effektivt sett till såväl tid som pengar och klimatutsläpp. Under 2019 genomfördes cirka 65 000 samtal i videokonferensrum inom Region Stockholm. Översiktligt beräknat har detta minskat klimatpåverkan med cirka 600 ton koldioxidekvivalenter samt sparat cirka 60 000 arbetstimmar, vilket motsvarar cirka 40 miljoner kronor, genom att ersätta fysiska möten och resor. Därtill har möten via Skype ökat betydligt under 2019.

Indikator 7.2 Kollektivtrafikens marknadsandel

Målet för indikatorn är att kollektivtrafikens marknadsandel ska öka från 49 procent som utgör basårsvärde från 2015. Målet i trafikförsörjningsprogrammet för Stockholms län, liksom i miljöprogrammet, är 51,5 procent 2020 och 54 procent 2030. Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna mäts och följs upp genom resvaneundersökningar där andelen resor med motoriserade färdmedel, gång, cykel samt andra färdmedel för länets medborgare undersöks. Under 2019 har en nationell resvaneundersökning genomförts av myndigheten Trafikanalys, och resultaten för Region Stockholm förväntas publiceras under maj månad 2020. Indikatorn kan därmed inte utvärderas i 2019 års miljöredovisning.

I Stockholms län reser varje dag över 850 000 resenärer med allmänna kollektiva transportmedel som tunnelbana, buss, pendeltåg, lokalbana och fartyg eller med den särskilda kollektivtrafiken. En region i tillväxt, med en ständigt växande befolkningsmängd innebär ett behov av att öka kollektivtrafikens attraktivitet för att bibehålla och öka andelen resenärer som väljer att resa kollektivt. Detta bidrar både till lägre utsläpp och till en minskad trängsel.

Viktiga händelser och arbete för att göra kollektivtrafiken mer attraktiv och för att öka marknadsandelen innefattar bland annat följande:

- Från och med år 2019 ombildades Stockholms läns landsting till Region Stockholm och tog över det regionala utvecklingsansvaret från länsstyrelsen. Det innebär att regionen fått ett utökat uppdrag bland annat för frågor kopplade till tillväxt, transporter och infrastruktur. För att regionen ska uppfattas som en part och tala med en röst är det extra viktigt att regionens förvaltningar samverkar och har en gemensam hållning i kontakt med kommunerna.
- Trafikförvaltningens samverkan med kommunerna är synnerligen angelägen för att göra kollektivtrafiken tillgänglig och attraktiv för resenärerna. Kommunerna har planmonopol och ansvarar för den fysiska planeringen. För en effektiv kollektivtrafiklösning måste trafikförvaltningen involveras tidigt i den kommunala planeringsprocessen. Därför har trafikförvaltningen och kommunerna en kontinuerlig dialog kring kommunernas planerade samhällsutveckling och tänkta exploateringsområden med syfte att arbeta för en hållbar utveckling där bostäder, verksamheter och infrastrukturen för kollektivtrafik stödjer varandra.
- Under år 2019 har det pågått ett arbete med att ta fram en kollektivtrafikplan som har 2050 som horisontår. Planen beräknas bli klar under år 2021. Den huvudsakliga frågan att besvara i den nya kollektivtrafikplanen är hur kollektivtrafiken i regionen bör planeras för att nå målen i Stockholmsregionens utvecklingsplan och trafikförsörjningsprogrammet.
- Trafikförvaltningens planeringssektion har under år 2019 arbetat fram förslag till koncept för nya trafiksystem. I en växande Stockholmsregion kommer fler att behöva resa till arbete, studier och fritidsaktiviteter. Fler ska kunna och vilja resa med hållbara och kapacitetsstarka färdmedel, istället för att välja bilen. Trafikförvaltningen och förvaltning för utbyggd tunnelbana har en viktig uppgift i att utveckla ett attraktivt utbud av kollektivtrafik.

Därtill genomför Region Stockholm historiska och omfattande investeringar i utbyggnad av kollektivtrafiken. Upprustning och utbyggnad av Roslagsbanan, förbättringar på Röda linjen, utbyggnad av tunnelbana mot Nacka, Arenastaden och Barkarby liksom förlängning av Tvärbanan är några av de viktiga investeringsprojekten.

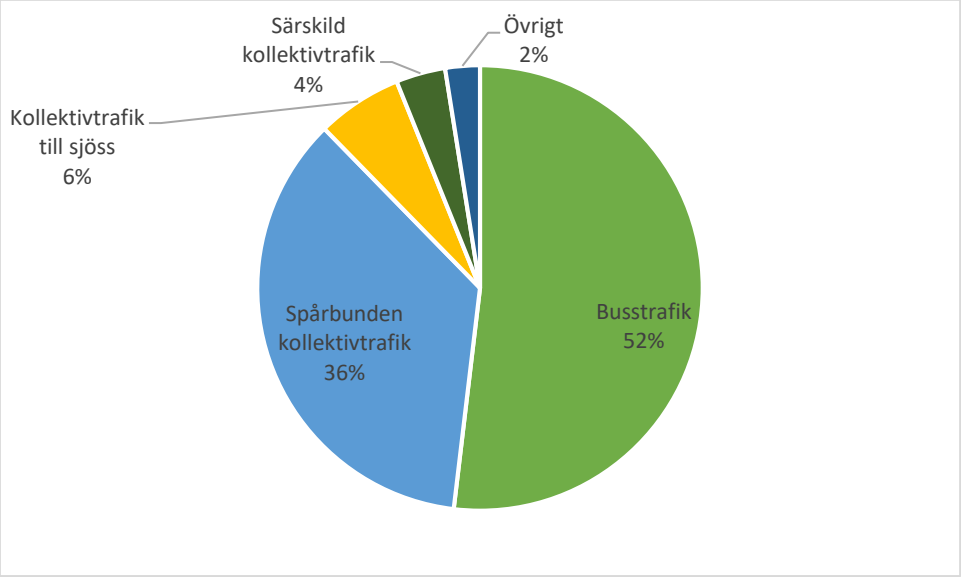
Mål 8
År 2021 sker Region Stockholms transporter till 95 procent med förnybara drivmedel.

Indikator 8.1 Andelen förnybar energi för transporter, i procent.

Andelen förnybara drivmedel uppgår till 89 procent 2019, vilket är en minskning med 1 procentenhet i förhållande till föregående år. De stora trafikslagen busstrafik och spårbunden kollektivtrafik står tillsammans för 88 procent av den totala energianvändningen och ligger på 96 respektive 100 procent i andel förnybart.

Då kollektivtrafiken med buss- och spårtrafik utgör en stor del av transporterna, påverkas inte helheten nämnvärt av förändringar inom de mindre transportområdena, även om det är viktiga förbättringar inom sina sektorer. Exempelvis har andelen förnybart inom transporter av byggavfall ökat i förhållande till föregående år och uppgår nu till 98 procent förnybart. Bidragande faktorer för denna utveckling är att ett nytt avtal med hårdare krav trädde i kraft under föregående år och mer förnybart drivmedel har därmed fasats in.

Figur 2: Andel av total energi i Region Stockholms transporter 2019

Vid övergången till förnybara drivmedel har trafikförvaltningen arbetat utifrån en drivmedelsstrategi som bygger på att använda flera olika drivmedel. Syftet med strategin är att driva utvecklingen av förnybara drivmedel samtidigt som det är ett sätt att minska riskerna genom att diversifiera användningen av drivmedel.

Tabell 8: Andel förnybar energi i Region Stockholms transporter

	2019	2018	2017
Busstrafik	96%	97%	98%
Kollektivtrafik till sjöss	18%	17%	16%
Särskild kollektivtrafik (färdtjänst)*	43%	41%	45%
Spårbunden kollektivtrafik	100%	100%	100%
Spår- och arbetsfordon för spårunderhåll	0%	5%	4%
Vårdrelaterade persontransporter**	24%	24%	28%
Transporter inom ramavtalade tjänster	92%	92%	90%
Egna och leasade fordon (tjänsteresor)	33%	27%	24%
Transport av konventionellt avfall	90%	91%	81%
Transport av byggavfall	98%	77%	48%
Medicarrier AB	93%	92%	91%
Total andel förnybart	**89%**	**90%**	**90%**

* Färdtjänstens taxifordon tankar på publika drivmedelsstationer, vilken omfattas av reduktionsplikt för diesel och bensin i Sverige fr.o.m. juli 2018, vilket gör att det ser ut som andelen förnybart inom färdtjänsten har minskat under 2018 och 2019 jämfört med 2017.

** För vårdrelaterade transporter har värden för år 2018 används. Detta då uppgiftslämnaren haft svårt att inkomma med underlag inför beräkningarna.

Kommentarer till resultaten i tabell 8

Andel förnybart i busstrafiken uppvisade 2019 en liten minskning i andel förnybart gentemot 2018. Det beror på en högre användning av rapsmetylester (RME), vilken innehåller 5 procent fossil energi, medan användningen av hydrerad vegetabilisk olja (HVO) minskade. Detta har med prisutvecklingen mellan de olika biodrivmedlen att göra.

När det gäller sjötrafiken finns mål om att uppnå 90 procent förnybart drivmedel vid utgången av 2021. Nationella och internationella styrmedel och prisutvecklingen inom drivmedelsbranschen är också avgörande för att nå målet om andel förnybar energi inom sjötrafiken och färdtjänsten.

Mål 9
Energianvändningen för kollektivtrafiken har minskat med 10 procent år 2021 och med 15 procent år 2030, i jämförelse med år 2011.

Indikator 9.1 Energianvändning för kollektivtrafik per personkilometer.
Energianvändningen för kollektivtrafiken har minskat med 16 procent sedan 2011 och uppnår därmed målet om 10 procent minskning till 2021 med god marginal. Kollektivtrafik med buss, till sjöss, spårtrafik samt särskild kollektivtrafik omfattas och bidrar i olika grad till att uppnå målet. Årets resultat visar en betydande minskning för den totala energianvändningen per personkilometer. Det är framförallt spårtrafiken och sjötrafiken som står för de största procentuella förändringarna sett till total energianvändning, både jämfört med år 2018 och med basår 2011. Spårtrafiken har haft en ökad energiförbrukning på cirka två procent i jämförelse med 2018, men har samtidigt en fem procentig ökning av antal personkilometer.

Trafikförvaltningen arbetar kontinuerligt med att förbättra inrapportering av energidata och att kvalitetssäkra uppgifter. Som ett exempel gick trafikförvaltningen 2018 över till Energimyndighetens värden för beräkning av energiinnehåll i drivmedel[19], som utgör underlag för målet om minskad energianvändning inom kollektivtrafiken. Under 2019 så har en total genomlysning och uppdatering av inrapporteringsförfarandet genomförts som ett led i det systematiska förbättringsarbetet avseende drivmedelsförbrukning och personkilometer för sjötrafiken.

Trafikförvaltningen arbetar systematisk med att effektivisera energianvändningen inom kollektivtrafiken. Under 2019 ställdes krav på 15–25 procent energieffektivisering i avtalen med busstrafikutövare, vilket kan uppnås genom exempelvis sparsam körning, ruttoptimering och effektivare teknik (elbussar). Spårtrafiken har energieffektiviserats genom upprustning av enheter för värme och ventilation samt ersättning av takbelysning med LED i befintliga tåg (C20). På pendeltågen har trafikutövaren valt att förse tågen med elmätare, vilket möjliggör kontinuerliga justeringar för att kunna minska energianvändningen. På grund av förseningar har inte det nya spårfordonet för tunnelbanetrafik, C30, tagits i trafik än. Fordonet kommer att kunna transportera fler personer och ha kylfunktion sommartid, vilket kommer att öka energianvändningen totalt sett. Eftersom tåget kommer att kunna transportera fler personer räknar trafikförvaltningen dock med att energianvändningen per personkilometer kommer att minska.

Trafikförvaltningen har sedan 2016 bedrivit ett omfattande utredningsarbete avseende eldrift av bussar. Syftet har varit att utreda om elbussar är ett bra alternativ för att minska energianvändningen, men också för att minska buller och lokala utsläpp inom kollektivtrafiken. Utredningen

har lett till att Trafiknämnden fattade ett inriktningsbeslut i februari 2019 för framtida bussupphandlingar i enlighet med utredningens förslag.

Baserat på energisparkrav i senare avtal har trafikförvaltningens trafikutövare inom sjötrafik tagit fram energiförstudier. Trafikförvaltningen har även genomfört kartläggningar med energiledningsplan för två fartyg, som ska utgöra mall för energieffektiviseringsarbetet för övriga fartygsflottan.

Tabell 9: Energianvändning i kollektivtrafiken

	2019	2018	2017	2011* (Basår)	Förändring mot 2011
Energianvändning per personkilometer	0,190	0,201	0,204	0,226	-16%
Basårsvärdet för 2011 uppdaterades 2018 till 0,226 för att inkludera spårtrafiken					

Mål 10
År 2021 har mängden miljö- och hälsofarliga kemikalier för drift och underhåll av kollektivtrafiken minskat med 30 procent, i jämförelse med år 2017.

Indikator 10.1 Mängden utfasningskemikalier, i kilogram eller liter.

Målet omfattar ämnen som ingår i Region Stockholms utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier i kemiska produkter (LS 2015-1281). Alla förbuds- och utfasningsämnen, enligt utfasningslistan, som förbrukats i mer än 0,01 kilogram eller liter under året ska redovisas[10]. För 2019 redovisar trafikförvaltningen en total ökning av mängden förbrukade miljö- och hälsofarliga kemikalier med 282 procent.

Trafikförvaltningens trafikutövare och drift- och underhållsentreprenörer för spåranläggningarna står för den största delen av förbrukningen av de ämnen, produkter och varor som trafikförvaltningen ska rapportera. Under 2017 kartlade trafikförvaltningen vilka typer och mängder av förbuds- och utfasningsämnen, enligt Region Stockholms utfasningslista, som förekommer i avtalad drift och underhåll av kollektivtrafiken. Kartläggningen sätter basårsvärdena för programperioden. År 2018 korrigerades basårsvärdet eftersom trafikutövare och drift- och underhållsentreprenörer fått förtydligande information om hur de förväntas rapportera.

Resultatet för 2019 visar på en stor ökning av förbrukade mängder av miljö- och hälsofarliga ämnen jämfört med 2017 och 2018. En stor del av ökningen utgörs av motoroljor hos busstrafikutövare. Trafikförvaltningen gör bedömningen att en trolig orsak till den stora ökningen är en successivt

[10] Kriterierna för redovisning av målet beskrivs vidare i Tillämpningsanvisning för Uppföljning av miljöprogram 2017-2021 (LS 2016-1486).

förbättrad inrapportering av kemikalieförbrukningen från trafikutövare samt drift- och underhållsentreprenörer. Det finns därmed risk för att det inrapporterade basårsvärdet samt värdet för år 2018 är bristfälligt. Trafikförvaltningen bedömer att det med nuvarande rapporterat basårsvärde inte är möjligt att beräkna måluppfyllelse utan att först kvalitetssäkra tidigare rapporterade siffror. Trafikförvaltningen rapporterar vidare att ökningen och möjlighet att kvalitetssäkra inrapporterade mängder kommer utredas under 2020.

Tabell 10: Mängd utfasningskemikalier hos upphandlade trafikoperatörer

	2019	2018	2017 (Basår)	Förändring
Mängd utfasningsämne (kilogram eller liter)	53 159	11 042	13 926*	+282%
Antal förbudsämnen som används	4 st	3 st	2 st	+2 st
Mängd förbudsämnen (kilogram eller liter)	160	14	21	+662%

*Basårsvärdet uppdaterades under 2018 från 4529 kilo då en del ämnen saknades i underlagen från entreprenörerna i redovisningen för 2017.

Mål 11
År 2021 har klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor minskat med 25 procent i jämförelse med år 2016.

Indikator 11.1 Klimatpåverkan från tåg- och flygresor, ton koldioxidekvivalenter.

Under år 2019 har utsläppen från Region Stockholms tjänsteresor med flyg och tåg minskat med 11 procent jämfört med föregående år. Jämfört med basåret, 2016, har klimatpåverkan från tjänsteresor minskat med 10 procent. Klimatpåverkan till följd av tjänsteresor härrör näst intill uteslutande från flygresor. Totalt har cirka 34 000 tåg- och flygresor genomförts under 2019, varav 41 procent med flyg och 59 procent med tåg. Detta är en ökning av andelen tågresor med 7 procentenheter jämfört med 2016. Det faktum att medarbetarna åkt mer tåg under 2019 avspeglas även i en minskad klimatpåverkan per personkilometer.

Enligt Region Stockholms riktlinje för resor (LS 2015-1341) ska hänsyn till klimatpåverkan tas vid val av resa. Flera av Region Stockholms verksamheter förordar och använder hjälpmedel för att underlätta resfria möten, exempelvis motsvarande Skype och IT-stöd för videosamtal, vilket bidrar till såväl minskad klimatpåverkan som sparad restid och kostnader. Karolinska Universitetssjukhuset genomför exempelvis en stor mängd videomöten varje år. Se även mer information om hur klimatpåverkan

minskat genom genomförandet av digitala möten under mål 7. Karolinska har dessutom valt att internt kunna följa upp resestatistik på enhetsnivå vilket underlättar för enheter att minska sitt flygresande.

Tabell 11: Utsläpp av koldioxid från Regions Stockholms tjänsteresor

	2019	2018	2017	Basår 2016	Förändring mot 2018	Förändring mot basår 2016
Utsläppt mängd koldioxid-ekvivalenter*	4 580	5141	5163	5062	-11%	-10%
Utsläpp per kilometer (gram koldioxid-ekvivalenter/km)	175	183	186	188	-5%	-7%

*Data levererad av Region Stockholms resebyrå. Metoden använder omräkningsfaktor 2,7 för radiative forcing för flygresor, med hänvisning till Intergovernmental panel for Climate Change (IPCC). I beräkningen ingår klimatpåverkan från tåg, flyg, flygtaxi och Arlanda express.

3.5 Miljömål för fastigheter och anläggningar

Mål 12
Verksamhets- och fastighetsenergi i landstingsägda fastigheter har minskat med 10 procent år 2021 och med 30 procent år 2030, i jämförelse med år 2011.

Indikator 12.1 Energianvändning, kilowattimmar per kvadratmeter (A-temp).

Jämfört med 2011 har användningen av verksamhets- och fastighetsenergi minskat med 13 procent och målvärdet på tio procents minskning till år 2021 har överträffats. Energianvändningen i regionägda fastigheter har minskat med fem procent jämfört med föregående år.

Tabell 12: Energianvändning (värme, kyla, el) i regionägda lokaler (Atemp, kWh/m²)

	2019	2011 (Basår)	Förändring mot 2011	2018	Förändring mot 2018
Landstingsfastigheter AB	209	241	-13%	216	-3%
Fastigheter för allmän kollektivtrafik*	201	233	-14%	216	-7%
Total energianvändning	**206**	**237**	**-13%**	**216**	**-5%**
* Nyckeltalet för använd energi kWh/m2 (A-temp) bör användas med försiktighet vid jämförelse med andra fastighetsägare då beräkningsgrunderna för dessa generellt skiljer sig åt.					

Fastigheter för allmän kollektivtrafik
Trafikförvaltningen uppvisar för år 2019 att värme-, el och kylanvändningen har minskat med sju procent jämfört med 2018, och med 14 procent jämfört med basåret 2011. Det betyder att målet om tio procents reduktion till år 2021 har uppnåtts. Effektiviseringar av värmeanvändningen har pågått under 2019 där flera åtgärder har haft fokus på optimering och intrimning. Detsamma gäller för elanvändningen.

Uppdateringar har gjorts i nya trafikavtal, med krav på både att energieffektiviseringsarbete bedrivs systematiskt och att kravställd effektivisering har definierade nivåer.

Landstingsfastigheter AB
Locum AB, som förvaltar fastigheter ägda av Landstingsfastigheter AB, uppvisar 2019 en minskning av den totala energianvändningen i lokalerna med 13 procent jämfört med basåret 2011 och målet för 2019 är därmed uppnått. Locum har i sin lokala miljöplan satt mål om en minskning av energianvändningen på 15 procent år 2021 och 30 procent år 2030, jämfört med 2011. Ett arbete med att konkretisera det fortsatta energiarbetet för

att nå målet år 2021, med sikte på målsättningen år 2030, har påbörjats och kommer att vidareutvecklas under kommande år.

Den minskade energianvändningen under året är ett resultat av bland annat driftoptimeringar och åtgärder på tekniska system tillsammans med tömning av lokaler i samband med utflyttningar av Karolinska sjukhusområdet i Solna. Årets sommar innebar en minskad kylanvändning för Locum i jämförelse med föregående år, vilket beror på mer normala temperaturer jämfört med den varma sommaren 2018.

Energieffektiviseringsåtgärder särskilt värda att nämna under året har varit att en oljedriven ånganläggning på Karolinska universitetssjukhuset Solna bytts till ett system med effektivare elpannor och färre distributionsstråk, samt att tillvaratagande av överskottsvärme från kylmaskiner har gjorts på Norrtälje och S:t Görans sjukhus.

Gällande egenproducerad förnybar energi har Locum kunnat installera 7 700 kvm solceller av 20 000 planerade kvm. Regionens ägarstruktur har inneburit skatterättsliga följder vad gäller elproducentansvaret för solcellerna. Locum planerar att under kommande år genomföra en förstudie om teknik- och ägarformer för solcellerna med avseende på elproducentansvaret.

Solcellsanläggningarna producerade 1073 MWh under 2019. Locum har även solfångare installerade på fyra sjukhus för förvärmning av tappvarmvatten. Solfångaranläggningarna har under 2019 producerat 172 MWh.

Verksamhetsenergi
Under år 2019 har Locum arbetat med åtgärder för energieffektivisering av verksamhetsenergi ur flera perspektiv; informationsspridning, tillhandahållande av verktyg, samverkan, synliggörande av verksamheternas energiförbrukning samt tekniska åtgärder. Vissa verksamheter inom hälso- och sjukvården genomför aktiva insatser för att effektivisera verksamhetsenergin. Exempelvis genom att installera energieffektivare belysning, kopplingsdosor eller motivera personal att stänga av datorer och utrustning när de inte används. Vissa förvaltningar och bolag ställer energikrav vid upphandling av utrustning/medicinteknisk utrustning.

En utmaning med att synliggöra verksamhetsenergins inverkan är att det ofta inte finns separat mätning av verksamhetsenergin i det befintliga beståndet. Locum har därför under 2019 genomfört ett utvecklingsprojekt med syfte att undersöka möjligheten att kostnadseffektivt separera verksamhetsenergi och fastighetsenergi på byggnadsnivå i befintliga byggnader.

Under 2019 har Fastighets- och serviceförvaltningen arbetat med att öka medvetenheten gällande strömförbrukning i TDK-utrymmen[11]. Numera finns kontroll över hur mycket varje enhet, switch, i TDK-rummen förbrukar. Detta möjliggör mätning och analys av trender över tid. Vid nyproduktion kravställs numera det kraft- och kylbehov som faktiskt behövs.

Mål 13
Under programperioden har klimatpåverkan från byggprocessen i Region Stockholms bygg- och anläggningsprojekt beaktats och begränsats.

Indikator 13.1 Region Stockholm har en koncernövergripande plan för att begränsa klimatpåverkan i bygg- och anläggningsprojekt.

Region Stockholm är inne i en period med stora investeringar i såväl vårdfastigheter som infrastruktur för kollektivtrafik. Bygg- och anläggningsprojekt står för en väsentlig del av Region Stockholms klimatpåverkan under de kommande åren. Vid uppförandet av byggnader uppskattas produkter och material stå för cirka 80 procent av klimatpåverkan i byggprocessen enligt branschen, medan byggproduktionen och transporter till byggarbetsplatsen står för resterande. För att begränsa klimatpåverkan i bygg- och anläggningsprojekt har Region Stockholm mellan 2017 och 2019 bedrivit ett utvecklingsprojekt i samverkan med berörda förvaltningar och bolag för att utveckla mål, arbetssätt och uppföljningsmetodik.

Att reducera klimatpåverkan i byggprocesser är en förhållandevis ny miljöfråga för bygg- och anläggningsbranschen och Region Stockholms klimatbegränsningsarbete ska ses som en långsiktig och kontinuerlig förbättringsprocess. Som en av Sveriges största offentliga byggherrar är det av stor betydelse för utvecklingen hur Region Stockholm hanterar frågan. Målet berör Förvaltning för utbyggd tunnelbana, Trafikförvaltningen och Locum AB. Samtliga har ett aktivt klimatarbete, och utveckling av systematik pågår hos Locum AB och Trafikförvaltningen. Förvaltning för utbyggd tunnelbana har implementerat klimatreducerande arbete genom hela processen, och har dessutom kommit så långt i sina projekt att uppskattningar av uppnådd klimatreduktion kan börja redovisas.

Regionledningskontoret
Enligt miljöprogrammet ska det antas en plan för begränsad klimatpåverkan i Region Stockholms bygg- och anläggningsprojekt. Planen ska enligt tillämpningsanvisning för uppföljning av miljöprogrammet (LS 2016–1486) innehålla mål, åtgärder och en metod för uppföljning. Ett förslag till plan för begränsad klimatpåverkan i bygg- och anläggningsprojekt har utarbetats och remitterats till Trafiknämnden och

[11] TDK är benämningen på det gemensamma kopplingsutrymme där utrustning för Tele, Data, Kommunikation placeras.

Fastighets- och servicenämnden (LS 2017–0837). Regionfullmäktige beslutade om en ny modell för ledning och styrning, ILS, i budget för Region Stockholm 2020, bilaga 5 (RS 2019–0829) och utveckling av planen pågår för att anpassa den till ILS. Det innebär konkret att de mål som arbetades fram till planen istället föreslås lyftas in som kompletterande indikatorer i budget 2020. Därtill kommer regionledningskontoret att ge ut en vägledning med definitioner, rekommenderade systemgränser och metoder för arbetet med att uppnå de nya indikatorerna.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana
Förvaltning för utbyggd tunnelbana har dokumenterade mål, processer, mallar, verktyg och uppföljning av sina projekt inom tunnelbaneutbyggnaden. Klimatarbetet är implementerat i alla sex projekt inom ramen för 2013 års Stockholmsöverenskommelse. Till 2019 har det optimeringsarbete som genomförts, till största delen inom systemhandlingsskedet, lett till reducering av 39 700 ton koldioxidekvivalenter. Detta motsvarar cirka 17 procent av tunnelbaneutbyggnadens beräknade klimatpåverkan. Utöver detta pågår även arbete med att identifiera åtgärder i bygghandlingsprojekteringen. Dessa åtgärder innefattar bland annat lokal återanvändning av bergmassor, träkonstruktioner istället för stål, olika åtgärder som reducerar bergschakt samt betonganvändning, grön asfalt med mera.

Trafikförvaltningen
Trafikförvaltningen har under 2019 påbörjat planering och implementering av det arbete som lades fram inom Plan för begränsad klimatpåverkan från bygg- och anläggningsprojekt. Det inkluderar utveckling av kravbild, arbetssätt, rutin och mallar, ett arbete som också förvaltningens ledningsgrupp tagit inriktningsbeslut om i december 2018. Inriktningsbeslutet innefattade systematiskt arbete med att reducera klimatpåverkan med 15 procent i investeringar över 50 miljoner kronor, samt att utreda och implementera klimatkrav i mindre projekt.

Arbetet under året har inkluderat samverkan och dialog med andra stora byggherrar, såsom Trafikverket och Förvaltning för utbyggd tunnelbana. Under året har rutiner och mallar tagits fram i samarbete med ledning- och projektgrupper.

Ett fåtal bygg- och anläggningsprojekt har under år 2019 påbörjat respektive genomfört en del åtgärder med hänsyn till klimatpåverkan och bevarande av naturresurser genom att aktivt välja återbruk av material. En av de största och mest omfattade totalentreprenaderna som upphandlades under året har en tydlig kravställning på genomförande av klimatkalkyl och klimatreducerande åtgärder i projektering och produktion.

Locum AB
Under 2019 har Locum genomfört klimatkalkylering samt fortlöpande utredning, för att påbörja implementering av ett systematiskt arbetssätt för att begränsa klimatpåverkan från byggprojekt.

I de allra största byggprojekten ges möjligheter att arbeta med klimatpåverkan genom att Miljöbyggnad 3.0 används. Den nya vårdbyggnaden på Danderyds sjukhus, omfattas av beslutet att certifiera enligt Miljöbyggnad 3.0 och där är målsättningen att minst nå Silver på indikator 15, Stommen och grundens klimatpåverkan. Användandet av klimatkalkyler är nytt i byggbranschen, till skillnad från anläggningsbranschen. Det finns därför behov av att genomföra kompetenshöjande insatser så att erfarenhet byggs för vad som krävs för att uppnå Silver för indikator 15 i Miljöbyggnad.

Locum går nu in i ett skede där främst ombyggnadsprojekt kommer att genomföras, med fokus på tekniska upprustningar. Locum har därför under 2019 utrett möjligheter för att beakta och begränsa klimatpåverkan i denna typ av byggprojekt i syfte att sätta framtida mål. Locum har en etablerad process för att arbeta med miljökrav vid produktval, vilket gör det möjligt att med existerande process, verktyg, rutiner och ansvarsfördelning tillföra klimatkrav på prioriterade material och produkter med relativt sett smidig implementering och god kostnadseffektivitet.

Locums arbete under 2019 visar sammantaget att det i nuläget finns generella utmaningar för branschen avseende tillgänglighet av tillförlitliga emissionsfaktorer för byggprodukter, jämförbarhet mellan byggprojekt, metodik samt beräkningsprogram för att minska klimatpåverkan från byggprocessen. Förväntningarna är dock att det kommer ske en utveckling under de närmsta åren i och med kommande lagkrav samt att fler aktörer börjar ställa krav på klimatpåverkan och efterfråga produktspecifika klimatdata.

Mål 14
År 2021 har Region Stockholm ökat materialåtervinningen i bygg- och anläggningsprojekt, samt genomfört åtgärder för att förebygga avfall.

Indikator 14.1 Region Stockholm arbetar för att förebygga avfall och öka materialåtervinningen i bygg- och anläggningsprojekt.

Bygg- och rivningsavfall utgör efter gruvavfall det största avfallsflödet i Sverige. I och med Region Stockholms pågående investeringar i kollektivtrafikanläggningar och vårdfastigheter utgör bygg- och rivningsavfall även det största avfallsflödet inom Region Stockholms verksamhet. Miljöprogrammets mål lägger fokus på att höja återvinningskvaliteten vid sluthanteringen av avfallet samt att arbeta systematiskt för att minska avfallsmängderna. Målet är nått om berörda nämnder och bolag har beslutat om lokala mål och åtgärder som omfattar ökad materialåtervinning för prioriterade fraktioner, samt avfallsförebyggande insatser, vid nybyggnations-, ombyggnations- respektive anläggningsprojekt, samt om det bedrivs ett aktivt och systematiskt arbete för genomförande av åtgärder enligt beslut.

Berörda förvaltningar och bolag genomför ett flertal åtgärder för att öka materialåtervinningen samt att systematiskt förebygga avfall i projekt, framförallt inom Förvaltning för utbyggd tunnelbana samt Locum AB.

Målet har implementerats och styrs mot på olika sätt inom berörda förvaltningar och bolag, bland annat genom integrering i närliggande mål och/eller genom anvisningar och krav på projekt. Måluppfyllnad utifrån definition i tillämpning för uppföljning av miljöprogrammet är i dagsläget svår att bedöma. En fördjupad analys av styrning och åtgärder i förhållande till måldefinitionen kommer att genomföras under 2020.

Samtliga berörda nämnder och bolag arbetat aktivt med att bygg- och rivningsavfall ska källsorteras enligt Sveriges Byggindustriers Resurs- och avfallsriktlinjer vid byggande och rivning, i enlighet med Region Stockholms riktlinjer för miljöarbetet. Sortering skapar goda förutsättningar för materialåtervinning.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana
Begränsning av avfall och ökad materialåtervinning är en integrerad del av förvaltningens systematiska arbete och målsättning att minska klimatbelastningen och öka resurseffektiviteten i projekten. Förvaltningens mål, åtgärder och styrande dokument inkluderar både ökad resurseffektivitet och begränsad klimatpåverkan.

Förvaltningen har beslutade krav för ökad materialåtervinning och avfallsförebyggande åtgärder. Dessa finns med i upphandling av entreprenader. Kraven möjliggör även uppföljning av avfallsströmmarna i förvaltningens entreprenader.

Förvaltningen använder CEEQUAL[12] som ett systematiskt verktyg och arbetsmetodik för hållbarhetsfrågor, där bland annat effektiv materialanvändning och reducering av avfall ingår.

Locum AB
Locum arbetar med att främja en resurseffektiv avfallshantering genom att exempelvis förbygga uppkomsten av avfall innan det har uppstått, möjliggöra sortering, samt föra en löpande dialog med hyresgästerna, entreprenörerna och avfallsleverantörerna. Dialogen omfattar exempelvis anpassning av källsorteringsutrustning beroende av skede i byggprocessen samt anpassning och hänsyn till eventuell pågående vårdverksamhet i fastigheterna.

[12] CEEQUAL är ett program för att bedöma och betygsätta hur väl anläggningsprojekt har hanterat hållbarhetsfrågor. Programmet syftar till att uppmuntra beställare, projektörer och utförare till att göra mer än lagkrav inom hållbarhetsområdet för att öka projektets hållbarhetsprestanda. http://www.ceequal.com/

För att minska uppkomsten av byggavfall har Locum kartlagt aktiviteter som i utredningar framtagna av branschen visat sig bidra till att reducera mängden byggavfall. Locum arbetar systematiskt med Byggnadsinformationsmodellering (BIM) vid projektering och framtagande av standardiserade typrum för att optimera resursförbrukningen samt genomför kontinuerlig uppföljning av byggavfall i byggprojekt.

Byggvarubedömningen används för att dokumentera och undvika ej önskvärda kemikalier och produkter vilket bidrar till möjliggörande av cirkulära flöden. För att proaktivt förebygga uppkomsten av byggavfall genomförs miljöinventeringar i tidiga skeden i byggprojekten i syfte att identifiera material som kan återanvändas. I arbetet beaktas de faktorer som påverkar om återanvändning är möjlig, exempelvis teknisk livslängd, nya lagkrav och projektets tidplan. Locum eftersträvar att återanvända material där möjlighet ges och under 2019 har flertalet material och produkter återanvänts, bland annat armaturer, desinfektionsmaskiner, mattor, dörrar, kopparrör, porslin, tvättställ och trappsteg. Ett exempel från årets arbete med återanvändning av material visar att konsttegel från den gamla ambulanshallens ytterväggar på S:t Görans sjukhus återanvänts som utsmyckning i den nya muren intill akutentrén.

Locum skapar förutsättningar för en hög materialåtervinningsgrad genom att sortera avfallet på byggarbetsplatserna. Interna målsättningar och krav avseende byggavfall finns reglerade i projektspecifika miljöprogram, vilka omfattar både projektering och produktion. All källsortering inom Locums verksamhet ska ske på plats i enlighet med Sveriges byggindustriers Resurs- och avfallsriktlinjer vid byggande och rivning. Locums målsättning är att en sorteringsgrad om minst 90 procent ska uppnås i byggprojekten, vilket innebär att endast 10 procent av avfallet får utgöra en blandad fraktion.

Under 2019 uppkom totalt 11 391 ton avfall, varav 10 265 ton sorterades på byggarbetsplatserna, vilket innebär att en sorteringsgrad på 90 procent uppnåddes. Sorteringsgraden är något lägre jämfört med 2018. Detta beror på att många av de större nybyggnationerna börjar färdigställas, vilket gör att avfall från ombyggnationer utgör allt större andel av redovisningarna. En positiv iakttagelse av att de strategiska investeringarna börjar färdigställas är att avfallet minskat väsentligt jämfört med föregående års mängder. Locum har under 2019 analyserat avfallsfraktioner som vanligen förekommer i byggprojekten. Syftet är att utveckla kravställningen kring byggavfall och anpassa målbilden efter den större andel ombyggnationsprojekt som kommer genomföras i framtiden. Det för att öka miljönyttan i förhållande till de nya förutsättningarna.

Trafikförvaltningen

Under år 2019 har Trafikförvaltningen uppdaterat kravbilden gentemot bygg- och anläggningsentreprenörer för sortering och inrapportering av bygg- och rivningsavfall i förhållande till senaste versionen av Sveriges Byggindustriers Resurs- och avfallsriktlinjer vid byggande och rivning 2019. Kravbilden för återbruk och återvinning av vissa avfallsfraktioner kommer

att förtydligas ytterligare under år 2020. Därtill har ett internt arbete genomförts under år 2019 med fokus på uppdatering av miljökrav för kommande bygg- och anläggningsprojekt, som bland annat kommer att omfatta krav på materialinventering vid ombyggnationer. Sorteringsgraden av bygg- och rivningsavfall för inrapporterade projekt var under 2019 90 procent.

Under 2018 beslutade trafikförvaltningen om ett inriktningsbeslut utifrån miljöprogrammet som innefattar god styrning och kontroll över avfallshantering för alla bygg- och anläggningsprojekt samt genomförande av materialinventering och identifiering av projektspecifika mål för återbruk i projekt över 50 miljoner kronor.

Mål 15
Region Stockholm bedömer material och produkter som används vid ny- och ombyggnation enligt Byggvarubedömningens kriterier och år 2021 är minst 90 procent accepterade eller rekommenderade.

Region Stockholm ställer höga krav på att de material och produkter som används i bygg- och anläggningsprojekt är säkra för människa och miljö, och att de har lågt eller inget innehåll av miljö- och hälsofarliga ämnen. Byggvarubedömningen används för att säkerställa att byggprodukter och dess innehåll kontrolleras, dokumenteras och kan identifieras om de i framtiden visar sig innehålla ämnen som uppvisar miljö- och/ eller hälsoskadliga effekter. Att registrera och följa upp produkter i Byggvarubedömningen är ett långsiktigt arbete som minskar miljöpåverkan och bidrar till en sund och hälsosam inomhusmiljö.

Indikator 15.1 Andelen material och produkter som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier, i procent.

Målvärdet för kollektivtrafikens fastigheter och anläggningar är att 50 procent av material och produkter ska vara bedömda år 2021 och för övriga regionägda fastigheter är målet att 90 procent ska vara bedömda. Målet har delvis uppnåtts då både Locum och Förvaltning för utbyggd tunnelbana redovisar en hög andel bedömda material och produkter. Uppgifter om totala antalet använda material och produkter saknas dock för Trafikförvaltningen, varför total andel bedömda material och produkter inte har kunnat fastställas. Under 2020 kommer Regionledningskontoret tillsammans med Trafikförvaltningen och Förvaltning för utbyggd tunnelbana utreda möjligheterna till att få in uppgifter om totala antalet använda material och produkter för kollektivtrafikens fastigheter och anläggningar.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana

Förvaltning för utbyggd tunnelbana implementerade målet för andel bedömda material och produkter enligt Byggvarubedömningens kriterier i styrande dokument kring produkt- och materialval år 2017. Förvaltningen rapporterar andel material och produkter för avslutade projekt. Pågående projekt ingår därmed inte i inrapporterade siffror för indikator 15.1. För

2019 redovisas 100 procent bedömda material och produkter och totalt har 16 material och produkter använts i förvaltningens avslutade projekt.

Locum AB
Locum rapporterar andel registrerade material och produkter för pågående och avslutade projekt. Rapporteringen omfattar de material och produkter som specificeras i Locums styrdokument ”Övergripande anvisning – Produkt- och materialval, bedömningskriterier”. Under slutet av 2019, fanns 6005 material och produkter registrerade och av dem har 99 procent bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier. Målet om 90 procent bedömda material och produkter har därmed överträffats.

Trafikförvaltningen
Trafikförvaltningen redovisar antal använda material och produkter som har registrerats i Byggvarubedömningen och hur stor andel av dessa som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier. Uppgifter saknas om antal använda material och produkter som inte har registrerats i Byggvarubedömningen och därmed saknas uppgifter om totala antalet använda material och produkter. Andel bedömda material och produkter har därmed inte kunnat fastställas. Av de 2055 material och produkter som har registrerats i Byggvarubedömningen har totalt 94 procent bedömts.

Tabell 13: Andel material och produkter som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier

	2019	**2018**	**2017**
Locum AB	99%*	98%*	100%*
Trafiknämnden			
Trafikförvaltningen	i.u.**	i.u.**	i.u.**
Förvaltning för utbyggd tunnelbana	100%***	100%***	i.u.****

* Omfattar de material och produkter som specificeras i Locums styrdokument ”Övergripande anvisning – Produkt- och materialval, bedömningskriterier”.

** Uppgifter om totala antalet använda material och produkter saknas.

*** Gäller för avslutade projekt.

**** Inga värden redovisas från FUT 2017 på grund av att förvaltningen inte gick ut med några förfrågningsunderlag eller påbörjade ny utbyggnad 2017.

Indikator 15.2 Andelen accepterade eller rekommenderade material och produkter av de som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier, i procent.
Målvärdet för Region Stockholm är att 90 procent av de material och produkter som bedömts ska vara *accepterade* eller *rekommenderade* år 2021. Resultatet är som helhet 91 procent under 2019, och uppfyller därmed miljöprogrammets mål om 90 procent.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana
Förvaltning för utbyggd tunnelbana rapporterar att 89 procent av bedömda material och produkter är accepterade eller rekommenderade. Redovisningen bygger på både avslutade och pågående projekt. Bedömningen är att det finns goda möjligheter att nå målet om 90 procent accepterade eller rekommenderade material år 2021.

*Locum A*B
Med 94 procent accepterade eller rekommenderade material och produkter under 2019 överträffar Locum målet om 90 procent för tredje året i rad under pågående miljöprogramsperiod.

Trafikförvaltningen
Trafikförvaltningen redovisar 82 procent accepterade eller rekommenderade material och produkter för 2019. Bedömningen är att det fortfarande finns möjligheter att nå målet om 90 procent accepterade eller rekommenderade material år 2021.

Tabell 14: Andelen accepterade eller rekommenderade material och produkter av de som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier

	2019	**2018**	**2017**
Locum AB	94%	92%	94%
Trafiknämnden			
Trafikförvaltningen	82%	83%	81%*
Förvaltning för utbyggd tunnelbana	89%**	91%**	i.u.
Totalt Region Stockholm	**91%**	**91%**	**88%**

* Uppgiften avser bedömning av de material och produkter som hittills är inlagda i Byggvarubedömningen.

** Gäller alla projekt, även ej avslutade.

i.u. inget mätvärde 2017

Riktlinjer Miljöprogram 2017- 2021
Uppföljning av riktlinjer för Region Stockholms miljöarbete
Region Stockholm ska arbeta systematiskt och målmedvetet för att successivt och effektivt minska verksamhetens negativa miljöpåverkan. Miljöarbetet ska inspirera andra aktörer, stimulera till innovation och utveckling inom miljöområdet och bidra till att organisationen uppfattas som en attraktiv arbetsgivare.

Riktlinjerna för miljöarbetet innehåller ett antal styrande principer som Region Stockholms förvaltningar och bolag ska arbeta utifrån för att minska sin miljöpåverkan. De styrande principerna sätter därmed basnivån för Region Stockholms miljöarbete. Mer information om riktlinjerna och de styrande principerna finns i Miljöprogram 2017-2021 (LS 2015-0092).

För att fastställa efterlevnad av riktlinjerna har Regionledningskontoret under 2019, i enlighet med tillämpningsanvisning Uppföljning av miljöprogram 2017–2021 (LS 2016–1486), genomfört en granskning av verksamheter och bolags arbete med riktlinjerna. Granskningen har skett utöver den kontinuerliga uppföljning av riktlinjerna som verksamheter genomför löpande inom ramen för respektive miljöledningssystem. En granskning av efterlevnad av riktlinjerna kommer även genomföras vid slutredovisningen av miljöprogrammet 2021.

Avgränsning
22 förvaltningar och bolag har ingått i uppföljningen, varav 16 har inkommit med svar. Uppföljningen omfattar samtliga styrande principer i miljöprogrammet. Alla verksamheter som ingått i urvalet har själva fått möjlighet att utvärdera och beskriva av hur de arbetar efter miljöprogrammets riktlinjer.

Resultat
Resultatet av uppföljningen visar en generellt god efterlevnad av miljöprogrammets riktlinjer. Förvaltningar och bolag har sedan början av 2000-talet infört certifierade miljöledningssystem, ISO 14001. Miljöledningssystemet ska säkerställa att ett systematiskt miljöarbete finns på plats, att tillräckliga resurser tillsätts samt att arbete med att minska verksamhetens miljöpåverkan pågår. Miljöledningssystemet möjliggör att riktlinjerna efterlevs och förankras i internkontroll eller andra lokala styrmodeller samt inkluderas i avtal med leverantörer. Det säkerställer också resurser för kontinuitet och inte minst att miljöaspekter beaktas vid beslut, investeringar, verksamhetsförändringar.

Regionens förvaltningar och bolag följer miljölagstiftning och andra krav. Varje förvaltning och bolag har en miljöorganisation och arbetar med relevanta miljömål i verksamhetsplanen. Ändamålsenlig organisation och planering bedöms vara säkerställt genom att samtliga förvaltningar och bolag har miljöledningssystem, som är certifierade enligt ISO 14001:2015.

Nedan följer ett antal goda exempel och utmaningar som identifierats under uppföljningen.

Klimat
Enligt de styrande principerna ska verksamheterna prioritera resfria arbetssätt, liksom resor med tåg framför flyg. Många av verksamheterna redovisar att Region Stockholms riktlinjer för tjänsteresor följs och samt att verksamheten arbetar aktivt med resfria möten och arbetssätt genom att bland annat tillhandahålla olika IT-verktyg som stöd.

Ytterligare en styrande princip är att verksamheterna ska ställa krav på energiprestanda vid nybyggnationer och större ombyggnationer. Locum arbetar aktivt med att ställa krav på energiprestanda både i ny- och ombyggnationsprojekt i enlighet med Region Stockholms miljöprogram, vilket innebär att energianvändningen ska motsvara Miljöbyggnad Guld. Miljöbyggnad är ett svenskt certifieringssystem där höga krav ställs inom områdena energi, inomhusmiljö och material. Under 2019 har fyra byggnader certifierats enligt Miljöbyggnad, ett exempel är den nya akutvårdsbyggnaden på Danderyds sjukhus.

All förlossningsvård inom Region Stockholm har anläggningar för effektiv destruktion av lustgas i enlighet med riktlinjerna.

Kemikalier
Enligt riktlinjerna ska Region Stockholms verksamheter inte använda kemiska produkter som medför risk för hälsa och miljö enligt Stockholms läns landstings utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier i kemiska produkter (LS 2015–1281). De verksamheter som har miljö- och hälsofarliga kemikalier inventerar årligen sina kemikalier och registrerar dem i en kemikaliedatabas. Vid inventeringen säkerställer verksamheterna att inga förbudsämnen används. De verksamheter som behöver använda förbudsämnen undersöker först och främst om det finns alternativa produkter. När alternativa produkter saknas söks dispens hos Hållbarhetsavdelningen på Regionledningskontoret för fortsatt användning av förbudsämnet. Utöver löpande arbete med inventering av kemikalier ställer många verksamheter krav enligt Region Stockholms utfasningslistor vid upphandling.

Sammanfattningsvis är mognadsgraden för det systematiska kemikaliearbetet hög inom hälso- och sjukvården. Det finns dock utmaningar kopplat till kemikaliearbetet för drift och underhåll av kollektivtrafiken, mer information finns under mål 10.

Ekologiskt kaffe, te och frukt
Verksamheterna ska i första hand välja ekologiskt kaffe, och te samt ekologisk eller lokalproducerad frukt till anställda vid inköp och vid representation. Inköpen av kaffe, te och frukt har centraliserats via de avtal som finns, vilket har resulterat i att större delen av inköpen sker via avrop

från centralt upphandlade avtal. Åtgärden har inneburit att andelen ekologiskt kaffe, te och frukt har ökat.

Resurseffektivitet
Enlighet riktlinjerna ska verksamheterna bland annat arbeta resurseffektivt genom att effektivisera materialförbrukningen, främja återanvändning av möbler och IT-utrustning samt återvinna väsentliga avfallsfraktioner. Dessutom ska verksamheterna säkerställa att logistik och utrymmen för avfallshantering är ändamålsenliga genom att ställa krav på effektiva återvinningssystem i samband med upphandling av avfallsentreprenörer.

Locums roll som fastighetsförvaltare av sjukhusen innebär ansvar för att ta hand om stora delar av det avfall som verksamheterna genererar. Verksamheterna är dock beroende av fler avfallshanterare än Locum. Centrala avtal finns för vårdens specialavfall, och kommunerna äger det hushållsliknande avfallet samt matavfallet. I sjukhusen miljörum ska det vara möjligt att källsortera allt avfall utifrån avdelningarnas verksamhet och behov. Eftersom verksamheterna ser mycket olika ut, beroende på vad det är för vård som bedrivs anpassas och utrustas miljörummen i samarbete med hyresgäst, logistikenheter och avfallsentreprenör. Detta sker löpande i både befintliga och nybyggda miljörum. Locum samarbetar även med hyresgäster för att hantera och återvinna patientmatrester från avdelningar på sjukhusen genom att hitta ändamålsenliga lösningar för avfallsutrymmen- och utrustningar. Avfallsrutinerna ser olika ut beroende på objektens utformning och organisation, och därför är samarbete på sjukhusen viktigt.

Ytterligare ett gott exempel på resurseffektivitet är hälso- och sjukvårdens möbelsidor på verksamheternas intranät för återanvändning av möbler vid flytt. Möbelsidorna innehåller ett register av tillgängliga möbler vilket möjliggör att verksamheterna innan nyinköp först kan stämma av mot möbelregistret. Karolinska Universitetssjukhuset i Solna har också under 2019 infört en särskild funktion för möbler som stödjer sjukhusets verksamheter med att kontakta rätt leverantör vid behov av reparation. Funktionen har också ett litet möbelförråd för överblivna möbler, på så vis kan möblerna i första hand återcirkuleras inom byggnaden istället för att göra nyinköp.

Återanvändning av IT-utrustning hanteras genom samordnat ramavtal med Inrego. Återanvändningen ger både kostnads- och klimatnytta för Region Stockholm.

Personal och utbildning
Uppföljningsrapport 2019

1. Inledning

Region Stockholm är en av Sveriges största arbetsgivare med ansvar för hälso- och sjukvård, kollektivtrafik och regional utveckling i Stockholms län samt bidrar till kulturlivet i länet. En viktig förutsättning för att Region Stockholm ska kunna fullfölja sina uppdrag är en fungerande kompetensförsörjning. Regionen arbetar aktivt för att vara en attraktiv och hållbar arbetsgivare som kan rekrytera, utveckla och behålla den kompetens som verksamheterna behöver.

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att antalet äldre och unga i befolkningen ökar snabbare framöver än antalet invånare i yrkesför ålder. Det innebär en utmaning då behovet av att bygga ut välfärdsverksamheterna kommer att vara större än möjligheterna att bemanna och finansiera dem.

För att Region Stockholm ska kunna möta de ökade utmaningarna framöver pågår ett omställningsarbete för att säkerställa en effektiv organisation med rätt kompetens på rätt plats. Inom hälso- och sjukvården handlar uppdraget om att utföra och utveckla vården, men också om att utbilda både nuvarande och framtida kollegor.

2. Medarbetare i siffror

Region Stockholm är en av landets största arbetsgivare med knappt 46 000 medarbetare inom ett hundratal yrken, av dessa var 78 procent kvinnor och 22 procent män. Totala antalet medarbetare inom Region Stockholm ökade med 385 under året, vilket motsvarar mindre än en procents ökning.

Antal medarbetare fördelat på verksamhetsområde

Verksamhetsområde	2019	2018	2017
Hälso- och sjukvård	43 401	43 162	42 699
Kollektivtrafik	939	846	784
Kultur	121	123	65
Regionplanering	63	44	44
Övrig verksamhet	1 202	1 166	1 146
Totalsumma	**45 726**	**45 341**	**44 738**

I övrig verksamhet ingår AB Stockholms Läns Landstings Internfinans, regionrevisorerna, regionledningskontoret, serviceförvaltningen och Locum AB.

Den största yrkesgruppen under 2019 var sjuksköterskor inklusive barnmorskor, nästan 12 000 av regionens medarbetare. Av dessa var 88 procent kvinnor och 12 procent män, samma fördelning som föregående år. Läkare med specialistkompetens och ingenjörer hade den jämnaste könsfördelningen.

Antalet barnmorskor och undersköterskor har ökat med ungefär två procent vardera, även antalet läkare och sjuksköterskor har ökat något jämfört med förra år. Under 2019 gick trafikförvaltningen över till Region Stockholms gemensamma personalsystem, vilket ger en mer korrekt redovisning av yrkesgrupper. Tidigare redovisades samtliga medarbetare i trafikförvaltningen under yrkesgruppen handläggararbete, den gruppen har nu minskat medan grupperna ledningsarbete och administratörarbete har ökat.

Diarienummer
RS 2019-0242

Antal och andel medarbetare per yrkesgrupp och kön 2019

Yrkesgrupp	Kvinnor	Män	Totalt	Andel kvinnor	Andel män
Administratörsarbete	1 097	222	1 319	83%	17%
Andra specialiteter inom hälso- och sjukvård*	445	187	632	70%	30%
Arbetsterapeut	538	40	578	93%	7%
Barnmorska	1 114	6	1 120	99%	1%
Biomedicinsk analytiker	931	135	1 066	87%	13%
Fysioterapeut/sjukgymnast	707	148	855	83%	17%
Handläggararbete	2 142	1 257	3 399	63%	37%
Ingenjör	205	203	408	50%	50%
Kurator	598	80	678	88%	12%
Ledningsarbete	1 852	677	2 529	73%	27%
Logoped	311	22	333	93%	7%
Läkare, icke specialistkompetens	1 691	1 121	2 812	60%	40%
Läkare, specialistkompetens	1 993	1 620	3 613	55%	45%
Medicinsk sekreterare	1 866	31	1 897	98%	2%
Psykolog	814	243	1 057	77%	23%
Sjuksköterska	9 110	1 327	10 437	87%	13%
Tandläkare	491	180	671	73%	27%
Tandsköterska	881	22	903	98%	2%
Tekniker	81	271	352	23%	77%
Undersköterska/skötare med flera	7 535	1 558	9 093	83%	17%
Vaktmästeri, trädgård, anläggning**	77	283	360	21%	79%
Övrig personal	1 009	303	1 312	77%	23%
Totalt	**35 488**	**9 936**	**45 424**	**78%**	**22%**

* Tidigare sjukhustekniker och laboratoriepersonal
** Tidigare hantverkararbete
I tabeller som är nedbrutna på yrken ingår inte Locum AB i underlaget.

3. Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning är ett prioriterat område för Region Stockholm och det finns behov både av långsiktig kompetensplanering och förändrade arbetssätt. Det råder en allt större konkurrens om kompetens då grupperna unga och äldre i befolkningen ökar snabbare än antalet invånare i yrkesför ålder. Det är en demografisk utmaning för hela landet som även Region Stockholm behöver möta för att klara kompetensförsörjningen.

3.1 Hållbar och attraktiv arbetsgivare

Genom att vara en attraktiv arbetsgivare kan Region Stockholm fortsatt rekrytera, engagera och behålla medarbetare. Ett gott och inkluderande ledarskap, hållbar arbetsmiljö samt kontinuerlig kompetensutveckling är viktiga förutsättningar för att trygga kompetensförsörjningen på kort och lång sikt.

Årets medarbetsuppföljning visade att många medarbetare i Region Stockholm är både stolta och motiverade, ett resultat som har ökat de senaste åren. En sambandsanalys av resultaten i medarbetaruppföljningen visar att 62 (60) procent av medarbetarna inom Region Stockholm är både stolta och motiverade, en ökning med två procentenheter sedan 2018. Särskilt motivationen får högt resultat, åtta av tio medarbetare känner sig motiverade i sitt arbete. Det innebär att medarbetaren har svarat 7 eller 8 på en åttagradig skala.
De viktigaste faktorerna för att medarbetarna ska känna sig motiverade är att deras arbetsuppgifter känns meningsfulla, att de utvecklas i arbetet och att deras kompetens nyttjas. För att öka medarbetarnas motivation finns det därför anledning att fortsätta ta vara på den kompetens som medarbetare har och ge förutsättningar för utveckling i arbetet. Genom kompetensutvecklingsindex följs medarbetarnas egen uppfattning om sin utveckling, se nedan under avsnitt Medarbetaruppföljning.

Att medarbetarna är ambassadörer och talar väl om sin arbetsplats och arbetsgivare är viktigt eftersom deras positiva bild av regionens verksamheter bidrar till att attrahera nya medarbetare.
Genom medarbetaruppföljningen följs även andelen ambassadörer. Genomsnittlig andel ambassadörer inom Region Stockholms nämnder och bolag var 2019 32 (29) procent.

Andel ambassadörer total och uppdelat på chefer och medarbetare

	2019	2018	2017	2016
Chef	49%	51%	48%	46%
Medarbetare	31%	27%	27%	27%
Total andel ambassadörer	32%	29%	28%	28%

För att räknas som ambassadör ska medarbetaren ha besvarat samtliga frågor med 7 eller 8 på en 8-gradig skala i medarbetaruppföljningen:

- förvaltningen/bolaget är en attraktiv arbetsgivare
- jag är stolt över att arbeta på förvaltningen/bolaget
- jag kan rekommendera andra att arbeta på förvaltningen/bolaget.

3.2 Chef och ledarskap

Ett väl fungerande chef- och ledarskap är en viktig förutsättning för att Region Stockholm ska klara uppdragen både nu och i framtiden. Chefer inom regionen ska vara tydliga arbetsgivarföreträdare som driver och utvecklar verksamheten tillsammans med medarbetarna. Region Stockholm arbetar systematiskt och långsiktigt med chefsförsörjning för att säkerställa tillgången på chefer. Det långsiktiga arbetet med att stödja och utveckla chefer är exempel på ett pågående arbete som bidrog till att nå målet för attraktiv arbetsgivare. Genom ledarskapsindex och chefsstödsindex följs hur medarbetarna uppfattar närmaste chefens ledarskap samt hur chefer ser på sina förutsättningar att utöva sitt ledarskap, se nedan under avsnitt Medarbetaruppföljning.

3.3 Rekrytering

Rekryteringssituationen var utmanande för hälso- och sjukvården särskilt avseende sjuksköterskor inom dygnet-runt-verksamhet. En något förbättrad rekryteringssituation märktes dock under hösten. Det är positivt att antalet sökande på Region Stockholms utannonserade tjänster har ökat jämfört med föregående år. Totalt var antalet ansökningar per annons 17 stycken jämfört med 14 år 2018. Andelen ansökningar som utgjordes av redan anställda inom Region Stockholm uppgick till drygt 29 procent.

3.4 Personalomsättning

Personalomsättningen behöver sättas i sitt sammanhang och ska inte ses ensam som indikator för attraktivitet som arbetsgivare. Att följa ambassadörskap, stolthet och motivation samt antal medarbetare som slutar och sjukfrånvaro är andra viktiga indikatorer. En viss rörlighet är bra för verksamhetsutveckling och möjligheten att lära av varandra. En för hög personalomsättning innebär kostnader för nyrekryteringar och kan påverka arbetsmiljön, då det exempelvis går åt tid och resurser till att introducera

nya medarbetare, tydliggöra rutiner med mera. Att följa upp anledningar till att medarbetare väljer att sluta genom avgångssamtal är viktigt för utveckling av verksamheten.

Personalomsättningen minskade från 13 till 12 procent. Hög personalomsättning återfanns bland annat i yrkesgrupperna psykolog med 19 procent och läkare utan specialist-kompetens med 14 procent. I båda yrkegrupperna ingår medarbetare som gör sin utbildningstjänstgöring (AT och PTP) i form av en tidsbegränsad anställning.

Personalomsättning* per yrkesgrupp och år

Yrkesgrupp	2019	2018	2017
Administratörsarbete	12%	13%	10%
Andra specialiteter inom hälso- och sjukvård**	12%	11%	13%
Arbetsterapeut	15%	15%	17%
Barnmorska	10%	11%	9%
Biomedicinsk analytiker	9%	10%	9%
Fysioterapeut/sjukgymnast	14%	14%	18%
Handläggararbete	13%	16%	13%
Ingenjör	15%	17%	11%
Kurator	15%	14%	14%
Ledningsarbete	5%	7%	7%
Logoped	8%	9%	12%
Läkare, icke specialistkompetens	14%	15%	15%
Läkare, specialistkompetens	4%	5%	5%
Medicinsk sekreterare	10%	10%	10%
Psykolog	19%	19%	17%
Sjuksköterska	14%	14%	14%
Tandläkare	17%	15%	18%
Tandsköterska	11%	11%	13%
Tekniker	8%	8%	10%
Undersköterska/skötare med flera	10%	10%	10%
Vaktmästeri, trädgård, anläggning***	14%	10%	13%
Övrig personal	15%	15%	17%
Totalt	12%	13%	13%

* Tidigare publicerade siffror för 2017 och 2018 är korrigerade på grund av tidigare felberäkningar.
** Tidigare sjukhustekniker och laboratoriepersonal
***Tidigare hantverkararbete
I tabeller som är nedbrutna på yrken ingår inte Locum AB i underlaget.

3.5 Kompetensplanering

Att ha rätt kompetens är en viktig förutsättning för att utföra uppdragen och nå uppsatta mål. Därför arbetar verksamheterna aktivt med kompetensplanering.

3.5.1 KOLL – modell för kompetensplanering

För att arbeta strukturerat och systematiskt med kompetensplanering, både på operativ och strategisk nivå, används inom Region Stockholm en kompetensplaneringsmodell, KOLL. Modellen tillsammans med IT-stödet ProCompetence, erbjuder ett verktyg för att få en överblick av den befintliga kompetensen i verksamheten och vilken kompetens som behövs utifrån verksamhetens mål och uppdrag. KOLL utgår från de roller och kompetenser som krävs för att utföra arbets-uppgifterna. Rollerna i KOLL är regiongemensamma och samma krav ställs för likvärdiga uppdrag, vilket ger förutsättningar för bland annat en patientsäker vård. Tydliga roller i KOLL skapar förutsättningar för att tillämpa de kompetensstegar som har tagits fram. Antalet roller har under året ökat med drygt 150 och nu finns totalt 870 olika roller framtagna.

Under året har andelen medarbetare som använder KOLL inom Region Stockholm och som skattat sin kompetens i ProCompetence ökat med tio procentenheter och uppgick till totalt 20 260 medarbetare. Utifrån konstaterade kompetensgap går det att planera, prioritera och samordna insatser. Att utgå från kompetensplaneringen och i samband med medarbetarsamtalen lägga in medarbetarnas individuella utvecklingsplan i systemstödet ökar tydlighet för såväl chefer som medarbetare.

3.5.2 Kompetensstegar

För att tydliggöra utvecklingsmöjligheter och karriärvägar för yrkesgrupper inom Region Stockholm pågår ett omfattande arbete med att ta fram kompetensstegar. Längst har regionen kommit med kompetensstegen för sjuksköterskor och barnmorskor. Kompetensstegarna för hälso- och sjukvårdens yrkesgrupper ska utgå från verksamhetens och patienternas behov samt integrera vårdutveckling och forskning i det kliniska arbetet. Under 2019 har ytterligare sex kompetensstegar tagits fram och Region Stockholm har nu elva olika kompetensstegar för följande yrkesgrupper:

- sjuksköterskor och barnmorskor
- undersköterskor
- arbetsterapeuter
- fysioterapeuter
- röntgensjuksköterskor
- medicinska sekreterare

- biomedicinska analytiker - klinisk fysiologi
- dietister
- psykologer
- audionomer
- kuratorer

Vid årsskiftet hade 6 628, av totalt cirka 11 103, sjuksköterskor och barnmorskor placerats in i kompetensstegen, det motsvarar 62 procent. Det innebär att målet på 80 procent inte uppnåddes för Region Stockholm som helhet, däremot hade Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB och Danderyds Sjukhus AB ett resultat över 80 procent. Implementeringen av kompetensstegarna för röntgensjuksköterskor och medicinska sekreterare påbörjades under året och cirka 25 procent av medarbetarna har placerats in i kompetensstegen. Den nationella utredningen kring regleringen av yrket undersköterska som pågår har medfört att regionen avvaktat implementera kompetensstegen för undersköterskor.

4. Utbildningsuppdraget

All regionfinansierad hälso- och sjukvård omfattas av ett utbildningsuppdrag som innebär att årligen tillhandahålla platser för verksamhetsintegrerat lärande (VIL) för studerande på högskolor, yrkeshögskolor och gymnasieskolor inom vårdrelaterade utbildningar. Det pågår ett kontinuerligt arbete för att säkerställa tillgången på handledare och utbildningsplatser av god kvalitet.

Antal genomförda studentveckor för VIL per studerandekategori

Studerandekategori	Antal veckor 2019	Antal veckor 2018
Ambulanssjukvårdare, lärande i arbete (LIA)	241	106
Apotekarprogrammet	104	114
Arbetsterapiprogrammet	1319	1305
Audionomprogrammet	201	194
Barnmorskeprogrammet	2420	2368
Biomedicinska analytikerprogrammet	947	965
Dietistprogrammet	97	137
Fysioterapeutprogrammet	2572	2720
Kiropraktor legitimationspraktik	159	137
Kompletteringsutbildning barnmorskor	196	90
Kompletteringsutbildning fysioterapeuter	118	66
Kompletteringsutbildning läkare	338	322
Kompletteringsutbildning sjuksköterskor	319	350

Logopedprogrammet	569	635
Läkarprogrammet	43 782	45 383
Magisterprogrammet klinisk farmaci	38	24
Medicinska sekreterare (LIA)	1749	2611
Naprapat legitimationspraktik	214	66
Psykologprogrammet	1555	1333
Sjukhusfysikerprogrammet	93	77
Röntgensjuksköterskeprogrammet	956	787
Sjuksköterskeprogrammet	27 514	27 489
Socionomprogrammet	803	696
Specialistsjuksköterskeprogrammen	3900	4449
Specialistundersköterska och steriltekniker (LIA)	1333	309
Gymnasieskolor, arbetsplatsförlagt lärande (APL)	7921	7802
LIA totalt 2017 (LIA 2018 redovisat per utbildning)	Redovisat per utbildning	Redovisat per utbildning
Totalt	**99 458**	**100 535**

Region Stockholm erbjöd full lön till medarbetare som utbildat sig till barnmorska eller till specialistsjuksköterska inom prioriterade inriktningar. Under 2019 påbörjade 284 nya sjuksköterskor studier till specialistsjuksköterska eller barnmorska med löneförmån. Det avser sjuksköterskor som studerar på heltid eller på deltid inom inriktningar som prioriterats efter verksamhetens behov. Totalt fick drygt 500 sjuksköterskor löneförmån vid studier till specialistsjuksköterska eller barnmorska, inräknat de som påbörjade studier även under 2017 eller 2018.

Region Stockholm erbjöd under året ekonomiskt stöd för arbetsgivare som anordnade praktik- och auskultationsplatser för personer med hälso-och sjukvårdsutbildning från länder utanför EU och EES. Under 2019 beviljades totalt 52 ansökningar om ekonomiskt stöd. Den största gruppen utgörs av läkare som gör praktiktjänstgöring/provtjänstgöring inför svensk legitimation. Andra yrkesgrupper som fått stöd är tandläkare, farmaceuter, sjuksköterskor och barnmorskor.

Samtliga regioner i Sverige ska erbjuda AT-tjänster för alla som har avlagt läkarexamen och för läkare med utländsk utbildning som föreskrivits allmäntjänstgöring så att kraven för att få läkarlegitimation uppfylls. Allmäntjänstgöringen löper över två kalenderår i och med att den är minst 18 månader lång. Det innebär att antalet anställda AT-läkare i regionen är minst det dubbla i förhållande till antalet AT-tjänster som startar under ett år. Under 2019 var det totala antalet påbörjade AT-tjänster 228 i Region Stockholm.

För att en legitimerad läkare ska uppnå specialistkompetens krävs det en specialiseringstjänstgöring under minst fem år genom en särskild tjänst som ST-läkare. Specialiseringstjänstgöringen regleras av Socialstyrelsens föreskrifter. Tjänsterna för specialisttjänstgöring för läkare inom Region Stockholm är tillsvidareanställningar. Under 2019 fanns det totalt i regionen ca 2300 tillsvidareanställda ST-läkare inklusive de privata vårdgivarna. Antalet anställda ST-läkare har successivt ökat i regionen under ett flertal år. Av de cirka 600 ST-läkarna i allmänmedicin har drygt 50 procent anställningar på privata vårdcentraler i regionen.
Praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) är en ettårig tjänstgöring efter examen som ger behörighet att ansöka om psykologlegitimation. Ungefär 110 PTP-psykologer deltar årligen i regionens PTP-program.

5. Jämställdhet och mångfald

Region Stockholm vill vara en attraktiv och hållbar arbetsgivare som erbjuder en trygg och tillgänglig verksamhet som svarar mot invånarnas behov. Region Stockholm vill tillvarata förmågor, kompetenser och värdesätta olikheter för att engagera och utveckla medarbetarna. Region Stockholm accepterar ingen form av kränkande särbehandling, diskriminering, trakasserier eller sexuella trakasserier på sina arbetsplatser.

Region Stockholms chefer ska verka för jämlika arbetsplatser där medarbetarnas förmågor tas tillvara och där arbetsplatserna är fria från kränkningar. Därför erbjuds chefer inom Region Stockholm en utbildning om jämställdhet och mångfald. Syftet med utbildningen är att ge förutsättningar att utveckla ett ledarskap som är normmedvetet och inkluderande.

Som ett led i att systematiskt och aktivt förebygga och motverka all form av diskriminering och kränkande särbehandling erbjuder Region Stockholm chefer och medarbetar fyra olika e-utbildningar i frågor rörande funktionsnedsättning, etnicitet och normer, kön och sexualitet. För att öka kunskapen om hur rekrytering ska genomföras utan utan risk för diskriminering, har det under året tagits fram en ny e-utbildning, ”Inkluderande rekrytering”.

För att förbättra mottagande och bemötande av hbtq-personer inom hälso- och sjukvården erbjuder Region Stockholm vårdgivare en utbildning för att förbättra hbtq-kompetensen och bemötandet av patienter som är hbtq-personer. Utbildningen ska även verka för att alla invånare, patienter och medarbetare ska känna sig välkomna och inkluderade inom Region Stockholm. Hbtq-utbildningen leder till diplomering av både enskilda medarbetare och verksamheter, både av Region Stockholms verksamheter och privata vårdgivare som har avtal med Region Stockholm. Idag är 74 verksamheter diplomerade, varav 12 tillkom under 2019. Cirka 540 medarbetare utbildades under året inom ramen för hbtq-diplomeringen.

6. Hälsofrämjande och hållbar arbetsmiljö

Det systematiska arbetsmiljöarbetet pågår ständigt och innebär att undersöka arbetsmiljön, bedöma risker, vidta åtgärder och sedan följa upp att insatserna har haft önskad effekt. Arbetet pågår på alla ledningsnivåer, men det är viktigt att högsta ledning är involverad och prioriterar

arbetsmiljöarbetet. Ett framgångsrikt arbetsmiljöarbete förutsätter att det finns mål. Det strategiska och hälsofrämjande arbetsmiljöarbetet ska fokusera på att främja hälsa och förebygga ohälsa på individ-, grupp- och organisationsnivå. Under 2019 påbörjades ett partsgemensamt arbete med att ta fram en regionövergripande medarbetarpolicy som också blir regionens arbetsmiljöpolicy.

6.1 Systematiskt arbetsmiljöarbete

Region Stockholms systematiska arbetsmiljöarbete följs upp bland annat genom den årlig medarbetaruppföljning genom följande index:

- totalindex
- medarbetarskapsindex
- ledarskapsindex
- chefsstödsindex
- kompetensutvecklingsindex

Arbetsmiljöavvikelser rapporteras i systemstödet HändelseVis och är ett stöd i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Region Stockholms satsningar på stärkt stöd för första linjens chefer inom hälso- sjukvården har inneburit många olika satsningar under året som har koppling till att stärka en hälsofrämjande och hållbar arbetsmiljö. Satsningarna har handlat om att stärka chefernas kompetens inom arbetsmiljöområdet genom utbildning och handledning. Områden har bland annat varit konflikthantering, förändringsledning och hot och våld. Under året har chefer stärkt sin kompetens vad gäller arbetet med friskfaktorer, tidiga insatser gällande signaler på ohälsa, rehabiliteringsprocessen och rehabiliteringsplaner.

I Region Stockholms nämnder och bolag har ett aktivt och systematiskt arbete skett under året. Arbete med att ta fram och förtydliga processer för arbetsmiljöuppföljning och arbetsmiljöansvar har genomförts. Förutsättningar för att uppnå en högre grad av systematiskt arbetsmiljöarbete har skapats med användarvänliga och ändamålsenliga verktyg. Områden för att främja hälsa och förebygga arbetsrelaterad ohälsa har exempel varit ”Hälsosam schemaläggning”, ”Träning, sömn och kost för att bygga och upprätta en sund livsstil” och ”Återhämtning för att förebygga stressrelaterade besvär”.

Företagshälsovården är en expertresurs i det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Regionen är inne i ett omställningsarbete Förändring kan skapa oro hos enskilda individer och därför är företagshälsan behjälplig

med stödsamtal för individer som varit i behov av detta. Region Stockholm har under året beställt utbildning från företagshälsovården inom bland annat arbetsmiljö och hälsa samt hot och våld. Även insatser avseende hälso-, arbetsmiljö- och livsstilsundersökningar har genomförts.

I syfte att sprida kunskap kring arbetsmiljö och hälsa genomförde Region Stockholm flertalet uppskattade och välbesökta tematräffar under året. Målgruppen var chefer, medarbetare från HR samt i vissa fall fackliga företrädare och skyddsombud. Exempel på teman har varit; kris och krisstöd, risk och missbruk, rehablitering samt systematiskt arbetsmiljöarbetet.

I syfte att förebygga och hantera bruk, riskbruk och skadligt bruk i enlighet med riktlinjer för alkohol- och drogfria arbetsplatser har Region Stockholm ett samarbetsavtal med Alna Sverige. Våren 2019 genomförde Region Stockholm en utbildning i alkohol och droger för chefer, HR och fackliga tillsammans med Alna. Utbildningen filmades och finns tillgänglig som undervisningsmaterial i moduler på Region Stockholms intranät. Stockholm läns sjukvårdsområde (SLSO) har under året genomfört sex utbildningar inom området tillsammans med Alna. Region Stockholm har sedan många år ett serviceavtal med Alna som ger verksamheterna kostnadsfria råd per telefon. Under 2019 hade Region Stockholm haft 350 kontakter med Alna.

6.2 Medarbetaruppföljning

Region Stockholm medarbetaruppföljning är ett styrinstrument för att undersöka den organisatoriska och sociala arbetsmiljön i enlighet med Arbetsmiljöverkets OSA-föreskrift (AFS 2015:4), samt identifiera förbättringsområden och möjliggöra jämförelse och lärande mellan olika verksamheter.

Generellt ligger resultaten i Region Stockholms medarbetaruppföljning 2019 på en hög nivå. Medarbetare inom Region Stockholm har en hög motivation och känner att de har meningsfulla arbetsuppgifter. De känner sig också uppskattade på sina arbetsplatser. Värdet på regionens totalindex är 75 (74) och flertalet nämnnder och bolag har totalindex mellan 71 och 79.

Totalindex, medarbetarskapsindex och ledarskapsindex

	2019	2018	2017	2016
Ledarskapsindex	78	78	77	76
Medarbetarskapsindex	77	76	76	75
Totalindex	75	74	74	73

Medarbetarskapsindex för Region Stockholm, som består av åtta frågor om medarbetarskapet, har ett totalindex på 77 (76), en ökning med en procentenhet, därmed uppnås fullmäktiges mål som var 76.

Ledarskapsindex uppgick till 78, vilket var samma nivå som föregående år och därmed uppnås fullmäktiges mål som var 78. Av cheferna i Region Stockholm var det 78 procent som hade ett ledarskapsindex på minst 70. Höga ledarskapsindex är viktigt eftersom det indikerar att medarbetarna upplever att ledarskapet är välfungerande. 18 (18) procent har ett ledarskapsindex på mellan 50 och 69. Andelen chefer med ett ledarskapsindex på 49 eller lägre är 4 (3) procent. Cheferna med lägre ledarskapsindex är sällan samma individer år från år och återfinns oftast på arbetsplatser med särskilda utmaningar, till exempel omorganisationer.

Hur chefer ser på sina förutsättningar att utöva sitt ledarskap följs genom ett chefsstödsindex i medarbetaruppföljningen. Chefsstödsindexet bygger på Arbetsmiljöverkets föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4) där förutsättningarna för ledarskap bland annat innebär tillräckliga befogenheter, en rimlig arbetsbelastning och stöd i rollen som chef eller arbetsledare. Frågorna besvarades av 98 procent av cheferna och indextalet 76 (76) indikerar att cheferna är fortsatt nöjda med sina förutsättningar att utöva sitt ledarskap.

Kompetensutvecklingsindex bygger på frågor om kompetens tas tillvara, utveckling i arbetet och om kompetensutveckling. Index ökade sedan föregående år och var 72 (70). Medarbetarnas kompetens behöver upprätthållas och kontinuerligt utvecklas utifrån verksamhetens behov. Det är viktigt att ta tillvara och använda kompetensen till rätt arbetsuppgifter. Merparten av kompetensutvecklingen sker på arbetsplatsen i det dagliga lärandet, där en viktig del är att lära av varandra.

Utifrån följande tre frågor har ett kompetensutvecklingsindex bildats och i medarbetaruppföljningen följs medarbetarnas uppfattning om sin kompetensutveckling:

- jag får den kompetensutveckling jag behöver utifrån verksamhetens uppdrag
- min kompetens tas tillvara utifrån verksamhetens uppdrag
- jag utvecklas i mitt arbete

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har sedan 2011 erbjudit kommuner och regioner att använda en modell ”Hållbart

medarbetarengagemang" som består av gemensamma frågor. Tanken är att skapa nationellt jämförbara nyckeltal för kommuner och regioner. HME består av totalt nio frågor och täcker områdena motivation, ledarskap och styrning. HME för Region Stockholm 2019 är 76. De regioner som önskar rapporterar in sina resultat till databasen Kolada hos SKR. Det sammanlagda genomsnittliga resultatet för alla rapporterande regioner 2018 var 78.

6.2.1 Hot och våld

I medarbetaruppföljningen framgår det att tio procent av medarbetarna har utsatts för hot och/eller våld, vilket är samma nivå som föregående år. De flesta arbetade i vårdverksamheter. I majoriteten av fallen är det patienter, anhöriga till patienter eller andra externa personer som utsätter medarbetarna.

För Region Stockholm är arbetet med att förebygga hot och våld ett fortsatt viktigt fokusområde. Region Stockholm har tillsammans med verksamheterna tagit fram en förstudie till en trygghetsbaserad webbutbildning kring hot och våld. Nämnder och bolag har under året genomfört flera insatser inom området hot och våld.

Vid Stockholms läns sjukhusområde (SLSO) uppgår andelen som upplever hot och/eller våld till 15 procent som är samma procentuella nivå som 2018. Den absoluta majoriteten av hot/våldrapporteringar återfinns inom de psykiatriska verksamheterna och akutverksamheten. Under 2019 genomförde SLSO utbildningen "Att kunna bemöta hot och våld inom sjukvården" vilken riktade sig till chefer, skyddsombud och medarbetare som möter patienter, anhöriga eller medföljande som kan agera aggressivt och hotfullt. Målet med utbildningen var att ge medarbetarna kunskaper och kompetens för att kunna utföra sitt arbete på ett tryggt och säkert sätt samt att öka medvetenheten om riskfaktorer och risksituationer för hot och våld i arbetet. Stockholms läns sjukhusområde har också, utifrån ett hot-/våldpreventivt arbete, deltagit i en regional samverkan med berörda aktörer inom området Järva och Rinkeby.

Karolinska Universitetssjukhusets medarbetaruppföljning visar att nio procent av medarbetarna utsatts för hot och/eller våld på arbetet, samma andel som föregående år. Karolinska Universitetssjukhuset har i samverkan med fackliga representanter arbetat med åtgärder för att minska hot och våld samt spridit information om vad medarbetare gör när de blivit utsatta. Andelen som känner till vart de ska vända sig när de blivit utsatt har ökat varje år sedan 2016.

Södersjukhuset AB har under året utarbetat och genomfört ett uppskattat projekt ”Verkligheten flyttar in” för chefer och skyddsombud som bland annat omfattade utbildningar och workshops för att öka medvetenheten och kunskapen i hur de ska förebygga och hantera hot- och våldssituationer. Även på Södersjukhuset AB visar resultatet från medarbetaruppföljningen samma nivå som föregående år. Däremot har medvetenheten hur de ska agera i en sådan situation ökat.

6.2.2 Utsatthetsfrågor

I medarbetaruppföljningen följs frågor om kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier upp och sammanställs i en bilaga. Sju (8) procent svarade att de blivit utsatta för kränkande särbehandling under det senaste året och två procent för sexuella trakasserier, vilket är samma nivå som tidigare år. Kränkande särbehandling rapporteras ske i högst grad mellan medarbetare och/eller chef inom organisationen. Vad gäller diskriminering är de vanligaste upplevda grunderna, i ordning, etnicitet, kön och ålder. 86 procent anger att de har kunskap om vart de ska vända sig för att få hjälp vilket är en ökning med en procent mot föregående år.

6.3 Arbetsmiljölyftet – spridning av goda exempel

Genom projektet Arbetsmiljölyftet har Region Stockholm möjliggjort särskilda arbetsmiljösatsningar och förstärkt arbetsmiljöarbetet under det intensiva förändringsarbete som genomförandet av Framtidsplanen för hälso- och sjukvården innebär. Totalt har, från och med 2014, 150 miljoner kronor avsatts för att finansiera olika projekt. Hittills har 113 projekt från olika verksamhetsområden genomförts. Fokus under året har varit att lyfta fram och sprida goda exempel från tidigare genomförda projekt och andra goda exempel vad gäller att stärka en god arbetsmiljö. Projektrapporter och filmer om projekt finns tillgängliga både på Region Stockholms intranät och webbsidan ringla.nu.

I november genomfördes en seminariedag, där ett antal forskare inom arbetsmiljöområdet medverkade. Deltagarna fick även ta del av goda exempel från Region Stockholms olika verksamheter. Intresset var stort med cirka 130 deltagare från alla verksamheter inom Region Stockholm.

6.4 Frisktal och sjukfrånvarons utveckling

Som en del i det systematiska arbetet med att minska sjukfrånvaro genomförde Region Stockholm en introduktionsdag med deltagare från verksamheterna vad gäller SKR:s arbete ”Friska företag och sänkt sjukfrånvaro”. Utbildning av ledare i kollegiala reflekterande samtalsgrupper har genomförts under året, som ett verktyg för att arbeta med tidiga signaler vad gäller ohälsa.

Region Stockholm startade i slutet av året ett projekt kring analys av sjukfrånvaro. Analysen kommer att ge fördjupad kunskap och stärka möjligheter vad gäller rätt insatser för att stärka en hållbar- och hälsofrämjande arbetsplats.

Frisktalet definieras som andelen medarbetare som har noll eller högst fem sjukdagar per år. Frisktalet har ökat med 1 procentenhet sedan föregående år och ligger nu på 60 procent, dock är det lägre än år 2017 (65). Andelen medarbetare med noll sjukdagar har ökat till 31 procent, vilket är en ökning med en procentenhet för både kvinnor och män.

Andel med noll sjukdagar, procent

År	Kvinnor	Män	Totalt
2019	28	43	31
2018	27	42	30
2017	24	34	26

Andel med noll-fem sjukdagar, procent

År	Kvinnor	Män	Totalt
2019	57	73	60
2018	55	71	59
2017	64	70	65

Sjukfrånvaron mäts på två sätt; procentuellt i relation till ordinarie arbetstid och i ett genomsnittligt antal sjukdagar per anställd och år. Sjukfrånvaron har under 2019 fortsatt minska något i alla åldersgrupper i jämförelse med föregående år. I relation till ordinarie arbetstid var sjukfrånvaron under året 6,1 procent (6,2).

När det gäller sjukfrånvaro 60 dagar eller mer i relation till total sjukfrånvarotid har den ökat något från 49 procent till 50 procent, men ligger inte på samma nivå som 2017 då den låg på 52 procent. Det är viktigt med ett fortsatt fokus på planer för återgång i arbete som håller en god kvalitet. För att få till ett systematiskt arbete med rehabilitering och arbete med tidiga signaler är det viktigt att fortsätta implementeringen av systemstödet Hälsosam för fler verksamheter.

Sjukfrånvaroredovisning i procent

Sjukfrånvaroandel i relation till ordinarie arbetstid*	2019	2018	2017
Kvinnors sjukfrånvaroandel	6,8	6,9	7,0
Mäns sjukfrånvaroandel	3,7	3,8	3,7
Totala sjukfrånvaroandelen	**6,1**	**6,2**	**6,3**
29 år eller yngre	6,0	6,1	5,8
30-49 år	5,6	5,7	5,9
50 år eller äldre	6,8	6,9	7,0
Sjukfrånvaro 60 dagar eller mer i relation till total sjukfrånvarotid	50	49	52

*) Ordinarie arbetstid avser avtalad tid exklusive frånvaro utan ekonomiskt värde.

Antal sjukdagar per medarbetare låg 2019 på 19,7 (19,9)sjukdagar, vilket var något lägre jämfört föregående år. Kvinnor hade fortsatt högre antal sjukdagar jämfört med män, 22 (21,9) dagar för kvinnor i jämförelse med 12 (11,5) dagar för män. Med anledning av detta kommer kön vara en viktig parameter att fördjupa tidigare beskriven analysen kring under 2020.

6.5 Risker, tillbud och arbetsskador

Uppföljningen av risker, tillbud och arbetsskador inom hälso- och sjukvården sker i avvikelserapporteringssystemet ”HändelseVis”. De administrativa nämnderna använder inte ännu systemstödet i sin rapportering, vilket innebär att redovisad data är exkluderad dessa verksamheter. Under året har ett arbetet påbörjats för att vidareutveckla arbetsmiljöprocessen i HändelseVis för att utgöra ett stöd i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Syftet är att generera en mer anpassad och kvalitativ informationsförsörjning och därmed ett bättre beslutsstöd för chefer.

6.5.1 Statistik HändelseVis 2019

Inrapporterade rapporter (risk, tillbud, skada/sjukdom/ohälsa) var totalt 11 572. Av dessa var 2 427 skada/sjukdom/ohälsa, tillbud 2 859 och risk 4 720. Antalet inrapporterade arbetsskador ökade från föregående år med 4,4 procent. De vanligaste förekommande skadegrupperna var stick- och skärskador (623) samt våld och hot (583) följt av fallolyckor (476) och belastningsskador (213).

När det gäller yrkeskategorier som drabbas av skada/sjukdom/ohälsa ligger den högst hos undersköterskor (552) skötare (458) och sjuksköterskor

(459). Av de totala inrapporterade arbetsskadorna avseende hot och våld orskades 55 av hot och 528 av våld.

Antal arbetsskador fördelat på orsaker

Orsak	**2019**	**2018**	**2017**
Fallolyckor	476	432	418
Belastningsskador	213	222	234
Hot och våld	583	506	454
Stick-/skärskador	623	580	528
Smitta	40	45	45
Strålning/strålsäkerhet	3	1	0
Organisatoriska/psykiska/sociala	130	111	98
Fysiska	85	106	133
Övriga	275	322	303
Total	**2428**	**2325**	**2213**

Region Stockholm

Årsbokslut för Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning (FoUU) 2019

Innehållsförteckning

1. Inledning 4
1.1 FoUU-budget 2019 4
1.1.1 Forskning, utveckling och innovation 6
1.1.2 Utbildning 6

2. Bokslut för forskning och utveckling (FoU) 7
2.1 Inledning 7
2.2 Organisation 7
2.3 Forskning 8
2.4 Samarbete Region Stockholm och Karolinska Institutet 9
2.5 Forskningsrådets resursfördelning 10
2.5.1 Verksamhetsfördelade medel: Bas- och aktivitetsersättning 10
2.5.2 Sökbara projektmedel 11
2.6 Särskilda satsningar 12
2.7 Stödstrukturer för klinisk forskning inom Region Stockholm 15
2.8 Samarbete Region Stockholm och Kungliga Tekniska högskolan (KTH) 16
2.9 Samarbete Region Stockholm och Stockholms universitet (SU) ... 17
2.10 Utveckling 17
2.11 Analys 17
2.12 Sammanfattning 18

3. Utbildningsbokslut från Personal och utbildning 19
3.1 Inledning 19
3.2 Genomförande 20
3.3 Resultat 20
3.3.1 KliPP, Kliniskt placeringsprogram 21
3.3.2 JoBSH, Journalhantering, bemötande, sekretess och hygien 22
3.3.3 Handledarkompetens 22
3.3.4 Adjungerade kliniska adjunkter 22
3.3.5 Kvalitetsuppföljning av VIL 22
3.3.6 Kliniska lärandemiljöer för studenter 23
3.3.7 Akademisk geriatrik 23
3.3.8 Akademisk ambulans 23
3.3.9 Utveckling av lärandemiljöer inom förlossningsvård och mödrahälsovård 24
3.3.10 Pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete 24

3.3.11 Center för kliniskt interprofessionellt lärande och samarbete 24
3.4 Sammanställning av verksamheternas rapporter – genomfört utbildningsuppdrag 2019 25
3.4.1 Capio St Görans sjukhus 25
3.4.2 Danderyds sjukhus AB 25
3.4.3 Nackageriatriken 26
3.4.4 Karolinska Universitetssjukhuset 26
3.4.5 Ersta sjukhus 27
3.4.6 Praktikertjänst N.Ä.R.A Dalengeriatriken 27
3.4.7 SLSO 27
3.4.8 Stiftelsen Stockholms sjukhem 28
3.4.9 Södertälje sjukhus AB 28
3.4.10 Södersjukhuset AB 28
3.4.11 Tiohundra AB 29

4. Bilaga 1 - Statistik över utlysta medel inom forskning och utveckling 30
4.1 Projektmedel sökta i konkurrens 30
4.2 Sökbara kliniska forskartjänster 31

5. Bilaga 2 - Aktivitetsparametrar för klinisk forskning i Region Stockholm..... 32
5.1 Trender i forskningen mätt med bibliometriska indikatorer..... 32
5.2 Antal pågående kliniska studier och etikprövningstillstånd..... 32

6. Bilagor utanför FoUU-bokslutet 33

1. Inledning

1.1 FoUU-budget 2019

Region Stockholms regionstyrelse fattade den 5 mars 2019 beslut om verksamhetsplan för regionstyrelsen m.m. (RS 2018-0696), däribland Region Stockholms samlade resurser för forskning, utveckling och utbildning 2019 enligt följande:

KI - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Forskning och Utveckling (Forskningsrådet)		
Lokaler, Forskning	0	129,95
FoU-basersättning, USV-enhet	149,10	105,45
FoU-aktivitetsersättning, USV-enhet	297,60	212,17
Sökbara projektmedel	170,10	171,60
Långsiktigt verksamhetsstöd	71,80	67,00
Övrigt	7,17	14,10
Kanslifunktion, Region Stockholm, RLK, FoUUI	4,50	0
Totalt	**700,27**	**700,27**

KI - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Utbildning (Utbildningsrådet)		
Verksamhetsfördelade medel	151,15	146,15
Sökbara projektmedel	6,00	6,00
Långsiktigt verksamhetsstöd	22,85	27,85
Totalt	**180,00**	**180,00**

KI - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Särskilda satsningar		
Kvalitetsregistercentrum, KI/HSF	4,63	6,50
Akademiska vårdcentraler, forskning, SLSO	0	9,00
Akademiskt primärvårdscentrum, adjungeringar	0	2,50
Forskningsstöd till södra regionen, CIMED, KI	81,00	81,00
Styrgruppen KI/Region Stockholm för Odontologisk forskning	11,90	11,90
LifeGene	0	2,00
Akademiska Specialistcentra	9,00	9,00
Klinisk behandlingsforskning	16,70	16,70
Forskningsanknuten utbildningsaktivitet	0	2,50
Pilotprojekt simulering, Utbildningsrådet	0	0,50
MedTechLabs	5,00	5,00
Övrigt	0	0,13
Totalt	**128,23**	**146,73**

KI- Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Totalt	**1 008,5**	**1 027,0**

KTH- Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
KTH-Region Stockholm samarbete (totalt)	20,00	14,10
Totalt	**20,00**	**14,10**

SU- Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
SU- Region Stockholm samarbete (totalt)	12,00	12,00
Totalt	**12,00**	**12,00**

Region-nära projekt (Region Stockholm, LD)	2019 (MKR)	2018 (MKR)
EIRA (bibliotekskonsortium)	6,95	7,42
FoUU Norrtälje sjukhus	1,50	1,50
FoUU Södertälje sjukhus	3,00	3,00
FoUU Capio S:t Görans sjukhus	3,00	3,00
KTA, fas.-1 verksamhet	2,00	2,00
KTA, Supporten	2,00	2,00
Stockholms Medicinska Biobank	25,00	25,00
Totalt	**43,45**	**43,92**

Funktionsområdet Region Stockholm FoUUI, Innovation	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Innovationsfond	15,00	15,00
Innovationsportal Region Stockholm	0	8,00
Lönekostnader	0	7,14
Övrig drift FOI	0	0,77
Totalt	**15,00**	**32,00**

Region Stockholm regioninterna vårdutbildningar	2019 (MKR)	2018 (MKR)
E-tjänstekort	2,20	1,80
Kompetenstjänster medicinsk strålningsfysik	0,60	1,30
Uppdragsutbildning Omvårdnad vårdvetenskap	0	3,50
Uppdragsutbildning och löneförmån specialistsjuksköterskor	21,69	32,00
Barnmorskor med lön	0	20,00
Utbildning av ambulanssjukvårdare/ambulansöverläkare	0,85	0,85
Fysiska lärandemiljöer	0,98	2,00
Utbildning ultraljud barnmorska	2,00	2,00
Övriga vårdutbildningar	9,00	9,00
Totalt	**39,12**	**72,45**
Separat finansiering från Region Stockholm koncernfinans	**2019 (MKR)**	**2018 (MKR)**
Uppdragsutbildning specialistsjuksköterskor	16,80	16,50
Totalt	**16,80**	**16,50**
Total FoUUI-budget	**1142,87**	**1 223,28**

FoUU-bokslut 2019 innehåller två delar. Den första beskriver forsknings- och utvecklingsmedlen och den andra utbildningsmedlen.

1.1.1 Forskning, utveckling och innovation

Årsresultatet för FoUI (forskning, utveckling och innovation, enligt ovanstående budgetposter) 2019 var +36,1 miljoner kronor. RD oförutsedda kostnader finansierade Region Stockholms innovationsportal med 10 miljoner kronor.

1.1.2 Utbildning

Årsresultat för Utbildning 2019 var +6,9 miljoner kronor.

2. Bokslut för forskning och utveckling (FoU)

Siffror inom parentes avser motsvarande period föregående år om inte annat anges. Avvikelser kan förekomma i tabeller och diagram då siffrorna är avrundade från tusen kronor till miljoner kronor.

2.1 Inledning

Följande FoU-bokslut innehåller information om funktionsområdet FoUUI:s ansvarsområde avseende Region Stockholms resurser för forskning och utveckling. Det finns goda möjligheter att övergripande analysera forskningens kvalitet och utveckling bland annat genom bibliometriska analyser. Till exempel utarbetas årliga trendanalyser över forskningens utveckling både utifrån aktivitet och kvalitativt. De bibliometriska analyserna tas fram i samarbete med Karolinska Institutets Universitetsbibliotek.

Region Stockholms engagemang i klinisk medicinsk forskning och utveckling (FoU) syftar till att skapa förutsättningar för att invånare och patienter ska få tillgång till en hälso- och sjukvård som ständigt förbättras och utvecklas. Strategi för forskning, utveckling och utbildning för hälso- och sjukvården, tandvården och kollektivtrafiken i Stockholms läns landsting (LS 1310–1325) anger inriktningen för arbetet och betonar vikten av att forskning är integrerad verksamhet i hälso- och sjukvården.

Klinisk forskning sker framför allt i nära samarbete med Karolinska Institutet (KI) men även i samarbete med andra universitet och högskolor. Ett exempel på detta är att samarbetet med Kungliga Tekniska högskolan och Stockholms universitet fortsatt att utvecklats och utvidgats under 2019.

2.2 Organisation

FoU-frågorna har en överordnad politisk beslutsnivå. FoUUI-frågorna behandlas i Region Stockholms så kallade direktörsgrupp där FoU är ett av de strategiska fokusområdena.

FoUUI-rådet är Region Stockholms mötesforum för forsknings- och utbildningsfrågor på högsta ledningsnivå inom respektive hälso- och sjukvårdsverksamhet. Rådet leds av Region Stockholms forsknings- och innovationsdirektör och består av sjukhusdirektör/verkställande direktör för sjukhusen i Region Stockholm, TioHundra AB, Folktandvården i Stockholm, Region Stockholms HR-direktör. Privata vårdgivare inbjuds också att medverka vid FoUUI-rådets möten. Representanter för de privata vårdgivarna utses via Branschrådet.

Det regionala ALF-avtalet (Avtal om läkarutbildning och forskning, LS 1411–1389) mellan Region Stockholm (tidigare Stockholms läns landsting) och Karolinska Institutet trädde i kraft den 1 januari 2016 och reglerar

samarbetet kring viss verksamhetsförlagd utbildning, utbildning av läkare, verksamhetsförlagd utbildning för vissa andra hälsoprofessioner samt klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Enligt avtalet ska samverkan organiseras på tre nivåer; i) ledningsnivå, ii) sjukhusnivå/motsvarande och iii) verksamhetsnivå. Dessa motsvaras av Ledningsgruppen KI-Region Stockholm, Forskningsrådet, Utbildningsrådet, FoUU-kommittéer på respektive sjukhus/motsvarande och FoUU-grupper på verksamhetsnivå.

2.3 Forskning

FoU finansieras av särskilda medel som tilldelas från staten, så kallade ALF-medel, samt de medel som Region Stockholm avsätter till forskning. FoU-budget 2019 bestod av följande poster:

KI - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Forskning och Utveckling (Forskningsrådet)		
Lokaler, Forskning	0	129,95
FoU-basersättning, USV-enhet	149,10	105,45
FoU-aktivitetsersättning, USV-enhet	297,60	212,17
Sökbara projektmedel	170,10	171,60
Långsiktigt verksamhetsstöd	71,80	67,00
Övrigt	7,17	14,10
Kanslifunktion, Region Stockholm, RLK, FoUUI	4,50	0
Totalt	**700,27**	**700,27**

KI - Region Stockholm samarbete		2018 (MKR)
Särskilda satsningar		
Kvalitetsregistercentrum, KI/HSF	4,63	6,5
Akademiska vårdcentraler, forskning, SLSO	0	9
Akademiskt primärvårdscentrum, adjungeringar	0	2,5
Forskningsstöd till södra regionen, CIMED, KI	81,00	81,00
Styrgruppen KI/Region Stockholm för Odontologisk forskning	11,90	11,90
LifeGene	0	2,00
Akademiska Specialistcentra	9,00	9,00
Klinisk behandlingsforskning	16,70	16,70
Forskningsanknuten utbildningsaktivitet	0	2,50
Pilotprojekt simulering, Utbildningsrådet	0	0,50
MedTechLabs	5,00	5,00
Övrigt	0	0,13
Totalt	**128,23**	**146,73**

KTH - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
KTH - Region Stockholm samarbete (totalt)	20,00	14,10
Totalt	**20,00**	**14,10**

SU - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
SU - Region Stockholm samarbete (totalt)	12,00	12,00
Totalt	**12,00**	**12,00**

Region-nära projekt (Region Stockholm, LD)	2019 (MKR)	2018 (MKR)
EIRA (bibliotekskonsortium)	6,95	7,42
FoUU Norrtälje sjukhus	1,50	1,50
FoUU Södertälje sjukhus	3,00	3,00
FoUU Capio S:t Görans sjukhus	3,00	3,00
KTA Fas I	2,00	2,00
KTA Support	2,00	2,00
Stockholms Medicinska Biobank	25,00	25,00
Totalt	**43,45**	**43,92**

Funktionsområdet Region Stockholm FoUUI, Innovation	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Innovationsfond	15,00	15,00
Innovationsportal Region Stockholm	0	8,00
Lönekostnader	0	7,14
Övrig drift FOI	0	0,77
Totalt	**15,00**	**32,00**

Total FoUI-budget	**918,95**	**949,02**

2.4 Samarbete Region Stockholm och Karolinska Institutet

Inom ramen för Region Stockholms samarbete med Karolinska Institutet bestod FoU-budget 2019 av följande poster:

KI - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Forskning och Utveckling (Forskningsrådet)		
Lokaler, Forskning	0	129,95
FoU-basersättning, USV-enhet	149,10	105,45
FoU-aktivitetsersättning, USV-enhet	297,60	212,17
Sökbara projektmedel	170,10	171,60
Långsiktigt verksamhetsstöd	71,80	67,00
Övrigt	7,17	14,10
Kanslifunktion, Region Stockholm, RLK, FoUUI	4,50	0
Totalt	**700,27**	**700,27**

KI - Region Stockholm samarbete		
Utbildning (Utbildningsrådet) Verksamhetsfördelade medel	146,15	146,15
Sökbara projektmedel	6,00	6,00
Långsiktigt verksamhetsstöd	27,85	27,85
Totalt	**180,00**	**180,00**

KI - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Särskilda satsningar		
Kvalitetsregistercentrum, KI/HSF	4,63	6,5
Akademiska vårdcentraler, forskning, SLSO	0	9
Akademiskt primärvårdscentrum, adjungeringar	0	2,5
Forskningsstöd till södra regionen, CIMED, KI	81,00	81,00
Styrgruppen KI/Region Stockholm för Odontologisk forskning	11,90	11,90
LifeGene	0	2,00
Akademiska Specialistcentra	9,00	9,00
Klinisk behandlingsforskning	16,70	16,70
Forskningsanknuten utbildningsaktivitet	0	2,50
Pilotprojekt simulering, Utbildningsrådet	0	0,50
MedTechLabs	5,00	5,00
Övrigt	0	0,13
Totalt	**128,23**	**146,73**
Total FoUU-budget KI – Region Stockholm samarbete	**1008,5**	**1 027,0**

2.5 Forskningsrådets resursfördelning

Forskningsrådets FoU-budget, som utgör den största delen av Region Stockholms FoUU-budget, uppgick 2019 till 700,3 miljoner kronor och var i huvudsak oförändrad från föregående år.

Forskningsrådets fördelning av FoU-medel bygger på ett system med verksamhetsfördelade medel, sökbara projektmedel, stöd till kliniska forskartjänster och strategiska satsningar (se tabellen ovan).

2.5.1 Verksamhetsfördelade medel: Bas- och aktivitetsersättning

De så kallade verksamhetsfördelade medlen fördelas till FoUU-kommittéerna vid de fem sjukhus/motsvarande där det finns universitetssjukvårdsenheter i Region Stockholm[1]. Modellen för fördelning innebär att FoUU-kommittéerna erhåller medel utifrån basersättning som baseras på antalet lektorer, professorer och specialistläkare anställda vid enheten; aktivitetsrelaterad ersättning som bygger på bibliometriska analyser, examina och externa medel. Modellen är framtagen i samverkan mellan Region Stockholm och KI i enlighet med det regionala ALF-avtalet. Syftet med modellen är bland annat att skapa incitament till fortsatt utveckling och ökad kvalitet i klinisk forskning och utbildning, samt att

[1] Under 2019 utgjorde 61 kliniker/motsvarande vid Danderyds sjukhus, Karolinska Universitetssjukhuset, Stockholms läns sjukvårdsområde, S:t Eriks ögonsjukhus och Södersjukhuset universitetssjukvårdsenheter.

modellen ska stödja aktivitet med beaktande av forskningens långsiktighet med behov av stabilitet, utan att för den skull verka konserverande.

FoUU-kommittéerna gör avsättningar för olika strategiska satsningar och fördelar sedan vidare de verksamhetsfördelade medlen till verksamhetsnivå (klinik/motsvarande) efter samma modell. De strategiska satsningarna inkluderar olika typer av forskningsinfrastruktur, stimulansmedel för samverkan, docentskola, bidrag till strategiska rekryteringar, bibliotekskostnader och fryshotell.

FoUU-grupperna på verksamhetsnivå har, enligt ALF-avtalet, i uppdrag att besluta om hur de används. Uppföljning sker kontinuerligt genom sjukhusens/vårdenheternas månads-/kvartalsuppföljningar. I FoUU-gruppernas uppdrag ingår även att bevaka att verksamheternas bemanning är dimensionerad så att forskning möjliggörs.

2.5.2 Sökbara projektmedel

ALF Medicin

ALF-projektmedel (ALF Medicin) söks i konkurrens och är avsedda för kliniskt inriktade forskningsprojekt. Huvuddelen av medlen används för att finansiera tid för forskning, det vill säga lönemedel. Dessa medel är centrala för den kliniska forskningen och utgör en viktig grund för både bredd och spets. ALF-medlen utgör i de flesta fall en delfinansiering av projekten och många forskare söker och får också finansiering från andra finansiärer.

I utlysningen som genomfördes 2019 fördelades 74 miljoner kronor för ALF Medicin 2020 och 53 miljoner kronor reserveras för 2021 och 25 miljoner kronor för 2022. Totalt inkom 430 ansökningar varav 159 beviljades vilket resulterade i en beviljandegrad om 37 procent. Nio nationellt sammansatta sakkunniggrupper bedömde och prioriterade ansökningarna.

Uppföljning av projekten sker dels genom de progressrapporter forskarna skriver när de söker fortsättningsanslag, dels genom att forskare som får flerårsanslag varje år måste bekräfta att projektet fortskrider enligt planen för att medlen ska betalas ut. När ett projekt inte får fortsättningsanslag eller avslutas ska projektledaren skriva en slutrapport. Under 2019 lämnades 78 sådana rapporter in. (Se bilaga 1 Slutrapporter ALF med)

Information om samtliga ALF medicinska projekt som beviljats anslag sedan 2005 finns på ansökningswebben https://forskningsstod.vmi.se/Ansokan/start.asp. För varje projekt finns en populärvetenskaplig beskrivning publicerad. Där finns också

faktauppgifter om antal sökande/beviljade projekt fördelat på män, kvinnor, yrkeskategori, sjukhus/enhet med mera.

Forskning i Nätverkssjukvården
Region Stockholm har sedan 2013 avsatt särskilda projektmedel för att förstärka utvecklingen inom primärvård, psykiatri och geriatrik. Medlen har varit avsedda för patientnära forskning och utveckling inom dessa områden. Under tiden som satsningen pågått har forskningen inom psykiatri och geriatrik stärks och satsningen har efter utvärderingar omvandlats för att fortsatt stötta och utveckla forskning inom primärvården och inom den prehospitala vården. Utlysningen uppgick till 6,7 miljoner kronor för år 2020, ytterligare 2,2 miljoner kronor reserverades för 2021 samt ytterligare 1,1 miljoner kronor för 2022. Totalt inkom 34 ansökningar varav 14 beviljades, vilket resulterade i en beviljandegrad om 41%. Slutrapporter har inkommit under 2019 (Se Bilaga 2 Slutrapporter NSV)

Kliniska forskartjänster
Inom ramen för Forskningsrådets budget har en karriärtrappa utvecklats för kliniska forskare. Karriärtrappan syftar till att möta ambitionen som uttalas i det regionala ALF-avtalet: att återväxten av internationellt konkurrenskraftiga kliniska forskare och tillgång till forskningstid för forskningsaktiva, kliniskt verksamma medarbetare ska säkerställas. Tjänsterna utlystes i konkurrens för forskning tidigt under specialisttjänstgöringen (forskar-ST), för disputerade kliniska forskare (postdoktorer och forskare) och för högre kliniska forskare. Årligen utlyses sex forskar-ST, tio kliniska postdoktorer, sju kliniska forskare och åtta högre kliniska forskare. Medlen ska fullt ut användas till lön, det vill säga för att ge tid till klinisk forskning. Information om beviljade tjänster och inklusive en populärvetenskaplig beskrivning av samtliga projekt finns på ansökningswebben. https://forskningsstod.vmi.se/Ansokan/start.asp.

Inför 2019 utlystes även tio kliniska forskartjänster för personal med medellång vårdutbildning (arbetsterapeut, audionom, barnmorska, biomedicinsk analytiker, fysioterapeut, logoped, röntgensjuksköterska, sjuksköterska eller tandhygienist).

2.6 Särskilda satsningar
De delar av vården som inte är en del av universitetssjukvården får inte verksamhetsfördelade medel via Forskningsrådet. Inom ramen för Region Stockholms samarbete med Karolinska Institutet avsätts medel i så kallade särskilda satsningar för att stimulera forskning i dessa miljöer. Akademiskt specialistcentrum och kvalitetsregistercentrum är exempel på verksamheter som erhåller medel. Inom ramen för de särskilda satsningarna görs också satsningar på forskning i den södra sjukvårdsregionen (Centrum för innovativ medicin).

Nedan följer sammanfattande redovisningar från respektive satsning:

Akademisk barntandvårdscentrum, Folktandvården
Akademisk barntandvårdscentrum ingår som en separat del av satsningen Styrgruppen KI - Region Stockholm för odontologisk forskning. Hos Akademisk barntandvårdscentrum bedrivs ett flertal forskningsprojekt som syftar till att utvärdera behandlingsmetoder inom barn- och ungdomstandvården och öka kunskapen hos behandlarna. Samverkan mellan Folktandvården, privattandvården och Karolinska Institutet ger goda möjligheter att bedriva klinisk forskning och utveckla tandvården i regionen. Akademisk barntandvårdscentrum samverkar också med Barnhälsovården vilket ger ökade möjligheter att utjämna skillnader i hälsa och tandhälsa hos små barn i socialt och ekonomiskt utsatta grupper bland annat genom tidig riskidentifiering och intervention. Vidare har Akademisk barntandvårdscentrum en ambition att uppnå status som nationellt kompetenscentrum.

Akademiskt Specialistcentrum
Under året har stöd utgått till tre specialistcentra, reumatologi, diabetes och neurologi. Samtliga centra tillhör organisatoriskt Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO). Akademiskt specialistcentrum är ett relativt nytt koncept för universitetssjukvård utanför akutsjukhusen, där syftet är att säkerställa tillgång på specialiserad vård för patienter med särskilda diagnoser och samtidigt utgöra en nod i nätverkssjukvården. Målet är att förbättra och utveckla vården för patienter med kroniska sjukdomar genom att knyta forskning, utveckling och utbildning närmare till vården. Syftet med den särskilda satsningen på Akademiskt specialistcentrum är att möjliggöra en uppbyggnad och utveckling av FoUU-verksamheten.

Vid Akademiskt specialistcentrum har flera kliniska studier startats inom alla tre områdena under året. Akademiskt specialistcentrum utgör till exempel navet i klinisk forskning för de patienter med typ 2-diabetes som följs upp i primärvården.

Centrum för innovativ medicin (CIMED), Karolinska Institutet
Centrum för innovativ medicin (CIMED) har i uppdrag att verka för att stärka klinisk forskning och utvecklingen av Campus Flemingsberg som forskningsnod. Genom utlysningar av forskningsmedel (projektbidrag för kliniska forskningsprojekt, kliniska forskarmånader och nätverksbidrag) och genom en aktiv dialog med sjukhusrepresentanter har CIMED stimulerat utbytet mellan grundforskning och klinisk forskning/verksamhet. Bidragen har stimulerat forskning i klinisk miljö vilket bland annat bidrar till forskning kring relevanta kliniska kunskapsluckor och till att patienter erbjuds deltagande i forskningsstudier.

Klinisk behandlingsforskning
Vetenskapsrådet utlyser årligen medel för klinisk behandlingsforskning. Medlen finansierar kliniska behandlingsstudier som utgår från de behov som finns i hälso- och sjukvården och som förväntas leda till patient- och samhällsnytta inom en relativt kort tidsperiod. Utlysningen är ett samarbete mellan Vetenskapsrådet och Sveriges regioner, där regionerna bidrar med hälften av de medel som fördelas.

I 2019-års utlysning beviljades 10 projekt, totalt 89 miljoner kronor, där antingen Region Stockholm eller Karolinska Institutet var medelsförvaltare.

Kvalitetsregistercentrum (QRC)
Kvalitetsregistercentrum är ett av sex nationella registercentra. Kvalitetsregistercentrum stödjer nationella kvalitetsregister i Stockholm (18 stycken) med tjänster som registerutveckling, förbättringskunskap, patientsamverkan och forskningsstöd. Kvalitetsregistercentrum bidrar också till att öka kunskapen om och användning av kvalitetsregister och deras värde för planering och uppföljning av vården samt som ett verktyg i den nationella och regionala kunskapsstyrningen.

MedTechLabs
MedTechLabs är en gemensam satsning av Kungliga Tekniska högskolan, Karolinska Institutet och Region Stockholm. Syftet är att skapa ett tvärvetenskapligt centrum för patientnära forskning inom medicinteknik, med en bred verksamhet som ska bidra till utvecklingen av medicinteknik i ett nationellt och internationellt perspektiv. Forskningssamarbetet skapar nya förutsättningar för hälso- och sjukvården att erbjuda patienter snabbare diagnos och bättre behandling. Centrumets verksamhet består av forskning, utbildning, tillhandahållande av infrastruktur och samverkan.

Styrgruppen KI - Region Stockholm för odontologisk forskning, Karolinska Institutet
De projekt som finansieras genom Styrgruppen KI - Region Stockholm för odontologisk forskning har en tydlig klinisk odontologisk inriktning. För att säkra en god vetenskaplig kvalitet och få tillgång till stora patientmaterial har alla projekt en anknytning både till Karolinska Institutet och till Folktandvården Stockholm AB. Alla projekt har också en uttalad målsättning att generera patientnytta i form av nya diagnos- och behandlingsmetoder inom klinisk odontologi. En utveckling i denna riktning kan förväntas både höja kvaliteten och sänka kostnaden på den odontologiska vården.

2.7 Stödstrukturer för klinisk forskning inom Region Stockholm

En del av FoU-budgeten avsätts också till klinisk forskning inom ramen för stödstrukturer för klinisk forskning inom Region Stockholm som inte bereds av Region Stockholms och Karolinska Institutets samverkansorganisation. Det är bland annat medel till infrastrukturer så som Stockholms medicinska biobank, bibliotekets forsknings- och utbildningswebbaserade tjänst (Eira), samt den kliniska prövningsnoden, Karolinska Trial Alliance. Nedan följer sammanfattande redovisningar från respektive satsning:

Eira

Via bibliotekssamarbetet Eira får anställda inom Region Stockholm, eller i verksamheter som har avtal med Region Stockholm, tillgång till internationella forskningsresultat via ett stort antal e-tidskrifter. Hälso- och sjukvårdens personals tillgång till medicinska e-resurserna (e-tidskrifter, e-artiklar, databaser) ger ökade förutsättningar för en kunskaps- och evidensbaserad vård, lika för alla, och bidrar till högre patientsäkerhet. Ett markant ökat utnyttjande av Eiras bibliotekstjänster har noterats under 2019. Ökning är en följd av ett arbete som gjorts för att öka tillgängligheten för Region Stockholms medarbetare och ett kontinuerligt informationsarbete till hälso- och sjukvården.

FoU Capio S:t Görans sjukhus

Genomförandet av Capio S:t Görans sjukhus FoU-strategi för att uppnå status som universitetssjukhusenhet har fortsatt enligt plan med tonvikt på stärkt akademisk kultur och struktur samt pedagogiska och forskningsmässiga kompetenser och meriter. Capio S:t Görans sjukhus deltar i allt större omfattning i KI:s och Region Stockholms olika aktiviteter inom klinisk forskning och undervisning och avsätter resurser för att ta sitt ansvar inom detta område. FoU-anslag från Region Stockholm bidrar väsentligt till detta.

FoU Södertälje sjukhus

FoU-anslag från Region Stockholm möjliggör en etablering av konkurrenskraftig forskningsverksamhet vid Södertälje Sjukhus, där den kompetens och de patientgrupper som finns vid Södertälje Sjukhus tas tillvara. Den forskning som bedrivs vid sjukhuset är tydligt kopplad till Region Stockholms utmaningar inom de stora kroniska folksjukdomarna. Projekten syftar till att generera ny kunskap för prevention, diagnostik och behandling av till exempel diabetes, hjärt-kärlsjukdomar, demens och obesitas.

FoU TioHundra / Norrtälje sjukhus

FoU-anslaget från Region Stockholm har under 2019 används till att finansiera 14 projekt som drivs av medarbetare. Medlen har i huvudsak

använts till att finansiera tid för forskning. Inom Tiohundra finns starka forskningsmiljöer inom flera områden. Forskning om hjärtstopp och samarbete mellan akutmottagningen och psykiatrin gällande mångbesökare är några exempel.

Karolinska Trial Alliance (KTA) – fas 1-verksamheten
Karolinska Trial Alliance (KTA) Fas 1 möjliggör för prövare att utföra kliniska läkemedels-, vaccin- och cellterapistudier i tidig fas. KTA Fas 1 är behjälplig med resurser, lokaler och klinisk prövningskompetens och kan komplettera prövaren/kliniken. Enheten har under året varit aktiv i flera samarbetsprojekt, studieingången har varit hög och utvecklingen av samarbeten med såväl akademi som industri av varit prioriterad.

KTA - Support
Karolinska Trial Alliance (KTA) support har i uppdrag att underlätta genomförandet av kliniska studier i Region Stockholm genom att erbjuda ett professionellt administrativt och regulatoriskt stöd till kliniska forskare genom hela studieprocessen. Under 2019 har KTA Support också projektlett och monitorerat flera multicenterstudier vilket bidragit till en hög kvalitet och säkerhet.

Stockholms Medicinska Biobank – SMB
Under 2019 har FoU-anslaget möjliggjort fortsatt drift och utveckling inom Stockholms medicinska biobank och Regionalt biobankscentrum samt operativ biobankning med insamling och uttag av biobanksprov. Biobanksprov är viktiga för patientens egen vård och behandling, men också för deltagande i kliniska prövningar och för forskning inom både akademi och näringsliv där nya behandlingar och ny diagnostik tas fram, många med fokus på individanpassad behandling. SMB:s verksamhet finansieras helt och hållet med FoU-medel trots att verksamheten också lagrar prover för hälso- och sjukvården.

2.8 Samarbete Region Stockholm och Kungliga Tekniska högskolan (KTH)

Samarbetet mellan Region Stockholm och Kungliga Tekniska högskolan är ett viktigt flerfakultetssamarbete inom olika ämnesområden som är intressanta för Region Stockholms verksamheters utveckling.

Inom ramen för samarbetet med Kungliga Tekniska högskolan görs bland annat en utlysning av projektmedel inom Medicin-Hälsa-Teknik. Fokus för utlysningen är patientnära forskning som höjer vårdkvaliteten och samtidigt förbättrar hälso- och sjukvårdssystemets effektivitet och vårdutveckling. År 2019 fördelades 15 miljoner kronor till Hälsa-Medicin-Teknik-projekt, varav 5 miljoner intecknades för 2020 och 2 miljoner för 2021. Totalt inkom 24 ansökningar varav 10 beviljades vilket resulterade i

en beviljandegrad om 41 procent. Bild och funktion samt minimalinvasiva tekniker är två starka fokusområden med internationell toppforskning.

Inom utlysningen Trafik och Region fördelades 3 miljoner kronor till två projekt, varav 1,5 miljoner intecknades för 2020.

Stöd har under året även beviljats till två professurer, en inom medicinsk bilddiagnostik och visualisering och en inom logistik.

2.9 Samarbete Region Stockholm och Stockholms universitet (SU)

Samarbetet med Stockholms universitet har fortsatt att utvecklas och 12 miljoner kronor i FoUU-budgeten avsätts till samverkan mellan Region Stockholm och Stockholms universitet. Medlen har finansierat de treåriga forskningsprojekt som rekommenderades anslag i utlysningen 2017 för forskning inom områdena hälso- och sjukvård, trafikplanering, kultur och regionplanering. Projekten syftar bland annat till att ge en ökad förståelse för människors psykiska hälsa och beteenden, förebyggande hälsosjukvård och hälsoekonomiska aspekter. Bioinformatik är ett starkt forskningsområde inom Stockholms universitet.

2.10 Utveckling

Klinisk forskning och utveckling är tätt sammankopplade områden som inte alltid är enkla att skilja åt. Statistiska centralbyrån använder följande definition av utvecklingsarbete; ett systematiskt arbete som utnyttjar forskningsresultat, vetenskaplig kunskap eller nya idéer för att åstadkomma nya material, varor, tjänster, processer, system eller metoder, eller väsentliga förbättringar av redan existerande sådana. Inom ramen för FoU-medel betraktas ofta stora delar som forskningsmedel då det rör sig om medel som utlyses för forskningsprojekt och forskartjänster. I till exempel utlysningen inom ALF Medicin väger parametern patientnytta/betydelse för hälso- och sjukvården tungt i bedömningen och sökande beskriver plan för implementering, klinisk förankring samt generaliserbarhet av förväntade resultat. Detta medför att beviljade projekt ofta innefattar både forskning och utveckling.

2.11 Analys

Under 2018 publicerades Vetenskapsrådets utvärdering av de sju så kallade ALF-regionernas kliniska forskning. Den vetenskapliga produktionen och publicerade kliniska forskningsartiklar i Stockholm bedömdes vara av mycket hög kvalitet. Implementeringen av forskningen, dess infrastruktur och karriärvägar för forskarkollektivet bedömdes vara av god-hög kvalitet, vilket var medelbetyg. Bland annat kritiserades den skarpa konkurrens som råder om FoU-medel i Stockholm.

Under de senaste åren har det funnits en trend att antalet ansökningar till utlysningarna av projektmedel och kliniska forskartjänster minskat. Som exempel kan nämnas att det till utlysningen av ALF Medicin 2017 inkom 456 ansökningar och att det 2018 inkom 393 ansökningar. Under 2019 ökade dock antalet ansökningar något och till ALF Medicin inkom 430 ansökningar.

Siffror från 2019 visar att antalet med förenad anställning, personer som delar sin tjänst mellan Karolinska Institutet och hälso- och sjukvården, minskat från 138 personer 2013 till 102 personer 2019. Dessa personer leder ofta arbetet med den kliniska och patientnära forskningen.

Under 2019 minskade, för första gången sedan 2000, den fältnormerade citeringsgraden för kliniska vetenskapliga publikationer från Region Stockholm (Bilaga 2). Fältnormerad citeringsgrad (Cf) är en bibliometrisk indikator som används för att mäta vetenskaplig kvalitet.

Sammantaget finns flera indikationer på att den kliniska forskningen i Region Stockholm håller på att försvagas.

2.12 Sammanfattning

Region Stockholms engagemang i klinisk medicinsk forskning och utveckling (FoU) syftar till att skapa förutsättningar för att länets invånare och patienter ska få tillgång till en hälso- och sjukvård som ständigt förbättras och utvecklas. FoU finansieras av särskilda medel som tilldelas från staten, så kallade ALF-medel, samt de FoU-medel som Region Stockholm satsar på forskning.

Den största delen av FoU-medlen fördelas av Forskningsrådet inom ramen för samverkan mellan Karolinska Institutet och Region Stockholm. Forskningsrådet utlyser medel både i form av projektmedel och i form av stöd till kliniska forskartjänster. Utöver detta fördelar Forskningsrådet ut så kallade verksamhetsfördelade medel till FoUU-grupper på verksamhetsenhetsnivå. Dessa medel används ofta till att betala hyra för forskningslokaler men också till resurser så som forskningssköterskor, delar av tjänster och likande.

3. Utbildningsbokslut från Personal och utbildning

3.1 Inledning

All regionfinansierad hälso- och sjukvård omfattas av ett utbildningsuppdrag. Utbildningsuppdraget innebär att årligen tillhandahålla platser för verksamhetsintegrat lärande, VIL, för studerande på ett flertal högskolor, universitet, yrkeshögskolor och gymnasieskolor inom vårdrelaterade utbildningar. Det har de senaste åren blivit en allt större utmaning för regionen att tillgodose behovet av platser för VIL, bland annat på grund av ombyggnationer, verksamhetsflytt och utökning av vissa utbildningsprogram. Det pågår ett kontinuerligt arbete för att säkerställa tillgången på utbildningsplatser av god kvalitet.
Utifrån regionalt ALF-avtal arbetar Karolinska Institutet - Region Stockholm Utbildningsråd kring gemensamma utbildningsfrågor tillsammans med de tre enskilda högskolorna, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Röda Korsets Högskola och Sophiahemmet Högskola. Utbildningsrådet har tillsammans med enskilda högskolor genomfört en översyn av utbildningssamverkan där nya fokusområden har identifierats för utveckling av processer och kvalitet av VIL.

Region Stockholm arbetar aktivt i samverkan med lärosäten och skolor för att stärka den pedagogiska kompetensen, utveckla goda lärandemiljöer och optimera studentflödena över terminerna. Region Stockholm bidrar till ett pedagogiskt inriktat forsknings- och utvecklingsarbete genom årliga utlysningar av medel för pedagogiska projekt.

KI - Region Stockholm samarbete	2019 (MKR)	2018 (MKR)
Utbildning (Utbildningsrådet)		
Verksamhetsfördelade medel		
Läkarprogrammet	112,24	112,94
Lokaler undervisning	18,25	18,25
Logopedprogrammet	7,66	6,96
KUA/KUM/KTC-verksamheterna	13,00	13,00
Verksamhetsfördelade medel totalt	**151,15**	**151,15**
Sökbara projektmedel	6,00	6,00
Sökbara projektmedel totalt	**6,00**	**6,00**
Långsiktigt verksamhetsstöd		
AKA-ersättning	11,05	11,05
AKA-uppdrag inom AVC, SLSO	4,00	4,00
VIL-relaterade kostnader	3,00	3,00
Praktikplatssamordning, APC, SLSO	1,50	1,50
Akademisk geriatrik, SLSO	1,30	1,30
Akademiska ambulansen, AISAB	2,00	2,00
Långsiktigt verksamhetsstöd totalt	**22,85**	**22,85**
Totalt Utbildning inom KI – Region Stockholm samarbete	**180,00**	**180,00**

Region Stockholm regioninterna vårdutbildningar	2019 (MKR)	2018 (MKR)
E-tjänstekort till studenter för inpassering i vårdens lokaler	2,20	1,80
Kompetenstjänster medicinsk strålningsfysik	0,60	1,30
Uppdragsutbildning Omvårdnad vårdvetenskap	0	3,50
Uppdragsutbildning och löneförmån specialistsjuksköterskor	21,69	32,00
Barnmorskor med lön	0	20,00
Utbildning av ambulanssjukvårdare/ambulansöverläkare	0,85	0,85
Fysiska lärandemiljöer	0,98	2,00
Utbildning ultraljud barnmorska	2,00	2,00
Övriga vårdutbildningar	9,00	9,00
Totalt	**39,12**	**72,45**
Separat finansiering från Region Stockholm koncernfinans	**2019 (MKR)**	**2018 (MKR)**
Uppdragsutbildning specialistsjuksköterskor	16,80	16,50
Totalt	**16,80**	**16,50**
Total Utbildningsbudget	**235,92**	**168,95**

Flera av satsningarna i tabellen ovan beskrivs i separata avsnitt nedan.

3.2 Genomförande

Underlag för utbildningsbokslut har inhämtats från verksamheterna. Delar av underlagen har tagits fram centralt av förvaltningen, såsom intäkter, vissa kostnader och antal studerandeveckor.

3.3 Resultat

År 2019 var antalet veckor för VIL 99 459 enligt statistik i IT-stödet KliPP, kliniskt placeringsprogram kompletterat med manuella inhämtningar från de utbildningar som inte är 100% registrerade i Klipp. De största studentgrupperna är läkar- och sjuksköterskestudenter. Jämfört med 2018 har antalet veckor för VIL minskat med 1077. Antalet veckor inom läkarprogrammet har minskat med 4% det senaste året. Förändringen från föregående år beror uteslutande på att veckorna framräknas från läkarprogrammets schema för klinisk resursfördelning. Inför 2019 gjordes en förändring inom resursfördelningen, som till större del än året innan bygger på verkligt antal veckor. Data från KliPP kan inte kan användas för läkarprogrammet då det finns felkällor i registreringen. Antalet veckor för specialistundersköterskor och steriltekniker har ökat med 1024 vilket kan bero på att satsning gjorts på lön under specialistutbildning för undersköterskor och att inriktningen anestesi/operation/intensivvård har startat i Stockholm under året. Yrkeshögskoleutbildning till medicinsk sekreterare har minskat i Stockholm vilket förklarar en minskning av veckor för den gruppen jämfört med förra året. Skillnader mellan 2018 och 2019 beror även på att storleken på studentkullar varierar från år till år.

Antal genomförda veckor för VIL per studerandekategori.

Studerandekategori	Antal veckor 2019	Antal veckor 2018
Ambulanssjukvårdare, lärande i arbete (LIA)	241	106
Apotekarprogrammet	104	114
Arbetsterapiprogrammet	1319	1305
Audionomprogrammet	201	194
Barnmorskeprogrammet	2420	2368
Biomedicinska analytikerprogrammet	947	965
Dietistprogrammet	97	137
Fysioterapeutprogrammet	2572	2720
Kiropraktor legitimationspraktik	159	137
Kompletteringsutbildning barnmorskor	196	90
Kompletteringsutbildning fysioterapeuter	118	66
Kompletteringsutbildning läkare	338	322
Kompletteringsutbildning sjuksköterskor	319	350
Logopedprogrammet	569	635
Läkarprogrammet	43 782	45 383
Magisterprogrammet klinisk farmaci	38	24
Medicinska sekreterare (LIA)	1749	2611
Naprapat legitimationspraktik	214	66
Psykologprogrammet	1555	1333
Sjukhusfysikerprogrammet	93	77
Röntgensjuksköterskeprogrammet	956	787
Sjuksköterskeprogrammet	27 514	27 489
Socionomprogrammet	803	696
Specialistsjuksköterskeprogrammen	3900	4449
Specialistundersköterska och steriltekniker (LIA)	1333	309
Gymnasieskolor, arbetsplatsförlagt lärande (APL)	7921	7802
LIA (redovisat per utbildning)	Redovisat per utbildning	Redovisat per utbildning
Totalt	**99 459**	**100 535**

Nya arenor för VIL 2019 är Närakuterna som har etablerats och börjat ta emot studenter, främst sjuksköterske- och läkarstudenter. Akademiskt specialistcentrum, som funnits några år, har utökat antalet studentveckor 2019 (532 veckor) jämfört med 2018 (287 veckor) och tar nu emot studenter från olika utbildningsprogram. I tabellen ingår även privata vårdgivares studentveckor.

3.3.1 KliPP, Kliniskt placeringsprogram

Applikationen KliPP, kliniskt placeringsprogram för studerande, ägs av Region Stockholm tillsammans med Region Uppsala. Regionen avsatte 830 tkr för att, tillsammans med Uppsala, utveckla KliPP för att optimera

användarvänligheten och skapa tydlig struktur av behörigheter relaterat till GDPR.

3.3.2 JoBSH, Journalhantering, bemötande, sekretess och hygien

Regionen avsatte 0,2 miljoner kronor för utveckling och kvalitetssäkring av innehållet i JoBSH e-utbildning för studenter på Lärtorget. Studenterna genomför denna utbildning inför VIL i klinisk verksamhet.

3.3.3 Handledarkompetens

Under året genomfördes handledarutbildning för 70 undersköterskor i samverkan med Vård- och omsorgscollege Stockholm.
Regionen och Karolinska Institutet samfinansierar korta handledarkurser för handledning av högskolestudenter, så kallade Stepping stones. Elva kurser har genomförts under året med 369 deltagare, kurserna erbjuds även privata vårdgivare. Utveckling av ytterligare kurs har påbörjats i samverkan med enskilda högskolor.
Verksamheterna redovisar handledarkompetens på olika sätt (se respektive verksamhet på kommande sidor). En manual har tagits fram av Personal och utbildning för att underlätta registrering av formell handledarkompetens i ProCompetence för bättre uppföljning av handledarkompetens.

3.3.4 Adjungerade kliniska adjunkter

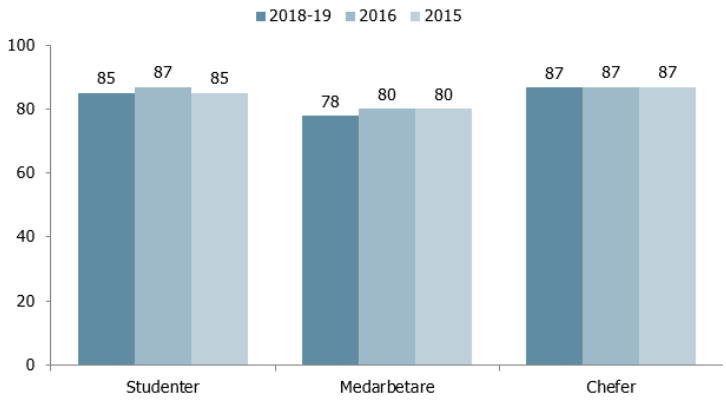
Region Stockholm fortsatte under 2019 satsningen på adjungerade kliniska adjunkter, AKA, som är en funktion med särskilt pedagogiskt uppdrag. Verksamheterna redovisar att 232 personer har haft AKA-uppdrag under hela eller del av året. Jämfört med 2018 har antalet AKA ökat med 65 personer. AKA-uppdragets omfattning varierar mellan 20–50% av heltid, varav 20% är vanligast.

3.3.5 Kvalitetsuppföljning av VIL

Kvalitetsuppföljning av VIL sker genom enkäter till studenter, medarbetare och chefer. Deltagande verksamheter 2019 var Danderyds sjukhus AB, Karolinska universitetssjukhuset, Stockholms läns sjukvårdsområde och Södersjukhuset AB. Deltagande lärosäten 2019 var Ersta Sköndal Bräcke högskola, Karolinska Institutet och Sophiahemmet Högskola. Drygt 3500 studenter har besvarat enkäten, den totala svarsfrekvensen var 32% men varierar mellan olika utbildningsprogram (18%-72%). Svarsfrekvensen var 93% för chefer och 73% för medarbetare. Det övergripande resultatet, helhetsbedömningen av den verksamhetsförlagda utbildningen, visar höga resultat i alla tre målgrupperna (Diagram 1.).

Diagram 1. Kvalitetsuppföljning VIL 2019, övergripande resultat – helhetsbedömning, tre perspektiv.

Övergripande resultat - helhetsbedömning

3.3.6 Kliniska lärandemiljöer för studenter

Uppdraget att stärka och utveckla de kliniska lärandemiljöerna har genomförts på flera sätt. Region Stockholm medfinansierar kliniska träningscenter (KTC) för studenters träning av praktiska färdigheter och kliniska utbildningsavdelningar (KUA) och mottagningar (KUM) för träning av interprofessionellt teamarbete. En ny modell för beräkning av lärosätenas ersättning för dessa kliniska lärandemiljöer har tagits fram som gäller from 2020. Då ett av sjuksköterskeprogrammen inte längre deltar i KUA/KUM så har tillgången på dessa utbildningsplatser kunnat tillgodoses bättre under 2019.
Akademiska lärandemiljöer inom ambulanssjukvård, geriatrik och primärvård har fortsatt medfinansierats av Region Stockholm. Här ingår även privata vårdgivare. Satsning på lärandemiljöer har även gjorts inom förlossnings- och mödrahälsovård (se nedan).

3.3.7 Akademisk geriatrik

Till FOUnu, SLSO, avsattes 1,3 miljoner kronor för AKA-uppdrag samt samordning av nätverk med alla AKA inom geriatrik, ASIH, närakuter och SPSV (så kallad AKA-plattform). Syftet är att, i samverkan med universitet och högskolor, stärka den kliniska lärmiljön för studenter inom dessa verksamheter.

3.3.8 Akademisk ambulans

Till Akademisk ambulans avsattes som tidigare år 2,0 miljoner kronor för att stärka FoUU och samverkan mellan lärosäten och verksamheter inom prehospital vård. Utveckling av pedagogiska modeller, såsom peer learning och systemisk återkoppling för studerande, har skett under året. Olika projekt har genomförts för att stödja utvecklingen av pedagogisk evidens inom ambulanssjukvård samt utveckla akademisk kompetens hos

medarbetare och AKA. Samtliga vårdgivare har samverkat i planeringen av studerande för att öka antalet VFU-platser inom ambulanssjukvård. Akademisk ambulans utbildningsrelaterade aktiviteter har under 2019 presenterats via nätverk, nationella och internationella kongresser samt via publikationer.

3.3.9 Utveckling av lärandemiljöer inom förlossningsvård och mödrahälsovård

Av de statliga medel som Region Stockholm erhållit för att förbättra förlossningsvård och kvinnors hälsa avsattes 2 mkr för fortsatt utveckling av lärandemiljöer inom förlossning och mödrahälsovård. Detta för att möta kompetensbehovet av barnmorskor och lärosätenas krav på utökning av antalet utbildningsplatser inom barnmorskeutbildningen. Medlen har bland annat använts till att stärka den pedagogiska kompetensen, inköp av utbildningsmaterial och studentdatorer.

3.3.10 Pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete

I samverkan med Karolinska Institutet avsätter Region Stockholm årligen 6 mkr ALF-medel för pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete. Projekten ska leda till utveckling av de kliniska delarna av vårdutbildningarna som Karolinska Institutet och övriga högskolor bedriver i klinisk verksamhet. Medel kan sökas för ett, två eller tre år.

I utlysningen som genomfördes 2019 fördelades 3,0 miljoner kronor för ALF Medicin 2020 och 1,6 miljoner kronor reserveras för 2021 och 0,8 miljoner kronor för 2022. Totalt inkom 17 ansökningar varav 6 beviljades vilket resulterade i en beviljandegrad om 35 procent. En nationellt sammansatt sakkunniggrupp bedömde och prioriterade ansökningarna.

3.3.11 Center för kliniskt interprofessionellt lärande och samarbete

Region Stockholm avsatte 1,8 mkr för fortsatt uppbyggnad och utökning av kliniskt Center för interprofessionellt lärande och samarbete. Centret är ett övergripande kunskapscentrum för kliniskt interprofessionellt lärande för medarbetare inom vårdens alla professioner. Facilitatorkurser, seminarier och teamsimuleringar för att stödja interprofessionell samverkan har genomförts med deltagare från vårdens olika verksamheter och professioner. Även privata vårdgivare har deltagit i aktiviteterna.

3.4 Sammanställning av verksamheternas rapporter – genomfört utbildningsuppdrag 2019

3.4.1 Capio St Görans sjukhus

Capio St Görans sjukhus har fortsatt genomförandet av sin FoU-strategi för att uppnå status som universitetssjukhusenhet (USV-enhet). USV-ansökan har inlämnats till ledningsgruppen för KI-Region Stockholm. Fortsatt utbildning av handledare inom peer-learning har skett. Fördjupad dialog/diskussion kring praktiska frågor har fortlöpande pågått med KI-ledningen och Hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Pedagogiskt stöd från Karolinska Institutet har säkrats inför 2020.
Majoriteten av medarbetare med formella handledaruppdrag inom hälso- och sjukvårdsprogram på grundnivå har erforderlig formell handledarkompetens. Den totala andelen specialistläkare som har någon form av handledarkompetens är ca 95%, av sjuksköterskor ca 40%, av BMA ca 25% och av paramedicinare ca 40%.

3.4.2 Danderyds sjukhus AB

Danderyds sjukhus utbildningsråd har tagit fram ett underlag för uppföljning av utbildningsuppdraget och USV-kriterierna avseende utbildningsområdet. FoUU-grupperna ansvarar för FoUU-bokslut samt att utveckla och följa upp en strategisk plan för att säkra kvaliteten i utbildningsuppdraget. De flesta verksamheter har haft fokus på att öka andelen medarbetare med pedagogisk kompetens i enlighet med lärosätenas direktiv. Fler verksamhetsområden har startat och utvecklat studentsalar, med möjligheter till såväl interprofessionellt lärande som peer learning, där studenter på olika nivåer och från olika utbildningsprogram kan samverka. Flera verksamheter har skapat egna pedagogiska fora där utbildningsuppdraget förankras hos linjeorganisationens ansvariga chefer. Flera verksamheter genomför egna studentutvärderingar av VFU. Engagemanget och kunskapen om sjukhusets utbildningsuppdrag har ökat generellt.
Investeringar har gjorts i den kliniska träningsmiljön vid KTC/Simuleringsenheten både avseende utrustning och pedagogisk utbildning för instruktörer.
Medarbetarnas handledarkompetens enligt data från ProCompetence, data ej komplett:

	e-lärande Handledn inom VIL	stepping stone	Handledar-utb alt HPK 7,5 hp	Handledar-utb > 7,5 hp	ST-handledar-utb
ssk/spec ssk	33,7%	0,7%	1,3%	0,3%	
barnmorska	19,8%		0,5%		
BMA	11,4%		8,6%		
fysioterapeut	98,0%	5,1%	28,2%	10,3%	
arbetsterapeut	100,0%	2,0%	34,0%	11,0%	
dietist	92,3%	25,0%	17,0%	17,0%	
logoped		1,0%	7,8%	63,7%	
usk	31,2%				
med sekr	21,2%				
läkare	32,6%		7,0%	1,0%	47,0%

3.4.3 Nackageriatriken

Nackageriatriken har under 2019 använt ett eget webbbaserat enkätverktyg för utvärdering av VFU för sjuksköterskestudenter och elever i APL. Enkäten visar bra resultat och sammanställningen delges samtliga anställda. Nackageriatriken har under året haft fortsatt AKA-avtal. En separat lokal med datorer används för introduktion och utbildning av studenter. Nackageriatriken har fortsatt arbetat för att hålla hög kvalité av mottagandet av studenter t ex genom särskilda introduktionsträffar. Då lärosäten och skolor avbokat platser för sjuksköterskestudenter och undersköterskeelever har dessa inte alltid kunnat fyllas.

Nackageriatriken följer upp medarbetarnas handledarkompetens via sitt kompetenshanteringssystem. År 2019 hade 51% av arbetsterapeuter, fysioterapeuter, sjuksköterskor och undersköterskor genomgått handledarutbildning. Andelen medarbetare med handledarutbildning har minskat något, vilket antas bero på ett stort antal nyanställningar.

3.4.4 Karolinska Universitetssjukhuset

Genom samarbete mellan siterna Solna, Huddinge, akademiskt specialistcenter och andra externa enheter har adekvat patientunderlag för studenternas uppfyllelse av lärandemål säkerställts. Karolinska universitetssjukhuset har under året arbetat med handledarutbildning, peer learning, interprofessionellt lärande, teambaserat lärande och utveckling av digitala lärmoduler. Flera enheter har ökat fokus på handlednings- och återkopplingsstruktur i VFU. Några vårdenheter har ökat antalet studenter och studentveckor. Med utgångspunkt från VIL- enkäten har Karolinska universitetssjukhuset samarbetat med lärosäten för kvalitetssäkring av utbildningsmiljön. Sjukhuset har medverkat vid framtagandet av kursplaner för nya läkarprogrammet vid KI.

På Karolinska Universitetssjukhuset använder 52% av verksamheterna ProCompetence för att registrera medarbetares formella kompetens. I

december 2019 fanns 1762 registreringar av handledarutbildning i ProCompetence. Data är inte komplett då flera teman och funktioner rapporterat att inte alla medarbetare registrerat utbildningar i ProCompetence.

3.4.5 Ersta sjukhus

Utbildningen vid enheten utvärderas via läkarprogrammets studentenkäter. Med ledning av resultatet har flera förändringar skett. Under 2019 har fokus varit på didaktisk utbildning med införande av seminarier som leds av specialistläkare tillsammans med studenter.
Sexton läkare delar ansvaret för handledning av läkarstudenter. Fem av dessa har formell handledarutbildning (31%).

3.4.6 Praktikertjänst N.Ä.R.A Dalengeriatriken

Dalengeriatriken har arbetat vidare med två studentenheter i nära samarbete med KI. Den ena studentenheten har pausats under hösten pga. bemanningsbrist. Adjungerade kliniska adjunkter (AKA) och VIL-samordnare har arbetat med att utveckla och strukturera studentverksamheten. Dalengeriatriken har varit aktiva vid regionens VIL-möten, lärosätenas AKA-träffar och AKA-dagar med AKA- plattformen (akademisk geriatrik, SLSO/FOUnu). De har infört multiprofessionella introduktionsdagar för studerande och anordnat föreläsningar/workshops inom peer learning och palliativ vård för studenter och handledare. I samarbete med Sophiahemmet Högskola har nationella kliniska slutexaminationer (NKSE) för sjuksköterskestudenter genomförts på prov. Dalengeriatriken har under hösten påbörjat plan för uppstart av ett KTC (kliniskt träningscentrum). Genom samarbete med Röda Korsets Högskola har sjuksköterskor erbjudits att vidareutbilda sig inom handledning.
Medarbetarnas handledarkompetens redovisade i procent:

- Introduktion till handledning, webbaserat handledarstöd: sjuksköterskor 42%, medicinska sekreterare 33%, arbetsterapeuter 21%, undersköterskor 49%, fysioterapeuter 25%, kuratorer 0%, logopeder 0%, dietister 0%, psykologer 50%.
- Handledarutbildning 7,5 hp: sjuksköterskor 24%, arbetsterapeuter 47% fysioterapeuter 25%.
- Av ST-läkarna har 100% genomgått särskild handledarutbildning.

3.4.7 SLSO

SLSO strävar efter att utbildningsbokslutet skall vara väl känt inom organisationen. Inför 2019 års uppföljning skapades ett webbformulär som underlättade insamlande av data. SLSO har arbetat för att höja svarsfrekvensen och aktivt följa upp resultaten av den gemensamma VFU-enkäten. De har utvecklat studenternas introduktion till VFU, inrättat lokala studentsamordnare och flera AKA, provat nya pedagogiska modeller såsom peer learning och infört fler interprofessionella moment. De har

också utvecklat nya moment inom digital vård och patientmedverkan i undervisningen. SLSO har inrättat FoUU-råd och de administrativa rutinerna avseende studentfrågor har utvecklats. Flera enheter inom SLSO rapporterar att medarbetare har deltagit i handledarutbildningar och att aktiviteter ordnas lokalt för handledare (handledarmöten, seminarier, utbildningsluncher mm). Sammanställning av medarbetarnas handledarkompetens saknas.

3.4.8 Stiftelsen Stockholms sjukhem

Stockholms sjukhem har under året fortsatt satsningen på handledarutbildning för medarbetare.
Medarbetarnas handledarkompetens redovisade i procent:

- Handledarutbildning, 7,5 hp: sjuksköterskor 19% -54% beroende på vårdavdelning, arbetsterapeuter 30% -43% beroende på inriktning, fysioterapeuter 21%-36 % beroende på inriktning, övriga 30% (logopeder, kuratorer, dietister, kiropraktorer)
- Av specialistläkarna har 100 % ST-handledarutbildning

3.4.9 Södertälje sjukhus AB

Studentverksamheten på Södertälje Sjukhus har delvis varit av förvaltande karaktär men även inneburit utveckling av övergripande studentorganisation. Under 2019 sjösattes en ny utbildningsorganisation där all utbildningsverksamhet, forskning och innovation samlas. Sjukhusets kliniska träningscenter (KTC) är så gott som fullt utbyggt. Flera enheter har påbörjat utveckling av interprofessionella studentmiljöer och peer learning. Södertälje sjukhus har fortsatt samarbetet med Mälardalens Högskolas (MdH) sjuksköterskeprogram och är representerat i MdH:s branschråd. Utöver studenter från Mdh har sjuksköterskestudenter från övriga lärosäten i Stockholm beretts platser i ökad utsträckning jämfört med 2018. Flera avdelningar har tagit emot fler studenter än 2018, bl.a. gäller det barnmorskestudenter inom förlossning/BB. En egen utvärderingsenkät har tagits fram för vissa studentgrupper. För vård- och omsorgsutbildningarnas APL/LIA har samarbete med den kommunala vuxenutbildningen inletts. Ett nytt samarbete har initierats med KI angående läkarstudenters placeringar inom Kirurgi-Ortopedi-Urologi. Södertälje sjukhus har arbetat för att stärka handledarkompetensen genom att erbjuda olika former av handledarutbildning, seminarier, workshops mm. Sammanställning av handledarkompetens saknas.

3.4.10 Södersjukhuset AB

Södersjukhuset har även detta år satsat på handledarutbildning då det är många nyanställda som kommer in i verksamheten. KTC har vidareutvecklat simuleringsverksamheten och C-IPLS har gett teamutbildningar för SÖS-anställda handledare. Studenttorget, dvs. informell lärandemiljö inkl. lunchrum, har renoverats och ny inredning har köpts in. En föreläsningssal har fått ny IT- utrustning. KUA-verksamheten

har flyttat till ny vårdavdelning i den nya vårdbyggnaden med anpassade utrymmen för studenter. Samma gäller för alla vårdavdelningar i den nya vårdbyggnaden.

SÖS uppskattar att ca 80% av de läkare som handleder studenter har genomgått webbaserad handledarutbildning alternativt ST-handledarutbildning. I ST-handledarutbildningen ingår ett pass som fokuserar på handledning av läkarstudenter. Av sjuksköterskor uppskattas ca 80% ha genomgått webbaserad handledarutbildning. Flertalet av erfarna sjuksköterskor har även gått andra handledarutbildningar.

3.4.11 Tiohundra AB

Antalet studerandeveckor har fortsatt att öka inom Tiohundra AB, detta år med 100 veckor. Fler och fler medarbetare genomför handledarutbildning. Tiohunda AB har fortsatt stödja verksamheternas utveckling av utbildnings- och lärandemiljöer. Två handledardagar genomfördes för sjuksköterskor och undersköterskor.

På sjukhusets avdelningar är andelen medarbetare med handledarutbildning ca 90%. För bolaget som helhet uppskattas ca 30% av undersköterskor, 50% av sjuksköterskor och 80% av läkarna ha handledarutbildning.

4. Bilaga 1 - Statistik över utlysta medel inom forskning och utveckling

4.1 Projektmedel sökta i konkurrens

Ansökningar och beviljade projekt	Ansökningsår 2019	Ansökningsår 2018	Ansökningsår 2017	Ansökningsår 2016	Ansökningsår 2015
ALF Medicin					
Antal sökande	430	393	432	428	417
Antal beviljade	159	149	157	157	162
Beviljandegrad	37%	38%	36%	37%	39%
Forskning i Nätverkssjukvården					
Antal sökande	34	19	28	NA	NA
Antal beviljade	14	12	16	NA	NA
Beviljandegrad	41%	63%	57%	NA	NA

Antal sökta och beviljade projekt 2015-2019

Ansökningar och beviljade projekt	Beviljade 2019	Sökta 2019	Beviljadegrad 2019
PG1: Kardiovaskulära och respiratoriska sjukdomar	18	46	39%
PG2a: Neuro-, ögon- och ÖNH-sjukdomar inkl. skalltrauma	20	47	43%
PG2b: Psykiska sjukdomar och beroende	17	52	33%
PG3: Infektion, inflammatoriska och immunologiska sjukdomar	18	44	41%
PG4: Cancer och hematologiska sjukdomar	25	76	33%
PG5: Metabola och endokrina sjukdomar	10	31	32%
PG6: Rörelseorganens sjukdomar och trauma	18	50	36%
PG7: Urogenitala sjukdomar, obstetrik och neonatologi	20	50	40%
PG8: Medicinsk teknik, vårdprocess och vårdorganisation	13	34	38%

Antal ansökningar och beviljade projekt fördelat per prioriteringsgrupp 2019

Projekttitel	Huvudsökande	Beviljat 2019	Beviljat 2020	Beviljat 2021
Translationella och kliniska bröstcancerstudier med fokus på prognostik, terapiprediktion och kliniska studier	Prof Jonas Bergh	900	900	900
Further development and evaluation of a remote digital behavioural intervention for children and adolescents with Tourette's syndrome	Prof Isomura, Kayoko	950	900	700
Individualiserad multidisciplinär utredning, behandling och rehabilitering av kolorektalcancer patienter-randomiserade, observationella och epidemiologiska studier	Prof Anna Martling	900	900	900
Sjögrens syndrom – kliniska och patogenetiska studier	Prof Marie Wahren-Herlenius	1000	1000	1000
Kronisk njursvikt - en modell för att studera åldrande	Prof Peter Stenvinkel	900	900	900

Exempel på ALF-projekt som prioriterades högst 2019 (tkr).

4.2 Sökbara kliniska forskartjänster

Ansökningar och tjänster	Beviljade 2019	Sökta 2019	Beviljadegrad 2019
Forskar ST	6	24	25%
Kliniska postdoktorer	10	47	23%
Kliniska forskare	8	21	38%
Högre kliniska forskare	7	26	27%
Klinisk forskare med medellång vårdutbildning	10	17	58%

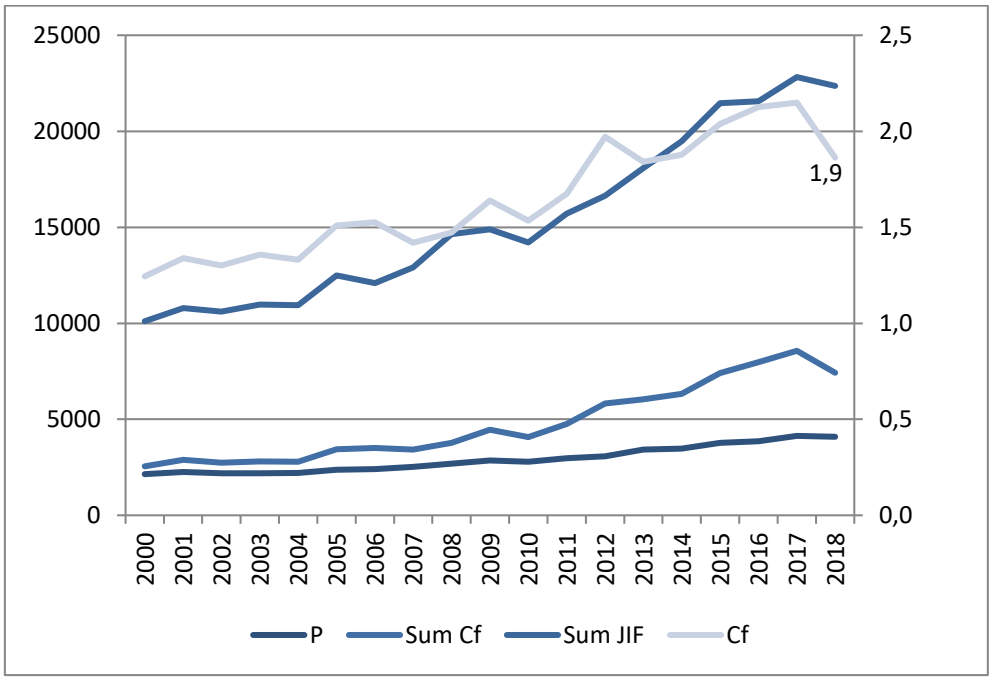
Antal ansökningar och beviljade tjänster fördelat per tjänstetyp

Ansökningar och tjänster	Danderyds sjukhus	Karolinska Universitetssjukhuset	SLSO	Söder-sjukhuset	Övriga (Södertälje sjukhus, Folktandvården)
Forskar ST	0	4	0	0	2
Kliniska postdoktorer	1	7	0	2	0
Kliniska forskare	6	0	0	0	1
Högre kliniska forskare	1	5	0	1	0

Antal beviljade tjänster fördelat per sjukhus/enhet 2019

5. Bilaga 2 - Aktivitetsparametrar för klinisk forskning i Region Stockholm

5.1 Trender i forskningen mätt med bibliometriska indikatorer

Flera bibliometriska indikatorer visar att forskningen Region Stockholm mattats av något under 2019. Ett av de bibliometriska måtten, Cf (fältnormerad citeringsgrad1), nådde 2018 en ny högsta nivå (2,1) men har nu sjunkit något. Tappet i Cf ligger inom normalvariationen för Cf och syns också inom hela EU. Världsgenomsnittet är 1,0 och värdet 1,9 visar att forskningen som bedrivs i Region Stockholm har ett högt internationellt värde och stort genomslag. Även forskningens sammanlagda Journal Impact Factor (JIF), som visar kvaliteten på de tidskrifter där forskningsresultaten publiceras, visar på hög kvalitet.

5.2 Antal pågående kliniska studier och etikprövningstillstånd

	Danderyds sjukhus	Karolinska Universitetssjukhuset	SLSO	Söder-sjukhuset	S:t Eriks Ögonsjukhus
Antal pågående kliniska studier	15	750*	Uppgift saknas	288	5
Antal etikprövningstillstånd som beviljats där sjukhuset/motsvarande är forskningshuvudman	24	714	Uppgift sakna	48	5

* Anges vara en uppskattning

6. Bilagor utanför FoUU-bokslutet

Bilaga 1. Slutrapporter ALF medicinska projekt 2019

Bilaga 2. Slutrapporter ALF pedagogiska projekt 2019

Bilaga 3. Slutrapporter NSV/PPG-projekt 2019

Regionledningskontoret
FoUI / Innovation

INNOVATIONSBOKSLUT

Innovationsbokslut 2019

BAKGRUND, VISION, MÅL och FÖRFLYTTNING 2019

Bakgrund och sammanfattning

Region Stockholms innovationsförmåga ska förbättra vardagen för invånare, patienter, närstående, resenärer och besökare. Region Stockholms utveckling och införande av nya produkter, tjänster, processer och metoder effektiviserar verksamheternas arbete och leder till kunskap och insikter.

Region Stockholm har under 2019 vidareutvecklat ett gemensamt innovationsnätverk. Arbetet grundas på styrande dokument som innovations- och digitaliseringspolicy (LS 2015–0833) samt implementering av den övergripande innovationsstrategin. Ett utpekat ansvar för innovation i samtliga förvaltningar och bolag utarbetades under 2019 med målsättningen att varje förvaltning och bolag ska utse en innovationsansvarig, vilket skett i flera av verksamheterna. Utbildning av innovationsledare och ambassadörer har skett bland annat vid Innovationsplatsen vid Karolinska Universitetssjukhuset. Uppföljning för 2019 av beslutad indikator - ”Nämnder /bolag har infört metoder och verktyg för att arbeta med innovationer på ett systematiskt sätt i den egna verksamheten”, visar att 15 av 21 nämnder och bolag uppfyller indikatorn. Sex nämnder och bolag anger att de delvis uppfyller målet.

Innovationsenheter finns på samtliga akutsjukhus och många övriga verksamheter. De stödjer medarbetarnas idéer, leder innovationsprojekt, utbildar, samarbetar med externa aktörer utifrån invånarens, patientens, närståendes, resenärens och besökarens behov. Under 2019 har representation för akutsjukhusen, Stockholms läns sjukvårdsområde, Tiohundra AB, Folktandvården i Stockholm AB, hälso- och sjukvårdsförvaltningen, regionledningskontoret via Strategisk IT, Locum AB och privata vårdgivare deltagit Region Stockholms innovationsnätverk och arbetat lokalt med Innovationsfonden som stöd för medarbetares idéer och andra gemensamma innovationsprojekt.

Region Stockholm driver och utvecklar Innovationsfonden vars 15 miljoner kronor om året finansierar innovationsprojekt, uppföljning, kommunikation och stöd för spridning av dessa. Under 2019 inkom 163 ansökningar till Innovationsfonden varav 56 projekt beviljats finansiering. Innovationsfondens dag i april 2019 uppmärksammade ett stort antal innovationer. Årets innovation (Kognitiv Beteende Terapibehandling med Virtual Reality) och årets implementation (SMS-livräddare) utsågs.

Samverkan sker inom många områden, tex med Patientnämnden (PaN) för patientinitierad innovation och med KI Innovations AB. Samverkan fortsätter med ett flertal inkubatorer, stiftelser och lärosäten, t.ex. STING, Health Hub (H2), Flemingsberg Science, Stockholm Science City, Urban ICT Arena, Stockholms universitet, KTH, Openlab, samt medverkan i Digital Demo Stockholm.

Vision

Region Stockholm präglas av öppenhet för nya idéer från såväl medarbetare som omvärld. Tillsammans använder Region Stockholm innovation för att skapa, säkras och moderna lösningarna i alla verksamheter.

Mål

Samtliga verksamheter inom Region Stockholm ska använda innovation som ett strategiskt verktyg för att utveckla, effektivisera och kvalitetssäkra verksamheten, erbjuda bättre samhällsservice, öka patienters och resenärers delaktighet, samt för att bli en attraktivare arbetsgivare. De sex strategiska inriktningarna är,

- Region Stockholm ska ha ett sammanhållet innovationssystem
- Region Stockholm ska bedriva ett systematiskt innovationsarbete
- Region Stockholm ska stimulera innovation i sin roll som inköpare och beställare
- Region Stockholm ska stimulera till fler verksamhetsdrivna innovationsprojekt
- Region Stockholm ska erbjuda testmiljöer till interna och externa innovationsprojekt
- Region Stockholm ska samverka med omvärlden

Region Stockholm övergripande innovationsarbete ska årligen mätas och följas upp i ett innovationsbokslut.

Systematisk innovationsförflyttning

I Region Stockholms nya avtal för regionägda akutsjukhus, framtaget under 2019, tydliggörs att innovation ska användas som ett strategiskt verktyg för att utveckla, effektivisera och öka kvalitén på verksamheten, erbjuda bättre samhällsservice och ökad patientdelaktighet samt öppna upp för ekonomisk ersättning för utvecklingsprojekt och implementering av innovation.

Förutom den tidigare beslutade indikatorn; ”Andel av Region Stockholms nämnder och bolag som har infört metoder och verktyg för att arbeta med innovationer på ett systematiskt sätt” och som ingått i alla bolags och nämnders uppdrag att redovisa har under 2019 även indikatorn Innovationsgrad tagits fram som komplement. Skattningsskalan, innehåller olika stegmoment och bygger på en etablerad modell om en organisations innovationsmognad

		2020	2021	2022	2023
Innovationsgrad per nämnd och bolag mäts som innovationsmognad och självskattas i följande stegvisa utveckling		2	3	4	4
	5) Etablerad innovationskultur (ex tydlig vision, förmåga, handlingskraft)				
	4) Innovationssystem (ex strategisk plan, dedikerad budget)				
	3) Proaktiv innovationsprocess (ex bygga kunskap, fokusområden, definierade roller)				
	2) Reaktiv innovationsprocess (ex samla ideér, process, beslutsråd)				
	1) Spontana innovationsaktiviteter (ex brainstrom, idetävling)				

Innovationsbokslutet för 2019 bygger på redovisning från Region Stockholms nämnder och bolag för beslutad indikator samt den särskilda uppföljning som innovationsenheterna gör i samband med årsrapportering.

Ett mer sammanhållet innovationssystem

Innovationsstrategi (LS2015-0833) Strategisk inriktning

Region Stockholm ska ha ett mer sammanhållet innovationssystem som stödjer och förenklar för både invånare och medarbetare, men också för forskare, entreprenörer och andra aktörer utanför regionen. Innovationssystemet ska samverka närmare med viktiga aktörer regionalt, nationellt och internationellt. Region Stockholm ska bredda sitt innovationsarbete så att det omfattar alla verksamheter och även är närmare kopplat till annat pågående utvecklingsarbete.

Organisationsförenkling

- Kontaktvägar för företag och entreprenörer, Region Stockholm Innovation underlättar för företag och entreprenörer att nå verksamheterna via en kontaktfunktion på hemsidan *sll.se/innovation* och ett samverkande innovationsstöd med externa inkubatorer.

- Innovationsfonden bidrar till utvecklings- och förnyelsearbete i av Region Stockholmfinansierad hälso- och sjukvård genom finansiering av innovationsprojekt.

Gemensamma arbetssätt, processer och kultur

Region Stockholms portalfunktion för innovation har under 2019 bestått av en chefsgrupp och ett nätverk med representanter från akutsjukhusen, hälso- och sjukvårdsförvaltningen, strategisk IT, Stockholms läns sjukvårdsområde, Tiohundra AB, Capio S:t Göran, S:t Eriks Ögonsjukhus och Folktandvården i Stockholm AB. Samverkan sker även med Locum och Kulturförvaltningen. Portalen består av ett nätverk med totalt ett nittotal personer. För att stärka det sammanhållna innovationssystemet har Karolinska Universitetssjukhuset skapat utbildningar inom innovationsledning för chefer och ledare.

- Region Stockholm Innovation har under 2019 arbetat med en modell för hantering av immateriella rättigheter för anställda vid Region Stockholm. Resultatet är nu en del av förslaget i kommande innovationsstrategi. Det finns ett behov av stöd för att reglera och tydliggöra relationen mellan arbetstagare och arbetsgivare för många innovationsstödjande projekt. Framtagande och införande av enhetliga riktlinjer för anställdas immateriella rättigheter är ett grundläggande och viktigt arbete som stöder den sammanhållna innovationsstrukturen, och underlättar för snabbare utveckling och implementering av innovationer.

Tre akutsjukhus har under 2019 arbetat med särskilda övergripande uppdrag.

- DS Innovation vid Danderyds sjukhus har sedan flera år inriktning innovation, produktutveckling och kommersialisering. DS Innovation stöder de övriga sjukhusen i frågor om egentillverkning, regulatoriska frågor, kommersialisering mm. Ett exempel är DS Innovations samverkan med Karolinska Universitetssjukhuset och SF IT (Serviceförvaltningen IT) Region Stockholms gemensamma IT-organisation, för att etablera en plattform för hantering av applikationer. Utvecklingen av den nya plattformen leder till strukturella fördelar för Region Stockholm och stärker det sammanhållna systemet.

- Södersjukhuset Innovation har kompetens inom innovationsledning, medicinteknisk produktutveckling och tjänstedesign. Enheten har patientnära tjänsteinnovation som ett övergripande uppdrag och samverkar i projekt inom detta område med akutsjukhusen, hälso- och sjukvårdsförvaltningen och Stockholms läns sjukvårdsområde kring användarcentrerad tjänstedesignmetodik. Södersjukhusets Innovations utbildning "Grundkurs i tjänstedesign" har genomförts under 2019, med tre kurser och totalt 50 deltagare. Deltagarna kommer från både vård- och administrativa verksamheter samt från olika professioner. I kurserna har även medarbetare från Södertälje sjukhus och Danderyds sjukhus deltagit.

- FoUUI vid Södertälje Sjukhus har under 2019 genomfört studien "Distansdiagnostik i hemmet". I samverkan med hälso- och sjukvårdsförvaltningen har projektet utnyttjat Södertälje sjukhus unika avtal där akut- och närsjukvård finns integrerad. Utöver detta har arbete fortsatt att med hjälp av 3D skrivare använda utskrivna modeller vid avancerad kirurgi.

Spridning

- Drönare som ett komplement till den mobila akutsjukvården. Med stora distanser i Norrtälje kommun och tredubbelt så många invånare under sommartid behövs ett alternativt sätt att nå nödställda personer vid ex hjärtstopp och misstänkt drunkning. Kliniska studier vid Tiohundra AB har visat lovande resultat och fler planeras.

- Med simuleringsbordet ”Smart training platform” genomförs utbildning via ett digitalt bord. Södersjukhuset Innovation har drivit utvecklingen och spridningen som startade som ett innovationsfondsprojekt 2017. Träningen sker genom att arbetslag samlas runt ett digitalt bord och tränar verklighetstrogna händelser som simuleras i realtid. Med simuleringsbordet

ges medarbetargruppen en gemensam förståelse för arbetsprocessen och skapar ett kvalitetssäkert arbetssätt. Simuleringsbordet och arbetssättet har på kort tid spridits till flera sjukhus.

Kommunikation

Informationsspridning förstärker innovationsnätverket och stödjer en gemensam syn på innovation. Med hemsidan sll.se/innovation och bland annat nätverksträffar, nyhetsbrev och återkommande uppföljningar av innovationsarbetet säkerställs att kommunikationen uppfyller syftet.
Under året har skriften ”Goda innovationer 2” publicerats och spridits. Även en tryckt version av ”Innovationsbokslut 2018” har tagits fram.

Innovationsfondens dag i april 2019, uppmärksammade ett stort antal innovationer. Den genererade medialt intresse med särskilt fokus på årets innovation (Kognitiv Beteende Terapibehandling med VirtualReality) och årets implementation (SMS-livräddare).

Ett mer systematiskt innovationsarbete

Innovationsstrategi (LS2015-0833) Strategisk inriktning

Det behövs en större systematik i innovationsarbetet för att goda idéer ska bli verklighet. Det handlar exempelvis om hur mål som stimulerar förnyelse integreras i styr- och ledningssystem, om ersättnings- och uppföljningsmodeller som skapar förutsättningar för innovationsarbete, implementerings- och förvaltningsfrågor, strukturer och kompetens för metodstöd, samt om juridiska förutsättningar. Region Stockholm ska fortlöpande inventera och åtgärda faktorer som försvårar en effektiv spridning av innovativa arbetssätt, nya behandlingsmetoder eller ny teknik.

Ledarskap

I implementeringen av Strategi för innovation är ledarskapet viktigt
Under året har en rad insatser gjorts för att stärka ledarskapet i innovationsfrågor:

- Karolinska Universitetssjukhuset utvecklar kompetensen innovationsledning inom hälso- och sjukvård. Syftet är att öka organisationens förmåga att leda och sprida innovation genom ökad användning av både forskningsbaserad och erfarenhetsbaserad kunskap. Karolinska Universitetssjukhuset utbildar innovationsambassadörer och chefer/ledare inom innovationsledning samt arbete med införande av Innovationsledningssystem, ISO 56002.

- Trafikförvaltningen utvecklar reseupplevelsen i kollektivtrafiken. Ett kunddrivet arbetssätt prövats med mål att skapa de produkter och tjänster som resenärerna efterfrågar. Arbetssättet följer processen för tjänstedesign enligt SKR innovationsguide och innebär att problemställning och lösning verifieras i tidigt skede med resenären.

- Digital Demo Stockholm är ett långsiktigt partnerskap inom forskning och innovation mellan Stockholms stad, Region Stockholm, ABB, Ericsson, KTH, Skanska och Telia. Samarbetet ska förbättra och underlätta för invånarna i Stockholmsregionen med hjälp av digitala lösningar där ledarskap inom samhällsutmaningar har varit ett delprojekt.

- Locum AB har startat ett systematiskt innovationsarbete i samverkan med övriga innovationsenheter och utbildar ledare för detta internt.

- Vårdbolaget Tiohundra AB:s sjukhusvision speglar verksamhetens målmedvetna satsning på digitalisering och innovationer.

Implementering - exempel på systematiskt genomförda innovationsprojekt som under 2019 resulterat i införande.

- Egenvård för astmatiker, med hjälp av en digital spirometer, testas i primärvården i Norrtälje. Personer med astma får bättre kontroll över sjukdomen och kan justera behandlingen för att undvika försämringar.

- Stockholms läns sjukvårdsområde har implementerat applikationen ”Alltid öppet”om är integrerad med journalsystemet Take Care och ger funktioner för att boka tid, nyttja en digital mottagning via videomöten, chatt och symtomguidning. Stort genomslag har skett inom primärvården kring återbesök och förnyelse av recept samt ”Husläkarmottagningarna online” där patienter med besvär enligt en symtomguide snabbt får hjälp.

- Hälso- och sjukvårdsnämnden har i ”Projektet Gränssnitt Utbudstjänst” skapat möjlighet att söka på vårdutbudet i Region Stockholm till nytta för vårdgivare och handläggare. Webbanpassade anvisningar förenklar sökning och rapportering, visuellt stöd har tillkommit för vårdgivare kring resultat och prognostisering som exempelvis för vårdplatser. Hälso- och sjukvårdsnämnden har inkluderat krav i vårdavtal, att vårdgivare ska bedriva ett systematiskt, strategiskt och operativt innovationsarbete för att förbättra vårdkvalitet och hälsoutfall kostnadseffektivt, utifrån målbilden för framtidens hälso- och sjukvård.

- Tillväxt- och regionplaneförvaltningen har publicerat Geodataportalen, Geonavet. Ett nav för geografisk information man bland annat kan bygga egna kartor och göra analyser. De används för långsiktiga bedömningar om utveckling och detaljerade demografiska prognoser för Region Stockholm.

- Danderyds Innovation har i samverkan med infektionskliniken på Danderyds sjukhus arbetat fram ett koncept för att rationalisera inköp av förbrukningsartiklar som idag beställs för upp till 100 mkr/år. Det systematiska arbetssätt med produktrådet som införs på sjukhuset 2020 förväntas minska dessa kostnader och medel kan styras över till vård.

Att kartlägga innovationshinder är en viktig del i utvecklingen av ett systematiskt innovationsarbete. Många idéer och projekt når inte fram till införande och nytta eller genererar inte det potentiella värdet. Under 2019 har Region Stockholm Innovation genomfört vidare kartläggning och hantering av innovationshinder i samverkan med Region Stockholms verksamheter.

Stimulera innovation i rollen som inköpare och beställare

Innovationsstrategi (LS2015-0833) Strategisk inriktning

Genom innovationsvänlig upphandling ska Region Stockholm bidra till att nyskapande lösningar tas fram och dessutom bli en bättre första kund till mindre företag och entreprenörer. Därför ska nya lösningar efterfrågas eller åtminstone tillåtas i upphandlingsprocesserna. Avtal och ersättningsmodeller med tjänsteleverantörer ska i möjligaste mån vara innovationsdrivande i de fall verksamheternas behov motiverar det.

Mer fokus på innovation i Region Stockholms upphandlingar

I det vidare begreppet innovationsupphandling ingår det tidigare innovationsvänlig upphandling, det definieras som ”upphandling som främjar utveckling och införande av nyskapande och bärkraftiga lösningar, innovationer”.
Tillsammans med inköps- och upphandlingsavdelningen vid Region Stockholms regionledningskontor påbörjades under 2019 ett arbete för mer innovations-inriktat upphandlingsarbete. Tills stöd finns bland annat en tidigare framtagen handbok (se sll.se/innovation) En handbok för innovationsupphandling som tidigare utvecklats är använd vid Region Stockholms avdelning för inköp- och upphandling.

Avtal och beslutsstöd

- Programmet Digitala Vårdmöten som vidareutvecklats till Digifysisk vård av hälso- och sjukvårdsförvaltningen skapar förutsättningar för alla vårdgivare att öka användningen av digitala tjänster och integrera dessa som en del av det reguljära vårdutbudet. (https://vardgivarguiden.se/)

- Vårdexpressen är ett verktyg för att automatiskt inhämta patientens sjukdomshistoria (patient-app), vårdplanering och triagering med AI-stöd för beslutsstöd till vårdprofessionen. En utvärdering planeras under 2020 tillsammans med utvalda aktörer i primärvården men lösningen förväntas också kunna fungera som stöd för SLSO:s närakuter. Ett resultat av utvärderingen väntas under våren 2020. https://www.slso.sll.se/

Inköp och upphandling

- Region Stockholms centrala inköps- och upphandlingsenhet har i samverkan med Region Stockholms innovationsenhet och Open Lab

genomfört utbildningsdagar för regionens medarbetare inom inköp och upphandling.

- Region Stockholms centrala inköps- och upphandlingsenhet har deltagit med upphandlingskompetens i flera centrala innovationsprojekt, till exempel upphandling av ”Framtidens vårdinformationsmiljö”, Live Incite och I-AID.

- Region Stockholms centrala inköps- och upphandlingsenhet har i upphandling av CRRT – akutdialys, genomfört ett totalkostnads-resonemang som möjliggjort samordnad upphandling med sjukhus.

- Karolinska Universitetssjukhuset har fortsatt fördjupa arbetet med påbörjade innovationsinitiativ genom delaktighet i två EU-finansierade projekt som driver förkommersiell upphandling, ”Live Incite” och ”Nightingale”. Beslut har skett om en snitslad bana för implementering av AI stöd för integrerad diagnostik (I-AID). Samt för en samverkans-formering av sju europeiska universitetssjukhus inom det EU-finansierade projektet PiPPi, (Platform for Innovation and Innovation of Procurement).

- Kulturförvaltningen har i upphandlingar av konstnärer för uppdrag gällande konstnärlig gestaltning av vårdlokaler, stimulerat till innovativa tekniker.

- Folktandvården har infört projekt med intraoral skanning. Metodik och teknik implementeras löpande och upphandlingen gynnar innovativt tänkande.

- En regional satsning som ska göra det lättare att utveckla och använda AI i vården, Verklighetslabb för Integrerad AI Diagnostik drivs från Karolinska Universitetssjukhuset. Implementering av AI i klinisk produktion är svårt på grund av oklara processer och begränsad kunskap om datahantering, juridik, regulatoriska frågor, upphandling, samverkan med industri och nödvändig IT-infrastruktur. Under 2019 har tre delar testats. Två pilotleveranser i applikationsform där en tidigare oprövad form av innovationsupphandling genomfördes, samt av en definition av verklighetslabbet.

Fler verksamhetsdrivna innovationsprojekt

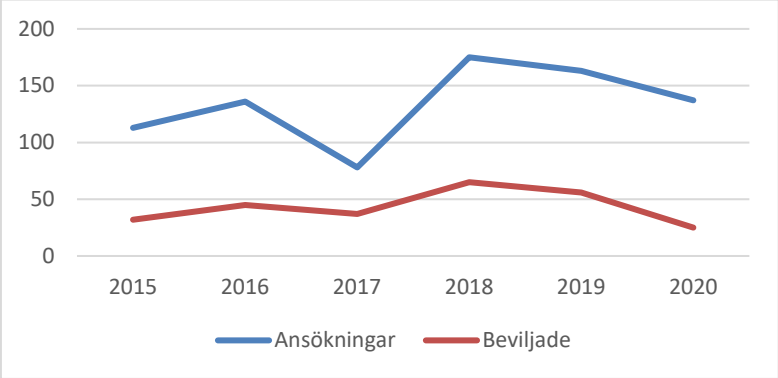
Innovationsstrategi (LS2015-0833) Strategisk inriktning

Genom att avsätta särskilda medel för att stimulera verksamhetsdrivna innovationsprojekt ges medarbetarna möjligheter att utveckla, testa, utvärdera och införa nya innovativa produkter, tjänster och metoder i verksamheten tillsammans med andra aktörer. Region Stockholm har motiverade medarbetare med ett genuint intresse att bidra till verksamhetens utveckling. Deras kunskap och idéer ska tas till vara, stödjas och skyddas.

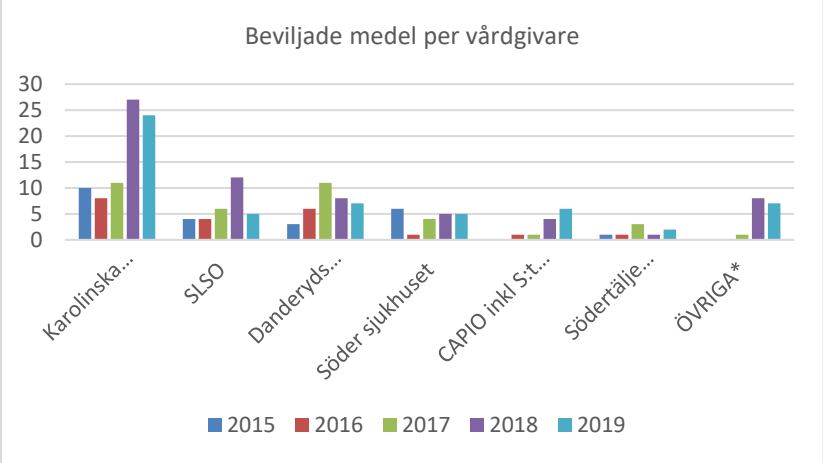
Innovationsfonden - en möjlighet att förverkliga idéer och skapa insikter. Innovationsfonden ger anställda i verksamheter som finansieras av Region Stockholm möjlighet att ansöka om projektmedel. Fonden innehåller 15 miljoner kronor som utlyses två gånger per år. Bedömningen av ansökningar till Innovationsfonden sker i två steg: ett förgranskningsarbete med syfte att välja ut de bästa ansökningarna utifrån utlysningskrav och bedömningskriterier, samt ett slutbedömningsarbete med en beslutsgrupp som bereder ett förslag till regiondirektören för beslut.

Sedan starten 2015 har närmare 800 ansökningar om projektmedel mottagits varav ca 250 har beviljats. Uppföljning av projektens utveckling görs kontinuerligt. Innovationsfondens utformning och ansökningsprocess utvecklas ständigt, i samverkan med besluts- och beredningsgrupper och i kontakt med de sökande. Det har resulterat i bland annat instruktionsfilm, tydligare utlysningstext och ansökningsbeskrivning på hemsida. Utbildning och stöd ges till de olika innovationsenheterna som i sin tur möter och informerar medarbetare. Medverkan med information sker på lämpliga event som Innovationsfondens dag och Region Stockholms patientsäkerhetsdag.

Under 2019 års har en mindre del av Innovationsfondens medel kunnat förfogas av fem innovationsenheter inom nätverket Region Stockholm Innovation.
Det är innovationsenheter placerade i nära kontakt med vårdens medarbetare på respektive sjukhus/bolag eller organisation. De lokala medlen har under året utlysts i konkurrens utifrån samma regelverk som Innovationsfonden. Efter att ha inhämtat godkännande hos Region Stockholm Innovation fördelas medlen, följs upp och återrapporteras.

Figur 1 Statistik Innovationsfonden 2019. Under 2019 inkom 163 ansökningar. Av dessa beviljades 56 projekt finansiering. Av de huvudsökande var 101 kvinnor och 62 män.

*Figur 2 Fördelning av beviljade medel per vårdgivare. Exempel på *Övriga": Aleris, RFSU, S:t Eriks ögonsjukhus; SpineCenter, Stressmottagning.*

Exempel på projekt som fått stöd av Innovationsfonden under 2019:

- Användning av artificiell intelligens för evidensbaserade underlag till kunskapsstöd om läkemedel. Målet med hälso- och sjukvårds-förvaltningens projekt är en process som skapar evidensbaserad, medicinsk information med smart teknik. Under 2019 kunde en enkät till patienter med TBE (tick-borne encephalitis), dvs fästingburen hjärnhinne-inflammation, möjliggöra säkrare insamling av data runt inträffade sjukdomsfall vilket ger en mer systematisk analys än tidigare. Det innovativa är arbetssättet och framför allt nya möjligheter att inhämta och kommunicera epidemiologisk information.

- Ett projekt för flexibel samarbetsrobotik adresserar utmaningar inom högspecialiserad sjukvård med automation på Karolinska Universitets-laboratoriet (KUL). Ett samarbete inom Karolinska med KUL, Sterilteknik och Tema Inflammation och Infektion samt externt med ABB Robotics och Robotdalen.

- Röstterapiappen på Danderyds sjukhus, syftar till att hjälpa patienter att utföra röstövningar på rätt sätt, var de vill. Appen innehåller ljudfiler med olika övningar som kan ingå i röstterapi hos logopeden samt röstergonomiska råd. Utredning har gjorts kring plattformar och digitala förutsättningar.

- Projektet Sällanläkemedel löser problemet för Danderyds sjukhus att på ett strukturerat, effektivt och kliniköverskridande sätt lagra och tillhandahålla sällanläkemedel.

- Förbättrad patientupplevelse på Sachsska barnakuten vid Södersjukhuset. Höga krav ställs på tydlighet och transparens för att tillhandahålla adekvat information och minimera oro och frustration, personalen upplever ökning av hot och våld pga detta. Projektet genomförde intervju och observationsstudier och utmaningar identifierades, varefter test skedde av vilken information som behövdes, detta konceptualiserades sedan vidare.

- Projekt MinKod är ett innovationssamarbete för att anpassa vården till tonåringar och unga vuxna med cancer. Undersökningar har visat att hälso- och sjukvården inte är utformad för åldersgruppens behov vilket får allvarliga konsekvenser – sämre överlevnad, hög psykisk ohälsa samt sämre möjlighet till utbildning och försörjning. Patienter (avlönade projektmedlemmar) och vårdpersonal driver tillsammans innovationssamarbetet som samlar en mångfald av aktörer – ideella organisationer, vårdgivare, akademi, näringsliv, myndigheter och andra samhällsorgan för att förstå vilka mekanismer som driver målgruppens behov och utifrån den ska skräddarsydda lösningar bidra till bättre utfall av behandling för såväl individer som målgruppen i stort.

- Ett projekt för utveckling av system för patientspårning för bättre realtidsinformation för hälso- och sjukvårdens ledningsorganisation vid stor olycka eller katastrof drivs av Capio S:t Göran. Syftet är att minimera de somatiska och psykiska följdverkningarna vid en allvarlig händelse. Ett system för inhämtning av realtidsinformation vid ett stort skadeutfall saknas i dag. Projektet avser att tekniskt utveckla och pröva ett positioneringssystem vilket ska göra det möjligt att i realtid spåra patienter och visualisera patientflöden i vårdkedjan från skadeområde, under transport och inne på sjukhuset. Projektet bygger på redan existerande infrastruktur. Syftet är att med stöd av tekniska lösningar förbättra informationsinhämtning och göra det möjligt för sjukvårdsledning på regional och lokal nivå att leda och samordna arbetet på ett mer effektivt sätt och därmed bidra till att minimera somatiska och psykiska följdverkningar samt rädda liv.

Utmärkelser, aktiviteter

- Innovationsfondens dag i april 2019 uppmärksammade ett stort antal innovationer. Årets innovation (Kognitiv Beteende Terapibehandling med Virtual Reality) och årets implementation (SMS-livräddare) utsågs.

- Det årliga miljöpriset för bästa innovation, teknikutveckling eller nytänkande ska stimulera och uppmärksamma goda exempel från miljöarbetet i verksamheter finansierade av Region Stockholm. 2019-års pris tilldelades Södersjukhusets nya måltidskoncept för patienten och miljön det antar ett helhetsperspektiv avseende miljö, kvalitet och hälsa.

- ”Tack!expressen”, en pop-up-posttjänst i Södersjukhusets entréhall under FoUUI-veckan i november, hjälpte tacksamma patienter eller närstående att uttrycka vad de uppskattade i mötet med medarbetarna på Södersjukhuset. ”Tack!expressen”, ett initiativ av Södersjukhuset Innovation, bygger vidare på insikter från förra årets interaktiva utställning ”Empatimottagningen”. Med vykort testar Södersjukhuset Innovation ett nytt sätt att förstå och utvärdera patienters och närståendes vårdupplevelse, med fokus på saker som inte är enkla att mäta; t.ex. omsorg, empati eller ett givande samtal. Vykorten analyseras och insikterna används med syftet att skapa förutsättningar för ett bra vårdmöte för alla.

Fler och bättre testmiljöer

Innovationsstrategi (LS2015-0833) Strategisk inriktning

För innovationsutveckling inom hälso- och sjukvården och kollektivtrafiken ska Region Stockholm samverka med företag och organisationer genom att erbjuda säkra testmiljöer när det finns en tydlig verksamhets- och användarnytta. Genom att olika idéer prövas i en försöksverksamhet erhålls värdefull information inför beslut om ett permanent införande.

Etablering av nya testmiljöer

Testmiljöer har en central roll när en ny innovativ lösning är under utveckling.

- Vid Vårdbolaget Tiohundra i Norrtälje testas ofta nya digitala tjänster som kan förbättra hälso- och sjukvården och effektivt kan möta behoven bland invånarna i den vidsträckta kommunen. Hallstavik, där det finns flera samhällsutmaningar används som testbädd och nya vårdformer och samarbeten testas med alla aktörer i området. Med detta följer insikter om hur riktlinjer, organisationsformer, avtal och ersättningsmodeller behöver påverkas för att kunna tillgodose de ökade vårdbehovet hos den åldrande befolkningen.

- NordicProof är ett nätverk som skapats för att öka tillgången till testmiljöer för hälso- och sjukvårdsområdet samt göra det enklare för vårdgivare, företag och forskare att samarbeta i utvecklingsprojekt. Genom NordicProof ges tillgång till testmiljöer och kontakt med klinisk och teknisk expertis för att pröva nya idéer, produkter och tjänster. Nätverket består bland annat av Danderyds sjukhus och Oslo Universitetssjukhus.

- Inom trafikförvaltningens IT har tekniska grundplattformar byggts upp för att genomföra lanseringar som kontaktlös betalning av biljettköp, för analys av stora datamängder och för att kunna använda potentialen i maskininlärning.

- Barkarbyförsöket omfattar kollektiv-trafikerbjudande, mobilitet som tjänst och stombusslinje vilket ger kunskap om hur Region Stockholm kan samverka för att skapa en transportlösning som innehåller fler tjänster utöver kollektivtrafik. Det ger kunskap om hur tjänster upphandlas och om partnerskap. Försöket ger även kunskap om hur resenärer väljer att resa och om attityder till mobilitet som tjänst.

- Barkarbyförsöket är också utvecklingsinsatser för att öka marknadsandelar för kollektivtrafiken. Insatserna innehåller bl.a. självkörande bussar, mobilitetstjänst med andra transportslag, utökad busstrafik, elektrifierad BRT-linje. En busslinje med självkörande små bussar är i drift sedan 2018. Busstrafiken i Barkarbyområdet har öka och en väg byggs för kommande BRT-linje. Tillgång till sparkcyklar, cyklar och bilpool för boende i området har genomförts samt marknadsinsatser för ökat kollektivt resande.

- Det tidigare testprojektet digital patientprocess med digitala system, har övergått i digitala kontaktsätt och beslutades 2019 i hälso- och sjukvårdsnämnden. Region Stockholms vårdgaranti är nu *digifysisk*, dvs vårdgivare kan bedriva sin verksamhet genom en kombination av digital och fysisk vård

Samverka oftare och närmare med omvärlden

Innovationsstrategi (LS2015-0833) Strategisk inriktning

För att utveckla verksamheterna ska Region Stockholm ta en mer aktiv roll i innovationssamverkan med näringsliv och lärosäten. I en allt mer globaliserad värld är det även viktigt att Region Stockholm ökar sin medverkan och sitt deltagande i EU:s program och fonder, exempelvis EU:s forsknings- och innovationsramprogram Horisont 2020 och strukturfondsprogram.

Regionalt

- Digital Demo Stockholm är ett innovationssamarbete som ska förbättra och underlätta för invånarna i länet med hjälp av digitala lösningar. I samarbetet ingår Stockholms stad, Region Stockholm, KTH, Stockholms universitet, Scania, Skanska, ABB, Ericsson, Telia och Vattenfall.

- Region Stockholm Innovation har medverkat i konferensen Digitalize in Stockholm i november 2019.

- Region Stockholm Innovation har under 2019 har vidareutvecklat samverkan med KI Innovations med gemensamma modeller för stöd till innovatörer och småföretag.

- Region Stockholm har varit en aktiv partner i samverkansplattformen Open Lab där studenter arbetar utmaningsdrivet i multidisciplinära team.

- Samarbetet med mötesplatsen H2 Health Hub har vidareutvecklats med deltagande i dess styrgrupp för stöd till innovatörer och småföretag.

- Samarbetet med STING (Stockholm Innovation and Growth) har utökats och medarbetare från STING ingår i Innovationsfondens bedömnings-grupp. Ett inkubationsprogram har genomförts av STING för innovationsprojekt som tidigare fått medel från Innovationsfonden.

- Patientnämnden startade ett samarbete med Kungliga Tekniska högskolan, KTH, och Stockholms universitet, under 2019, i syfte att ta del av ny innovativ teknik, bland annat artificiell intelligens, genom att erbjuda studenter vid dessa lärosäten examensarbeten.

- Tillväxt- och regionplanenämnden har under året samverkat med lärosäten främst genom redan existerande samverkansavtal. Genom samverkansavtalet med KTH har nämnden formulerat forsknings-utlysningar som leder till utveckling av nämndens analysverktyg.

Nationellt

- Region Stockholm Innovation har samverkat med motsvarande innovationsorganisationer i Västra Götalandsregionen och Region Skåne, bland annat i samband med seminarier på mötesplatsen VITALIS.

- Experio Lab Sverige är en samverkan mellan sju regioner som vill utveckla förmågan till användardriven utveckling med tjänstedesign som metod och förhållningssätt. Region Stockholm har representerats av Södersjukhusets Innovation i nätverket.

Internationellt

- Under 2019 har en modell för effektivare styrning och finansiering av preventionssatsningar med en pilot med Health Impact Bonds genomförts. Modellen stimulerar hälsofrämjande insatser. Health Impact Bonds är ett utfallskontrakt för preventiv hälsa som delar risk och värde mellan olika aktörer. Styr- och finansieringsmodellen kan komma att användas systematiskt både vad gäller uppskalning och folkhälsosjukdomar.

- Region Stockholm beviljades 2019 medverkan i Interreg Europe-projektet Cohes3ion. En ledningsgrupp för frågor avseende bl.a. innovation och smart specialisering ska etableras senast i januari 2020.

- Ett internationellt samarbetsprojekt där Södersjukhuset Innovation medverkat, kallat Projekt BioRock, avslutades 2019. Projektet har syftat till att visa på möjligheten att tillverka textilprodukter som inte innehåller fossilbaserade ämnen men som ändå lever upp till Region Stockholms upphandlingskrav. Arbetet har skett har skett i samarbete med hälso- och sjukvårdens medarbetare.

- PiPPi – Platform for Procurement of Innovation and Innovation of Procurement är ett europeiskt samarbete för att utveckla upphandling av innovation. Sju europeiska universitetssjukhus, däribland Karolinska Universitetssjukhuset, identifierar tillsammans behov av och förmågan att upphandla digitala hälso- och sjukvårdstjänster. Projektet finansieras med stöd från forsknings- och innovations-programmet Horisont 2020.

Region Stockholm

KAROLINSKA UNIVERSITETSSJUKHUSET

Diarienummer
K 2019-7712

Hemställan om refinansiering av Karolinska Universitetssjukhuset

Karolinska Universitetssjukhuset

Bakgrund

- Karolinska ersätts till kostnadstäckning och extern försäljning sker till självkostnad. Detta innebär att underskott och strategiska investeringar, utöver ersättningsinvesteringar, måste finansieras med upptagande av lån eller kapitaltillskott. Ersättningsinvesteringar finansieras som del av den löpande operativa finansieringen och belastar resultatet igenom avskrivningar.
- Karolinska hade ett underskott på - 822 Mkr under 2018. Tillsammans med budgeterat underskott 2019 (-280 Mkr), innebär det ett ackumulerat underskott på 1 100 Mkr.
- Prognosen för 2019 indikerar ett underskott om 1 230 Mkr varför ett ägartillskott om 2 257 Mkr krävs för att möjliggöra en ekonomisk nystart där Karolinska återställer det egna kapitalet till halva förvaltningskapitalet vid årets slut.

Hemställan

- Karolinskas styrelse behandlade frågan om finansiering av sjukhuset på styrelsemötet 2019-06-19 under §11 Finansieringsärende där styrelsen enligt protokoll med diarienummer K2019-6241 beslutade *"att* hemställa hos Regionsfullmäktige om återställande av Karolinska Universitetssjukhusets egna kapital genom ett ägartillskott om 2 256 894 tkr".
- Baserat på bifogade underlag i form av presentationen till styrelsen "Styrelse_Finansiering_190607_Nytt förslag.pptx" samt styrelsens protokoll i frågan "Justerat styrelseprotokoll 2019-06-19.pdf" med diarienummer K2019-6241 görs härmed en hemställan till Region Stockholm att behandla frågan om refinansiering av Karolinska med 2 257 Mkr.

Claes Ruth
Chefscontroller, Karolinska Universitetssjukhuset
2019-08-05

§ 18
Aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB
RS 2019-1215

Ärendebeskrivning
Beslut om villkorat aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB i samband med årsbokslutet 2019.

Beslutsunderlag
Regiondirektörens tjänsteutlåtande

Yrkanden
Ordföranden Irene Svenonius (M) yrkar bifall till regionrådsberedningens förslag i skrivelse den 22 januari.

Beslut
Regionstyrelsen föreslår att regionfullmäktige beslutar följande.

Landstingshuset i Stockholm AB tillförs ett villkorat aktieägartillskott på 600 miljoner kronor i samband med årsbokslutet 2019.

V-ledamöterna och SD-ledamöterna deltar ej i beslutet.

Särskilt uttalande
Gabriel Kroon (SD) anmäler särskilt uttalande från SD-ledamöterna (bilaga).

Protokollsanteckning
Det förs till protokollet att socialdemokraterna står bakom beslutet i sak men inte den politiserade kappan där ansvaret för den ekonomiska situationen och nedskärningarna lämpas över på staten. Enligt socialdemokraterna har Region Stockholm Sveriges bästa ekonomiska förutsättningar och underskotten på sjukhusen är ett resultat av hur ekonomin har skötts under flera mandatperioder.

Expedieras till
Akten
Regionfullmäktige

SÄRSKILT UTTALANDE
2020-01-28

RS 2019-1215

Regionstyrelsen
18

Sverigedemokraterna
Region Stockholm

Aktieägartillskott till Landstingshuset i Stockholm AB

Sverigedemokraterna ser med oro på akutsjukhusens situation sett till ekonomi, kompetenstapp men även patientsäkerhet. Dagens vårdsystem präglas av framtidens hälso- och sjukvårdsplan, och därtill den blågröna majoritetens styre under de senaste 14 åren.

Sverigedemokraterna har inte varit delaktiga i att skapa det regionala sjukvårdsystem som idag medför till underskott om 600 miljoner kronor för akutsjukhusen, exkl KS. Vi avser därför inte heller att delta i beslut inom detta ärende.

Resultatdispositioner år 2019 för resultatenheter inom nämnder

Tkr	UB Lokalt kapital 2019 före årets resultat	Årets resultat	Resultat-krav enligt budget	Förändring av centralt kapital [1]	IB Lokalt kapital 2020 efter resultat-disposition
Regionstyrelsen					
Regionledningskontoret	22 485	286 822	0	286 822	22 485
Skadekontot	55 000	3 507	0	3 507	55 000 [2]
Hälso- och sjukvårdsnämnden	13 404	57 246	0	57 246	13 404
Fastighets- och servicenämnden					
Serviceförvaltningen	0	6 679	0	6 679	0
Landstingsfastigheter	5 080 385	485 152	359 900	485 152	5 080 385
Gymnasieutbildning	71	-5 378	0	-5 385	78 [3]
NKS Bygg	0	0	0	0	0
SF IT	0	-1 462	0	-1 462	0
Stockholms läns sjukvårdsområde	562 047	228 641	199 000	228 641	562 047
Karolinska Universitetssjukhuset	-697 094	-1 866 638	30 200	-2 923 732	360 000 [4]
Trafiknämnden					
Trafikförvaltningen	972	6 274	0	6 274	972
Förvaltning för utbyggd tunnelbana	0	540	0	540	0
Färdtjänstnämnden	47 650	107 673	0	107 673	47 650
Vårdens kunskapsstyrningsnämnd	0	43 506	0	43 506	0
Kulturnämnden	77	2 055	0	2 054	78 [3]
Tillväxt- och regionplanenämnden	0	976	0	976	0
Revisorskollegiet	1 400	13	0	-162	1 575 [3]
Patientnämnden	458	403	0	403	458
Summa Totalt	**5 086 855**	**-643 991**	**589 100**	**-1 701 268**	**6 144 132**

1) + = avsättning till centralt landstingskapital
- = täckning ur centralt landstingskapital

2) Enligt LS 0110-0580 ska det egna kapitalet lägst uppgå till 55 miljoner kronor

3) Resultatdisposition sker mot resultatenhetens landstingskapital

4) Resultatdisposition sker i enlighet med hemställan till Regionfullmäktige, RS 2019-0650

Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen Landstingshuset i Stockholm AB

Tkr	Eget kapital 2019-01-01	Utdelning reglerad 2019	Justering av eget kapital	Årets resultat	Aktieägar-tillskott erhållna (+)	Eget kapital 2019-12-31
Landstingshuset i Stockholm AB	500 777	0	0	-659 513	600 000	441 264
Södersjukhuset AB	543 439	0	0	-9 981	0	533 458
Danderyds Sjukhus AB	306 158	0	0	-8 508	0	297 650
Södertälje Sjukhus AB	128 142	0	0	-227	0	127 915
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	200 692	0	0	-604	0	200 088
Folktandvården Stockholms län AB	359 124	0	0	6 998	0	366 122
AISAB	77 543	-8 150	0	529	0	69 922
Stockholm Care AB	17 959	0	0	166	0	18 125
MediCarrier AB	45 633	0	0	-122	0	45 511
Locum AB	134 673	0	0	-762	0	133 911
AB SLL Internfinans	45 645	0	0	-26	0	45 619
Huddinge Universitetssjukhus AB, vilande	285	0	0	0	0	285

Resultatdispositioner år 2019 för bolag inom koncernen AB Storstockholms Lokaltrafik

Tkr	Eget kapital 2019-01-01	Utdelning reglerad 2019	Korrigering av eget kapital	Årets resultat	Aktieägar-tillskott erhållna (+)	Eget kapital 2019-12-31
AB SL	6 360 447	0	0	468 216	0	6 828 663
Waxholms Ångfartygs AB	51 935	0	0	-16 600	0	35 335
AB SL Finans	120	0	0	1	0	121
SL Älvsjö AB	1 602	0	0	495	0	2 097

Sveriges Kommuner och Regioner

MEDDELANDE FRÅN STYRELSEN NR 18/2019

Vårt ärendenr:
19/00013

2019-12-13

Regionstyrelserna
Kommunstyrelserna

Meddelande från Styrelsen Rekommendation om överenskommelse om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso-och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin fr.o.m. 2020

Ärendenr: 19/01386

Förbundsstyrelsens beslut

Styrelsen för Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har vid sammanträde den 13 december 2019 beslutat

att godkänna överenskommelsen om samverkansregler för den offentligt finansierade hälso-och sjukvården, läkemedelsindustrin, medicintekniska industrin och laboratorietekniska industrin,

att rekommendera regioner och kommuner att för sin del anta överenskommelsen, samt

att informera regioner och kommuner om beslutet.

Bakgrund

Sedan många år finns gemensamt överenskomna regler, kallade *Samverkans-reglerna,* om vad som gäller när hälso- och sjukvårdens och industrins medarbetare och chefer ska samverka med varandra inom olika områden. Parter är Sveriges Kommuner och Regioner, Läkemedelsindustriföreningen, Swedish Medtech och Swedish Labtech.

Kärnan i *Samverkansreglerna* rör fortbildning och information av olika slag men även stipendier, donationer, konsultationer, utvecklingsprojekt m.m. Samverkan runt kvalitetsregister, kliniska prövningar och biobanker omfattas inte, men hänvisning till *Samverkansreglerna* finns i dessa regelverk, som överenskoms med industri-organisationerna i särskild ordning.

Samverkansreglerna reviderades senast för sex år sedan. Nu behöver de moderni-seras och uppdateras till dagens kontext. Inga förändringar av större dignitet föreslås, mer än förtydliganden och förenklingar för att göra dem mer kommunicerbara. Trots

Sveriges Kommuner och Regioner
Post: 118 82 Stockholm, *Besök*: Hornsgatan 20
Tfn: växel 08-452 70 00, *Fax*: 08-452 70 50
info@skr.se, *Org nr:* 222000-0315, www.skr.se

att *Samverkansreglerna* funnits länge behöver kunskapen om dem förbättras i hälso- och sjukvården. Det förekommer såväl ”beröringsskräck” som alltför vidlyftig samverkan. Båda är exempel på bristande kunskap om reglerna och dess intentioner och är signaler om behov av ökad förståelse, dels för vikten av samverkan med industrin, men också om de yttre ramarna för den. Förtroendet för det offentliga får inte riskera att skadas och roller och ansvar måste därför vara tydliga för alla inblandade parter vid samverkan.

SKR erfar att medlemmarna generellt har otillräcklig överblick och kontroll över vilka industrisamarbeten som förekommer i sina verksamheter, vilket också stöds av rapporten *Sponsring med eftertanke?* från Myndigheten för vård- och omsorgsanalys 2018. En större samordning över industrirelationer från sjukvårdshuvudmännens sida med transparens, ger bättre förutsättningar för en tillitsfull samverkan och utveckling för både hälso- och sjukvård som industrin.

Den största förändringen inför 2020 är att *Samverkansreglerna* föreslås delas upp och bestå av två delar: En gemensamt överenskommen policy med bärande principer och regler av långsiktig karaktär, vilka utgör grunden för samverkan. En klok och insiktsfull tillämpning av dessa kan vara fullt tillräcklig för att samverkan sker på ett förtroendefullt sätt. Som stöd för samverkan finns även en bilaga med specificerade samverkanssituationer, vilken kommer uppdateras mer löpande för största möjliga aktualitet. Både överenskommelse och bilaga är styrande för samverkan.

Information om vid varje tidpunkt gällande samverkansregler återfinns på SKR:s webbplats, skr.se.

Förutom att för sin del anta överenskommelsen förväntas regioner och kommuner verka för en god följsamhet till samverkansreglerna och att deras medarbetare och chefer har kunskap om dem.

Överenskommelse om samverkansregler med bilaga redovisas i **bilaga 1a och 1b.**

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knape
Ordförande

ÖVERENSKOMMELSE OM SAMVERKANSREGLER

FÖR DEN OFFENTLIGT FINANSIERADE HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN, LÄKEMEDELSINDUSTRIN, MEDICINTEKNISKA INDUSTRIN OCH LABORATORIETEKNISKA INDUSTRIN

Sveriges Kommuner och Regioner, Läkemedelsindustriföreningens Service AB, Swedish Medtech och Swedish Labtech har kommit överens om gemensamma regler för hur medarbetare och chefer inom hälso- och sjukvård och industri ska samverka och interagera med varandra.

Parterna anser att samverkan mellan hälso- och sjukvård och industri är en viktig del för utvecklingen av såväl hälso- och sjukvård som näringsliv och vill med reglerna värna om att samarbetet kan fortsätta att utvecklas på ett förtroendefullt sätt.

Samverkansreglerna är gemensamt framtagna utifrån omvärldens krav på ökad transparens, måttfullhet i samverkan och behovet av tydlig ansvarsfördelning mellan hälso- och sjukvård och industri, bl.a. avseende sjukvårdshuvudmannens ansvar för fortbildningen.

Reglerna består av två delar: En gemensamt överenskommen policy med bärande principer och regler av långsiktig karaktär, vilka utgör grundförutsättningarna för samverkan. En klok och insiktsfull tillämpning av dessa kan vara fullt tillräcklig för att samverkan sker på ett förtroendefullt sätt. Som stöd för samverkan finns även bilagt en specifikation med konkreta samverkanssituationer, vilken parterna uppdaterar mer kontinuerligt för största möjliga aktualitet. Både överenskommelse och bilaga är styrande för samverkan.

Det åligger parterna att verka för att respektive parts medlemmar har väl fungerande egenåtgärdssystem för att kunna upprätthålla en god följsamhet till samverkansreglerna och att deras medarbetare och chefer har kunskap om dem.

Parterna är överens om att gemensamt följa upp reglerna en gång per år.

Denna överenskommelse gäller fr.o.m. 1 januari 2020 tills vidare och ersätter tidigare överenskomna samverkansregler.

Anders Knape

Sveriges Kommuner och Regioner

Malin Parkler

Läkemedelsindustriföreningens Service AB

Helena Bragd

Swedish Medtech

Peter Simonsbacka

Swedish Labtech

Gällande fr.o.m. den 1 januari 2020 tills vidare

Allmänna förutsättningar

I Sverige förekommer sedan länge en värdefull samverkan mellan hälso- och sjukvården, forskningen och industrin som har lett till en betydande utveckling. Samverkan har under många år varit en förutsättning för framtagande och utvärdering av nya metoder och behandlingar.

Industrin är en kunskapsintensiv bransch som är av stor betydelse för Sverige men för att effektivt kunna utveckla metoder och produkter behövs en nära och förtroendefull samverkan mellan företagen i sektorn och hälso- och sjukvården. En god samverkan mellan hälso- och sjukvård, forskning och industri skapar ömsesidigt engagemang för snabbare kunskapsinsamling, utvärdering och introduktion av nya behandlingsmetoder samt utfasning av äldre behandlingsmetoder. På så sätt ges förutsättningar för en ständigt förbättrad hälso- och sjukvård som är av stor vikt för samhället.

Utgångspunkten för all god samverkan är att ge patienterna en ändamålsenlig, evidensbaserad, kostnadseffektiv och säker vård.

Samverkan med industrin kan utgöra ett viktigt led i hälso- och sjukvårdspersonalens fortbildning och kompetensutveckling, vilket i sig är nödvändigt för att kunna förbättra metoder och behandling samt för att säkerställa en hög patient- och användarsäkerhet.

Hälso- och sjukvården står under kontinuerlig förändring samtidigt som efterfrågan på säkrare och effektivare behandlingar ökar. Parterna måste därför uppdatera reglerna återkommande så att de är anpassade till sin samtid.

Vården ska flytta närmare patienterna vilket innebär att den i större omfattning ska ske i primärvården, i hemmet eller på distans. Hälso- och sjukvården digitaliseras också i snabb takt. Nya sätt att möta eller monitorera patienten utvecklas. Läkemedel, medicin- och laboratorieteknik blir också allt mer integrerade, bland annat genom utveckling av nya diagnostiska metoder, mjukvaror och appar som stöd för den medicinska behandlingen.

Hälso- och sjukvårdens behov av kompetensförsörjning och kunskapsstöd ställer krav på nya arbetssätt där digitaliseringen och kunskapsstyrningen ger möjligheter till andra typer av mötesplatser. Resfria möten på distans kan möjliggöra kunskapsinhämtning eller dialog, där tid eller ekonomi utgör hinder. Regioner och kommuners gemensamma system för kunskapsstyrning kan medverka till informationsspridning av kunskap.

I alla situationer är det viktigt att hälso- och sjukvårdens medarbetare och företagen upprätthåller ett oberoende förhållningssätt gentemot varandra och i enlighet med de regler som finns i lagstiftningen, detta gäller särskilt vid upphandling.

Samverkansreglernas omfattning

Alla medarbetare och chefer i hälso- och sjukvården och industrin omfattas av dessa regler.

Oavsett om företag tillhör en branschorganisation eller inte ska hälso- och sjukvården tillämpa dessa regler på samtliga företag inom branscherna läkemedel, medicinteknik och laboratorieteknik som agerar på eller riktar sig mot den svenska marknaden.

Medlemmar i Läkemedelsindustriföreningen, Swedish Medtech och Swedish Labtech inklusive moderbolag och systerbolag, ska tillämpa reglerna vid samverkan med alla medarbetare och chefer inom offentligt finansierad hälso- och sjukvård.

Medarbetare och chefer inom hälso- och sjukvård och industri ska förutom dessa regler och gällande lagstiftning följa de regler för resor, representation, bisysslor och övriga policys och affärs- och uppförandekoder som respektive arbetsgivare upprättat för sin egen verksamhet.

Bärande principer och regler

Utgångspunkten är att all samverkan ska vara dokumenterad, öppen för granskning, rimlig och ska tillföra alla samverkande parter nytta.

Följande principer gäller vid all form av samverkan

Förtroendeprincipen

Samverkan mellan hälso- och sjukvård och industri ska inte innebära otillbörlig påverkan och får inte äventyra eller uppfattas äventyra, hälso- och sjukvårdens oberoende.

Förutsättningen för en sund samverkan är en god följsamhet till gällande lagstiftning, exempelvis avseende mutor, upphandling och beskattning. Detta för att säkerställa att skattemedlen används korrekt, att patienter och användare kan försäkras om bästa möjliga hälso- och sjukvård, samt att samarbetet upprätthåller allmänhetens förtroende. Samverkan ska tåla granskning och prövning utifrån risken att äventyra förtroendet.

Nyttoprincipen

Samverkan mellan hälso- och sjukvård och industri ska utgå från hälso- och sjukvårdens verksamhet och patientens behov och vara tydligt kopplad till företagets verksamhet. Det ska alltså finnas ett ömsesidigt nyttoperspektiv.

Transparensprincipen

Samverkan mellan hälso- och sjukvård och industri ska vara öppen och transparent samt i enlighet med dessa regler, författningar, affärs- och uppförandekoder och policys.

För läkemedelsföretag finns via den europeiska läkemedelsindustriföreningen EFPIA ytterligare krav på transparens. Värdeöverföringar till såväl enskilda medarbetare som verksamheter i hälso- och sjukvården ska årligen öppet redovisas i Läkemedelsindustriföreningens samarbetsdatabas.

Proportionalitetsprincipen

Vid samverkan mellan hälso- och sjukvård och industri ska respektive parts eventuella förpliktelser stå i rimligt förhållande till den andres. Vidare ska all form av ersättning vara proportionerlig, rimlig och motsvara marknadsvärdet av den tjänst som utförs.

Måttfullhetsprincipen

Arrangemang som på något sätt stöds eller arrangeras av industrin ska genomsyras av måttfullhet. Kravet på måttfullhet innebär att förmånen inte får framstå som beteendepåverkande för mottagaren.

Dokumentationsprincipen

All form av samverkan mellan hälso- och sjukvård och industri där någon form av ersättning eller kostnadstäckning förekommer ska vara skriftligt dokumenterad t.ex. via beslut, avtal eller överenskommelse. Relevant dokumentation som avtalet, relaterade rapporter, fakturor m.m. måste bevaras minst 2 år från avslutat projekt. Detta gäller vare sig den rör enskilda- eller grupper av medarbetare eller är på verksamhetsnivå.

Följande regler gäller vid all form av samverkan

Grundregel	Industrin får inte erbjuda och medarbetare och chefer inom hälso- och sjukvården får inte begära eller motta förmåner eller annan ersättning, eller kräva åtgärder som strider mot dessa regler eller dess intentioner.
Godkännande av deltagande	Den som deltar i en sammankomst ansvarar för att arbetsgivarens godkännande för deltagande är inhämtat.
Måltider	Vid sammankomster arrangerade av eller i samarbete med industrin får industrin erbjuda en måttfull måltid i anslutning till sammankomsten. Vid distansdeltagande får måltid inte erbjudas. Fri måltid kan, beroende på sammankomstens karaktär och frekvens, innebära en skattepliktig förmån.
Alkohol	Alkoholförtäring i samband med sammankomst ska ske restriktivt och enbart i samband med måltid. Sprit får aldrig erbjudas. Alkoholfria alternativ ska alltid finnas.
Sociala aktiviteter	Varken i samband med sammankomster eller umgänget i övrigt får sociala aktiviteter eller fritidsaktiviteter finansieras av industrin eller efterfrågas av medarbetare inom hälso- och sjukvården.
Resor	Resor ska planeras så att ankomst och avresa sker i så nära anslutning till uppdraget som praktiskt möjligt. Vid flygresor ska ekonomiklass väljas. Väl motiverade undantag kan göras för resor (> 6h) utanför Europa.
Medföljande	Endast deltagare i arrangemang får bjudas in. Medföljande får inte delta.
Sponsring	Industrin kan mot en rimlig motprestation sponsra yrkesmässiga delar av specifika aktiviteter eller sammankomster som har en koppling till det egna verksamhetsområdet. Med koppling menas att företaget har produkter eller bedriver forskning inom ett visst terapiområde. Sponsring får endast avse faktiska kostnader för enstaka tydligt avgränsad aktivitet-/sammankomst. Sponsring av ordinarie verksamhet, deltagaravgifter samt resor och logi får inte ges av företagen eller begäras av hälso- och sjukvården.
Val av ort och lokal	Industrin får endast arrangera eller sponsra sammankomster utanför Sverige eller Öresundsregionen om majoriteten av deltagarna inte är från Sverige eller om motsvarande kunskap eller erfarenhet inte kan inhämtas här. Valet av ort och lokal för arrangemangs genomförande ska vara rimligt i relation till syftet med arrangemanget. Fritidsorter under säsong och platser som är kända för sin exklusivitet ska undvikas, till exempel vintersportorter under skidsäsong. Samma gäller för orter där större internationella evenemang pågår samtidigt eller i anslutning till arrangemanget - till exempel idrottstävlingar.

Definitioner

Bisyssla	Varje syssla, tillfällig eller stadigvarande, som utövas vid sidan av anställningen och som inte är hänförlig till privatlivet.
Hälso- och sjukvård	All offentligt finansierad hälso- och sjukvård i landsting, regioner och kommuner samt privat verksamhet med vårdavtal eller enligt LOV (Lagen om Valfrihetssystem).
Industri	Alla företag inom branscherna läkemedel, medicinteknik och laboratorieteknik som agerar på eller riktar sig mot den svenska marknaden.
Medarbetare	Anställd, student under utbildning eller praktik, uppdragstagare eller konsult.
Ordinarie verksamhet	Ordinarie verksamhet i dessa regler avser aktiviteter inom den löpande verksamheten som en enhet inom hälso- och sjukvården bestämt att den ska utföra, förutom författningsreglerade arbetsuppgifter.
Sjukvårdshuvudman	Region eller kommun med ansvar för hälso- och sjukvård.
Verksamhetschef	Inom all hälso- och sjukvård ska det finnas en verksamhetschef som svarar för verksamheten och som har det samlade ledningsansvaret.
Produktinformation	Med produktinformation avses sammankomst med syfte att informera om en produkts specifika egenskaper eller handhavande i marknadsföringssyfte.
Sponsring	Med sponsring menas ekonomiskt eller annat stöd och det innefattar en marknadsmässig motprestation såsom t.ex. utställningsplats, möjlighet till produktdemonstrering eller annan form av exponering. Sponsring skiljer sig från en donation, där en motprestation saknas.
Sammankomst	Alla former av möten där hälso- och sjukvårdens medarbetare och chefer och industrin interagerar med varandra. Sammankomst kan även ske på distans.
Konsultation	Medarbetare och chefer inom hälso- och sjukvård som utför uppdrag åt företag. Konsultation kan t.ex. röra uppdrag inom forskning, utbildning, konferenser, produktutveckling och rådgivande organ s.k. advisory boards.

SPECIFIKATION AV SAMVERKANSSITUATIONER

BILAGA TILL ÖVERENSKOMMELSEN OM SAMVERKANSREGLER FÖR DEN OFFENTLIGT FINANSIERADE HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN, LÄKEMEDELSINDUSTRIN, MEDICINTEKNISKA INDUSTRIN OCH LABORATORIETEKNISKA INDUSTRIN

Överenskommelsen om samverkansregler är en av parterna undertecknad policy med bärande principer och regler av långsiktig karaktär, vilka utgör grundförutsättningarna för samverkan.

Som stöd för mer löpande samverkan har parterna utarbetat denna bilaga med specifika samverkanssituationer, vilken parterna uppdaterar mer kontinuerligt för största möjliga aktualitet. Aktuell version publiceras på respektive parts webbplats och integreras i förekommande fall i egna etiska regelverk.

Både överenskommelse och bilaga är styrande för samverkan mellan hälso- och sjukvården och industrin.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1) Särskild information och åtgärder i syfte att säkerställa korrekt och säkert handhavande och funktion 2

a) Serviceinformation för Medicinteknik- och IVD-företag 2

b) Riskminimeringsinformation (RMI) för läkemedelsföretag 2

2) Produktinformation 3

3) Övriga sammankomster 3

a) Sammankomster arrangerade av industrin 4

b) Sammankomster gemensamt arrangerade av hälso-och sjukvården och industrin 4

c) Sammankomster arrangerade av hälso- och sjukvården eller tredje part 4

4) Konsultation och uppdrag för industrin 5

5) Stipendier 5

6) Donationer 6

7) Utvecklingsprojekt där hälso-och sjukvården och läkemedelsföretag samverkar 6

8) Referenskund 7

9) Marknadsundersökningar 7

1) Särskild information och åtgärder i syfte att säkerställa korrekt och säkert handhavande och funktion

a) Serviceinformation för Medicinteknik- och IVD-företag

Med serviceinformation avser parterna den genom EU:s förordning för medicintekniska produkter, (MDR 2017/745 och IVDR 2017/746), stadgade skyldigheten att tillhandahålla information där en produktspecialist instruerar om patientsäkert och korrekt handhavande av produkten, samt följer upp på produktens användning. Informationen ges på produkter som redan är upphandlade eller på annat sätt inköpts av hälso- och sjukvården och gäller även för produktuppdateringar och ersättningsprodukter.

Serviceinformation avser instruktion och rådgivning om daglig drift och hantering av medicintekniska produkter, samt uppföljningen av dessa, på den enhet där de används eller ska användas.

Informationen ska ges till de medarbetare som av säkerhets- eller handhavandeskäl behöver ta del av den. Informationen ges under arbetstid och på arbetsplatsen och ska utgå från lagkrav samt hälso- och sjukvårdens behov och efterfrågan. Avsteg från detta ska vara välmotiverat och kunna redovisas, t.ex. för tung utrustning som inte kan flyttas, simulatorverksamhet eller träning hos speciellt utbildningscenter eller liknande situationer som omöjliggör adekvat träning på den normala arbetsplatsen.

Serviceinformationen och uppföljningen av denna ska tillföra medarbetarna i hälso- och sjukvården nytta i den dagliga yrkesutövningen. Företag får inte benämna information eller besök serviceinformation i syfte att marknadsföra andra produkter än de redan införskaffade. Den får heller inte användas för att möjliggöra finansiering av annan samverkan eller sammankomst. Detta är särskilt viktigt att beakta om serviceinformationen ges utanför arbetsplatsen.

Utöver vad som anges i upphandlingskontraktet kan den som tillhandahåller serviceinformation stå för samtliga relevanta kostnader för att serviceinformationen ska kunna genomföras. Detta ska i sådana fall dock ske i enlighet med de bärande principerna i samverkansreglerna.

Tillhandhållande av serviceinformation påverkas inte av pågående inköpsprocess.

b) Riskminimeringsinformation (RMI) för läkemedelsföretag

Med riskminimeringsinformation (RMI) avses den information som innehavare av marknadsföringstillstånd är ålagd att kommunicera till hälso- och sjukvårdspersonal (eller patient via hälso- och sjukvårdspersonal) enligt särskilda villkor i produktens godkännande (2001/83/EG) eller som ålagts efter godkännande pga. uppkommen säkerhetssignal.

RMI är avsedd att säkerställa korrekt och säker användning av ett läkemedel och är beskriven i produktens riskhanteringsplan.

RMI utgår från patientsäkerhetsaspekter och ges till de medarbetare som av säkerhets- eller handhavandeskäl behöver ta del av den. Informationen ges under arbetstid och på arbetsplatsen. Avsteg från detta ska vara välmotiverat och kunna redovisas.

Företag får inte i samband med besök eller sammankomst rubricerad som RMI marknadsföra berörd produkt och/eller andra produkter. RMI får inte heller innebära finansiering av annan samverkan eller sammankomst. Detta är särskilt viktigt att beakta om informationen ges utanför arbetsplatsen.

Utöver vad som anges i eventuella upphandlingskontrakt kan företaget stå för samtliga relevanta kostnader för att RMI ska kunna genomföras, dock i enlighet med de bärande principerna i detta regelverk.

Tillhandhållande av RMI påverkas inte av pågående inköpsprocess.

2) Produktinformation

En sammankomst avseende produktinformation ska ge deltagarna aktuell och relevant information om egenskaper, funktioner och handhavande av specifika läkemedel eller medicin- och laboratorietekniska produkter. För medicin- och laboratorietekniska produkter ges produktinformation när det avser produkter som inte är upphandlade eller finns upptagna i läkemedelsförmånen och som ännu inte används i hälso- och sjukvården, det vill säga en aktivitet i marknadsföringssyfte.

Inbjudan skickas till relevanta medarbetare, det vill säga den huvudsakliga målgruppen för sammankomsten, med kopia till verksamhetschef eller den person denne utsett.

Av inbjudan ska framgå innehåll, tidsmässig omfattning och, om möjligt, tid och plats. I rubriken ska det anges att det handlar om produktinformation. Inbjudans utformning ska ske så att det tydligt framgår att informationen inte är produktneutral.

Produktinformation ska företrädesvis ske till grupp av medarbetare på mottagarens arbetsplats och under arbetstid.

3) Övriga sammankomster

Övriga sammankomster avser olika former av kompetensutveckling, t.ex. terapiinriktad utbildning, seminarier, vetenskaplig sammankomst, kongresser och symposier.

Arbetsgivaren har ansvar för medarbetarnas fortbildning och kompetensutveckling och ska stå för eventuella kostnader för deltagande i sådana aktiviteter.

Nedan redogörs för olika huvudtyper av sammankomster (a, b, c) varefter mer detaljerade regler för dessa specificeras.

Innehåll: industrin får endast erbjuda sammankomster och sponsring av event som har en koppling till företagets egna verksamhetsområden. Det vetenskapliga och yrkesinriktade programmet ska utgöra den dominerande delen av och syftet med den aktuella sammankomsten.

Kostnader: industrin får bidra till kostnader för lokal, föredragshållare, studiematerial, måttfulla måltider och liknande som är nödvändigt för sammankomstens genomförande.

Resor och logi: får inte bekostas av industrin eller begäras av enskilda deltagare. Bokning av resa och logi får ombesörjas av industrin. Om bokning och betalning görs av industrin ska företagen fakturera deltagarna fullt ut. För möten enligt c) nedan får inte heller bokning av resa eller hotell göras.

Arvodering: deltagare i sammankomster får inte erbjudas arvode av företag och deltagare har inte rätt att motta eller begära arvode för sitt deltagande.

a) Sammankomster arrangerade av industrin

Typexempel: ett terapimöte som industrin finansierar själv eller med deltagaravgifter, hälso- och sjukvårdens deltagare bekostar själva resa och hotell.

Industrin kan själva arrangera, bekosta och stå som avsändare för sammankomster riktade till i huvudsak medarbetare i hälso- och sjukvården.

Inbjudan: inbjudan skickas till relevanta medarbetare, det vill säga den huvudsakliga målgruppen för sammankomsten med kopia till verksamhetschef.

Läkemedelsföretag ska också skicka kopia på inbjudan för kännedom till berörda läkemedels-kommittéer. Medicintekniska företag ska, om relevant, skicka kopia till berörda medicin-tekniska chefer.

Vid öppen annonsering av fysiska sammankomster i tryckt eller webbaserad media riktade till en större målgrupp, behöver inbjudningsförfarande enligt ovan inte följas. Samma gäller för deltagande på distans till sådana sammankomster eller distansdeltagande för andra sammankomster som riktar sig till stor målgrupp. Typexempel: Större utbildningstillfälle, kongress eller symposium som annonseras i medicinsk facktidskrift eller dess webbversion och som alla berörda medarbetare kan förutsättas ha åtkomst till.

I inbjudan ska anges syfte och innehåll, den tidsmässiga omfattningen av den planerade sammankomsten, plats, de kostnader företaget eventuellt avser stå för, samt eventuella sidoarrangemang.

Om produktinformation förekommer ska detta tydligt framgå av inbjudan.

Mötesplats: sammankomsten ska normalt tillhandahållas på deltagarens arbetsplats, eller på samma ort som deltagarnas arbetsplats är belägen, eller så nära denna ort som möjligt, om inte särskilda skäl motiverar annat.

b) Sammankomster gemensamt arrangerade av hälso-och sjukvården och industrin

Typexempel: möte anordnat av hälso- och sjukvården, inklusive dess professioner, och industrin där parterna delar på ansvar och kostnader.

Industrin kan i samarbete med hälso- och sjukvården delbekosta och stå som avsändare för sammankomster riktade till i huvudsak medarbetare i hälso- och sjukvården.

Ingen sponsringssituation föreligger eftersom alla parterna är arrangörer.

Mötesplats, inbjudningsförfarande och innehåll: Samma regler som vid 3a) ovan.

Båda parter förväntas bidra till sammankomstens genomförande. Gemensamma kostnader som är nödvändiga för sammankomstens genomförande fördelas mellan parterna, dvs lokal, föredragshållare, studiematerial, måttfulla måltider och liknande. Hälso- och sjukvården står för kostnader för egen personal, som exempel interna föreläsare, kurssekreterare och liknande.

c) Sammankomster arrangerade av hälso- och sjukvården eller tredje part

Typexempel: sammankomst arrangerad av eller på uppdrag av hälso- och sjukvården eller en intresseförening som organiserar medarbetare inom hälso- och sjukvården.

Intäkter från sponsringen får enbart täcka faktiska, dokumenterade, skäliga och direkta kostnader. Vilka som är sponsorer ska kommuniceras i god tid innan sammankomsten.

Sponsring av sammankomster där måltiden utgör den enda faktiska kostnaden får inte begäras eller erbjudas.

Sponsring av hälso- och sjukvårdens interna aktiviteter får inte förekomma t.ex. enskild verksamhets utbildning, planeringskonferens eller personalfest. Inte heller får sådan sponsring begäras eller erbjudas.

Hälso- och sjukvården står för kostnader för egen personal, som exempel interna föreläsare, kurssekreterare och liknande.

Vid förfrågan om sponsring ska arrangören tillhandahålla en fullständig budget för aktiviteten som beslutsunderlag, där samtliga kostnader preciseras. Inom tre månader efter avslutad aktivitet ska uppföljning av budgeten ske där det ekonomiska utfallet redovisas för berörda sponsorer, inklusive utställare. När sponsorintäkterna går jämnt upp med kostnaderna så räcker en enkel skriftlig kommunikation att så är fallet. Om sponsorintäkterna genererar ett överskott ska återbetalning som huvudregel ske till sponsorerna.

4) Konsultation och uppdrag för industrin

Medarbetare och chefer inom hälso- och sjukvården utgör många gånger ett viktigt inslag i olika aktiviteter, till exempel forskning, utbildning, konferenser, produktutveckling och rådgivande organ, så kallade advisory boards.

Medverkan bör normalt vara ett uppdrag i tjänsten. Om uppdraget är av konsultativ karaktär ska den betraktas som bisyssla. I sådana sammanhang ska gällande bisyssleregler tillämpas.

Uppdraget ska vara skriftligt överenskommet mellan medarbetaren, medarbetarens arbetsgivare och företaget. Hos en offentlig arbetsgivare utgör överenskommelsen allmän handling. Ersättning för utfört arbete ska vara skälig i förhållande till arbetets innehåll och nedlagd tid. Utöver kostnadstäckning för resor, kost och logi får inga andra ersättningar, förmåner eller gåvor förekomma. Ersättning för uppdrag i tjänsten ska utbetalas till arbetsgivaren.

Konsulten ska i överenskommelsen uppmanas att i relevanta situationer som t ex vid uppdrag för myndigheter eller expertorgan vara transparent med uppdraget och inkludera detta i aktuell jävsdeklaration.

Att medverka i ett advisory board är ett uppdrag där industrin engagerar och arvoderar medarbetare i hälso- och sjukvården för att ge oberoende råd och bidra med kunskap inom ett särskilt område där kunskapen inte kan erhållas inom företaget och företaget avser att vidta åtgärder utifrån den information som inhämtats.

Ett advisory board utgör därmed en mindre grupp med ett fåtal deltagare och antalet medarbetare som anlitas ska inte vara högre än vad som är nödvändigt för att uppnå det identifierade målet. Urvalskriterierna vid val av medarbetare ska vara baserade på det identifierade behovet och ansvariga personer från industrin ska ha den erfarenhet som krävs för att kunna utvärdera om en viss person inom hälso- och sjukvården uppfyller dessa krav.

Ett advisory board är en aktivitet som inte får syfta till att påverka deltagarna.

5) Stipendier

Industrin får finansiera stipendium som riktas till hälso- och sjukvården. Ett stipendium delas ut efter nominering till personer för att främja ett visst ändamål. Företag får endast ge stipendium inom ett område som har koppling till företagets egna verksamhetsområden.

Stipendiet ska vara av yrkesförkovrande natur, till exempel framtida utbildning och forskning eller liknande och ska ge mervärde till hälso- och sjukvården. Urvalskriterier, ändamål, stipendiekommitté, motiv till val av stipendiat samt stipendiegivare ska vara offentligt och transparent.

Givaren av stipendiet ska inhämta godkännande av stipendiatens arbetsgivare. Stipendium får inte utgöra ersättning för arbete för arbetsgivarens räkning.

Stipendium i form av resa eller deltagande vid kongress får inte utges till hälso- och sjukvårdens medarbetare för att kringgå intentionerna med dessa samverkansregler.

6) Donationer

Donationer får inte ges till hälso- och sjukvårdens interna aktiviteter eller ordinarie verksamhet. Industrins donationer får aldrig begäras eller erbjudas för att finansiera sociala aktiviteter.

Industrins donationer till hälso- och sjukvården får endast ges till forskning och utveckling (FoU) och under förutsättning att donationen är transparent, väldokumenterad, samt i enlighet med denna överenskommelse och dess intentioner.

Donationer får dock inte på något sätt kopplas till tidigare, nuvarande eller potentiellt framtida användning, rekommendation, försäljning eller förskrivning av givarens produkter eller tjänster.

7) Utvecklingsprojekt där hälso- och sjukvården och läkemedelsföretag samverkar

Samverkan mellan hälso- och sjukvården och läkemedelsföretag kan se ut på olika sätt och ha olika syften.

Med utvecklingsprojekt avses samverkan i projektform kring områden och ämnen med naturlig koppling till de ingående parternas verksamhetsområden. Utvecklingsprojekt får inte startas i syfte att finansiera eller på annat sätt stödja hälso- och sjukvårdens ordinarie verksamhet.

Projektförslag avseende utvecklingsprojekt ska skickas till verksamhetschefen som informerar eventuella relevanta instanser. Ett avtal ska alltid tecknas som reglerar projektets innehåll och omfattning. Ett utvecklingsprojekt får inte utgöra ett personligt uppdrag med en enskild medarbetare, utan avtal ska tecknas mellan läkemedelsföretaget och en enhet inom hälso- och sjukvården.

Avtalet får inte innebära exklusivitet för läkemedelsföretaget att träffa avtal om samarbeten med en eller flera enheter inom hälso- och sjukvården. Avtalet skall tydliggöra sjukvårdens respektive industrins roller och ansvar (t.ex. beträffande hantering av personuppgifter, patientansvar och hur resultaten från ett utvecklingsprojekt får användas).

Såväl hälso- och sjukvården som företaget ska bidra till projektet med resurser såsom ekonomiska medel, material och/eller arbetstid. Fördelningen mellan parternas bidrag ska vara balanserad. Hälso- och sjukvården ska alltid bära sina egna administrativa kostnader förknippade med projektet, t.ex. medarbetares tid eller resor som utförs inom ramen för utvecklingsprojektet.

Det ska finnas en detaljerad projektplan som även ska reglera hur projektet ska utvärderas och erfarenheterna tillvaratas och spridas/offentliggöras. En budget ska alltid biläggas.

Projektet skall vara avgränsat i tid (som regel max 1 år) och inte vara längre eller mer omfattande än vad som är motiverat för att uppnå syftet med projektet. Projektet skall avslutas efter projekttiden.

Samarbetet ska redovisas öppet, för läkemedelsföretag innebär det att de ska tillhandahållas i Läkemedelsindustriföreningens samarbetsdatabas.

Aktiviteter som inte definieras som utvecklingsprojekt i dessa regler är:

- samverkan för att utveckla kommersiella produkter åt företag. Sådana projekt ska utföras inom ramen för konsultavtal,
- erbjudanden till vården kopplade till ett företags läkemedel genom avtal eller upphandling regleras inom ramen för sedvanlig affärsverksamhet, på central regional eller nationell nivå för att upprätthålla en sund konkurrens. Exempel på områden är ordnat införande och exempel på produkter och tjänster som kan omfattas är tester, diagnostik eller avancerade patientstödsprogram.

8) Referenskund

Med referenskund avses en enhet inom hälso- och sjukvården där medicintekniska produkter, tjänster och behandlingsmetoder görs tillgängliga för kunder och intressenter i syfte att utveckla och sprida kunskap om produkter eller tjänsters funktion i daglig drift.

För att ett företag ska kunna ange en enhet som referenskund ska ett avtal som reglerar alla delar av relationen upprättas mellan parterna. I avtalet ska det anges på vilket sätt företaget får använda referenskunden i marknadsföringssyfte.

9) Marknadsundersökningar

Marknadsundersökningar är enkäter, intervjuer och fokusgrupper med olika mål och upplägg och får endast ha som syfte att inhämta information, åsikter och attityder. Undersökningar får inte syfta till att påverka respondent eller förmedla säljbefrämjande kontakter. När företag som omfattas av dessa samverkansregler låter genomföra marknadsundersökningar ska den som utför undersökningen följa de etiska riktlinjerna för marknadsundersökningar enligt ICC/ESOMAR.

Förfrågan om deltagande i marknadsundersökning får endast ske via e-post eller brev om inte annat överenskommits i det enskilda fallet.

Andelen respondenter får inte överskrida det antal som är nödvändigt för att uppnå rimlig säkerhet i resultatet. Respondenters svar ska behandlas strikt konfidentiellt och i enlighet med vid var tid gällande dataskyddslag.

Ersättning för deltagande får inte överskrida vad som är rimligt i förhållande till tidsinsatsen. För snabbt genomförda marknadsundersökningar via telefon eller enkät ska ingen eller endast en symbolisk ersättning utgå. För mer tidsomfattande marknadsundersökning, till exempel med djupintervju, kan en ersättning utgå som motsvarar tidsåtgången, dock högst 2,5 procent av gällande prisbasbelopp/KPI.

Respondenten ansvarar för att vid behov inhämta arbetsgivarens samtycke. Vid ekonomisk ersättning för deltagande i marknadsundersökning som har koppling till yrkesutövningen, bör alltid arbetsgivarens samtycke inhämtas.